

CRISTINA ALBU

ARMA PSIHOLOGICĂ
– între limite şi performanţe –

CRISTINA ALBU
DR. PSIHOLOG SPECIALIST
PSIHOLOGIE APLICATĂ
ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII NAȚIONALE

ARMA PSIHOLOGICĂ
– între limite şi performanțe –

BUCUREŞTI – 2008

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

ALBU, CRISTINA
Arma psihologică între limite şi performanţe /
Psiholog Cristina Albu - Bucureşti: Editura Ministerului
Internelor şi Reformei Administrative, 2008
ISBN 978-973-745-064-7

159.9:355

Cod CNCSIS 270

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE 7

CAPITOLUL I – **ASPECTE PRIVIND TERORISMUL CA FENOMEN AL LUMII CONTEMPORANE** 15

1.1 Fenomenul terorist 15
1.1.1. Conceptualizarea fenomenului terorist 16
1.1.2. Terorismul de drept comun 17
1.2. Specificul luptei teroriste 18
1.2.1. Strategii de prevenire şi combatere a terorii 19
1.3. Teroristul mileniului III – profil psihologic 20
1.4. Luptătorii antiterorişti şi rolul lor în combaterea terorismului 24
1.4.1. Paralelismul dintre teroristul mileniului III şi profilul luptătorului antiterorist 27

CAPITOLUL II – **PREGĂTIREA PSIHICĂ A LUPTĂTORILOR ANTITERORIŞTI – ÎNTRE LIMITE ŞI PERFORMANŢE** 33

2.1. Structuri interne specializate în riposta antiteroristă 33
2.1.1. Brigada Specială de Intervenţie „Vlad Ţepeş“ 33
2.1.2. Unitatea Specială de Intervenţie Antiteroristă „Acvila“ 34
2.2. Observaţii cu privire la locul şi rolul pregătirii trupelor de elită străine 34
2.3. Solicitări specifice şi factori perturbanţi. Impactul acestora asupra conduitei luptătorului antiterorist pe timpul îndeplinirii misiunilor 45
2.4. Calităţi umane specifice profesiei de luptător antiterorist 53
2.5. Particularităţi ale selecţiei indivizilor aspiranţi la unităţile de intervenţie antiteroristă 55
2.5.1. Selecţia şi cunoaşterea din punct de vedere psihologic 58
2.5.2. Orientarea selecţiei spre profilul ideal al luptătorului antiterorist 63

CAPITOLUL III – **UN CADRU CONCEPTUAL DE ANALIZĂ PSIHOLOGICĂ A MUNCII** 65

3.1. Un cadru conceptual de analiză a muncii 65
3.1.1. Descrierea postului 68
3.1.2. Specificaţiile postului 69

3.1.3. Metode şi tehnici de analiză a muncii 71
3.1.4. Fişa postului luptătorului antiterorist 78
3.1.5. Semnificaţiile analizei muncii 80
3.2. Evaluarea performanţelor profesionale 82
3.2.1. Conceptul de performanţă profesională integrat unităţilor speciale de ripostă antiteroristă 83
3.2.2. Interacţiuni în determinarea performanţelor 84
3.3. Avizarea periodică a personalului destinat misiunilor speciale prin examinarea psihologică 96
3.3.1. Avizarea – suport al unui program de formare/ perfecţionare– R.C.I. (Rezistenţă, Curaj, Iniţiativă) 97
3.3.2. Aplicaţii psihologice în structurarea practică a atelierelor/exerciţiilor de antrenament 98
3.3.2.1. Un caz ipotetic de dezamorsare a unei situaţii de criză 100

CAPITOLUL IV – **CARACTERISTICILE ŞI STRUCTURA ANTRENAMENTULUI PSIHOLOGIC** 109

4.1. Definirea conceptelor utilizate 109
4.2. Caracteristicile antrenamentului psihologic 118
4.3. Structura antrenamentului psihologic al luptătorului antiterorist 126
4.3.1. Selecţia profesională 126
4.3.1.1. Profilul modal al luptătorului antiterorist – suport pentru optimizarea psihică 128

CAPITOLUL V – **COMPONENTA METODOLOGICĂ A ANTRENAMENTULUI PSIHOLOGIC AL LUPTĂTORULUI ANTITERORIST** 131

5.1. Antrenamentul psihologic de bază 131
5.2. Antrenamente psihologice în condiţii de stres 135
5.2.1. Antrenamentul autogen 137
5.2.2. Antrenamentul ideomotor 143
5.2.3. Antrenamentul psihoton 146
5.3. Asistenţa psihologică diferenţiată 149
5.4. Recuperarea luptătorilor traumatizaţi psihic 151

Concluzii 157
Bibliografie 161
Anexe 171

CUVÂNT ÎNAINTE

Secolul XXI a debutat abrupt şi violent printr-un cutremur politic de amploare planetară – atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, care au vizat obiective simbolice importante pentru lumea democratică, au ucis, aproape instantaneu, mii de civili inocenţi.[1]

Indiferent de denumire, răspândire sau culoare locală, terorismul lasă sens de interpretare. Potrivit accepţiunilor privind *prevenirea şi combaterea terorismului*[2]*, acesta reprezintă ansamblul de acţiuni şi/sau ameninţări care prezintă pericol public şi afectează securitatea naţională*, având următoarele caracteristici:

a) sunt săvârşite premeditat de entităţi teroriste, motivate de concepţii şi atitudini extremiste, ostile faţă de alte entităţi, împotriva cărora acţionează prin modalităţi violente şi/sau distructive;

b) au ca scop realizarea unor obiective specifice, de natură politică;

c) vizează factori umani şi/sau factori materiali din cadrul autorităţilor şi instituţiilor publice, populaţiei civile sau al oricărui alt segment aparţinând acestora;

d) produc stări cu un puternic impact psihologic asupra populaţiei, menit să atragă atenţia asupra scopurilor urmărite.

Fenomen social de factură deosebită, terorismul a căpătat la acest început de secol şi mileniu, prin amploarea şi diversitatea formelor sale de manifestare, un caracter complex, extins la scara întregii planete.

În desfăşurarea capitolului I, *conceptualizarea terorismului* reprezintă punctul de pornire în demersul propus. Nu lipsite de însemnătate sunt în decriptarea şi înţelegerea fenomenului terorist, sursele de documentare, precum: ***Marea Enciclopedie a Jihadului, Scrisoarea de la un membru Al-Qaeda, Cum să înfrunţi şi să rezişti în faţa anchetatorilor serviciilor speciale,***

---

[1] *Strategia de securitate naţională a României,* adoptată de către CSAT prin Hotărârea nr. 62 din 17 aprilie 2006.

[2] Legea nr. 535/2004 privind prevenirea şi combaterea terorismului.

Ghidul teroristului islamic, Manualul teroristului. Toate acestea fac obiectul unor preocupări constante, în mod deosebit, la nivelul grupării *A1-Qaeda.*

În activitatea lor, în scopul atingerii țelurilor propuse, cei care îl practică recurg la o diversitate de practici teroriste precum asasinatele politice, răpirile de persoane, atentatele cu arme şi bombe, victimele acestora constituind deopotrivă demnitari politici şi guvernamentali, magistrați, oameni de afaceri, personalități ale culturii şi ştiinței, polițişti, ziarişti şi mai nou, femei, bătrâni sau chiar copii.

Înțeles şi ca un „război ascuns, nedeclarat" sau „conflict de mică intensitate, cu obiectiv limitat", *terorismul – flagel al lumii contemporane*[3] a depăşit stadiul improvizațiilor, al unor simple asasinate sau atentate cu bombe. *Cele patru mari acțiuni teroriste:* 11 septembrie 2001 SUA, 11 martie 2004 – Madrid, 7 iunie 2005 – Londra*, la care se adaugă* Beslanul, Moscova *etc. au demonstrat că teroriştii moderni pot lovi orice obiectiv, oriunde în lume, încercând prin teroare, modificarea unor decizii, chiar politice*.[4]

În acest cuprins, pot fi explicate şi numeroasele atentate reuşite în ultimul timp asupra unor demnitari (12.03.2003 – primul-ministru al Serbiei şi Muntenegrului, Zoran Djindjici; 13.02.2004 – preşedintele cecen Zelimkhan Iandarbiev; ministrul afgan al aviației, Mirwais Sadiq; preşedintele Taiwanului, Khen Shui-Bian; 09.05.2004, Groznîi, preşedintele cecen, Ahmad Kadîrov) sau asupra unor obiective şi instituții publice (11.03.2002 – trei gări din Madrid, Spania – 191 de morți; 12.10.2002 – un club de noapte şi un restaurant din insula Bali, Indonezia – 202 morți; 23.10.2002 – teatrul din Moscova, Rusia – 120 de morți; 09.12.2003 – Hotel Național, Moscova, Rusia – şase morți şi zece răniți; şcoala din Beslan, 03.09.2004 – Osetia de Nord – 329 de morți şi 500 de răniți).

Manifestările violente, precis orientate şi foarte bine organizate, oferă o imagine apocaliptică şi creează o psihoză paralizantă a terorii în timp de pace, cu amplificații şi diversificări multiple în situații de criză sau în caz de război. Prin toate transformările şi reorganizările *Al-Qaedei*, spre exemplu, se urmăreşte crearea unei *psihologii generalizate* în rândul populației, urmărindu-se înainte de toate descurajarea generală prin folosirea sarinului, VX-ului, prin atacarea centralelor nucleare, sabotarea transporturilor de substanțe periculoase, ținte din domeniul energetic, petrolier, gaze naturale etc.

---

[3] Cf. Andreescu, A., *Riscuri şi amenințări neconvenționale la adresa securității naționale*, Editura Artprint, Bucureşti, 2000, pag. 8.

[4] Andreescu, A.; Radu, N., *Geneza Terorii. Măsuri corelative antiteroriste.* Editura Artprint, Bucureşti, 2007, pag. 6.

În acest context se poate aprecia că terorismul nu este, aşa cum se spune adesea, „violenţă stupidă” ci, indiferent de cât de anormal şi în afara legii ar fi sau ar părea, el nu este iraţional sau lipsit de scop. Dimpotrivă, terorismul îmbrăţişează o anumită cauză, de regulă politică, are o anumită organizare şi structurare şi o anumită specializare profesională a celor care participă la acţiuni cu un asemenea caracter. Situaţia în sine este definită tot în cuprinsul primului capitol prin stabilirea *paralelismului existent între teroristul mileniului III şi luptătorul antiterorist.*

Analiştii în domeniu încearcă să răspundă la multe întrebări pentru a caracteriza fenomenul şi a găsi soluţii adecvate.[5]

- Există conflict între civilizaţii, respectiv între cea occidentală şi cea islamică?
- De ce democraţia, pluralismul, liberalismul din întreaga lume modernă nu au influenţat pozitiv lumea musulmană, ba chiar au determinat ca o mare parte din aceasta să se întoarcă spre fundamentalism şi tradiţionalism?
- De ce Occidentul nu poate să înţeleagă lumea islamică şi se situează mereu în postura profesorului, uneori prea exigent?
- Care sunt motivaţiile în pregătirea teroriştilor şi cum se păstrează treaz devotamentul pentru actul sinucigaş, în condiţiile în care unii terorişti au trăit şi s-au instruit în Occident?
- Cine sunt luptătorii antiterorişti?

La această ultimă întrebare, în capitolul II, dedicat pregătirii psihice a luptătorilor antiterorişti, autoarea încearcă să dea un răspuns cât mai adecvat. Calităţile umane specifice profesiei de luptător antiterorist, particularităţile ce definesc selecţia indivizilor aspiranţi la unităţile de intervenţie antiteroristă, scot în evidenţă, pe cât posibil cu putinţă, locul şi rolul ce revin pregătirii fizice şi psihice în cadrul unor structuri interne ale Ministerului Internelor şi Reformei Administrative, specializate în riposta antiteroristă.

Fie că ne referim la *Brigada 44 Paraşutişti din Africa de Sud, Forţele Aeropurtate*, la *trupele SPETNAZ* din Federaţia Rusă ori la structurile de profil, de tip „*Acvila“, Brigada Vlad Ţepeş,* din Ministerul Internelor şi Reformei Administrative sau Unitatea Specială de Intervenţie Antiteroristă din Serviciul de Protecţie şi Pază şi, nu în ultimul rând, Brigada Antiteroristă din cadrul Serviciului Român de Informaţii, toate acestea reclamă *analiza muncii*,

[5] Andreescu,A.; Radu, N., *Terorismul mileniului III – reconfigurarea reţelelor,* în TIMPOLIS, an XVII, nr. 1374, 30 august- 2 septembrie, 2007.

analizată în cuprinsul capitolului III, ca prim pas în selecția, evaluarea şi formarea/pregătirea luptătorilor.

Privită şi dintr-o perspectivă funcțională, drept o precondiție pentru numeroasele activități specifice, *analiza muncii* reprezintă, în concepția autorilor Schuler R.S.; Huber V.L. *procesul de descriere şi înregistrare a obiectivelor unui post de muncă, a sarcinilor şi activităților specifice, a condițiilor în care se lucrează, a deprinderilor, aptitudinilor, cunoştințelor şi altor abilități necesare practicării în condiții optime a muncii respective*.[6]

O analiză atentă a postului este un *indicator al standardelor de performanță şi al unui set de predictori posibili*.[7] Fără să avem în atenție acum, cele două tipuri de analiză a muncii (*job description* sau *job specifications*) sau *metodele utilizate în analiza muncii* întreprinse asupra profesiei luptătorului antiterorist, trebuie precizat că rezultatul analizei muncii a fost concretizat într-o *fişă a postului*, cu semnificație aparte în stabilirea instrumentelor de selecție.

Analiza întreprinsă asupra postului a reuşit să ne furnizeze o serie de informații relevante, despre sarcinile implicate în activitatea luptătorului antiterorist, precum şi despre caracteristicile pe care trebuie să le dețină un luptător pentru a fi performant în activitatea sa (K.S.A.O. – cunoştințe, deprinderi, atribuții, alte caracteristici personale).

Rezultatele obținute şi prin aplicarea *Chestionarului de analiză a muncii al lui Fleishman (FJAS)* au pus accentul pe capacitatea de concentrare, stabilitate şi rezistență în condiții de stres.

Dintre aptitudinile cognitive: *orientarea spațială, atenția, rapiditatea percepției, memorarea şi supleţea structurării* înregistrează valorile cele mai ridicate. Timpul de reacție, dexteritatea manuală, stabilitatea mână-braț, controlul precis al mişcărilor integrate *aptitudinilor psihosomatice* sunt, de asemenea, înregistrate cu valori semnificative. Aptitudinile perceptive, respectiv *vederea la distanță, sensibilitatea auditivă, perceperea adâncimii*, alăturate aptitudinilor fizice (*rezistență fizică, forță dinamică, echilibru corporal etc.*) definesc *profilul luptătorului antiterorist* şi particularitățile psihologice ale profilului luptătorului antiterorist, particularități dezvoltate în profilul modal (Spectrum CPI 260 TM - RO, FPI, 16 PF-5).

---

[6] Schuler, R. S. Huber U. L., *Personnel and Human Resource Management* (5th ed), West Publishing Company, Minneapolis, 1993.

[7] Pitariu H.D.; Sântion Fl., *Selecția psihologică a militarilor: puncte de vedere*, în, Spirit militar modern, vol. 8-10, 2002.

Un subpunct al demersului îl constituie şi *avizarea periodică* a personalului destinat misiunilor speciale, subpunct dezvoltat în cuprinsul capitolului III, în acord cu evaluarea performanţelor profesionale. Realizată la diferite intervale de timp, potrivit concepţiilor de lucru specifice structurilor din sistemul siguranţei naţionale, avizarea presupune, înainte de toate, examinarea psihologică periodică a personalului cu ajutorul unei baterii de teste psihologice recunoscute ca valoare. Metoda *formelor paralele* (Chestionarul 16 PF IV, varianta A.B., Testul Wonderlic IW 1-5, Testul MM_3 1-2, Testul Praga, 1-3) asigură un cadru obiectiv de măsurare a performanţei la diferite intervale de timp, eliminând riscul învăţării testelor de către cei examinaţi.

Avizarea prin examinare psihologică, în scop formativ sau de perfecţionare, are drept scop şi formarea unor stări de permisiune (de pregătire) reprezentate prin seturi de reacţii, constituite ca răspuns spontan sau dirijat în legătură cu misiunile de luptă primite.

În acest scop s-a procedat şi la constituirea unui program de formare/selecţionare RCI (rezistenţă, curaj, iniţiativă), structurat pe un ansamblu de şase aplicaţii psihofizice, diferenţiate prin ateliere şi exerciţii de antrenament.

Sistemul RCI propus şi în vederea avizării psihologice a personalului destinat misiunilor speciale, nu urmăreşte formarea unor automatisme, aşa cum poate se crede la prima vedere, ci îşi propune să ofere strategii pentru ripostă antiteroristă, în situaţii de risc neprevăzut. Un caz ipotetic de dezamorsare a unei situaţii de criză completează programul RCI, insistând asupra faptului că negocierea cu gruparea teroristă a devenit un element indispensabil în rezolvarea situaţiilor de criză. Departe de a căuta gloria de sine, negociatorul este cel care deschide drumul spre acţiune al luptătorilor antiterorişti şi spre libertate a ostaticilor.

În cuprinsul capitolului IV, caracteristicile şi structura antrenamentului psihologic al luptătorului antiterorist au fost abordate din perspectiva necesităţii cunoaşterii unui suport pentru optimizarea psihică. Pregătirea, în contextul general de prevenire şi înlăturare a pericolelor de atentat asupra demnitarilor şi instituţiilor de stat reprezintă un mijloc esenţial de îmbunătăţire a capacităţii de luptă, de dezvoltare a calităţilor motrice de bază – rezistenţă, forţă, viteză, îndemânare – precum şi a hotărârii, încrederii în forţele proprii şi a curajului, a capacităţii de concentrare şi a rezistenţei la stres.

După cum este cunoscut din literatura de specialitate, problemele pregătirii trupelor care au misiuni şi sarcini specifice intervenţiei antiteroriste le

sunt acordate o atenție deosebită în S.U.A., Anglia, Germania, Franța, Rusia, Spania şi Israel. „În prezent, majoritatea teoreticienilor militari şi experții în psihologie sunt de acord că, paralel cu eforturile pentru instruirea şi înzestrarea forțelor proprii, este necesar să se acorde o mare atenție pregătirii psihice a trupelor proprii.

Pregătirea psihică pentru luptă include un ansamblu de acțiuni şi demersuri instructiv-educative menite să asigure însuşirea unor cunoştințe şi formarea unor deprinderi şi atitudini care să determine stabilitatea şi echilibrul psihic al luptătorilor, să dezvolte rezistența psihică şi capacitatea acestora de a se raporta conştient, cu un moral ridicat, la situațiile specifice luptei, pentru o acțiune extrem de eficientă".[8]

Cu scopul de a asigura pregătirea luptătorilor la nivelul solicitărilor specifice, şi în țara noastră au fost împrumutate modele, proiectate şi construite ateliere de pregătire psihofizică. Lucrarea vizează tocmai acest domeniu, proiectând un model propriu de antrenament psihologic destinat luptătorului antiterorist, inspirat din pregătirea psihologică a sportivilor de performanță şi a luptătorilor din armatele regulate. Aceste două modele au fost adaptate la specificul luptei antiteroriste rezultând un model cu scopuri, obiective, structură şi metodologie de aplicare adecvate.

Antrenamentul general al luptătorului antiterorist vizează creşterea calităților de bază ale acestuia incluzând sfera proceselor psihice, a personalității şi a deprinderilor, desfăşurându-se pe tot parcursul activării luptătorului în unitatea antiteroristă. În capitolul V s-a adus în atenție componența metodologică a antrenamentului psihologic al luptătorului antiterorist, centrând aria cercetărilor atât pe antrenamentul psihologic de bază, cât şi pe antrenamentul autogen, ideomotor şi, nu în ultimul rând, pe antrenamentul psihoton, parte din antrenamentele psihologice desfăşurate în condiții de suprasolicitare fizică şi psihică.

Echilibrul emoțional este vizat prin antrenament autogen, prin sugestii şi autosugestii dirijate în acest sens, prin programare neurolingvistică şi prin psihoterapii de orientare comportamentalistă uzându-se desensibilizarea față de stimuli puternic afectogeni.

Fenomenele care stau la baza antrenamentelor autogene sunt demult cunoscute medicinii şi sistemelor YOGA. Hipnologia medicală dispune de metode de disipare a funcțiilor fiziologice şi psihologice ale omului prin

[8] Radu, I., *Pregătirea pentru luptă a militarilor*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 1994, pag. 23.

intermediul sugestiei nu numai în timpul somnului. Rezultate analoage se pot obţine şi cu ajutorul autosugestiei.

Specificul activităţilor de muncă antiteroristă necesită un control emoţional evident, un calm deosebit de necesar în adaptarea la situaţii extrem de solicitante fizic şi psihic.

Aceste caracteristici ale lumii moderne generează solicitări specifice, la care trebuie să facă faţă angajaţii:

a) schimbările socioprofesionale rapide solicită capacitatea de învăţare rapidă din partea angajaţilor;

b) dezvoltarea de noi cunoştinţe şi tehnologii cere capacitatea de integrare/asimilare rapidă de informaţii;

c) accentul pus pe competenţe probate pune în valoare meritocraţia (păstrarea şi promovarea celor mai buni);

d) creşterea diversităţii în muncă, învăţare, stil de viaţă, solicită o mai mare flexibilitate din partea indivizilor.

Cu alte cuvinte, evoluţia societăţii şi multiplicarea forţei de muncă a impus şi exigenţe sporite pentru angajaţi, acestora solicitându-li-se performanţe înalte, posibile datorită prezenţei unor caracteristici psihologice, precum: adaptabilitate, aptitudini şi deprinderi multiple şi transferabile, abilitatea de a lucra în echipe diverse.

Fără să încercăm să epuizăm subiectul în discuţie acum, am putea concluziona că *terorismul este preţul plătit de civilizaţia occidentală pentru hegemonia sa şi impunerea principiilor democratice în lume.*[9]

Pornind de la amploarea luată de acţiunile teroriste în toate colţurile lumii, dezvoltarea de către organizaţiile teroriste a unor strategii şi tactici din ce în ce mai distructive, înzestrarea acestora cu arsenale de armament, muniţii, comunicaţii şi echipamente bazate pe tehnologii de ultimă oră, nu putem decât să subscriem pe deplin punctelor de vedere exprimate, potrivit cărora ne aflăm în faţa celui de-al patrulea război mondial („RĂZBOIUL RECE” fiind socotit al treilea), numit: RĂZBOIUL ÎMPOTRIVA TERORISMULUI.[10]

Comisar şef, conferenţiar univ. dr. Radu Nicolae

[9] Andreescu, A.; Radu, N., *op. cit.,* 2007.

[10] Ciobanu, N., *Reevaluarea măsurilor de prevenire şi combatere a terorismului*, manuscris, Bucureşti, 2006, pag. 15.

Capitolul I

ASPECTE PRIVIND TERORISMUL CA FENOMEN AL LUMII CONTEMPORANE

1.1. Fenomenul terorist

Terorismul nu este un fenomen recent. Istoria ne-a demonstrat că şi în cele mai stabile şi democratice societăţi, populaţia nu a fost scutită de violenţă şi asasinate. În zilele noastre a devenit aproape cotidian să aflăm că a mai avut loc un nou atac terorist, urmat imediat de represalii. Zilnic, mass-media abundă de cuvântul „TERORISM”.

Indiferent de denumire, răspândire sau culoare locală, terorismul patronează, pe lângă violenţă, alte două fenomene alarmante, şi anume: traficul de droguri şi de arme.

În activitatea lor, în scopul atingerii scopurilor propuse, cei care îl practică recurg la o diversitate de practici teroriste precum asasinatele politice, răpirile de persoane, atentatele cu arme şi bombe, victimele acestora constituind deopotrivă demnitari politici şi guvernamentali, magistraţi, oameni de afaceri, personalităţi ale culturii şi ştiinţei, poliţişti, ziarişti şi mai nou femei, bătrâni sau chiar copii.

În afara acestor organizaţii „tradiţionale” apar o serie de persoane care, individual sau în grup, organizat sau neorganizat, îşi îndreaptă atacul criminal împotriva şefului statului, şefului guvernului sau miniştrilor săi, înlăturarea fizică a persoanei vizate constituind practica teroristă cel mai des folosită.

Fenomen social de factură deosebită, terorismul a căpătat la acest început de secol şi mileniu, prin amploarea şi diversitatea formelor sale de manifestare, un caracter complex, extins la scara întregii planete. Omenirea este confruntată, din ce în ce mai des, cu o multitudine de acţiuni teroriste unele de o violenţă inimaginabilă, care răspândesc groază, tulbură profund viaţa normală a societăţii, sfidând ordinea de drept, internă şi internaţională, punând în pericol existenţa şi funcţionarea democraţiilor, securitatea naţională a statelor şi chiar pacea mondială.

1.1.1. Conceptualizarea fenomenului terorist

Cu toate acestea, deşi fenomenul terorist se află în atenţia specialiştilor, constituind obiect de analiză şi studiu pentru diferite discipline (politologie, istorie, sociologie, psihologie, criminologie etc.), până în momentul de faţă nu s-a elaborat o definiţie a terorismului care să fie unanim acceptată.

Specialiştii apreciază că dificultăţile întâmpinate în definirea actelor de violenţă rezidă esenţialmente în cauze de ordin politic, ceea ce explică în mare măsură atât poziţiile diferite faţă de cele două forme principale de terorism (individual şi de stat), cât şi diferenţele în ceea ce priveşte sancţionarea variatelor acte de terorism pe plan naţional ca şi impasul în privinţa reglementării globale.

Înţeles ca un „război ascuns, nedeclarat" sau „conflict de mică intensitate, cu obiectiv limitat", acest flagel al lumii contemporane a depăşit stadiul improvizaţiilor al unor simple asasinate sau atentate cu bombe. Manifestările sale violente, precis orientate şi foarte bine organizate, oferă o imagine apocaliptică şi creează o psihoză paralizantă a terorii în timp de pace, cu amplificaţii şi diversificări multiple în situaţii de criză sau în caz de război. Sunt aşadar, suficiente motive pentru radiografierea şi aprofundarea acestui cumplit fenomen, începând cu însăşi definirea conceptului de terorism.

În procesul de definire a acestui fenomen sunt întâlnite dificultăţi, în sensul că, această tehnică de aplicare a violenţei nu poate fi folosită numai la anumite tipuri de conflicte ci, în principiu, ea ar putea fi utilizată de oricine, în toate tipurile de situaţii conflictuale, nu neapărat politice.

Dificultatea definirii provine din faptul că, în esenţa sa, terorismul nu a putut fi definit ca fenomen. Confuzia se poate crea datorită similitudinii de comportament atunci când un act de violenţă este săvârşit de un individ motivat politic, un criminal ori un dezechilibrat mintal.

Privit din perspectiva psihosociologică, s-a ajuns la concluzia că demersul cognitiv şi acţional trebuie îndreptat cu prioritate spre:

– definirea conceptului de terorism, surprinderea elementelor ce-l caracterizează şi diferenţiază de alte fenomene şi forme ale violenţei sociale, reuşindu-se astfel să se stabilească cu claritate obiectivul activităţii de luptă împotriva acestui flagel social;

– stabilirea cauzelor generatoare şi factorilor favorizanţi ai apariţiei şi proliferării violenţei sociale, a relaţiilor de interdependenţă dintre cauzele şi efectele fenomenului terorist;

– identificarea şi pătrunderea în intimitatea dimensiunilor psihosociologice pe care le ridică factorul uman implicat, organizaţiile şi acţiunile teroriste;

– desprinderea formelor de manifestare ale terorismului, metodele şi mijloacele prin care se realizează acţiunea violentă.[11]

1.1.2. Terorismul de drept comun

În contextul menţionat, terorismul obişnuit, mai exact spus, terorismul de drept comun, se poate înfăţişa sub forma oricărei infracţiuni de drept comun, fără a interesa dacă constituie un mijloc care să tindă la un scop anume, fiind suficient să prezinte caracteristicile intimidării. În acest sens, se pot da ca exemple, uciderea succesivă a femeilor din sadism, incendierea repetată a clădirilor din instinct piroman, calomnierea şi ameninţarea continuă a unor categorii de persoane sau chiar a unei singure persoane, din răutate sau răzbunare, ori din instinct patologic, săvârşirea repetată de acte de tâlhărie la drumul mare etc.

Aceasta nu înseamnă că terorismul de drept comun nu este atât de periculos, mai ales atunci când el se manifestă sub forma unor infracţiuni care au drept efect o primejdie comună; în asemenea împrejurări, dacă un singur act trezeşte bănuiala de repetare, acesta este de natură să dezlănţuie teroarea, iar autorul să capete atribut de terorist.

Specialiştii în domeniu, cercetători ai fenomenului şi jurişti, congresele specializate şi alte manifestări internaţionale, mai ales acelea care au avut ca scop unificarea prevederilor dreptului penal, au desfăşurat activităţi ample de cercetare a fenomenului terorismului, dar încă nu au reuşit să realizeze un consens asupra unei definiţii juridice adecvate.

O abordare interesantă a chestiunii definirii terorismului este aceea a doi cercetători olandezi de la Universitatea din Leiden. Ei au strâns 109 definiţii academice şi oficiale ale terorismului şi le-au analizat principalele elemente. În urma studiului, au ajuns la concluzia că elementul de violenţă era prezent în 83,5% dintre ele, ţelurile politice în 65%, în vreme ce 51% puneau accentul pe elementul inducerii sentimentelor de frică şi teroare. Doar 21% din definiţii menţionau arbitrarul şi caracterul nediscriminatoriu al ţintelor alese şi numai 17,5% cuprindeau victimizarea civililor, a non-combatanţilor, a elementelor neutre sau din afară.[12]

Definirea unanim acceptată a terorismului necesită un element de teroare şi un scop coercitiv. Toate actele teroriste presupun violenţă sau ameninţare cu violenţa, adeseori asociată cu cereri specifice. Unul dintre

[11] Andreescu A., *Terorismul, analiză psihologică*, Editura Timpolis, Bucureşti, 2000, pag. 11-23.

[12] Schmid, A.; Jongman, A., *Political Terrorism,* Amsterdam. North Holland Publishing Company, 1988.

scopurile prioritare urmărite de terorişti este acela de „a-şi face auzită vocea”, de a-şi face publice propriile revendicări.

Terorismul este violenţa menită să se expună în ochii publicului, iar teama este efectul urmărit de terorism şi nu produsul său auxiliar.[13] În aceasta constă cel puţin diferenţa dintre tacticile teroriste şi jafurile sau celelalte infracţiuni violente care pot inspira teama, fără a fi însă acte de terorism.

1.2. Specificul luptei teroriste

Terorismul este o activitate veche de când lumea. Crizele politice, economice, debarcarea unui guvern, instaurarea altuia legitim sau nu, rezolvarea unor probleme sociale sunt, nu de puţine ori, situaţii în care actul terorist este considerat o soluţie. În procesul de definire a acestui fenomen sunt întâlnite dificultăţi, în sensul că, această tehnică de aplicare a violenţei nu poate fi folosită numai la anumite tipuri de conflicte ci, în principiu, ea ar putea fi utilizată de oricine, în toate tipurile de situaţii conflictuale, nu neapărat politice.

În procesul de definire a acestui fenomen sunt întâlnite dificultăţi, în sensul că, această tehnică de aplicare a violenţei nu poate fi folosită numai la anumite tipuri de conflicte, ci, în principiu, ea ar putea fi utilizată de oricine, în toate tipurile de situaţii conflictuale, nu neapărat politice.

Unii specialişti susţin că nu se poate da nicio definiţie terorismului, argumentând că perspectiva se poate schimba în funcţie de motivul, momentul şi locul unde are loc actul terorist.[14]

Pentru cealaltă tabără a teoreticienilor, aproape orice act de violenţă poate fi inclus în categoria terorismului chiar dacă, de multe ori, pot apărea confuzii din cauza comportamentului aparent similar manifestat de un individ (care din considerente politice comite un act violent), de un criminal de drept comun sau de un dezechilibrat mintal.

Prin teroare – ca noţiune luată de sine stătător – se înţelege o stare de teamă extremă care înspăimântă, tulbură şi paralizează. Această teamă colectivă poate fi indusă prin „terorizare”, adică prin practicarea ameninţării cu violenţa sau folosirea acesteia. Violenţa este înţeleasă ca fiind recurgerea la forţă, în vederea prejudicierii integrităţii unor persoane sau bunuri, de către un individ sau un grup. Aşadar, teroarea poate surveni şi fără terorism, dar în acelaşi timp, teroarea este cheia care declanşează terorismul.

---

[13] Andreescu A., *11 septembrie 2001 – provocarea secolului XXI în materie de terorism*, Editura Artprint, Bucureşti, 2002.

[14] xxx, *Culegere de studii*, *Terorismul,Istoric,Forme,Combatere*, Editura Omega, Bucureşti, 2001, pag. 37.

Nu există un consens internaţional asupra definirii terorismului. Cu toate aceste, multe ţări au încercat să delimiteze conceptual propriile interese şi valori, apelând la propriile lor formule.

Una din definiţiile des uzitate consideră că: „Terorismul semnifică ameninţarea cu violenţa sau folosirea violenţei în scopuri politice de către indivizi sau grupuri, indiferent dacă acţionează pro sau contra autorităţii guvernamentale existente, când aceste acţiuni au intenţia de a şoca, intimida, sau consterna un grup ţintă mai larg decât victimele imediate. Terorismul este relaţionat cu indivizi sau grupuri care urmăresc răsturnarea regimurilor politice, corectarea unor deficienţe sociale percepute de grupurile respective sau erodarea ordinii politice internaţionale”.[15]

1.2.1. Strategii de prevenire şi combatere a terorii

În acest context se poate aprecia că există o distincţie între terorism şi actele criminale non-politice, cum sunt răpirile, crimele sau deturnările.

În acelaşi timp, nu există un consens deplin asupra distincţiei dintre ele. Grupurile de gherilă sau forţele armate apelează deseori la tactici teroriste, chiar dacă terorismul nu reprezintă un obiectiv primar sau modul preferat de acţiune. De asemenea, în sens invers, multe organizaţii teroriste folosesc tacticii sau procedee criminale fără ca acestea să poată fi incluse în practicile teroriste (traficul de droguri, arme etc.).

Combaterea şi contracararea terorismului sunt acţiunile întreprinse de către guverne pentru a contracara pericolul, incluzând măsurile speciale iniţiate de structurile militare, de organele de ordine şi de profesioniştii pe linie de pază şi protecţie pentru reducerea probabilităţii unui atac împotriva unui anumit obiectiv.

Asemenea măsuri mai cuprind şi acţiunile întreprinse ca ripostă la un anumit eveniment, mergând de la folosirea unei echipe tactice într-o situaţie de luare de ostatici, până la bombardarea teritoriului unei ţări care patronează o anumită acţiune sau un anumit grup.

Conform opiniilor specialiştilor, grupările teroriste se pot împărţi în următoarele categorii:

- Grupări etnice, regionaliste, naţionaliste;
- Grupări care se autointitulează revoluţionare;
- Grupări anarhiste care se remarcă prin absenţa unor scopuri clare şi precise, ideologia lor fiind confuză;

[15] Arădăvoaice Gh.; Iliescu D.; Niţă D., *Terorism, antiterorism, contraterorism*, Editura Antet, Oradea, 1997.

- Grupări patologice sau individuale care nu revendică scopuri de ordin politic sau ideologic, motivația lor constând în lipsa de acomodare într-o anumită societate, organizare socială, familie;
- Grupări neofasciste de extremă dreaptă şi care în unele țări acționează cu acordul tacit şi sprijinul guvernelor;
- Mercenarii ideologici, pe care îi întâlnim cel mai frecvent în grupările cu câmp de acțiune transnațională.

Din analiza prognozelor formulate de specialişti în materie de terorism *(www.sri.ro)* privind evoluția acestuia se desprind următoarele considerații: terorismul va persista cu siguranță, ca fenomen acut şi în viitor; va creşte cantitativ şi calitativ; va evolua în materie de tactici, ținte şi mijloace (armament); unele state vor apela la terorism pentru a-şi atinge anumite scopuri**.**

1.3. Teroristul mileniului III – profil psihologic

După cum am încercat să arătăm, existența terorismului are ca motivație intrinsecă interpretarea subiectivă a realității, care diferă de percepțiile guvernelor şi societăților cu care se confruntă teroriştii sau care reprezintă motivul frustrării şi angoasei lor.

Una din caracteristicile existențiale ale terorismului şi, implicit, ale teroriştilor, constă în obsesia acestora de a convinge opinia publică vizată, grupul social țintă, să privească lumea aşa cum o privesc ei, potrivit propriului standard de legitimare politico-socială.

Fenomenul terorist se limita în secolul al XIX-lea la câteva atentate contra unor demnitari de stat, regi sau împărați. Complexitatea fenomenului terorist contemporan face necesară o enunțare mai subtilă a portretului teroristului.[16]

Pentru a creiona personalitatea teroristului actual, este necesar să fie stabilit ce tip de terorism promovează, care este finalitatea actului terorist întreprins, care este maniera de execuție, mijloacele şi metodele utilizate.

Există astăzi în lume un terorism de natură criminală. Atracția exercitată de acest gen îşi are explicația sa. Un individ cu un pistol poate captura un avion, poate cere o recompensă importantă, după care se retrage, sub protecția ostaticilor. Răpirile de persoane au devenit ocupații „lucrative" în multe părți ale lumii.

În toate aceste cazuri, teroriştii nu au motivație politică, scopurile lor fiind de natură criminală, urmărind o finalitate pecuniară. E drept, uneori, astfel de acțiuni sunt acoperite de o imagine fals politică, aşa cum a fost cazul unui cuplu din Atlanta care a răpit un om de afaceri, cerând o răscumpărare de

---

[16] Delcea, C., *Psihologia teroristului,* în Terorismul azi, vol. 1, nr. 1 iulie , 2006, pag. 44.

700.000 de dolari, în numele „Armatei Revoluţionare Americane" – organizaţie fictivă, menită să deturneze de la caracterul pur criminal al acţiunii. Acestor terorişti le sunt specifice lipsa totală de scrupule, recurgerea la violenţă, nelinişte, cruzimea, cupiditatea. Punctul lor slab constă în faptul că singurul liant al grupurilor îl constituie dorinţa de câştig ilicit.

Teroriştii psihopatici manifestă un echilibru psihic labil cu complexe de inferioritate şi tendinţa de a ieşi în evidenţă, de a fi în centrul atenţiei.[17] Un licean din Lille, Franţa, şi-a dat foc pentru a „protesta contra situaţiei din Biafra". Dacă tânărul nu ar fi murit, ar fi îngroşat numărul teroriştilor psihopatici care vor să „îndrepte lumea de unii singuri".

Caracteristica generală a acestui tip uman o constituie neacceptarea ordinii stabilite, pe care o consideră o presiune deghizată, iar stabilitatea socială ca pe o tiranie mascată.

Psihopaţii acţionează, în general, ca „lupii singuratici" (terorismul reprezentând ultimul stadiu al unei nesociabilităţi cronicizate). Aflaţi la periferia vieţii comunitare, provenind, în principiu, din mediile cele mai nefavorizate, complexaţi şi neîmpliniţi, psihopaţii încearcă să se răzbune pe o societate în care nu s-au putut integra, pe un mod de viaţă incompatibil cu psihologia lor deviantă.

Victimele potenţiale ale furiei antisociale sunt recrutate din reprezentanţii de vază ai societăţii, din oamenii care s-au impus pe firmamentul vieţii economice politice sau sociale.[18]

Modul de operare al teroriştilor psihopatici derivă din modul lor de viaţă în care predomină acţiunea solitară. Pentru terorişti, acest mod de acţiune prezintă avantajul că organele specializate îi depistează greu pe făptuitori. Ducând o viaţă de multe ori singuratică, cu puţine contacte sociale, laconici, neîncrezători, psihopaţii solitari nu pot fi descoperiţi decât în cazurile în care se trădează prin accese de furie, injurii, debitarea violentă a „convingerilor" lor, scrisori de ameninţare etc.

Periculozitatea acţiunilor teroriste de sorginte psihopatică rezidă şi din imposibilitatea purtării de tratative în situaţii de criză, deoarece a invoca normele de drept, a apela la sentimente de compasiune sau de înţelegere reprezintă tentative eşuate din start, psihopaţii având scări şi ierarhii valorice complet diferite de cele general acceptate.

Atentatele comise de teroriştii singuratici reuşesc uneori deoarece logica comiterii lor este străină de înţelegerea generală: oamenii normali, însărcinaţi cu misiuni de pază şi protecţie a demnitarilor, sunt adesea înclinaţi

[17] *Ibidem*, 44-45.
[18] Curtis F., *Terorismul – cauze şi remedii*, Focus Security, 2001, pag. 112.

să neglijeze faptul că psihopații percep deformat realitatea, că au alte viziuni asupra riscului, şanselor de reuşită, fiind total ilogici şi imprevizibili.

O altă categorie de terorişti o reprezintă grupurile de infractori care s-au specializat în răpirile de persoane, aceasta fiind o metodă foarte rapidă de a face bani.

Potrivit unui veteran al poliției irakiene, colonelul Feysal Ali, hoții care furau aur şi bijuterii s-au reprofilat în răpiri deoarece acestea sunt mai uşor de comis şi mult mai profitabile. Fenomenul răpirilor cetățenilor străini în Irak a ajuns la o amploare fără precedent, fapt care a determinat cotidianul „al-Sabah" să informeze despre un adevărat „bazar cu ostatici", unde aceştia sunt expuşi, schimbați sau vânduți.

Complet diferit de psihopați şi de foşti infractori, teroriştii gândesc şi acționează instituționalizat, sunt membrii ai unui grup, organizații politice sau religioase extremiste. Făcând abstracție de idealurile nebuloase pentru care acționează, de violența fără limite la care recurg, precum şi totala lipsă de scrupule de care fac dovadă, aceşti profesionişti ai terorii nu au nimic în comun cu lupii singuratici care vor să „salveze lumea", să o facă mai bună sau mai apropiată de gusturile lor, prin intermediul unei crime.

Atentatele plănuite de organizațiile teroriste sunt, de cele mai multe ori, rodul otrăvit al unor frustrări în lupta pentru putere, pentru înlăturarea unor stări de lucruri neconvenabile pentru un grup sau o pătură socială, prin mijloace violente, în afara legii. Atentatele teroriste de acest fel se produc la capătul unor îndelungate şi migăloase acțiuni de strângere de date privind potențiala victimă, programul acesteia, mijloacele de protecție de care dispune. Locul şi momentul atentatului sunt alese judicios, după criterii de înalt profesionalism, ținându-se cont de factorii de risc, de şansele de reuşită, de impactul produs asupra mass-media, de eficacitatea acțiunii teroriste.

Mijloacele materiale şi sprijinul logistic de care dispun grupările teroriste „instituționalizate" sunt impresionante. Teroriştii profesionişti au rețele informative, canale de transmitere a informațiilor, adevărate arsenale ce cuprind armament sofisticat, dispozitive electronice de detonare comandate de la distanță, explozibil de mare putere etc.

Teroriştii profesionişti sunt sponsorizați de state sau organizații puternice care le oferă ajutor financiar, locuri de refugiu, baze de antrenament şi de instrucție, documente probante ale noii lor identități, iar uneori şi justificări ideologice pentru faptele comise.

Cu excepția unor cazuri foarte rare, teroriştii profesionişti acționează numai din rațiuni politice sau sociale, atentatele nereprezentând materializarea unor impulsuri personale, a unei motivații individuale cum este cazul la teroriştii psihopați. În general, teroriştii sponsorizați sunt cei mai periculoşi

deoarece dovedesc îndemânare, precizie, profesionalism, neavând niciun fel de reticenţă de ordin sentimental, moral sau uman. Aceste automate depersonalizate ale distrugerii se deosebesc de teroriştii fanatici, aserviţi unei cauze sau idei de natură politică, religioasă sau naţională.

Periculozitatea atentatelor profesioniste decurge din rigoarea şi calculul cu care sunt organizate, din impresionanta gamă de mijloace utilizate şi din faptul că organizaţia teroristă respectivă nu vede în materializarea atentatului o finalitate glorioasă a echipei – aşa cum este cazul „singuraticilor” –, ci o apariţie oarecare, urmată de alta, în cadrul unui program de acţiune bine stabilit în care siguranţa comandourilor reprezintă o problemă importantă, atent studiată.

Dezavantajul oricărei grupări teroriste îl constituie însăşi existenţa sa, care, mai devreme sau mai târziu, este deconspirată, devenind ţinta operaţiunilor antiteroriste.[19]

Descoperirea organizaţiilor este posibilă în multe cazuri ca urmare a scurgerii de informaţii din interiorul lor, ceea ce determină riposte hotărâte ale organelor de ordine, multe atentate eşuând chiar din faza de concepţie.

Teroriştii fanatici, adesea *kamikadze*, sunt gata să sacrifice orice pentru îndeplinirea idealului lor naţional, politic sau religios. Ei sunt recrutaţi din păturile cele mai sărace şi mai necultivate ale societăţii, dintre indivizii crescuţi într-un climat social de disperare şi mizerie, favorizant al urii, şovinismului, exclusivismului, obscurantismului religios şi al xenofobiei. În general, ei sunt capabili de acte sinucigaşe, aşa cum a fost cazul atentatoarei indiene care a detonat o importantă cantitate de explozibil ascuns sub îmbrăcămintea sa, în apropierea fostului prim-ministru Rajiv Gandhi. „Oamenii dinamită” adepţi ai organizaţiei evreieşti Stern, fedainii palestinieni, absolutiştii islamici, „văduvele negre” ale cecenilor şi-au probat adeseori fanatismul, devenind un real pericol pentru societăţile în care trăiesc.

Profilul tradiţional al teroristului s-a modificat substanţial, acesta devenind un personaj cu o educaţie cât mai aleasă, absolvent al unor universităţi prestigioase. Grupările teroriste includ tot mai mulţi militanţi radicali, de stânga şi de dreapta, între care există similitudini majore şi care urmăresc, în principal, uciderea unor parlamentari, funcţionari publici, ziarişti etc. Noile ţinte urmărite de terorişti sunt şi de natură economică sau civilă, mai nou fiind vizaţi şi reprezentanţi ai unor organizaţii care se ocupă cu programe umanitare, dar sunt atinse şi simboluri ale unor state sau colectivităţi din întreaga lume.

[19] xxx *O analiză a terorismului în lume 2002*, USA, Ministerul de Externe al Statelor Unite, DIACRIS International, pag. 147.

Cunoscând profilul moral, psihologia şi mentalitatea teroristului contemporan, societatea poate spera în micşorarea bazei de recrutare a acestora, în găsirea de metode şi mijloace de apărare tot mai eficiente împotriva unuia dintre flagelurile zilelor noastre, care tinde să provoace mai mult rău decât războaiele locale, toxicomania, criminalitatea şi bolile incurabile.

1.4. Luptătorii antiterorişti şi rolul lor în combaterea terorismului

Actele teroriste din ultima perioadă, alimentate de interpretarea conservatoare, fundamentalistă a islamului şi favorizate de accesul grupărilor de această factură la facilităţile oferite de lumea modernă au fost îndreptate, cu precădere, în ultima perioadă, spre ţinte civile. Faţă de actualele evoluţii ale fenomenului terorist internaţional şi pentru a-şi îndeplini responsabilităţile pe care le au faţă de societate, statelor democratice, prin instituţiile lor componente, le revine obligaţia să identifice mijloacele şi metodele cele mai eficiente de prevenire, protecţie şi ripostă antiteroristă. Din aceste perspective, statele, în calitatea lor de garanţi ai respectării drepturilor fundamentale ale omului şi de principali actori ai scenei globale sunt obligate să prevină şi să combată terorismul, prin măsuri şi mijloace specifice, în cadrul unei largi cooperări internaţionale.

Schimbările climatului internaţional după atentatele teroriste din 11 septembrie 2001 au impus reevaluarea conceptelor de securitate şi reconsiderarea, dintr-o nouă perspectivă, a mecanismelor subterane care multiplică sursele şi condiţiile proliferării fenomenului terorist.[20]

Nevoia unei concepţii unitare în ceea ce priveşte planificarea, organizarea şi executarea activităţilor de descoperire, neutralizare şi anihilare a acţiunilor teroriste pe teritoriul României a făcut ca începând cu data de 1 decembrie 2001 să intre în funcţiune Inspectoratul pentru Prevenirea şi Combaterea Terorismului (I.P.C.T.).

Strategia I.P.C.T. urmăreşte reaşezarea direcţiilor tactice necesare protejării eficiente a terorismului naţional faţă de noile manifestări ale fenomenului terorist internaţional, prin promovarea, potrivit competenţelor asumate, a unei concepţii asumate atât la nivel naţional, cât şi pe linia cooperării externe. „Riposta sau acţiunea antiteroristă are ca scop rezolvarea unui act terorist care nu a putut fi rezolvat prin măsuri de prevenire sau descurajare".[21]

[20] Arădăvoaice şi colectiv, *op. cit.*, Editura Antet, Oradea, 1997, pag. 42.
[21] Moisescu, F.G.; Andreescu, A.; Antipa, M., *Terorismul - Ameninţare majoră asupra democraţiei secolului XXI*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2004, pag 15- 45.

Forţa iniţială de ripostă este constituită din totalitatea forţelor speciale care execută servicii de protecţie şi pază, de intervenţie, din patrulele poliţiei sau jandarmeriei aflate în misiune în momentul declanşării crizei. Aceste forţe intervin rapid după un plan prestabilit care, potrivit experienţei acumulate, trebuie să conţină următoarele:

- măsuri de acţionare pentru astfel de situaţii;
- măsuri pentru preluarea controlului căilor de acces la obiectivul vizat;

Riposta antiteroristă este o acţiune care cuprinde, de regulă, trei faze:

- *stabilirea naturii atentatului terorist.* Această primă fază cuprinde în special elaborarea tacticii antiteroriste, riposta iniţială, păstrarea controlului asupra situaţiei critice, aflarea scopului şi obiectivelor acţiunii teroriste, motivaţia teroriştilor;
- faza a doua constă în *stabilirea jurisdicţiei asupra atentatului terorist* (unitatea de intervenţie căreia îi revine sarcina de rezolvare a crizei);
- în faza a treia se trece la *rezolvarea situaţiei* folosindu-se mijloace specifice;

Forţele implicate în rezolvarea unei crize teroriste, reprezintă ultima soluţie la care se poate apela în direcţia rezolvării. Aceste forţe sunt alcătuite din echipe speciale de intervenţie antiteroristă reprezentate de cei mai înarmaţi şi bine instruiţi luptători, capabili de a rezolva misiuni de genul: eliminarea teroriştilor baricadaţi într-un obiectiv, eliberare de ostatici, acţiuni eficiente în locuri aglomerate etc. Experienţa a demonstrat că aceste echipe trebuie să acţioneze coerent şi eficient în condiţii de risc deosebite, într-o deplină coordonare şi coeziune, surpriza, rapiditatea şi precizia reprezentând elementele cheie ale unei astfel de operaţiuni.

Eficienţa operativă a unei structuri antiteroriste este condiţionată de următorii factori:

1. *Comanda şi controlul.* Pentru a avea succes în misiuni, o unitate de intervenţie antiteroristă trebuie să dispună de o structură de comandă şi control elastică, eliberată de îngrădiri birocratice. Calitatea comenzii şi controlului depinde în mare măsură şi de factorul decizional politic, de curajul acestuia în asemenea momente, când ultima soluţie este intervenţia în forţă. În acest context, orice formaţiune antiteroristă are nevoie de sprijinul activ al reprezentanţilor guvernamentali. Luptătorii antiterorişti trebuie să ştie că sunt apăraţi, la rândul lor, de lege şi protejaţi de responsabilii militari şi politici ai ţării, care trebuie să-şi asume răspunderea faţă de rezultatele acţiunii ordonate, oricât de dureroasă ar fi această postură.

2. *Procesul instructiv.* O formaţiune de intervenţie antiteroristă nu poate fi considerată eficientă dacă nu dispune de un program de pregătire strict

etapizat, variat şi continuu. Structurile antiteroriste cu misiuni de rutină şi atribuţii stufoase sunt obligate să facă rabat de la pregătire devenind vulnerabile şi ineficiente în momentele de criză majoră.

3. *Selecţia personalului.* Selecţionarea atentă, după criterii multiple şi riguroase a personalului reprezintă un factor important al efortului de creştere calitativă a oricărei unităţi de acest fel.[22] Valoarea unei formaţiuni antiteroriste este dată de rezultanta valorii individuale a fiecărui luptător şi al valorii colectivului, capabil să acţioneze coerent şi precis la fel ca un mecanism de orologerie bine reglat.

4. *Dotarea materială.* Unităţile de intervenţie antiteroristă sunt evaluate şi în funcţie de armamentul şi echipamentul din dotare, de suportul tehnologic şi ştiinţific de care dispun. De asemenea, lipsa echipamentului de atac, de desantare aero, navală sau terestră, echipamentului pirotehnic sau de comunicaţii, a sistemelor de ochire şi vedere pe timp de noapte, a mijloacelor de transport, pot scădea dramatic capacitatea de ripostă operativă eficientă.

5. *Stăpânirea informaţiilor şi capacitatea de procesare rapidă a acestora.* În stabilirea strategiei şi tacticii teroriste este foarte important ca unitatea implicată să aibă acces nemijlocit la toate informaţiile specifice existente.

Pentru aceasta, fiecare unitate dispune de un personal specializat însărcinat cu culegerea, procesarea şi prelucrarea informaţiilor. Orice informaţie este analizată de acest personal, capabil să evalueze situaţia şi, pe baza pregătirii şi experienţei, participă la elaborarea planurilor şi scenariilor impuse de intervenţia antiteroristă.

6. *Iniţiativa şi creativitatea.* În timpul unei misiuni de ripostă antiteroristă există situaţii în care luptătorul antiterorist este pus în situaţia de a lua decizii rapide şi hotărâtoare, deoarece realitatea din teren nu se aseamănă niciodată cu planul iniţial. Din acest motiv, personalul luptător trebuie să fie capabil să se adapteze oricărei situaţii, să găsească soluţii optime şi rapide la probleme care apar pe neaşteptate. Distragerea atenţiei teroriştilor, mascarea adevăratelor intenţii ale echipei de intervenţie, realizarea surprinderii tactice, toate acestea se pot realiza numai cu un personal care dispune de resurse psihice superioare, de sânge rece, iniţiativă şi creativitate. Aceste calităţi trebuie descoperite şi dezvoltate în fiecare luptător pentru ca acesta să poată intra în pielea teroriştilor, să gândească la fel ca şi aceştia, să le anticipeze mişcările în aşa fel încât să-i poată surprindă nepregătiţi.

[22] Bonelli E., *La selectione psihico – atitudinale*, în „Revista Militară”, Italia, nr. 6, 1998.

1.4.1. Paralelismul dintre teroristul mileniului III şi profilul luptătorul antiterorist

Prin pregătire şi antrenament, luptătorul antiterorist trebuie să fie cât mai aproape de felul de a fi al unui terorist adevărat, cu atât mai mult cu cât, în întreaga istorie a omenirii nu există vreo situaţie, experienţă, ideologie, care să poată fi comparată cu forţa morală pe care Islamul o insuflă luptătorilor săi.[23] „Fiecare membru trebuie să fie capabil să suporte vărsarea de sânge, omorul, arestările şi închisoarea. El trebuie să fie capabil, dacă va fi necesar, să omoare unul sau mai mulţi tovarăşi ai săi; El trebuie să fie capabil să suporte privaţiunile şi tratamentul înjositor la care ar putea să fie expus de către inamic. El nu trebuie să se vândă inamicului, nici să-şi sacrifice religia de dragul libertăţii".[24]

Compararea teroriştilor cu ceilalţi membrii ai societăţii, din aceeaşi zonă geografică, a relevat faptul că aceştia au rate similare în ceea ce priveşte tulburările de personalitate şi problemele psihopatologice.[25] Chiar dacă am admite că teroriştii sunt persoane cu tulburări de personalitate şi psihopatologii, nu trebuie să uităm că ei fac parte din grupuri sociale care funcţionează pe baza discreţiei, încrederii şi sprijinului reciproc şi nu recrutează oameni care pot fi uşor reperaţi în public.

Manualul Al-Qaeda descrie calităţile pe baza cărora sunt recrutaţi membrii organizaţiei. Aceştia trebuie să fie capabili să păstreze secretul operaţiilor nu numai în afara organizaţiei, dar şi în interiorul ei. Să fie calmi şi să îndure traume psihologice, precum arestul sau moartea camarazilor. Să fie de încredere, inteligenţi, să aibă abilităţi de observare, analiză, sinteză şi schimbare.

De asemenea, grupurile teroriste recrutează, din ce în ce mai mult, persoane cu pregătire superioară, cu expertiză în domeniul comunicaţiilor, programării computerelor, ingineriei, finanţelor şi al altor ştiinţe (Hudson, 1999). Un studiu interesant realizat asupra modului în care tinerii palestinieni ajung „bombe vii" reliefează importanţa socializării în cadrul grupurilor mici.[26] Mai întâi, membrii grupurilor extremiste recrutează tineri care par să aibă o fervoare patriotică intensă şi se declară public împotriva Israelului. Aceştia

[23] Frattasio, A., *Profilul teroristului*, Roma, 2006.
[24] xxx, *Manualul teroristului*, semnat de Osama Bin Laden, 2002.
[25] McCauley, C., *The Psychology of Terrorism*, www.ssrc.org/sept11/essays, 2002.
[26] Merari, A., *The readiness to kill and die: suicidal terrorism in the Middle East*, în W. Reich, „Origins of Terrorism", Cambridge: Cambridge University Press, pag. 192-207.

sunt invitați apoi să discute cât de puternică este dragostea lor pentru țară şi ura fața de Israel.

Apoi, sunt angajați în antrenamente menite să le pună ura în acțiune, fiind integrați în grupuri mici, de trei-cinci tineri, aflați la diferite stadii ale transformării lor în agenți ai morții. Ei mai fac public, prin intermediul unei casete video, angajamentul lor, declarându-se astfel martiri ai Islamului.

Caseta video este trimisă familiei înainte ca aceşti ucigaşi să îşi execute planul final, realizând faptul că ei nu numai că vor câştiga un loc alături de Allah, dar şi familia lor va avea un loc în Rai, datorită jertfirii lor. Familiei îi este trimisă o sumă importantă de bani, un cadou pentru sacrificiul copilului lor. Fotografiile sinucigaşilor sunt afişate peste tot în cadrul comunității, pentru a deveni modele şi pentru alții. Ei devin eroi sau eroine pentru generația următoare, de bombe sinucigaşe.

Pentru a transforma tineri în floarea vârstei în ucigaşi, acest program de îndoctrinare foloseşte o serie de mecanisme de psihologie socială. Nu este nimic care să indice probleme de sănătate mentală implicate în cazul acestor bombe vii. Este vorba doar de un alt mod de gândire, de o altă filosofie de viață şi un alt sistem educațional.

Un alt studiu realizat de un grup de specialişti ai Institutului de Politici Internaționale pentru Lupta Împotriva Terorismului (International Policy Institute for Counter Terrorism) consideră că acest comportament autodistructiv al teroriştilor palestinieni ar fi o rezultantă a celor două tipuri de suicid: altruism şi fatalism. (www.ict.org.il/articles). Young (1972) afirma că „aceste două categorii ar trebui tratate ca surori gemene [...], diferența dintre ele poate fi văzută doar prin înțelesul subiectiv al acțiunii sinucigaşe. Dacă o persoană se sinucide pentru a-şi îndeplini datoria, statusul său psihologic poate fi ori o convingere senină (altruism), ori frică şi disperare extremă (fatalism)."

Aşadar, care e motivul psihologic care împinge pe cineva să devină un terorist care se sinucide? Cea mai mare parte a teroriştilor nu au un tip de personalitate specială şi nici nu suferă de vreo boală mintală, reuşind chiar să depăşească inteligența luptătorilor antiterorişti. O dovadă în acest sens este dată şi de studiile universitare absolvite la universități prestigioase. Este tulburător să afli că nu există niciun indiciu cum că acei terorişti care se sinucid suferă de tulburări psihologice sau sunt bolnavi mintal. Din contră, personalitățile lor sunt chiar stabile şi nu ies în evidență cu nimic (cel puțin în contextul lor cultural).

Într-adevăr, Nasr Hassan, o cercetătoare care a trăit şi a lucrat în teritoriile palestiniene timp de mai bine de 4 ani (şi care, probabil, a avut mai

mult contact cu teroriştii sinucigaşi decât orice alt cercetător) spune că, în opinia sa, există mici diferenţe între teroriştii sinucigaşi şi cei care participă la atacuri teroriste fără intenţia de a se sinucide.

Este recunoscut din ce în ce mai mult, faptul că e o greşeală să consideri teroriştii sinucigaşi drept simplii pioni cu creierul spălat, cu atât mai puţin să îi pui într-o singură categorie pe toţi. (Hassan, 2002). Aşa cum există o mare variaţie în ceea ce priveşte membrii organizaţiilor teroriste, tot astfel există o variaţie în ceea ce priveşte profilul indivizilor care sunt pregătiţi să ia parte la atacuri sinucigaşe.

În mod tradiţional, profilul teroristului sinucigaş (care era de cele mai multe ori bărbat) era următorul: tânăr, în vârstă de 16-28 de ani, cu un trecut marcat de sărăcie şi o educaţie limitată. Totuşi, acest stereotip a început să fie depăşit de realităţile din ultimii ani. De exemplu, teroriştii care au deturnat avioanele pe 11 septembrie aparţineau clasei mijlocii, erau mai în vârstă decât se aştepta, şi mulţi dintre ei aveau studii universitare.

În cadrul grupurilor palestiniene s-a pus aceeaşi problemă a teroriştilor venind dintr-un mediu social sărac şi fără educaţie.

Desigur, Hassan (2002) este împotriva unei asemenea păreri. Ea spune că deşi teroriştii sinucigaşi sunt bărbaţi tineri (cu câteva excepţii) ei nu vin din mediile sărace.[27]

Dimpotrivă, majoritatea teroriştilor vin din clasele de mijloc ale Palestinei. Cei mai mulţi atacatori au terminat cu succes liceul, iar o parte dintre ei erau studenţi la momentul atacului. Într-adevăr, în cadrul societăţii palestiniene cei care au cea mai mare toleranţă faţă de atacurile sinucigaşe sunt cei care au absolvit o facultate, şi cei care fac parte din clasa de mijloc.[28] Un alt stereotip este marcat de faptul ca „numai bărbaţii ajung terorişti". Deşi cea mai mare parte a teroriştilor sinucigaşi sunt bărbaţi, un număr surprinzător de mare de femei au luat parte la atacuri teroriste. De exemplu, 15% din atacurile sinucigaşe din Liban au fost conduse de către femei, în Sri Lanka între 30 şi 40% dintre teroriştii sinucigaşi erau femei, în timp ce în Turcia peste 66% din atacurile teroriste au implicat şi femei. Acest fenomen ar putea avea următoarea explicaţie: avantajele pe care le are folosirea femeilor în cadrul misiunilor. Femeile atrag mai puţină suspiciune decât bărbaţii şi pot evita

[27] Hassan, N. (2002), *An arsenal of believers: talking to the human bombs*, International Society of Political Psychology Conference, pag.16-19 July.

[28] Shiqaqi, K. (2001), *The views of Palestinian society on suicide terrorism,* în „Countering Suicide Terrorism", Herzliya, Israel, Editura The International Policy Institute for Counter-Terrorism.

măsurile de siguranţă mai uşor prefăcându-se că sunt gravide, cu explozibilul în jurul taliei (Schweitzer, 2001).

Considerând toate cele prezentate, insistăm asupra faptului că,luptătorul antiterorist, fără să înţeleagă modul de acţiune al teroristului, fără să ţină seama de sentimentele ce susţin actul terorist, riscă să rămână prins într-un cleşte în faţa situaţiilor de risc terorist.[29]

Atât în pregătire, cât şi în acţiune luptătorul trebuie să dea dovadă de o extremă conştiinciozitate. Atunci când îi este încredinţată o misiune factorul „probabilitate" este exclus. Ea trebuie îndeplinită.

În manifestările luptătorilor antiterorişti se urmăreşte depistarea unui nivel ridicat al capacităţilor psiho-fizice, precum şi reale capacităţi de adaptare la situaţii ce comportă risc maxim. Sunt declaraţi profesionişti de înaltă clasă acei indivizi care nu se lasă impresionaţi de ameninţări, reacţia comportamentală nu este afectată atunci când sunt agresaţi violent şi suportă antrenamentele de tip stres cu mintea limpede. Cu toate acestea, luptătorul antiterorist este un om de acţiune înainte de orice.

Comandanţii unităţilor speciale sunt conştienţi de faptul că, indiferent dacă selecţionează oamenii cei mai buni, îi instruiesc la cel mai înalt nivel, îi dotează cu echipamentele cele mai performante şi le asigură cea mai profesionistă comandă, îndeplinirea misiunilor depinde în mare măsură de cei care operează în teren.

Aceasta presupune o totală conştiinciozitate faţă de pregătirea dobândită, faţă de propria valoare şi faţă de misiunea primită. După părerea specialiştilor un ofiţer de elită este un ofiţer complet. El trebuie să posede, la un nivel superior mediu, cele patru tipuri de calităţi esenţiale: etice, competenţă profesională, echilibru al personalităţii, capacităţi fizice.

Din punct de vedere selectiv sunt două categorii de calităţi principale. În primul rând, agresivitatea, pregătirea fizică şi spiritul de corp. În al doilea rând, capacitatea de orientare şi simţul practic. Nu trebuie uitat gradul ridicat de autodisciplină, motivaţie, inteligenţă nativă şi iniţiativă. În misiune el trebuie să fie stăpân pe propriile forţe, vrednic de toată încrederea, maestru în folosirea echipamentului modern şi al armamentului, să stăpânească procedee tactice şi multe alte deprinderi necesare pentru îndeplinirea misiunilor specifice.

[29] xxx Revista „Profil", SRI, 2003.

Cele două obstacole pe care le are de trecut un aspirant la o unitate de elită sunt: mobilizarea curajului pentru a porni în misiune şi rămânerea în cursă atunci când probele devin din ce în ce mai dure. Un specialist în lupta antitero spune că „luptătorul trebuie să accepte critica fără să se simtă ofensat. El trebuie să aibă atenţia concentrată asupra obiectivului misiunii, indiferent de greutăţi şi să nu se lase deturnat de factori perturbatori, fie că aceştia sunt elemente externe, fie că provin din interiorul personalităţii sale". El susţine că este o diferenţă importantă între a fi într-o formă bună şi a fi puternic. Puterea poate fi utilă pentru acţiuni de scurtă durată sau în anumite situaţii speciale însă de la candidaţi se vrea capacitate de rezistenţă la greutăţi.

Vârsta candidaţilor nu ar trebui să intereseze în mod deosebit, ceea ce se caută fiind experienţa şi fermitatea caracterului, calităţi care, cu trecerea timpului, se perfecţionează la oameni care le-au avut de la început. Se caută omul care să rămână stăpân pe sine şi în situaţiile cele mai stresante, nu mânat de spirit de aventură ci, de dorinţa autentică de a atinge perfecţiunea.

La polul opus se află indivizii care trebuie evitaţi deoarece aceştia prezintă un pericol nu numai pentru ei înşişi, dar şi pentru cei din jur. Aceştia sunt fanaticii de orice fel, fie că este vorba de abstinenţi prea convinşi sau de maniaci. Se manifestă, de asemenea, prudenţă faţă de tipii solitari, care nu se acomodează cu nimeni. În schimb sunt apreciaţi acei individualişti dotaţi cu un puternic spirit de autodisciplină care ştiu să acţioneze din proprie iniţiativă şi în modul cel mai eficient. Lăudăroşii şi vitejii de paradă sunt eliminaţi pe parcurs, deoarece acest gen de oameni acţionează foarte bine în filme, dar atunci când în joc este viaţa lor sau a altora, pot compromite totul.

Imaginea eroului care coboară pe coardă, doborând concomitent zeci de inamici şi salvând ostatici înspăimântaţi, rămâne totuşi, o ficţiune de domeniul cinematografiei. Nu trebuie neglijat faptul că luptătorul antiterorist trebuie să se adapteze modificărilor permanente înregistrate atât în psihologia teroristului, cât şi asupra modului de acţiune al acestuia.

Teroristul este mai mult decât un fapt cotidian. Terorismul comportă un proces minuţios de pregătire şi formare a individului. Membrii mişcării FATAH erau antrenaţi într-o tabără plasată în plin deşert, în sud-vestul Irakului, iar formarea acestora cuprindea şase luni de instrucţie, alergarea a 10 km. în fiecare dimineaţă apoi patru ore de antrenament fizic şi de mânuire a armelor, cât şi un curs de doctrină politică.

Dacă în esenţă, teroriştii ucid pentru aceleaşi motive pentru care grupurile umane au ucis alte grupuri umane de secole: pentru cauză şi camarazi lupta antiteroristă eficientă, implică devotament, cooperare şi comunicare interindividuală, multiple ore de instruire teoretică şi practică, precum şi o excelentă capacitate psihofizică.[30]

[30] Poponete,V.,*Terorismul–aspecte psihosociale*, http://www.presamil.ro/SMM/2005/3/25-29

Capitolul II

PREGĂTIREA PSIHICĂ A LUPTĂTORILOR ANTITERORIŞTI – între limite şi performanţe –

2.1. Structuri interne specializate în riposta antiteroristă

Combaterea oricărei forme de terorism, indiferent de motivaţiile care stau la baza acestuia, cu precădere a terorismului fundamentalist islamic, a celui de esenţă religioasă şi separatistă, se află şi în prim planul preocupărilor ţării noastre. Prin acţiunile desfăşurate potrivit competenţelor, alături de Serviciul Român de Informaţii şi Serviciul de Protecţie şi Pază, Ministerul Internelor şi Reformei Administrative şi structurile specializate în combaterea terorismului, respectiv Brigada Specială de Intervenţie „Vlad Ţepeş” şi Unitatea Specială de Intervenţie Antiteroristă „Acvila“ se fac remarcate în procesul de consolidare a sistemul instituţional de realizare a securităţii naţionale, răspunzând eficient – inclusiv prin participarea activă la acţiunile de cooperare internaţională – la întregul spectru de riscuri şi ameninţări.

2.1.1. Brigada Specială de Intervenţie „Vlad Ţepeş”

Subordonată nemijlocit Inspectoratului General al Jandarmeriei Române, *Brigada Specială de Intervenţie „Vlad Ţepeş”* se remarcă între instituţiile care previn şi combat terorismul, prin acţiuni eficiente şi o foarte bună capacitate de organizare. Cu sarcini şi competenţe teritoriale generale destinate executării misiunilor de asigurare şi restabilire a ordinei publice, prin *Batalionul Special Antiterorist,* Jandarmeria Română asigură protecţia instituţiilor fundamentale ale statului şi participă la neutralizarea ameninţărilor grave, prin acţiuni de intervenţie antiteroristă.[31] Acestea sunt desfăşurate în

[31] Gudacu, S., *Evoluţia Jandarmeriei Române,* Teză de doctorat, Universitatea Naţională de Apărare, 2006.

cooperare atât cu *Unitatea Specială 30 Pază şi Protecţie Misiuni Diplomatice,* cât şi cu alte instituţii din sistemul de apărare şi securitate naţională (Legea nr. 550/ 22.11.2004 privind organizarea şi funcţionarea Jandarmeriei Române, în Monitorul Oficial nr. 1175/2004) Jandarmeria Română remarcându-se şi prin *deschiderea manifestată în relaţia cu societatea civilă.*[32]

2.1.2. Unitatea Specială de Intervenţie Antiteroristă – „Acvila”

Folosind tradiţia ce revine *Grupului Special de Apărare a Frontierei* (GSG – 9), *Unitatea Specială de Intervenţie Antiteroristă „Acvila“* are ca atribuţii şi misiuni de luptă, în principal, *combaterea terorismului*, desfăşurând şi alte acţiuni specifice în sprijinul structurilor cu care cooperează.[33]

Construit pe modelul german GSG – 9, unitatea este încadrată cu un personal performant, selecţionat atent pe baza unor criterii fizice şi psihice.

Potrivit GSG – 9, programul de pregătire este centrat pe 13 saptămâni pregatire generală şi 9 săptămâni pregătire specială. La sfârşitul pregătirii generale se decide cine rămâne în cadrul unităţii.

2.2. Observaţii cu privire la locul şi rolul pregătirii trupelor de elită străine

Fenomenul terorist, problemă deopotrivă acută şi complexă, a devenit o realitate cotidiană a acestui început de mileniu. Zilnic*,* omenirea se confruntă cu o multitudine de acţiuni extremist-teroriste ce răspândesc insecuritate, spaimă şi groază*,* tulburând profund viaţa normală a societăţii, sfidând ordinea de drept internă şi internaţională.

Impactul acestui subiect asupra opiniei publice a luat proporţii în special după 7 Octombrie 2001, zi în care a fost marcat începutul campaniei militare a Statelor Unite împotriva terorismului.[34] Prin multitudinea acţiunilor şi gravitatea formelor de manifestare, terorismul însuşi reprezintă unul dintre cele mai complexe fenomene distructive care afectează evoluţia firească a civilizaţiei, relaţiile dintre state, constituind o ameninţare gravă pentru însăşi securitatea şi pacea lumii. Mai mult, formelor clasice în care s-a manifestat până acum terorismul li s-au adăugat altele noi, mai subtile şi mai perverse (terorism nuclear, bacteriologic, ecologic, informaţional etc.), iar terorismului

---

[32] Andreescu, A., *11 septembrie 2001 – provocarea secolului XXI în materie de terorism*, Editura Artprint, Bucureşti, 2002.

[33] Andreescu, A.; Radu, N., *Geneza terorii.*, Editura Artprint, Bucureşti, 2007.

[34] xxx *O Analiză a Terorismului în Lume 2002*, USA, Ministerul de Externe al Statelor Unite, DIACRIS Internaţional, pag. 67-89.

individual i se asociază tot mai frecvent terorismul de stat. De orice nuanţă ar fi, de extremă dreaptă, de extremă stângă, fundamentalist-islamică, fanatic-catolică ori protestantă, de sorginte mafiotă, de origine pucistă, emanaţia unor structuri ultra-conservatoare ce încearcă să-şi menţină puterea politică şi privilegiile economice, terorismul s-a constituit întotdeauna într-un *instrument al strategiei violenţei* dusă la limite extreme.

Având drept caracteristică intimidarea prin acte de violenţă, iar ca mijloace răpirea, asasinatul, execuţii sau alte forme ale violenţei oarbe (incendieri, sabotaje, detonarea de bombe în locuri publice etc.), terorismul a fost prezent în toate epocile istorice.[35]

Vizând mai cu seamă liderii politici, şefi de stat ori de guvern şi alţi înalţi demnitari, teroriştii îşi direcţionează deseori violenţa şi împotriva necombatanţilor cu scopul de a teroriza o cât mai largă audienţă, indiferent dacă acţionează ca separatişti, anarhişti, dizidenţi, naţionalişti, revoluţionari sau fanatici religioşi.

În faţa creşterii pericolului terorist din ultimii ani şi a altor forme de violenţă, motivate politic, tot mai multe state au adoptat măsuri legislative de protejare a conducătorilor politici, a diplomaţilor, a populaţiei în general, a obiectivelor vizate cu precădere de terorişti, precum şi de constituire a unor unităţi specializate de ripostă antiteroristă.

Sarcinile unor asemenea unităţi specializate nu sunt deloc uşoare dacă avem în vedere că grupurile teroriste pregătesc temeinic acţiunile lor, aleg şi studiază îndelungat obiectivele (persoanele asupra cărora îşi îndreaptă atenţia), folosesc mijloace şi metode diversificate, inclusiv armament modern şi eficace, îndoctrinează executanţii cu ideologii fanatice, astfel încât să-i situeze pe poziţii de „tribuni ai cauzei”.

De aceea, luptătorii unităţilor speciale de ripostă antiteroristă sunt atent şi riguros selecţionaţi, continuu şi drastic antrenaţi, bine instruiţi tehnico-tactic, dotaţi cu tehnică şi echipamente speciale, motivaţi şi bine formaţi psihomoral pentru a putea face faţă crizelor teroriste.

Forţele speciale ale S.U.A. reprezintă probabil, cea mai diversificată şi structurată categorie de forţe de acest tip pe care le-a dezvoltat vreun stat de-a lungul istoriei.[36]

---

[35] xxx Culegere de studii, *Terorismul, Istoric, Forme, Combatere*, Editura Omega, Bucureşti, 2001, pag. 21-47.

[36] Vişan, Ghe. şi colaboratori, *Forţele speciale. Dosar SMM*, în, *Spirit militar modern*, vol. 8, 2003.

Cu peste 25 de structuri de forțe speciale, divizate la rândul lor în alte zeci de substructuri, trupele speciale americane sunt un adevărat etalon pentru orice tip de forță din orice țară. Deviza lor – „*îndrăzneții înving*” - preluată de la SAS, vorbește de la sine despre condiția acestor luptători.

Rangerii constituie forța de intervenție rapidă a SUA, capabilă să acționeze, în maxim 18 ore, oriunde în lume, să desfăşoare asalturi de infanterie şi orice fel de misiuni în condiții variate de teren şi climă. Specialitatea lor însă este asaltul rapid asupra aeroporturilor (lucru dovedit în Grenada şi Panama).

Unii dintre ei sunt specializați în operații acvatice sau în acțiuni ce presupun deschiderea paraşutei la joasă altitudine. Respectul şi faima pe care le-au câştigat au avut ca efect înființarea unor şcoli speciale în Anglia, ce aveau la bază antrenamente speciale.[37]

Forțele SEAL reprezintă primele forțe speciale navale ale SUA. SEAL este un acronim pentru „Sea” (mare), „Air” (aer) şi „Land” (pământ), adică defineşte mediul în care îşi desfăşoară activitatea. Luptătorii SEAL pot înota sau se pot paraşuta în zona de operații şi pot fi folosiți nu doar pentru a distruge obiective în operațiuni marine, ci şi ca mici unități tactice.

La începutul anilor '60, liderii SUA au ajuns la concluzia că forțele armate au nevoie de echipe cu o mare flexibilitate, care să ducă la bun sfârşit misiuni speciale în teatrele de operații de pe tot mapamondul.

În zona Golfului Persic forțele SEAL au fost prezente încă înainte de 1990, când Irakul a atacat Kuweitul. Ele au avut rolul de a proteja transporturile de petrol de minele marine amplasate de Iran. Operațiunea s-a desfăşurat între 1987 şi 1989 şi a avut numele de cod „Earnest Will”. Războiul din Golf i-a implicat în misiuni ce au cuprins atât acțiuni de observare şi strângere de date, cât şi de salvare a piloților aliați căzuți în spatele liniilor inamice.

În ianuarie 2002 prezența lor în Afganistan a dus la descoperirea şi capturarea unei mari cantități de armament şi muniție într-o rețea de tuneluri şi peşteri aflate în estul țării, în apropiere de Zhawar Kili, lângă granița cu Pakistanul.

Antrenamentul – pregătirea SEAL, cuprinde o etapă preliminară, de antrenament şi selecție a viitorului personal şi o etapă de antrenament specific în vederea pregătirii pentru misiunile viitoare.

[37] Mattodo, R.G., *Dimensiuni psihice în antrenamentul luptătorilor antiterorişti,* Referat - Teză de doctorat, Academia Națională de Educație Fizică şi Sport, Bucureşti, 2004.

Destinat pentru operaţiuni speciale dincolo de graniţele SUA, „Grupul de operaţiuni speciale – *Delta Force*” reprezintă principala unitate de luptă împotriva terorismului. Existenţa ei şi operaţiunile la care a luat parte, mult timp, au fost negate, aceasta tocmai pentru a proteja modul de antrenament şi acţiune şi a crea avantajul psihologic necesar îndeplinirii cu succes a misiunilor.

Creată în 1977, sub comanda colonelului Charles Beckwith, *Delta Force* este răspunsul guvernului american la actele teroriste. Încă de la început, o mare influenţă asupra noii structuri a avut-o britanicul SAS şi experienţa acumulată de colonelul Beckwith în anii 1962-1963, când a luat parte la operaţiuni SAS.

În acest moment, Delta Force este organizată în trei grupuri, denumite A, B şi C care sunt, la rândul lor, subdivizate în grupuri mici. Împărţirea este impusă de fiecare misiune în parte, în îndeplinirea acestora beneficiind de sprijinul logistic, financiar şi medical acordat de numeroase alte unităţi.

Cartierul general al unităţii se află la Fort Bragg, în Carolina de Nord, unde dispune de o bază de antrenament şi piste de călire psihică şi fizică. Antrenamentul se desfăşoară ţinându-se cont de faptul că unitatea nu va şti unde şi când va fi nevoie de ea.

Trupele Delta au în dotare cele mai avansate echipamente şi tehnică aflate la ora actuală în SUA. O mare parte din acest material este făcut special pentru ei, astfel încât el nu se poate regăsi în dotarea niciunei alte categorii de forţe.

Antrenamentul – implică obţinerea de capabilităţi în scotocirea clădirilor, în prinderea şi neutralizarea elementelor teroriste precum şi în executarea unui asalt, singur sau în echipă, asupra unor clădiri. În lupta împotriva terorismului sunt învăţaţi că orice terorist trebuie împuşcat de două ori pentru a fi sigur că el nu va reveni în luptă.

Din această prezentare a forţelor speciale cu renume nu poate lipsi *Plutonul de cercetare (Pathfinder) al Brigăzii 5 Aeropurtate* din Marea Britanie.

Prima subunitate de cercetare *Pathfinder* a fost constituită în cel de-al Doilea Război Mondial. Misiunea sa principală era aceea de infiltrare în spatele inamicului, unde trebuia să ocupe o zonă de paraşutare (Drop Zone) pentru trupele aliate şi să o asigure. După război, aceste trupe au fost desfiinţate, iar combatanţii repartizaţi la alte unităţi.

În 1981, în cadrul Batalionului 2 Paraşutişti, a fost reînfiinţat Plutonul Pathfinder. Deşi, oficial, forma Compania C, încadrarea era specifică unui

pluton. Au fost selecţionaţi primii 16 cercetaşi care au trecut printr-un proces de pregătire specială, astfel încât, acest pluton era în măsură să execute aceleaşi misiuni pe care le executase şi subunitatea din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, în 1982. *Pathfinder* a fost organizat în două plutoane, căpătând astfel structura unei companii: *Plutonul de Patrulare* şi *Plutonul de Cercetare.* În 1985, *Brigada 5 Aeropurtată* şi-a reorganizat *Plutonul Pathfinder,* organizare care se menţine şi astăzi. Deşi are o structură de companie, el este denumit în continuare *pluton.*

Orice bărbat din armata britanică poate opta pentru această specializare. Selecţia durează cinci săptămâni şi se face în Okehampton, unde candidaţii participă la un curs de pregătire fizică şi în Brecon Beacons, unde are loc cea mai importantă etapă a procesului de selecţie. Aici, în condiţii climatice grele, candidaţii execută misiuni de patrulare de 25 km, având asupra lor o încărcătură de aproximativ 30 kg. Pe timpul patrulării, sunt exersate diferite tipuri de reacţii la contactul cu inamicul şi alte acţiuni speciale: ambuscade, acţiuni de cercetare, evitare a detectării şi evadarea de sub supraveghere. Printre primele forţe speciale din lume sunt şi forţele britanice SAS (*Special Air Service*).

Forţele britanice SAS sunt primele forţe speciale din lume. Istoria formării lor este direct legată de misiunile pe care armata britanică le-a avut de îndeplinit în cel de-al Doilea Război Mondial.

Specializate în acţiuni terestre, aeriene şi pe apă, ele sunt organizate în forţe terestre (Mobilltiy Troop), aeriene (Air Troop) şi navale (Boat Troop). Ca specializare, în forţele terestre, există şi trupele de munte (Mountain Troop), pregătite pentru acţiuni alpine şi în mediul arctic. Acestea primesc acelaşi tip de pregătire, doar că, în plus, participă la cursuri de alpinism şi de supravieţuire în mediul arctic.

Forţele terestre SAS au ca principală misiune infiltrarea în dispozitivul inamicului şi producerea de diversiuni, panică şi dezorganizare a trupelor acestuia, precum şi distrugerea unor obiective strategice.

Forţele aeriene SAS au ca misiune principală să desanteze de la înălţimi mari în spatele liniilor inamice şi să execute acţiuni specifice. Pentru aceasta, paraşutiştii SAS poartă căşti şi ochelari de protecţie şi mască de oxigen. Toate materialele de care are nevoie pentru executarea misiunii, în momentul paraşutării, se află prinse cu o coardă între picioarele paraşutistului, care se desface cu câteva clipe înaintea paraşutării. Arma este purtată pe după unul din

braţele luptătorului, astfel încât să poată fi folosită în orice moment. Echipamentul este completat de un altimetru şi de o paraşută de rezervă.

Forţele navale SAS au misiunea de a se infiltra în spatele dispozitivului inamic pe sau prin apă. De aceea, toţi combatanţii stăpânesc tehnicile de scufundare atât cele care folosesc echipament subacvatic, cât şi improvizat. Pregătirea lor mai cuprinde tehnici de apropiere subacvatică de nave şi de minare a lor. Infiltrarea se mai realizează şi folosind caiacul Klepper, proiectat special, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial pentru uzul combatanţilor din SAS şi de trupele de comando ale Marinei Regale (SBS – Special Boat Service) şi, de asemenea, şalupe cu fund plat din fibră de sticlă, foarte uşor manevrabile. Militarii forţelor navale SAS sunt pregătiţi în ducerea de acţiuni genistice subacvatice, în luarea cu asalt a litoralurilor sau a unor obiective strategice din apropierea lor. Din pregătirea lor mai face parte şi asimilarea tehnicilor de navigare subacvatică, de desantare din elicoptere pe apă, sau de paraşutare deasupra apei, de la înălţimi specifice.[38]

Selecţia şi pregătirea SAS şi SBS este în aşa fel structurată încât să epuizeze fizic candidaţii, în medie, doar 10 din 125 de candidaţi vor reuşi să treacă toate testele. Pentru fiecare candidat, selecţia este unica experienţă în anduranţa şi pregătirea psihologică pe care o poate încerca în viaţă.

Procesul de selecţie este structurat pe trei faze. În prima fază, candidaţii – atât ai SAS, cât şi ai SBS – participă la cursul de forţe speciale (Special Forces Briefing Course) cu durata de trei zile, în care le sunt expuse standardele la care trebuie să ajungă. Cunoaşterea acestor standarde este obligatorie pentru a se putea trece la următoarea etapă.

Tot acum le sunt prezentate filme şi diapozitive despre instrucţia pe care o vor executa, oferindu-se posibilitatea familiarizării cu genul de pregătire viitoare. În primele trei săptămâni, pregătirea se desfăşoară, de obicei, în Brecon Beacon şi în Munţii Negri din Scoţia. Aici au loc marşuri, greutatea echipamentului de transportat fiind mărită proporţional cu distanţa de parcurs. Ratarea a două marşuri înseamnă eliminarea din curs.

Cele mai importante momente sunt: executarea marşurilor de patru ore cu întreg echipamentul, etapa se încheie cu un marş de 40 de mile, cu o încărcătură personală de aproximativ 30 kg, neincluzând apa şi hrana. De obicei, în medie, mai rămân 40 de candidaţi.

Următoarea fază a pregătirii se desfăşoară în junglă. Soldaţii SAS şi SBS sunt împărţiţi în patrule şi vor învăţa să trăiască şi să lupte în junglă. La sfârşitul acestei faze, mai rămân circa 20 de candidaţi.

---

[38] Vişan, Ghe. şi colaboratori, *op. cit.*, în, *Spirit militar modern*, vol. 8, 2003.

Ei vor urma pregătirea în tehnicile de supraviețuire, camuflare şi evadare (E&E operations), cum să facă față interogatoriilor (TQ – Tactical Questioning). Tehnicile E&E sunt predate de instructori ai SAS şi SBS, soldații învățând cum să-şi procure hrana direct din natură. Printre instructori sunt şi foşti prizonieri de război, care le prezintă situațiile limită în care pot fi puşi. Această etapă se încheie cu un exercițiu în care cursanții sunt despărțiți şi integrați cu alți studenți ai altor specialități militare şi din alte unități (piloți ai RAF sau RN-Royal Navy, alte categorii de cadre), fiind echipați cu efecte militare tipice trupelor din cel de-al Doilea Război Mondial şi cu bocanci în stare avansată de uzură. Cursanții sunt lăsați apoi într-o zonă tipică unor operațiuni militare, unde sunt nevoiți să supraviețuiască în condiții dificile, hărțuiți de grupuri de urmăritori, de obicei militari ai altor forțe speciale (paraşutişti, membri ai forțelor Gurkhas sau Green Jackets*)*. Până la sfârşitul celor trei zile de exercițiu, toți cursanții vor fi capturați şi supuşi unor interogatorii stresante (TQ*)*. La aceste interogatorii sunt aduse şi femei, cursanții fiind obligați să se dezbrace de față cu acestea, în timp ce ele ridiculizează anumite părți ale corpului lor. De obicei, şi la această probă, unul sau doi cursanți, în medie sunt eliminați.

La terminarea întregului curs, absolvenții sunt încadrați în forțele speciale. Infanteriştilor marini li se oferă posibilitatea de a opta pentru trupele SBS sau SAS. Noilor combatanți SAS li se înmânează bereta şi insigna „Winged Dagger". Cei care vor opta pentru SBS mai au de parcurs un stagiu de pregătire, unde se vor familiariza cu particularitățile misiunilor specifice acestor unități.

Ca o curiozitate, în armata britanică există două regimente SAS (Regimentul 21 şi 23) formate din voluntari ai Armatei Teritoriale care, în caz de război au aceleaşi misiuni ca şi regimentele Armatei Regulate. Chiar dacă fac parte dintr-o forță de rezervă, ei beneficiază de aceeaşi pregătire ca şi trupele SAS active.

Armata şi forțele speciale ale Israelului sunt foarte diferite de cele occidentale. Datorită severității situației de securitate din Israel de-a lungul anilor, toți bărbații şi femeile peste 18 ani îndeplinesc stagiul militar obligatoriu. Bărbații trebuie să-şi servească țara trei ani, iar femeile între 18 şi 21 de luni.

Majoritatea recruților vor servi în armată, alții în Poliția israeliană (în special femei), MAGV (poliția de frontieră), chiar şi în poziții clericale din SHABACH (Serviciile Generale de Securitate), precum şi în MOSSAD (Serviciul de Informații Internaționale).

Selecţia pentru forţele speciale se face înainte de recrutarea în serviciul militar obligatoriu, când viitorii soldaţi sunt adolescenţi de liceu. Spre deosebire de majoritatea forţelor speciale străine, pentru a fi admis în cele israeliene nu este nevoie de o pregătire militară într-o unitate convenţională. Mai mult, dacă o persoană nu reuşeşte să se înroleze într-o unitate specială din prima zi a stagiului militar obligatoriu, probabil că nu o va mai face niciodată. De aceea, un soldat poate fi activ în astfel de unităţi din prima până în ultima zi a stagiului. Dacă în aproape toate armatele recrutul poate să-şi înceapă serviciul într-o unitate obişnuită sau una specială de bază, şi apoi să promoveze într-una de elită, în armata israeliană este exact invers. Militarii sunt trimişi de la început în cea mai înaltă formaţiune în care ar fi putut ajunge, iar dacă nu sunt apţi vor fi trecuţi la altele inferioare sau la cele obişnuite de infanterie. Excepţii de la regulă sunt foarte puţine, în general implicând ofiţeri de elită care s-au mutat din unităţi obişnuite de infanterie în poziţii de comandă la trupele speciale.

Pentru a fi acceptat în forţele speciale, candidatul trebuie să treacă printr-o fază de selecţie, numită „Gibush”, care durează între trei şi cinci zile şi se axează pe pregătire fizică, comportamentul candidaţilor în condiţii de privare de somn, de oboseală, presiune fizică şi mentală intensă. De asemenea, sunt prevăzute mai multe teste scrise şi un interviu cu un psiholog, de obicei la sfârşitul perioadei, în fiecare unitate, câteva sute de oameni încep selecţia. Dintre toţi, doar 50-60 vor trece de teste şi cei mai buni 20-25 vor fi aleşi.

Imediat după intrarea în armată, ei încep un program de instruire „Maslul”, care în majoritatea unităţilor durează 20 de luni. Abia după acest stagiu soldaţii sunt consideraţi luptători, primesc insigna unităţii şi pot fi angajaţi în luptă. Militarii nu sunt trimişi la alte unităţi operaţionale, ci rămân în aceeaşi echipă, din ziua recrutării până la terminarea stagiului militar. Din moment ce toţi membrii echipei sunt încorporaţi în acelaşi timp, unităţile speciale au un sistem unic de denumire. Acesta nu se bazează pe litere sau pe numere crescătoare, ca la alte formaţiuni similare din lume, ci pe luna sau anul de recrutare. De exemplu, „Sayeret August 2001” se referă la o echipă din Sayeret ai căror recruţi s-au înrolat în august 2001 şi vor termina stagiul trei ani mai târziu, în august 2004. Tot personalul echipei are un trecut militar omogen, au toţi aproximativ aceeaşi vârstă (18-21 de ani) şi aceeaşi experienţă sub arme.

În unităţile speciale civile situaţia e oarecum diferită de cea din armată. Ea seamănă cu cea din unităţile străine. Pentru a fi acceptat în rândurile lor trebuie să închei mai întâi cei trei ani de serviciu într-o poziţie de luptă. În plus,

pentru a candida e nevoie să fi servit în infanterie sau în forțele speciale şi să fi trecut de „Gibush”. După o perioadă de antrenament, cei acceptați vor fi repartizați la echipele operaționale. Li se va permite să fie activi în luptă până la vârsta de 40 de ani, cu condiția să treacă cu succes testele fizice şi tactice la care sunt supuşi de câteva ori pe an.

Două dintre unitățile de elită israeliene sunt Shayetet 13 şi Yanmam.

Shayetet reprezintă unitatea de comando a marinei israeliene. Ca unitate maritimă, principalul atu al S13 este capacitatea soldaților săi de a ajunge silențios la țintă, pe mare, de a deveni luptători de suprafață, de elită, iar după asalt, de a se retrage pe mare fără vreun ajutor extern.

Antrenament: 20 de luni de instruire, de la lupta de infanterie în câmp deschis la incursiuni complexe uscat-mare.

Aceste faze sunt, de obicei, uşoare şi nu presupun eliminări. După încheierea lor, militarii sunt duşi la baza Atlit, schimbă armele Ml6 cu AK47 şi încep pregătirea la standarde extreme. Timp de şapte luni parcurg etapa de instruire, Hamachin” (pregătirea*).* Este principala fază de selecție. Soldații execută antrenament avansat de infanterie şi alte specialități, îşi însuşesc elemente de bază de marină, înot, marş, distrugeri. De asemenea, include şase săptămâni de antrenament antiterorist. Majoritatea soldaților sunt eliminați în primele două luni. Cei care trec de „Hamachin” încheie, în general, tot programul de instruire în S13 şi vor deveni luptători, dacă nu sunt între timp răniți, acesta fiind un motiv frecvent pentru părăsirea unității.

Mai departe, desfăşoară cursul de luptă sub apă, cu durata de circa o lună. Soldații învață elementele de bază ale luptei sub apă, cum să înfrunte frigul, cum să se scufunde în ape întunecate şi să supraviețuiască în situații periculoase sub apă (roci, presiune, adâncime). Antrenamentele se desfăşoară în perechi (două persoane legate pentru a putea interveni când apar probleme).

În ultima fază, cea avansată, militarii execută tehnici complexe de scufundare, cu sistem reciclabil de oxigen pentru evitarea bulelor şi pentru prelungirea perioadei de scufundare, fac îndelungate incursiuni apă-uscat, folosind armamentul din dotare pentru distrugeri sub apă (nave, submarine). Totodată, învață cum să combine toate aceste cunoştințe pentru executarea de misiuni antiteroriste (pe nave, platforme petroliere şi lângă clădiri de coastă). La mijlocul acestei faze, soldații sunt împărțiți celor trei S13 Palgot: cei mai buni merg în „Palga” (raiduri) – „Haposhtim”; al doilea grup în „Palga” (scufundări) - „The Divers”; al treilea grup în „Palga” (suprafață). Din acest moment, ei se vor antrena potrivit specialității:

• ambuscade, incursiuni pe mare, antitero şi diverse acțiuni terestre;

• exerciţii intensive de luptă sub apă, operaţiuni cu mini-submarine; navigaţie maritimă, operaţiuni cu cele trei bărci rapide de atac - Zaharon, Snunit şi Moulit.

După încheierea celor 20 de luni de pregătire, soldaţii primesc insigna cu aripi de liliac, fiind capabili să se angajeze în confruntări.

Unitatea *Yanmam* aparţine forţelor aeriene, fiind una dintre ultimele unităţi de trupe speciale făcute publice. Are o structură mică, iar membrii săi sunt recrutaţi din personalul unităţii de infanterie *T'zanhanim,* care au trecut de testele de selecţie Gibush.[39] Aceştia se antrenează în primele şapte luni împreună cu cei din cadrul *T'zanhanim*, curs care include aproximativ patru luni de pregătire de bază în infanterie, două luni şi jumătate pregătire avansată în infanterie şi trei săptămâni paraşutism la *Şcoala de Paraşutism MARA*. După această perioadă, noile trupe sunt mutate la baza aeriană Sirkin, pentru a-şi începe pregătirea specializată de un an. Antrenamentul este intensiv, cu accent pe tehnici de camuflaj, de supravieţuire în medii ostile, navigaţie şi tehnici de luptă în câmp deschis.

În anii '70, când Războiul Rece era în plină desfăşurare, nu se ştia mare lucru despre trupele speciale sovietice, care erau grupate în aşa-numitele „brigăzi divizionare".

Astăzi, deşi misiunile lor s-au schimbat, unităţile *Spetsnaz* (trupe cu destinaţie specială) fac încă parte din forţele ruseşti.

Deşi unităţile *Spetsnaz* pot fi folosite în timp de pace, în alte scopuri, rolul lor de bază este de a îndeplini misiuni strategice în perioada care precede unui război, precum şi în timpul acestuia. Misiunile includ: recunoaşterea unor ţinte strategice, distrugerea centrelor de comandă şi control inamice, a sistemelor de apărare antiaeriană, a podurilor şi rutelor de transport importante, asasinarea unor importanţi lideri militari şi politici. Multe dintre misiuni trebuie îndeplinite înainte ca inamicul să poată reacţiona, iar unele chiar înainte de începerea războiului. Trupele *Spetsnaz* au ca emblemă lupul, simbolizând agresivitatea, ferocitatea şi rezistenţa ieşită din comun de care dă dovadă acest animal. Cei care sunt admişi în rândurile *Spetsnaz* şi nu au o pregătire militară anterioară, beneficiază de un program de instruire de bază - disciplină, marş, mânuirea armamentului.

Când se trece la antrenamentul propriu-zis, presiunea creşte. Activităţile vizează: trageri şi mânuirea armamentului; pregătire fizică, cu accent pe rezistenţă şi forţă; misiuni de recunoaştere, patrulare, camuflaj; tehnici de supraveghere, supravieţuire în medii ostile; luptă corp la corp, neînarmaţi sau

[39] Vişan Ghe. şi colaboratori , *op. cit.*, în *Spirit militar modern*, vol. 8, 2003, pag. 34.

înarmaţi cu cuţite, „uciderea" ţintelor stabilite; sabotaj, distrugere; învăţarea limbilor străine şi a metodelor de interogare a prizonierilor; infiltrarea pe calea aerului prin paraşutare sau cu ajutorul frânghiei. Trupele navale învaţă în plus, tehnici de luptă în apă, folosirea armamentului specific sub apă, intrarea şi ieşirea de pe plajă cu bărcile, intrarea şi ieşirea din submarine scufundate.

Învaţă să nu se teamă de sânge, de înălţime, de încăperi închise, să nu se sperie de inevitabilitatea morţii. La început, curajul se dezvoltă prin exerciţii simple, cum ar fi aşezarea pe un scaun şi căderea pe spate. Urmează săriturile din trenul în viteză, din automobil sau din tramvai. A sări dintr-un tren care goneşte cu 75 de kilometri pe oră, e ceva normal. Cu paraşuta se sare de la înălţime mică (100 m), mare şi foarte mare. Exerciţiile de asalt se apropie de lupta reală, ele incluzând trecerea unor obstacole în flăcări, salturi între clădiri înalte, traversarea porţiunilor de teren devastate şi bătute cu foc de mitralieră. Pentru trecerea cursurilor de apă se folosesc balustradele podurilor sau conductele pentru gaze. Spetsnazistul învaţă să-şi învingă scârba faţă de diferite animale. Pentru aceasta, el se joacă cu broaştele, în care înfige paie şi le umflă sau le jupoaie, pe îndelete. Se obişnuieşte să prindă, cu mâna goală, şerpi, cărora le scot măruntaiele şi apoi îi pun la frigare. Luptătorii spetsnaz stăpânesc artele marţiale, îndeosebi *sambo* (arta marţială rusească). Pentru o pregătire cât mai apropiată de lupta reală, sunt puşi să se bată cu criminali condamnaţi la moarte, numiţi „păpuşi" sau cu câini agresivi. Confruntările cu acest gen de adversar sunt pline de risc, criminalii neavând nimic de pierdut, ei putând să şi omoare.[40] Rezistenţa fizică la eforturi prelungite este indispensabilă. Grupurile de cercetare sunt pregătite să străbată pe jos distanţe de 300 km, parcurg până la 70 km pe noapte, baremul de îndeplinit fiind de opt kilometri pe oră. Profesionalismul unei structuri de intervenţie antiteroristă nu poate avea o limită superioară, întotdeauna mai putându-se îmbunătăţii câte ceva. Important pentru conducătorul unei asemenea echipe este cunoaşterea capacităţii reale a colectivului pe care îl conduce.

Copierea şablonată a unor acţiuni anterioare poate duce la dezastre. Un plan excelent de ripostă tradus în practică se poate dovedi un fiasco din cauza indeciziei factorilor de comandă şi control, lipsei de resurse, pregătirii slabe a luptătorilor, echipamentului şi armamentului necompetitiv, lipsei de informaţii vitale. Orice formaţiune antiteroristă care se respectă dispune de propriile laboratoare de testare şi cercetare în vederea optimizării pregătirii.

[40] Floca, M., *Forţele de elită ale lumii*, Editura Militară, Bucureşti 1999, pag. 11-23.

De asemenea, pe lângă aceste colective de cercetare şi experimentare, o formaţiune antitero trebuie să dispună de un nucleu de analiză capabil să prognozeze necesităţile de viitor, direcţiile de dezvoltare a fenomenului terorist, precum şi modalităţile de combatere a acestuia.

2.3. Solicitări specifice şi factori perturbatori. Impactul acestora asupra conduitei luptătorului antiterorist pe timpul îndeplinirii misiunilor

Specialiştii militari, cu experienţă în domeniul intervenţiei antiteroriste au recunoscut că nu este uşor să se scrie despre această temă, din cauza vastităţii ei. Există, însă şi o dificultate de alt ordin, care constă în aceea că tema fascinează şi în acelaşi timp înspăimântă.[41]

Istoria poate da multe exemple, luate în special din numeroasele atentate şi bineînţeles ripostele antiteroriste. Unele studii au încercat să răspundă la mai multe întrebări, cum ar fi:

- Care sunt cei mai importanţi factori de solicitare?
- Care sunt calităţile umane solicitate?
- Care sunt cele mai eficiente mijloace de prevenire, neutralizare sau contracarare a atentatelor teroriste?
- Există consecinţe asupra selecţionării personalului, organizării, dotării, instruirii, strategiei şi tacticii militare?
- Ce ar trebui schimbat?[42]

Datorită numărului neobişnuit de mare de situaţii posibile, răspunsurile diferă de la un intervievat la altul, care se contrazic adesea în ceea ce priveşte aprecierea comportării colegilor de echipă în timpul intervenţiei.

În acest context, specialiştii militari afirmă că şi experienţa unui luptător profesionist este uneori destul de limitată, succesul într-o astfel de misiune neputând fi asigurat în proporţie de 100%. În timpul misiunilor, există luptătorii conştienţi şi marcaţi de pericolul la care se expun la tot pasul.

Aceştia îşi asumă de bună voie anumite riscuri şi se simt mândri după ce au rezolvat cu succes o aplicaţie sau chiar o misiune reală. Există însă şi luptători la care, chiar şi în timpul unor acţiuni pline de primejdii, au sentimentul de teamă atât de redus încât aproape că nici nu-l realizează. Acest sentiment este foarte diferit resimţit. Cu toate acestea, putem afirma, că în timpul misiunilor, o trăsătură comună a luptătorilor indiferent de grade sau

---

[41] Brai, D., *Studiu asupra eficienţei procedeelor de luptă efectuate de luptătorii antitero din S.P.P.*, Lucrare de licenţă, Bucureşti, 2000.

[42] Andreescu, A., *Riscuri şi ameninţări neconvenţionale la adresa securităţii naţionale*, Editura Artprint, Bucureşti, 2000.

naționalitate este aceea că pe majoritatea începe să-i cuprindă teama. Oricât de bine pregătit ar fi luptătorul este copleşit de griji, şi-ar dori foarte mult să ştie ce-i hărăzeşte soarta, de multe ori se simte neajutorat şi neînțeles, îşi pune tot felul de întrebări cum ar fi:

- Ce se va întâmpla în această misiune ?
- Voi corespunde aşteptărilor ?
- Voi fi mutilat sau ucis ?
- Unde se află adversarul ?
- Mă pot baza oare pe colegul de echipă, pe comandant ?

Din nefericire, răspunsuri exacte la aceste întrebări nu-i poate da nimeni. Până la urmă *frica şi teama* sunt unele din simțămintele de bază ale omului, iar luptătorul antiterorist nu este un robot. În misiuni, frica apare pe neaşteptate şi este întotdeauna o emoție negativă, care produce un dezechilibru emoțional şi perturbă economia activității. Pentru a înfrunta acest handicap, luptătorul trebuie să facă față anumitor sarcini impuse de specialişti, care prin procesul de instruire încearcă să dezvolte contraforțe (curajul, încrederea, cunoaşterea, speranța, credința sau iubirea), reglând concomitent afectivitatea şi autocontrolul.

Acțiunile din timpul misiunilor, plasate sub semnul solicitărilor fizice, psihice sau morale, trebuie să reprezinte pentru luptător ceva natural. Conştient fiind, acesta trebuie:

- să-şi rişte viața;
- să ucidă;
- să îndure privațiuni;
- să înfrunte teama.

Aceste comportamente trebuie să fie obținute în urma numeroaselor ore de antrenament specific, astfel încât, atunci când situația impune, acestea să fie executate fără ezitare, luptătorul antiterorist trebuind să găsească în el forța necesară îndeplinirii cu succes a misiunii.

Tensiunea şi stresul reprezintă un alt aspect al vieții luptătorului, care, în cadrul unei forțe de elită asigură succesul sau eşecul.

Chiar şi misiunile de mai mică intensitate, pot duce la reacții puternice de stres de luptă, dacă luptătorii nu sunt antrenați suficient în acest scop. Când stresul devine dominant, afirmă cercetătorul canadian de origine maghiară Hans Selye, citat de Loghin, indivizii sunt supuşi unei stări de tensiune cu repercusiuni negative asupra stărilor psihice, fapte ce pot avea consecințe negative în starea psihică a individului.[43]

[43] Hans, Selye, în Loghin, M., *Pregătirea fizică în armată – factor de creştere a eficienței pregătirii de luptă în condițiile respectării tipologiei solicitărilor psiho-fizice ale câmpului tactic de luptă*, Teză de doctorat, ANEFS, Bucureşti, 2003.

Dacă este bine pregătit pentru o misiune, luptătorul este capabil să înfrunte toate solicitările. De regulă, se apreciază că stresul de luptă apare atunci când există un pericol real sau o ameninţare reală. În cercetarea acestor fenomene s-a constatat că în timpul intervenţiilor sunt ameninţate şi alte componente, cum ar fi: integritatea fizică, psihică şi chiar integritatea socială.

În prevenirea efectelor distructive legate de stresul de luptă, trebuie să se aibă în vedere următoarele:

- stresul apare în urma diferenţei dintre ameninţarea exterioară şi competenţa proprie;
- stresul înseamnă destabilizare, reacţie la alarmă, frică datorită diminuării resurselor psihice şi fizice;
- stresul este invers proporţional cu eficienţa în acţiune; cu cât stresul este mai redus, cu atât este mai mare eficienţa fiecărui luptător în parte şi implicit a fiecărui colectiv;
- la un capăt al scalei eficienţei se află reacţiile specifice sentimentului de frică, iar la celălalt, curajul şi vitejia.

Prevenirea şi combaterea stresului se poate realiza numai printr-un program de pregătire foarte bun care trebuie să asigure stabilitate fizică, psihică şi socială a luptătorilor, respectiv formarea şi asigurarea sentimentului de autoîncredere. În procesul de instruire este important ca instructorii de la toate eşaloanele, să folosească toate formele şi metodele de care dispun, pentru ca luptătorii să aibă încredere în:

- capacitatea proprie de efort fizic şi psihic;
- nivelul de cunoştinţe şi deprinderi formate;
- colectivul din care face parte şi în comandanţi;
- calitatea şi performanţele armelor din dotare, precum şi a tehnicii şi tacticii de luptă;
- importanţa misiunilor ce le revin.

Se apreciază că formarea convingerilor şi a încrederii în aceste domenii constituie o premisă favorabilă pentru ca luptătorii să facă faţă pericolelor ce se manifestă în plan fizic, psihic şi social. Desigur, nu se poate stabili o ierarhie a acestor domenii, dar este demonstrat faptul că exerciţiile fizice executate, în mod regulat, sunt cele mai indicate pentru menţinerea unei stări de sănătate, bună dispoziţie şi capacitate de învingere a stresului. Cardiologii pledează pentru pregătirea fizică, pregătire care întăreşte muşchiul inimii (cel mai expus) şi îmbunătăţeşte funcţiile fiziologice, în general. Indivizii pregătiţi fizic sunt mult mai puternici psihic, în vederea prevenirii şi combaterii stării de stres. Rolul cel mai important pe care-l joacă exerciţiul fizic în învingerea stării de stres, se reflectă în pregătirea preventivă pe care o acordă organismului.

Acționând susținut, în sensul atingerii perfecțiunii profesionale, luptătorii antiteroriști sunt supuşi unor adevărate probe de foc, în condiții desprinse parcă dintr-un adevărat câmp de luptă. Pe lângă elementele „surpriză”, precum explozii, fum şi substanțe toxice atât în teren, cât şi în interiorul clădirilor, tabloul este completat de existența a numeroase semne convenționale plasate de specialiştii pirotehnişti. Stăpânirea de sine, curajul şi fermitatea în acțiune sunt doar câteva din trăsăturile necesare unui luptător antiterorist.

În conceperea şedințelor de pregătire se urmăreşte permanent conştientizarea subiecților în ceea ce priveşte efectele activităților prelungite, cu privare de somn, care sunt momentele critice survenite ca urmare a unor temperaturi ridicate şi ce influență ar putea avea zgomotul, ca factor perturbator, în deteriorarea capacității de acțiune.

Cunoaşterea unor dimensiuni de personalitate, relevante pentru un pronostic optim de adaptare a luptătorilor antiteroriști la misiunile încredințate, a fost posibilă cu ajutorul unor probe psihodiagnostice aplicate în vederea evaluărilor psihice şi fizice. În încercarea de a determina modificările neuropsihice, observația axată pe reliefarea rezistenței psihice a surprins că timpul de aşteptare care precede atacul este cea mai dificilă perioadă din program. Acesta reclamă o încordare psihică maximă în care încrederea în forțele proprii, curajul şi echilibrul emoțional sunt cele mai solicitate.

Ca urmare a prelucrării datelor obținute din teren, se poate aprecia că un luptător obişnuit cu exercițiile de pregătire psihică şi fizică are puterea să-şi dozeze, la un nivel superior efortul şi să-şi adapteze manifestările psihocomportamentale în funcție de situația de luptă. Pregătiți să acționeze prompt, chiar şi într-un mediu extrem de ostil (conflicte civile violente, accidente etc.), luptătorii antiteroriști manifestă fermitate, perseverență şi o bună stabilitate în fața riscului major. Aceştia sunt indivizi care cu greu mai pot fi surprinşi de imprevizibilitatea acțiunilor teroriste.

Pe durata întregului program de antrenament, subiecții au făcut dovada spiritului de echipă şi au manifestat o conduită dezirabilă social, caracterizată prin încrederea în forțele proprii şi dorința de a atinge scopurile propuse. În lipsa unor informații complete cu privire la durata şi intensitatea acțiunilor desfăşurate şi pe fondul privării de somn, mai bine de 24 de ore, luptătorii antiteroriști şi-au păstrat capacitatea de adaptare la normele de conviețuire socială, manifestând o bună orientare față de autoritate (comandant) şi față de regulile deja stabilite. Izolat, au fost relevate note de impulsivitate, care însă nu

au avut influenţe asupra spiritului de ordine şi disciplină existent. Lipsa somnului a condus la diminuări, sub raport calitativ, ale randamentului intelectual. Pe acest fond a fost relevată şi o scădere apreciabilă a capacităţii de concentrare a atenţiei, fapt ce a permis creşterea numărului de erori, reducerea capacităţii de memorare, diminuarea rapidităţii reacţiilor motorii, creşterea timpului necesar pentru rezolvarea unor sarcini. În acelaşi timp, pe fondul temperaturilor ridicate, au fost sesizate şi modificări emoţionale, care aveau la unii dintre subiecţi şi aspect apatic şi uşor iritabil.

În contrast cu scăderea randamentului psihic şi cu modificările emoţionale descrise, performanţele fizice, chiar şi după 30 de ore de nesomn, apar destul de bine conservate. Având în vedere acest aspect, investigaţiile efectuate de britanici în timpul intervenţiei din Insulele Folckland, au scos la iveală că limita maximă la privarea de somn este de aproximativ 72 de ore.[44]

Luptătorul antiterorist poate îndeplini misiuni de luptă şi peste această limită, dar nu mai există certitudinea că ele vor fi executate întocmai şi la timp.

Efectul acestor suprasolicitări se va repercuta negativ atât asupra stării de sănătate şi a capacităţii de luptă, cât şi asupra timpului de refacere şi mobilizare psihică şi fizică, aceasta crescând considerabil. Deşi nu există încă o lege promulgată, în practica unor armate (SUA, Marea Britanie, Franţa), militarul care este privat de somn mai mult de 72 de ore este exonerat de responsabilitatea acţiunilor sale.

Privarea totală de somn este compatibilă cu afectarea stării de sănătate timp de aproximativ 10 zile, după care, dacă se continuă, pot apărea modificări funcţionale, generatoare de stări ireversibile ce se pot solda, în cazuri extreme, cu moartea. Modificări comportamentale se produc şi în condiţiile unei privări parţiale de somn. Aşadar, în perioada dedicată pregătirii pentru activităţi de scufundare la mare adâncime, desfăşurată la Centrul de Pregătire a Scafandrilor din oraşul Constanţa, timp de câteva zile, programul zilnic de somn a fost redus cu o jumătate de oră. În aceste condiţii nu s-au produs modificării în abilităţile de realizare a performanţelor, dar toţi cei investigaţi au exprimat stări de disconfort şi nemulţumire. Pentru o mai bună înţelegere a influenţei exercitate de durata somnului parţial asupra capacităţii de luptă, avem o serie de date:

[44] Radu, N., *Pregătirea psihofizică a luptătorilor antiterorişti*, Referat în cadrul Sesiunii de Comunicări Ştiinţifice, SPP, Bucureşti, 2000.

Tabel nr. 1

Timp de odihnă

Durata perioadei de somn	Capacitatea de luptă
60 minute/24 ore	Timp de trei zile se poate menține capacitatea de executare a misiunilor. În ziua a patra, efectivul trebuie scos din luptă.
90 minute/ 24 ore	Se menține 50% din capacitatea de luptă a luptătorilor, timp de șase zile. În ziua a șaptea, jumătate din efectiv se resimte.
180 minute/24 ore	Se menține capacitatea de luptă timp de aproximativ nouă zile.
240 minute/24 ore	Se mențin integral capacitățile mintale, în special analiza, sinteza, conceperea şi decizia pe o perioadă de aproximativ șaisprezece zile. Pot apărea stări de disconfort, iritabilitate, acuze senzoriale care nu afectează însă comportamentul psihic.

Având în vedere procesul de pregătire psihică şi fizică, reamintim că cei mai importanți factori fizici care acționează perturbator asupra capacității de luptă sunt: zgomotul, temperatura, fumul iritant, substanțele chimice, praful.[45]

Pe timpul executării unor marşuri forțate pe distanțe mari, în teren greu accesibil şi în condițiile unor temperaturi cuprinse între 35-38^{0}C, luptătorii antiterorişti au făcut dovada unui nivel superior de pregătire fizică şi psihică. Fermi în acțiune, consecvenți şi bine orientați asupra sarcinilor, aceştia au acționat susținut, îndeplinind cu succes misiunile primite. Pe fondul suprasolicitării psihice şi la un număr ce reprezintă 4% din totalul subiecților au fost surprinse note de nemulțumire, stare de tensiune, diminuarea capacității de concentrare a atenției şi susceptibilitatea crescută la monotonie.

Această situație poate fi explicată şi prin faptul că depăşirea limitelor de toleranță a temperaturii determină o serie de tulburări de ordin fiziologic, caracterizate prin nelinişte, excitabilitate, diminuarea randamentului intelectual.

Manifestări cu potențial dezadaptativ apar şi în condiții de depărtare de casă, izolare şi eforturi specifice. Toate acestea antrenează note evidente de agresivitate fizică şi verbală, specifice, în mod deosebit, primelor două luni necesare unei minime adaptări la mediu. În urma situațiilor constatate, prezentăm sintetic anumite manifestări psihocomportamentale în condițiile unor temperaturi cuprinse între 16^0 şi 40^{0}C.

[45] Popescu, Şt., Cioloca, I., *Curs Psihologie Militară*, AISM, 1988, pag. 65.

Tabel nr. 2

Condiţii de temperatură

Temperatura	Manifestări	Tulburări	Capacitate de muncă
16^0C - 25^0C	Temperatură optimă.	Nu apar	Intactă
25^0C - 35^0C	În lipsa unei alimentaţii adaptate concret situaţiilor în care se lucrează, a unui echipament neadecvat apar stări de nelinişte, excitabilitate, lipsă de atenţie, creşterea numărului de erori, scăderea randamentului intelectual.	Alterarea capacităţii de adaptare	Uşor redusă Moderată
25^0C - 35^0C	Tulburări de echilibru hidric, solicitare puternică a inimii şi a sistemului circulator, oboseală excesivă şi pericol de surmenaj.	Fiziologice	Puternic redusă
35^0C - 40^0C	Accentuarea celor menţionate mai sus.	Fiziologice	

În încercarea de a observa impactul temperaturii asupra proceselor biologice umane cu consecinţe asupra manifestărilor, o atenţie aparte a fost acordată evaluării capacităţilor de mobilizare psihică şi fizică în condiţiile unor valori cuprinse între 19^0C şi 35^0C. Utilizându-se ca instrument şi testul *Toulous Pieron* a fost posibilă cunoaşterea influenţei temperaturilor ridicate asupra randamentului. În condiţiile unei temperaturi de 19^0C, 85% din cei investigaţi au obţinut rezultate bune şi foarte bune, în timp ce numai 15% au obţinut valori de nivel mediu şi mediu superior. În condiţiile unei temperaturi de 35^0C, 62% din luptătorii examinaţi au obţinut rezultate foarte bune, 32% au obţinut rezultate medii şi 6% au obţinut rezultate de nivel mediu inferior. Se poate observa o încetinire a capacităţilor de mobilizare psihică şi fizică cu 6% în condiţiile unor temperaturi ridicate.

Tot în acest context, cercetătorul Mackwotth, citat de N. Radu[46] printr-o cercetare efectuată pe un anumit număr de militari transmisionişti, a încercat să

[46] Radu, N., *Pregătirea psihofizică a luptătorilor antiterorişti*, Referat în cadrul Sesiunii de Comunicări Ştiinţifice, SPP, Bucureşti, 2000.

arate impactul variațiilor de temperatură asupra proceselor biologice umane. El a înregistrat numărul de erori produse în timpul transmisiunilor radio cu ajutorul alfabetului Morse în funcție de temperatura efectivă a mediului.

Pe durata a 60 de minute de lucru, majoritatea transmisioniştilor au săvârşit aproximativ 12 greşeli la o temperatură de 26^0C, 17 greşeli la 33^0C şi în jur de 95 greşeli la 36^0C. În general, organismul uman este mai rezistent la scăderea temperaturii datorită sprijinului unor factori complementari (alimentația, îmbrăcămintea etc.).

Cu toate acestea, realizarea schemelor operative amintite în condiții de temperatură scăzută au făcut sesizabilă scăderea mobilității psihomotorii.

În ceea ce priveşte *zgomotu*l ca factor perturbator, acesta este prezent pe toată durata îndeplinirii misiunilor, chiar şi prin traficul şi aglomerația marilor oraşe. Zgomotul continuu, cu o intensitate durabilă, se reflectă asupra stării de sănătate şi a capacității de adaptare.

Experimentele efectuate cu privire la influența zgomotului au relevat că personalul care lucrează în asemenea condiții consumă o cantitate suplimentară de energie neuropsihică pentru a face față, temporar solicitărilor. Această situație determină instalarea prematură a oboselii şi inducerea unor posibile influențe negative asupra întregului organism. La nivelul analizatorului auditiv, se poate produce o stare de oboseală a auzului şi chiar surditate. Dintre efectele negative asupra organismului determinate de zgomot amintim: stări de irascibilitate, reducerea capacității de concentrare, a reacțiilor psihice, afecțiuni gastrice, boli ulceroase şi cardiovasculare.

Zgomotele puternice sub forma focurilor de armă, incitării la violență, expresiilor verbale dure şi de durată determină subiecților o senzație de oboseală, de slăbiciune generalizată, cărora li s-ar putea adăuga şi tulburări neurovegetative, precum: modificări ale presiunii sangvine, accentuarea ritmului cardiac sau respirator.

Printre factorii care influențează negativ capacitățile fizice şi psihice ale luptătorilor se înscrie şi *intoxicarea chimică* a aerului. Din multitudinea factorilor chimici care au efecte nocive asupra organismului amintim oxidul de carbon generat şi de arderea incompletă a pulberii pe timpul tragerilor cu arma în spații închise. Oxidul de carbon pătrunde în plămâni prin căile respiratorii de unde trece în sânge şi se fixează în hemoglobină, dând carboxihemoglobina, formă care împiedică procesul normal de oxigenare a sângelui. Pericolul este cu atât mai mare, cu cât el nu produce niciun fel de iritare a mucoaselor căilor respiratorii.

Din datele de care dispunem merită reținut că factorii amintiți pot afecta relațiile interpersonale prin creşterea irascibilității, prin scăderea capacității de concentrare şi creşterea numărului de greşeli.

Astfel, în procesul de pregătire este necesar să se creeze elementele exterioare ale unei situaţii reale (zgomote puternice, unele mirosuri, vizualizarea sângelui, a răniţilor şi chiar a cadavrelor). Executarea exerciţiilor în condiţiile amplificării exploziilor şi altor zgomote cu ajutorul unor difuzoare adaptează psihicul luptătorului la situaţia reală.

Esenţa exerciţiilor şi antrenamentelor poate fi întâlnită ca expresie verbală la John Hibber, preşedinte al Universităţii din Princetown, care afirma: *„a educa un om înseamnă a-l pregăti să facă faţă oricărei situaţii”.*

2.4. Calităţi umane specifice profesiei de luptător antiterorist

„Lupta este dusă de om, nu de puşcă sau revolver; omul este cel care ucide, moare, se devotează misiunii sale. Voinţa de a învinge reprezintă forţa şi face posibilă victoria. Războiul este o luptă între două voinţe de a învinge; cea mai puternică se manifestă prin acţiunea sa şi iese învingătoare. A fi învingător înseamnă a putea şi a voi să lupţi atunci când adversarul nu mai poate şi nu mai vrea. Miza bătăliei constă în distrugerea voinţei de a lupta a adversarului, menţinând-o pe cea proprie”.[47]

Voinţa este facultatea cea mai importantă a omului şi aceea care îl face să acţioneze, care nu se dobândeşte la ordin, nu apare din întâmplare la momentul oportun, ci rezultă în urma unui proces de reflecţie şi de conştientizare a responsabilităţilor. Voinţa nu este un element obţinut odată pentru totdeauna. Numeroşi factori pot altera intensitatea voinţei.

În cazul luptătorului antiterorist voinţa reprezintă motivaţia suplimentară cerută de la procesul instructiv, cu riscuri limitate la incertitudinea misiunilor reale. Aceasta desemnează hotărârea individuală de a-şi îndeplini îndatoririle chiar cu preţul vieţii, necesitând:

– *raţiunea de a luptă* – oamenii cărora profesia le cere chiar sacrificiul suprem, au dreptul de a şti pentru ce trebuie să se sacrifice; ei au nevoie de idei absolut clare, concrete şi credibile; comandanţii nu au dreptul să se eschiveze în acest domeniu, ei vor trebui să-şi sensibilizeze subordonaţii făcând apel la ceea ce au ei mai nobil;

- *abnegaţie* – adică acceptarea de către luptător a eventualităţii sacrificiului personal dacă reuşita misiunii o cere;
- *încredere* – luptătorul vrea să aibă o şansă de a trăi nu de a muri;

[47] Loghin, M., *Pregătirea fizică în armată – factor de creştere a eficienţei pregătirii de luptă în condiţiile respectării tipologiei solicitărilor psiho-fizice ale câmpului tactic de luptă,* Teză de doctorat ANEFS, Bucureşti, 2001.

• încrederea fermă îi oferă această speranță indispensabilă; aceasta nu poate fi impusă ci numai sugerată, instalarea ei necesitând mult timp;

• *curaj* – confruntat cu teama (acest răspuns natural al instinctului de conservare), luptătorul trebuie să poată face apel la o reacție voluntară (curajul, energia morală);

• *credință*;

• *loialitatea* – trăsătură definitorie pentru profilul moral-volitiv care atestă prezența unui înalt simț al datoriei, responsabilitate, mobilitate şi un neîndoielnic spirit de sacrificiu în situații deosebite.

„Războiul nu se reduce la luptă, trebuie să şi rezişti, căci victoria revine celui care rezistă mai mult. Forța morală este o energie psihică, o calitate a sufletului, care face posibilă depăşirea, fără slăbiciune, a tuturor cauzelor provocate de război".[48] Rezistența umană se bazează pe multiple suporturi din domeniile fizic şi psihic, care exercită în plus şi efecte cumulative. Aceste suporturi sunt:

1. *Disciplina* – ansamblu de reguli care îl ghidează pe fiecare individ în îndeplinirea unei sarcini dificile şi un mijloc de neînlocuit pentru fortificarea caracterelor, acomodarea spiritului cu abnegația şi pregătirea luptătorilor pentru misiune. Considerăm că este necesar să precizăm că există două tipuri de disciplină:

– *disciplina pasivă*, bazată pe constrângeri, face apel numai la instinctele elementare şi la interesele imediate;

– *disciplina activă*, bazată pe participarea celor care o aplică implicând adeziunea totală a fiecărui luptător, aceasta putând fi obținută, numai în măsura în care luptătorul înțelege perfect misiunea pe care o are de îndeplinit şi participă activ la acțiunea de comandă.

Disciplina trebuie să fie o sinteză armonioasă a celei pasive şi active. Disciplina pasivă este cea care furnizează mijloacele, dar omul se dezvoltă cu adevărat numai prin libera acceptare a unor reguli.

Pentru depăşirea momentelor grele şi succesul în misiuni, trupele speciale au nevoie de existența unei atmosfere propice, a unor relații de încredere între subordonați şi superiori, a unor „relații de suflet".

Elementele constitutive ale disciplinei în cazul unei trupe de intervenție antiteroristă sunt:

– adeziunea trupei la scopul comun;

– preponderența spiritului asupra trupului;

---

[48] Loghin M., *op. cit.,* Teză de doctorat, Bucureşti, 2003.

– camaraderia;
– instruirea.

2. *Priceperea* – ca definiţie priceperea grupează:

– cunoştinţe şi aptitudini referitoare la utilizarea şi manevrarea diferitelor tipuri de arme, aparate şi autovehicule;
– reacţiile şi comportamentele individuale şi colective;
– aptitudinile de comandă a cadrelor.

Priceperea îl face pe luptător apt să-şi îndeplinească misiunea, să aibă încredere în sine, în mijloace, în camarazi, în echipament şi în comandanţi, îl ajută să limiteze accidentele şi erorile de manipulare, face ca numărul victimelor să fie mai redus.

3. *Dobândirea aptitudinilor de luptă* – se realizează prin instruire şi vizează obţinerea următoarelor aptitudini: echilibru fizic şi psihic, curaj, rezistenţă, personalitate, competenţă, îndrăzneală, iniţiativă.

4. *Formarea deprinderilor de acţiune în situaţii extreme* – un bun luptător trebuie să dispună de o capacitate ridicată de percepere a mediului, o bună mobilitate a atenţiei, spirit întreprinzător, vioiciune şi rezistenţă la stres; dintre calităţile perceptive, o bună acuitate vizuală şi auditivă, asigură perceperea rapidă a poziţiei în spaţiu, a deplasării obiectelor şi obiectivelor, reprezentând un suport pozitiv pentru însuşirea dinamică a simbolurilor şi utilizarea lor operativă chiar şi în condiţii extreme.

Luptătorul care dispune de o bună pregătire psihică şi fizică nu-şi pierde stăpânirea de sine şi nu se blochează în faţa unor situaţii de „ruptură” cunoscute cu ocazia unor conflicte civile, accidente, declanşarea unor calamităţi naturale sau produse de „mâini criminale”. El îşi poate dirija comportamentul prin mecanisme de autoreglare, care permit controlul emoţional, anticiparea şi prevenirea reacţiilor de panică.

Caracterizate prin complexitate şi surpriză, misiunile serviciilor speciale reclamă din partea personalului adaptări rapide, reacţii şi acţiuni exacte, tenacitate, perseverenţă şi o puternică voinţă pentru depăşirea posibilelor acţiuni-obstacol.

2.5. Particularităţi ale selecţiei indivizilor aspiranţi la unităţile de intervenţie antiteroristă

În contextul creşterii continue a numărului atentatelor teroriste, raţionalizarea şi optimizarea acţiunilor de depistare precoce a indivizilor cu aptitudini deosebite pentru această profesie condiţionează într-o măsură hotărâtoare formarea luptătorilor antiterorişti. Succesul şi performanţa, nu sunt

rezultatul unor acţiuni de moment, ci rezultatul unui rafinat proces evolutiv, care se desfăşoară din mers şi în care, pregătirea şi selecţia au un rol determinant.[49]

Parte integrantă a procesului special de pregătire, selecţia presupune organizarea şi desfăşurarea acesteia pe criterii de tip performanţial, lucru care este direct condiţionat şi de capacitatea persoanelor implicate în acest proces. Selecţia este o acţiune complexă, menită să depisteze tinerele talente în vederea iniţierii şi specializării timpurii, care au drept scop final realizarea succesului în misiuni. Pentru ca procesul de selecţie să beneficieze de şanse de reuşită este necesar ca selecţionerii să aibă în vedere următoarele premise:

- Cunoaşterea perfectă a cerinţelor şi caracteristicilor fiziologice specifice acestei profesii;
- Cunoaşterea modelului biologic al luptătorului antiterorist cu cei trei factori principali: tipul somatic, calităţile motrice, calităţile psihice.
- Etapele creşterii şi maturizării organismului uman şi a substratului morfologic al calităţilor motrice de bază, precum şi al calităţilor psihice şi intelectuale.

Problemele selecţiei trebuie înţelese ca fiind legate de procesul de instruire şi antrenament. Mijloacele şi metodele folosite în cadrul unei astfel de activităţi trebuie structurate în aşa fel încât să servească depistării rezervelor funcţionale ale luptătorilor, pentru ca la sfârşitul etapelor de selecţie selecţionerii să aibă unele posibilităţi de prognoză privind evoluţia acestora.[50]

Selecţia pe etape trebuie să fie structurată pe baza unui complex de indici între care trebuie să existe o dependenţă, rezultatele obţinute la unele probe de control izolate neputând constitui o dovadă exclusivă pentru a-l alege sau nu pe individ pentru următoarea etapă de pregătire.

Pe parcursul etapelor de selecţie, specialistul trebuie să susţină în faţa conducerii pe fiecare dintre candidaţii aleşi, sprijinindu-se pe datele probelor, testelor de control, ale misiunilor, ale particularităţilor, ale disponibilităţilor şi ale rezervelor funcţionale pe care candidaţii le posedă.

Aşadar, selecţia este un proces de depistare permanentă, care se bazează pe investigarea sistematică şi complexă a luptătorilor în vederea orientării către o anumită specialitate în care manifestă motivaţii şi aptitudini. Selecţia în

---

[49] Pitariu, H.; Albu, M., *Psihologia personalului. Măsurarea şi interpretarea diferenţelor individuale*, Editura Presa Universitară Clujeană, 1997.

[50] Andreescu, A.; Radu, N., *Modele şi strategii de selecţie în evaluarea psihologică a personalului destinat misiunilor speciale,* Prelegere, „Sesiunea de Comunicări Ştiinţifice”, Jandarmeria Română, M.A.I., 22 noiembrie 2006.

această profesie, urmăreşte orientarea spre alegerea indivizilor cu calități fizice şi psihice deosebite, pentru obținerea unor rezultate foarte bune, pe baza unor criterii obiective. Ea are ca sarcină orientarea luptătorilor către diferite specialități după aptitudinile fiecăruia (trăgător de elită, pirotehnist, scafandru etc.).

Avantajele unei selecții obiective:

- asigură obținerea unor rezultate foarte bune;
- reduce perioada instruirii inițiale;
- contribuie la mărirea longevității;
- favorizează aplicarea efortului în concordanță cu particularitățile concepției moderne de pregătire şi ajută la depistarea indivizilor plafonați;
- facilitează recrutarea elementelor tinere.

Factorii de bază care determină în ansamblu orientarea şi selecția, în urma cărora pot surveni modificări esențiale în ceea ce priveşte rezultatele şi performanțele, sunt:

- factorii genotipici care depind de ereditate, talent şi aptitudini;
- factorii fenotipici care se adresează caracterelor acumulate antropomorfologice, funcționale, motrice, psihice. Ele sunt dependente de subiecți, instructori şi mediu;
- factorii socio-profesionali integratori care se referă la sistemul de organizare, conducere, planificare şi baza materială.

Ereditatea este un fenomen complex ce constă din transmiterea anumitor particularități fizice şi psihice la urmaşi sub influența mediului înconjurător. În evoluția sa, de la naştere şi până la maturitate, organismul trece printr-un proces continuu de transformări şi acumulări, însuşirile şi caracterele moştenite nefiind transmise urmaşilor gata formate. Procesul modificării diferitelor caractere morfologice, funcționale şi psihice ale organismului poartă numele de varietăți şi reprezintă punctul de plecare în problema selecției. În cadrul fenomenului de variabilitate în organism se pot produce modificări privind caracterele morfologice, fiziologice şi de comportament. Acest principiu stă la baza selecției, cunoscând posibilitatea de adaptare a organismului la factorii schimbători ai mediului extern.

Este important ca în actul selecției să participe într-o colaborare strânsă medicul, psihologul şi antrenorul, deoarece posibilitatea de perfecționare a organismului uman este limitată de interrelația dintre mediul extern şi ereditate:

- ereditatea – condiționează o anumită reacție la mediu a organismului;
- mediul – hotărăşte unde se va situa fiecare în cadrul ereditar.

2.5.1. Selecția şi cunoaşterea din punct de vedere psihologic

Deosebirile individuale care-i diferenţiază pe oameni în privinţa randamentului şi a calităţii muncii, ca şi existenţa unor cerinţe diferite exprimate de profesiuni sau activităţi faţă de aceştia au constituit fundamentul psihologic şi social al dezvoltării teoriei şi practicii selecţiei şi orientării profesionale. Teoretic au fost emise mai multe păreri cu privire la înzestrarea individului, la natura factorilor ce determină succesul într-o anumită activitate, la combinarea şi structurarea diferitelor componente ale vieţii psihice în configuraţii bine delimitate şi potrivite unei anumite activităţi.

Încă de la sfârşitul secolului trecut au fost alcătuite teste psihologice pentru determinarea profilului individului, probe de examinare practică în vederea selecţiei şi orientării profesionale, s-a realizat metoda analizei factoriale a aptitudinilor. Astăzi este de necontestat faptul că tehnica orientării şi selecţiei contribuie la creşterea productivităţii şi eficienţa muncii.[51]

Problema selecţiei în această activitate este foarte importantă, deoarece ea se oglindeşte în nivelul rezultatelor solicitând din partea celor ce o practică aptitudini şi deprinderi superior organizate. În această activitate, lupta pentru supremaţie implică aplicarea cuceririlor ştiinţifice din diferite domenii de activitate în vederea creşterii nivelului de pregătire.

Perfecţionarea metodologiilor valide deja existente, precum şi *asigurarea unei coerenţe* metodologice pot fi apreciate ca fiind obiective majore în activitatea de selecţie şi evaluare psihologică a personalului destinat misiunilor speciale la nivelul Ministerului Internelor şi Reformei Administrative, al Serviciului de Protecţie şi Pază şi Ministerului Apărării.

Pentru atingerea scopurilor propuse, selecţia are la bază variate modele, precum, în cazul nostru, modelul de selecţie clasic.[52]

Obiectivul acestui model este dat de validarea strategiilor de selecţie respectiv a instrumentelor de testare psihologică. Modelul cuprinde şase paşi, după cum urmează:

- Pasul 1: *Analiza psihologică a specialităţii militare pentru care se intenţionează efectuarea selecţiei.*
- Pasul 2: *Selectarea criteriilor de performanţă şi a predictorilor.* Acest pas presupune două proceduri. Prima se referă la *alegerea criteriului pe baza analizei muncii*, care trebuie să fie un indicator sensibil la calitatea muncii.

[51] Pitariu, H., Albu, M., *Psihologia personalului. Măsurarea şi interpretarea diferenţelor individuale*, Editura Presa Universitară Clujeană, 1997.
[52] Andreescu, A., Radu, N., *op.cit.,* 22 noiembrie 2006.

➢ Pasul 3: *Măsurarea performanţelor.*

După stabilirea criteriului şi predictorului este necesară verificarea lor în practică, pe un eşantion reprezentativ de persoane, care lucrează în meseria respectivă.

➢ Pasul 4: *Evaluarea validităţii predictorului.*

Se determină doar dacă diferenţele dintre scorurile predictorului corespund diferenţelor dintre scorurile criteriului. Altfel spus, se încearcă atestarea existenţei sau nonexistenţei unei relaţii între instrumentele de predicţie şi criteriu. Acest lucru se face cu ajutorul analizei statistice, în cele mai multe cazuri calculându-se coeficientul de corelaţie.

➢ Pasul 5: *Determinarea utilităţii predictorului.*

Dacă predictorul este valid, se determină cât de util este în ameliorarea calităţii forţei de muncă. Calitatea unui predictor este dată de validitatea sa, de rata de selecţie, de rata de succes şi de cost.

➢ Pasul 6: *Reevaluarea programului de selecţie.*

Orice program de selecţie trebuie periodic reevaluat pentru a se vedea dacă condiţiile pentru care a fost elaborat nu s-au schimbat şi n-au alterat relaţiile predictor-criteriu.

Selecţia psihologică are datoria să depisteze atât aptitudinile, cât şi atitudinile şi disponibilitatea pentru efort în condiţiile unei motivaţii dinamice. Urmărind schema de organizare a examenului psihologic şi pentru selecţia de personal[53] ce aduce în prim plan necesitatea cunoaşterii sistemelor psihofizice; constituţie, temperament, aptitudini şi inaptitudini; organizarea dinamică a personalităţii; sistemul relaţional etc., nu lipsit de semnificaţie este şi conceptul de *ergopsihometrie (Ergopsychometry),* desprins din practica de lucru a sistemului de selecţie psihologică specific şi structurilor austriece de apărare naţională.

Apreciat ca pivot central al examenului de selecţie psihologică, *ergopsihometria* este centrată pe cunoaşterea *inteligenţei*, considerată drept o condiţie necesară şi fundamentală pentru îndeplinirea misiunilor speciale. Selecţia psihologică este o acţiune la baza căreia se află dorinţa şi necesitatea de a cunoaşte mai bine potenţialul psihointelectual al candidaţilor care solicită încadrarea într-un astfel de serviciu, precum şi verificarea stadială a fondului aptitudinal a personalului angajat într-o astfel de structură.[54] Pentru ca selecţia

---

[53] Allport, G.W., *Structura şi dezvoltarea personalităţii,* Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1981.

[54] Andreescu, A.; Radu, N., *op. cit.,* 22 noiembrie 2006.

psihoprofesională a cadrelor să corespundă unui nivel ridicat de eficiență, ea trebuie să fie bazată pe următoarele elemente:

- să fie actuală;
- să corespundă unor necesități practice;
- să aibă caracter științific;
- să abordeze sistematic activitatea și personalitatea;
- să facă predicția evoluției personalității într-un domeniu de activitate profesională și chiar diferențiat pe specialități;
- să aibă un caracter dinamic și longitudinal.

Selecția unei categorii de personal nu se încheie odată cu recrutarea candidaților pentru specialitatea respectivă, ci se prelungește cu examenul și controlul psihologic periodic, presupunând atestarea periodică a calităților psihice și fizice.

Pornind de la aceste principii, profilul necesar cadrelor din serviciile speciale poate cuprinde un ansamblu de însușiri, sintetizate în următoarele trăsături:

- calități antropometrice și agilitate fizico-sportivă;
- stabilitate psihoemoțională și rezistență la anxietăți și stresuri peste nivel mediu;
- rezistență la frustrare, cu lipsa reacției extrapunitive;
- atitudine internalistă de încredere și sprijin pe propriile posibilități, cu lipsa atitudinii externaliste privind destinul personal;
- flexibilitate adaptivă în programarea activităților;
- bună capacitate de orientare auto;
- eficiență și performanțe intelectuale;
- mobilitate perceptiv mentală;
- imaginație;
- optimism privind viitorul și cariera, cu motivație pozitivă pentru autoperfecționare și depășirea prin profesie;
- intuiție, capacitate de descifrare a problemelor ce solicită eficiență intelectuală;
- capacitate volitivă de mobilizare și orientare spre scop;
- gândire practică, operativă.

De reținut este faptul că aceste însușiri trebuie să fie de cel puțin nivel mediu pentru candidați, respectiv pentru personalul serviciului. Dintre contraindicațiile de natură psihică, amintim:

- superficialitatea;

- lipsa de profunzime în analiză;
- lipsa de rezistenţă la efort;
- posibilităţi scăzute de adaptare la situaţii noi;
- comoditatea, neimplicarea;
- inhibiţia, inerţia comportamentală;
- timiditatea, imaturitatea temperamentală şi afectiv-emoţională;
- deficienţe psihomotorii, ticuri nervoase, tulburări de vorbire, tendinţe şi manifestări patologice (anxioase, nevrotice, psihastenice).

Reamintim că principalele obiective ale examenului psihologic sunt: motivaţia de a face parte dintr-un astfel de serviciu, fondul aptitudinal şi profilul personalităţii. Acestea pot fi subdivizate în următoarele categorii de însuşiri psihice: dinamică neuropsihică, atenţie susţinută, inteligenţă verbală şi non-verbală, atitudini stabile caracteriale şi capacitatea de învăţare-adaptare.

Selecţia psihologică permite depistarea acelor cadre cu deficit psiho-aptitudinal şi recuperarea acestora în colaborare cu cabinetul medical, contribuind astfel la creşterea calităţii profesionale a factorului uman.

Calitatea activităţilor întreprinse de un grup depinde decisiv de moralul membrilor săi, de măsura în care aceştia înţeleg şi acceptă obiectivele puse în faţa lor, fără a fi nevoie de presiuni sau de sancţiuni pentru a-i determina să învingă greutăţile din cale spre scop.

În acest sens apreciem că şefii de unităţi trebuie să se străduiască să descopere la subordonaţi trăsăturile aptitudinale caracteriale şi comportamentale definitorii, nu doar aspectele negative. La nivelul comenzii unităţilor speciale trebuie să existe tăria de a descoperi şi evidenţia frumuseţea interioară a celor aflaţi în subordine. Niciodată un comandant nu trebuie să afle târziu sau din întâmplare despre o problemă sau despre un necaz al unui anumit subordonat. După cum se ştie, grija şi bunăvoinţa faţă de subordonaţi duc la creşterea încrederii reciproce şi a moralului contribuind la ridicarea eficienţei selecţiei psihologice. Dacă relaţiile interpersonale de colaborare şi întrajutorare sunt generalizate, dacă traficul de influenţă, nepotismul, autoritarismul nejustificat şi subiectivismul sunt eliminate, posibilităţile menţinerii unui cadru de normalitate devin certe, întreg personalul având sentimentul apartenenţei la un colectiv, la o echipă.

În armatele SUA şi Marii Britanii, la recrutarea cadrelor cu destinaţie specială, în afară de testarea iniţială foarte riguroasă, definitivarea selecţiei se realizează printr-o perioadă de pregătire intensivă (o lună) cu un program de 16 ore pe zi care solicită până la limită, fizic şi psihic, individul. Peste 60% din cursanţi nu reuşesc să treacă probele de verificare ale primei etape. În cazul

unităţii de intervenţie antiteroristă „Acvila" a M.I.R.A., în cadrul selecţiei psihologice iniţiale a luptătorilor, pentru cursurile de formare şi specializare în acţiuni antiteroriste, procentul celor declaraţi „apţi" este de aproximativ 35%, aceştia urmând în timp programe de pregătire sub formă de cursuri, alcătuite pe module de instruire (pe perioade de vară şi iarnă) şi antrenamente la munte (Braşov) şi Marea Neagră, ulterior fiind pregătiţi şi în Ungaria la „Centrul de pregătire antiteroristă" din cadrul poliţiei ungare.

Personalul din această unitate specială este supus unor probe având drept scop determinarea „formei" psihice a acestuia. În această situaţie, se analizează activitatea desfăşurată, situaţiile deosebite apărute în procesul de pregătire şi antrenament, eventualele premize de conduite mai puţin adaptate.

Pentru o mai bună cunoaştere se impune verificarea în timp a factorilor care contribuie la manifestarea unor conduite mai puţin adaptate (viaţa de familie sub diversele ei aspecte, relaţiile dintre membrii colectivelor profesionale, motivaţia profesională şi aspiraţiile legate de aceasta).

Dacă din datele obţinute de subiectul examinat se conchide că a survenit o modificare a caracteristicilor psihice (scăderea tonusului activităţii, alterarea sentimentului de încredere în propriile posibilităţi) este necesară o testare specială, cu probe noi, pe bază de apreciere, de la caz la caz.

Principalele concluzii ale acestei examinări psihologice, precum şi avizul adoptat în urma acestuia se înscriu în fişa de examinare psihologică. Pe baza datelor obţinute la examenul iniţial de selecţie, precum şi la controalele periodice, se întocmesc, de asemenea, fişe psihoprofesionale, în care, de regulă, sunt consemnate elemente indispensabile pentru individualizarea procesului de instruire şi de pregătire a cadrelor.

În concluzie, examinările psihologice nu se efectuează numai în scopul cunoaşterii nivelului psihoaptitudinal sau al selecţiei candidaţilor, ci şi în scopul identificării şi prevenirii unor posibile fenomene de inadaptare psiho-profesională. Nu trebuie uitat faptul că oamenii, în afară de problemele muncii, mai au şi alte preocupări în ceea ce priveşte viaţa de familie.

Psihologul trebuie să vadă în fiecare individ ceea ce vede şi în el însuşi: calităţi şi defecte, împliniri şi eşecuri, speranţe şi dezamăgiri, bucurii şi insatisfacţii, nevoia de sprijin. Pentru a înţelege omul aşa cum este el în realitate şi nu cum vrea el să pară, specialistul psiholog nu trebuie să rămână în spaţiul interpretării de teste care riscă să devină un spaţiu formal, ci trebuie să fie un participant activ, prezent la misiunile specifice acestor profesii.

2.5.2. Orientarea selecţiei spre profilul ideal al luptătorului antiterorist

Prin calităţile şi disponibilităţile lor fizice şi psihice, luptătorii antiterorişti şi-au creat o anumită aură. La acesta au contribuit foarte mult filmele, cărţile de beletristică şi nu în ultimul rând presa, mereu în căutare de senzaţional. În această lucrare ne propunem, printre altele, să-l prezentăm pe luptătorul antiterorist în adevărata sa lumină, adică aşa cum este el în realitate, aşa cum este conceput de luptătorii însăşi.

Raportat la genul de misiuni pe care le are de îndeplinit, luptătorul antiterorist trebuie să dispună de anumite calităţi ce arată în fapt ceea ce se doreşte de la un astfel de individ, calităţi care sunt avute în vedere încă de la angajare.

Îndeplinirea corectă a misiunilor specifice acestui tip de profesie necesită existenţa unor calităţi aparte ale acestui tip de luptător. Grila acestor calităţi este dată de însăşi specificul misiunilor, de necesitatea îndeplinirii cu succes a acestora. Cei cu afecţiuni cardiace, hepato-renale, reumatismale, neuropsihice, endocrine, ORL cu caracter cronic, bacilare, alergice, respiratorii, precum şi cei cu deficienţe la nivelul coloanei vertebrale, membrelor inferioare, membrelor superioare, cutiei toracice, sunt excluşi încă din start. Din punct de vedere neuromuscular şi neuropsihic, luptătorii antiterorişti au un simţ kinestezic deosebit, inteligenţă nativă, capacitate de concentrare a atenţiei şi rezistenţă la oboseală psihică foarte bună, viteză de reacţie şi de execuţie foarte bine dezvoltate, coordonare.

În condiţiile în care misiunile solicită eforturi deosebite, precum alergarea rapidă pe câteva sute de metri, mers târâş, căţărare, escaladare, luptă corp la corp cu adversari puternici, trageri din diferite poziţii, lipsa anumitor calităţi pot afecta, în special, capacităţile de rezolvare a anumitor situaţii de luptă.

Este foarte important ca luptătorul să fie rezistent la efort, să evidenţieze robusteţe, tonus ridicat, energie, vitalitate psihomotrică.[55] Aceste calităţi dacă există trebuie valorificate optim, iar dacă nu, sau nivelul lor este insuficient, ele trebuiesc potenţate pentru ca luptătorul să poată îndeplini orice tip de misiune, să fie capabil să ia locul oricărui coleg din echipă. În acest caz,

[55] Dragnea, A.; Bota, A., *Teoria activităţilor motrice*, Editura Didactică şi Pedagogică, R.A., Bucureşti, 1999.

tipul specialistului într-un singur domeniu este respins. Luptătorul antiterorist trebuie să fie un atlet complet, un trăgător de elită, să posede cunoştinţe în domeniul utilizării a cât mai multor arme, să fie un bun practician al sporturilor de luptă, un bun înotător, să manifeste autocontrol, disponibilitate crescută la exigenţele propriului organism (foame, sete, oboseală).

Pe lângă aceste calităţi, luptătorul antiterorist dispune de un nivel ridicat al memoriei, de capacitate de analiză, de spirit de observaţie şi de capacitate de a selecta elementele de interes în condiţii diverse. De multe ori, în îndeplinirea misiunilor este necesar ca acesta să găsească soluţii noi, să ia hotărâri adecvate, prompte, rapide, fără să greşească, fiecare imperfecţiune în derularea acţiunilor sale putând însemna eşecul misiunii cu consecinţe din cele mai nefaste atât pentru cei ameninţaţi, cât şi pentru luptătorul în cauză ori camarazii săi.

Există o interferenţă, intercondiţionare, între rezistenţă fizică şi cea psihică. Particularităţile psihice, trăirile pe care subiectul le încearcă într-un context sau altul îşi pun amprenta asupra modului în care persoana reacţionează la stimulul existent. În acelaşi mod epuizarea fizică, chiar în condiţiile existenţei unei motivaţii puternice, are repercusiuni negative asupra capacităţii de decizie şi autocontrol.

În ceea ce priveşte relaţiile interpersonale, luptătorul antiterorist trebuie să manifeste disponibilitate crescută pentru cooperare eficientă, netensionată în rezolvarea sarcinilor profesionale.[56] Astfel, el trebuie să dezvăluie o constantă în comportament şi concepţii, manifestând încredere în forţele sale şi inspirând încredere şi celorlalţi.

Curajul, îndrăzneala, iniţiativa (dar nu în sensul aventurier sau care ar însemna nerespectarea unor dispoziţii de muncă sau ordine), capacitatea de a lucra în situaţii ce comportă risc şi de a calcula rapid şansele de reuşită, înaltă capacitate de autoevaluare şi autocontrol, integritatea morală, respingerea tentaţiilor negative, conduita exemplară, caracterul integru, toate acestea, dublate de motivaţie, pasiune şi dorinţa de a se realiza profesional sunt elementele constitutive ale unei personalităţi dezirabile ale luptătorului antiterorist.

[56] Andreescu, A.; Radu, N., *Selecţia luptătorilor antiterorişti. Armed Services Vocational Aptitude Battery - ASVAB şi Spectrum CPI – 260 TM/ ro,* în, "Cea de a XIII-a Conferinţă internaţională „Cunoaşterea Organizaţiilor", organizată de Ministerul Apărării, Academia Forţelor Terestre „Nicolae Bălcescu", Sibiu, 22/25 Noiembrie 2007.

Capitolul III

UN CADRU CONCEPTUAL DE ANALIZĂ PSIHOLOGICĂ A MUNCII

Fiecare angajat, în organizaţia în care lucrează, îndeplineşte un ansamblu de atribuţii, de care depinde realizarea obiectivelor stabilite. Într-o accepţie mai generală, un post de muncă poate fi definit ca *o colecţie de sarcini afectate unei poziţii dintr-o structură organizaţională de îndeplinit*.[57] Dintr-o perspectivă psihologică, postul înseamnă şi *o grupă de activităţi căreia îi sunt asociate îndatoriri, sarcini şi responsabilităţi.*[58]

3.1. Un cadru conceptual de analiză a muncii

Percepută ca o corvoadă sau transformată într-o activitate formală de către departamentul resurse umane, analiza postului este adesea înţeleasă greşit. Cu toate acestea, analiza postului îşi aduce contribuţia la reorganizarea forţei de muncă dintr-o companie, structurarea raţională a salariilor, identificarea trebuinţelor de instruire.

Pentru ca analiza posturilor să se desfăşoare în condiţii corespunzătoare şi să se finalizeze cu rezultate optime se impune respectarea cerinţelor:

1. analiza posturilor trebuie să fie în permanenţă axată pe obiective clare şi să utilizeze metode şi tehnici adecvate;
2. postul trebuie prezentat aşa cum există în momentul analizei, nu cum a existat în trecut sau cum ar trebui să existe şi nici cum există în organizaţii similare;
3. dacă se analizează postul, trebuie înţelese în primul rând sarcinile şi cerinţele postului şi nu să se evalueze persoanele;

---

[57] Pitariu, H.D., *Proiectarea fişelor de post, evaluarea posturilor de muncă şi a personalului,* Casa de Editura Irecson, Bucureşti, 2003, pag. 83-87.

[58] Mathis, R.L. (1991). *Instructor's Manual to Accompany Personnel/Human Resource Management,* St. Paul, S.U.A., pag. 105.

4. este necesar să se lucreze obiectiv şi precis. Analiza postului este efectuată uneori inadecvat, rezultând informații incorecte sau incomplete;

5. deținătorii posturilor trebuie să fie reprezentativi pentru categoria de angajați care realizează sarcinile respective;

6. înainte de a realiza analiza postului este necesar să se explice titularului postului motivele şi obiectivele analizei;

7. selecția şi instruirea corespunzătoare a persoanelor care urmează să fie angajate în procesul de analiză a postului;

8. analiza posturilor trebuie raportată mereu la viziunea de ansamblu a proceselor de muncă, deoarece analizele parțiale sunt insuficiente şi conduc la rezultate nesatisfăcătoare;

9. rezultatele analizei posturilor trebuie prezentate într-o formă concisă şi uşor de înțeles sub forma descrierii postului şi a specificațiilor postului.[59]

Analiza posturilor poate fi structurată după următorul model:

I. analiza orientată asupra postului;

II. analiza orientată asupra persoanei;

I. Analiza orientată pe postul de muncă se concentrează pe sarcinile şi responsabilitățile asociate postului, precum şi pe analiza condițiilor generale de muncă. Conținutul acestui tip de analiză depinde de natura activității desfăşurate şi de obiectivele stabilite. Descrierea postului concretizează rezultatul analizei orientate asupra postului.

II. Analiza orientată pe deținătorul postului – este de dorit ca aceste analize să fie cât mai obiective şi să reflecte nevoile reale ale organizației. Rezultatul analizei postului orientat asupra persoanei este dat de specificația postului. Obiectivele analizei strategice a postului pot fi enunțate astfel:

- studierea conținutului muncii;
- stabilirea mecanismelor de motivare a angajaților;
- perfecționarea resurselor şi metodelor de muncă;
- îmbunătățirea calității vieții profesionale, în general, şi a condițiilor de muncă, în special;
- furnizarea informațiilor necesare îmbunătățirii numeroaselor activități din domeniul resurselor umane (planificarea resurselor umane, recrutare şi selecție, evaluarea performanțelor).[60]

Din punctul de vedere al altor autori (Klatt, 1985, apud Manolescu, 2001), obiectivele analizei postului pot fi reprezentate astfel:

1. Simplificarea muncii se realizează prin studiul metodelor de muncă. Multe din preocupările şi practicile folosite în domeniul simplificării muncii au

[59] Manolescu, A., *Managementul Resurselor Umane,* Bucureşti, 2001, pag. 35-78.
[60] *Ibidem*

sugerat formularea unor cerinţe şi principii de analiză şi reproiectare a posturilor.

2. Stabilirea standardelor de muncă se realizează prin studiul timpului de lucru, dat fiind că este o procedură folosită pentru determinarea duratei medii a timpului necesar pentru îndeplinirea unei sarcini. Studiul timpului de lucru se realizează cel mai frecvent cu ajutorul următoarelor metode: *fotografierea, observarea, cronometrarea şi fotocronometrarea sunt tot atâtea metode utilizate în studiul timpului de lucru.*

Cercetările şi experienţa acumulată au dus la apariţia şi utilizarea mai multor tipuri de sisteme normative de timp. Cel mai utilizat este *sistemul MTM* (Methods Time Measurement), acesta acordând fiecărei mişcări un timp predeterminat, în funcţie de natura mişcării şi în condiţiile în care aceasta este executată.

3. Susţinerea altor activităţi de personal – analiza posturilor furnizează date şi informaţii utile pentru cele mai multe activităţi sau practici din domeniul managementului resurselor umane, precum:

➢ deciziile privind planificarea resurselor umane sau stabilirea nevoilor de personal;

➢ asigură succesul deplin al proceselor de selecţie şi orientare a angajaţilor;

➢ permite ca recrutarea personalului să fie cât mai eficace, deoarece calitatea acesteia depinde de concordanţa dintre caracteristicile persoanei recrutate şi cerinţele postului;

➢ permite actualizarea descrierii posturilor şi a specificaţiei acestora.

Analiza postului implică *o serie de precauţii*, în funcţie de anumite aspecte care trebuie interpretate în detaliu:

➢ surse diferite de informaţii pot duce la inferenţe eronate;

➢ analiza muncii, orientată mai mult pe descrieri statistice, trebuie să includă planuri strategice privind dezvoltarea profesională;

➢ analiza muncii este tipic descriptivă, nu prescriptivă; deci, metodele de analiză a muncii nu fac distincţia între activităţile mai mult sau mai puţin eficace prestate de deţinătorul locului de muncă, este necesară şi înfăptuirea acestui lucru. În acest context, se impune o alegere critică, obiectivă, a metodelor de analiză a muncii.

Rezultatele analizei muncii sunt concretizate în *descrierea postului*, respectiv *descrierea sarcinilor, îndatoririlor şi responsabilităţilor* cerute de postul respectiv şi *specificarea postului*, care include cerinţele privind pregătirea, experienţa, trăsăturile de personalitate, aptitudinile fizice şi speciale

necesare ocupării postului respectiv. *Evaluarea postului* constă în determinarea complexității acestuia, comparativ cu alte posturi.

Descrieri ale profesiilor existente şi care pot ajuta la redactarea fişelor de post sunt date de o multitudine de dicționare. Cel mai popular dintre acestea este *Dictionary of Occupational Titles (DOT)*, editat de către Ministerul Muncii din SUA. Pe lângă nomenclatorul de profesii existente *(DOT)*, prezintă şi o scurtă descriere a fiecărei profesii după un standard cunoscut. Un astfel de model, numit *Nomenclatorul autohton de profesiuni existente. Clasificarea ocupațiilor din România*, a fost editat şi la noi în țară.

Abordarea sistematică a activității de muncă presupune *studierea binomului om – maşină dintr-o perspectivă unitară.*[61] Între cele două subsisteme se impune existența unei compatibilități, de calitatea ei depinzând performanța sau productivitatea muncii.

Analiza muncii furnizează o descriere a postului precizând şi specificațiile acelui post, respectiv *rolul şi poziția postului în organigramă, necesitatea postului, îndatoririle postului, modul de îndeplinire a acestora, ce anume se realizează, de ce se realizează, unde şi cum se realizează*.[62]

3.1.1. Descrierea postului

Descrierea sarcinilor de muncă ne oferă o imagine a ceea ce deținătorii unui post de muncă fac, având menirea *de a surprinde o ierarhizare a sarcinilor de muncă în funcție de importanța pe care o are fiecare dintre ele*.[63] Fiecare sarcină poate fi diferențiată în subsarcini, iar acestea, la rândul lor, în unități mai mici, realizându-se astfel *o descriere a aspectelor foarte importante ale muncii, a elementelor sale componente discrete care ne ajută să facem distincția între aceasta şi alte activități desfăşurate la locul de muncă*.[64]

O procedură utilizată în ierarhizarea componentelor muncii constă în funcțiile majore ale unui post de muncă, împărțite în patru niveluri specifice:

1. *responsabilitate/îndatorire* – cuprinde un grup de sarcini orientate toate spre un obiectiv specific pentru un anumit loc de muncă; presupunând îndeplinirea unei gupe de sarcini specifice;

---

[61] Iosif, Ghe., *Managementul Resurselor Umane. Psihologia personalului*. Bucureşti, 2001, pag. 47-82.

[62] Mathis, R.L. *Instructor's Manual to Accompany Personnel/Human Resource Management,* St. Paul, S.U.A., 1991, pag. 105.

[63] Pitariu, H.D., *Proiectarea fişelor de post, evaluarea posturilor de muncă şi a personalului,*Casa de Editură Irecson, Bucureşti, 2003, pag. 83-87.

[64] Landy, F.J. & Trumbo, D.A., *The psychology of work behaviour.* Honewood, Il: The Dorsey Press, 1985, în, Pitariu, H.D., *Managementul Resurselor Umane*, Editura All Back, Bucureşti, 2003, pag. 203.

2. *sarcina* – cuprinde un grup de activităţi orientate spre îndeplinirea unei îndatoriri;

3. *activitatea* – cuprinde un grup de acţiuni sau elemente;

4. *acţiuni/elemente*;

Realizarea unei analize a sarcinilor de muncă se poate desfăşura şi în şase paşi reprezentaţi astfel:

1. *colectarea şi analiza documentelor privitoare la postul de muncă analizat* (manuale de instrucţiuni şi instruire, fişe tehnice etc.), tot ce poate oferi informaţii privitoare la postul de muncă în cauză;

2. *interpelarea managerilor avizaţi despre specificul postului de muncă, respectiv* despre obiectivele postului de muncă, activităţile pe care le presupune acesta, relaţiile deţinătorilor postului cu alţi angajaţi pe alte posturi de muncă;

3. *interpelarea deţinătorilor postului de muncă şi a şefilor nemijlociţi cu privire la problemele similare solicitate* obţinându-se de la deţinătorii postului a unor înregistrări detaliate în scris a activităţilor prestate într-o anumită perioadă de timp;

4. *observarea deţinătorului postului*, a modului în care lucrează şi consemnarea evenimentelor mai importante;

5. *încercarea de a presta activitatea de muncă impusă de postul de muncă respectiv*, când acesta implică o anumită doză de risc, apelându-se la tehnica învăţării mentale a activităţilor de muncă;

6. *redactarea descrierilor activităţilor de muncă* specifice postului.[65]

Descrierea postului se concretizează în fişa postului, centrată pe *cerinţele privind educaţia, experienţa, trăsăturile de personalitate, aptitudinile necesare noului angajat pentru a putea ocupa postul respectiv*.[66]

3.1.2. Specificaţiile postului

Analiza muncii, orientată pe deţinătorul postului, se referă la analiza şi consemnarea atributelor sau particularităţilor individuale care trebuie să caracterizeze deţinătorul postului de muncă. Acestea vizează la cunoştinţe, deprinderi, aptitudini şi alţi indicatori personali sau de personalitate implicaţi mijlocit sau nemijlocit în practicarea unei profesii.

Importanţa acordată exigenţelor psihologice depinde însă şi de complexitatea muncii. Cu cât aceasta este mai dificilă, cu atât ponderea implicaţiilor psihologice creşte. În acest sens este recomandat să se specifice

[65] Pitariu, H.D.*, op. cit.,* 2003, pag. 83-87
[66] *Ibidem*

doar unele standarde minime de selecție și performanță în ceea ce privește solicitările psihologice ale muncii, cu atât mai mult cu cât aptitudinile posedă numeroase valențe formative, iar deprinderile de muncă se formează în timp în baza unor programe de instruire adecvate.

În urma analizei muncii orientate pe deținătorul postului se ajunge practic la realizarea unui *profil al exigențelor psihologice* care trebuie să caracterizeze un deținător al unui post de muncă.

De-a lungul timpului diferite formule de elaborare a profilului psihologic al postului de muncă și-au făcut cunoscută prezența. În acest context, *vechile psihograme, bazate pe evaluarea conținutului unor liste de aptitudini, constituie o etapă de debut, depășită în momentul de față*.[67]

De o mare popularitate este *schema în 7 puncte*, propusă de profesorul Alec Roger (*Roger's seven point plan*), care este utilizată în armata britanică din anii '50 ai secolului trecut. Cele șapte puncte sunt: *calitățile fizice; nivelul de realizare individuală; inteligența generală; aptitudinile speciale; domeniile de interes; personalitatea; alte circumstanțe de interes.* În plus, împărțirea calităților în esențiale și de dorit aducerea unei note suplimentare care creează posibilitatea acestui plus de informație în scopul selecției de personal. Spre deosebire de scala în 7 puncte, schema lui *Munroe Fraser*[68], cuprinde *5 puncte*:

1. impactul asupra celorlalți – atributele fizice ale persoanei, stilul vestimentar, maniera de exprimare, manierele și reacțiile la stimulii externi;
2. cunoștințele și deprinderile dobândite – experiență și competență profesională;
3. aptitudini – potențialitățile pe care le are individul pentru a-și dezvolta unele calități care să-i asigure succesul într-o activitate sau alta;
4. motivația – este vorba despre motivele care dinamizează comportamentul uman spre atingerea unui obiectiv;
5. capacitatea de adaptare – se are în vedere modalitatea în care un individ reacționează în fața unor factori de presiune.

Modelele prezentate se potrivesc foarte bine tehnicii interviului de selecție, intervievatorul urmărind pachetul de întrebări pe care le adresează candidatului pentru un post de muncă.[69]

---

[67] Gatewood, R.D.; Field, H.S. *Human resource selection* (4th Editura), Forth Worth, TX: Dryden Press, 1998, pag. 17-29.

[68] Pitariu, H.D.*, op. cit.,* 2003.

[69] Landy, F.J.; Trumbo, D.A. (1980). *The psychology of work behavior*. Honewood, Il: The Dorsey Press, în Pitariu, H.D. (2002). *Managementul Resurselor Umane,* Editura All Back, București, pag. 203.

Din raţiuni practice, în ultimul timp s-a impus o variantă sintetică de prezentare a specificaţiilor deţinătorului unui post de muncă, aceasta incluzând patru componente fundamentale reunite sub numele de KSAO:

1. *cunoştinţe (Knowledge) – sunt ceea ce deţinătorul postului trebuie să ştie pentru a se achita de sarcinile pe care le are;*

2. *deprinderi (Skills) – se referă la ceea ce o persoană trebuie să facă în postul respectiv de muncă;*

3. *aptitudini (Ability) – se referă la potenţialităţile de a învăţa şi dezvoltă unele calităţi impuse de realizarea unor performanţe şi structurarea unor deprinderi specifice activităţii respective de muncă;*

4. *alte particularităţi individuale (Other personal characteristics) – acestea includ alte particularităţi individuale relevante care nu sunt cuprinse în cele trei componente menţionate.*

În elaborarea specificaţiilor postului de muncă se recomandă să se ţină seama de câteva reguli a căror respectare aduce o mai mare precizie şi adecvare în realizarea fişei postului.[70] Dintre acestea pot fi amintite:

- *evitarea supraestimării caracteristicilor psihologice necesare pentru realizarea sarcinii*; acest lucru s-ar putea întâmpla dacă descrierea de job a fost derivată din analiza incidentelor critice, unde se acordă mai puţină atenţie aspectelor de rutină, comune postului; o supraestimare a caracteristicilor cerute de post poate duce la limitarea numărului de persoane care pot fi luate în consideraţie pentru un post;
- *luarea în consideraţie şi a importanţei potenţialului* atunci când elaborăm specificaţiile; potenţialul de a fi capabil să înveţe o sarcină poate fi un substitut acceptabil al lipsei de experienţă.

3.1.3. Metode şi tehnici de analiză a muncii

Alegerea metodelor şi tehnicilor de analiză a muncii este dependentă de natura profesiei analizate. În practică se recomandă ca în analiza muncii să se utilizeze mai mult decât o singură metodă de investigare.

Analiza unui post poate fi realizată utilizând cel puţin 3 metode alternative de analiză a muncii[71] *observaţia, interviul, chestionarul şi înregistrarea propriilor activităţi într-o agendă de lucru*.

Stabilirea metodelor de analiză a muncii constituie una dintre cele mai importante decizii din domeniul managementului resurselor umane, analiza

[70] Torringhton & Hall, 1991, în , Pitariu, H., D., *op.cit.,* 2003.

[71] Muckinsky, P.M., *Psychology applied to work. An Introduction to Industrial and Organizational Psychology* (2nd ed), The Dorsey Press, 2000.

sistematică şi aprofundată a posturilor antrenând importante resurse financiare, umane şi materiale. Analiza unui post poate fi realizată utilizând cel puţin 3 metode alternative de analiză a muncii: observaţia, interviul, chestionarul şi înregistrarea propriilor activităţi într-o agendă de lucru.[72]

Chestionarele urmăresc *o inventariere a sarcinilor de muncă sau descompunerea muncii în elementele componente*,[73] fiind de regulă orientate pe muncă, atunci când se doreşte inventarierea sarcinilor de muncă sau descompunerea muncii în elemente componente şi orientate pe persoană atunci când se urmăreşte obţinerea unor date legate de profilul psihologic al postului de muncă exprimat prin exigenţele individuale solicitate operatorului (*aptitudini, cunoştinţe, experienţă, trăsături de personalitate*).

Pe lângă metoda inventarelor de sarcini, bazată pe o listă de sarcini specifice postului de muncă aflat în studiu, în categoria chestionarelor structurate, pot fi înregistrate şi:

- *PAQ* – chestionarul de analiză a postului;
- *FJA* – chestionarul de analiză funcţională a muncii;
- *MPDQ* – chestionarul de descriere a posturilor manageriale;
- *STDQ* – chestionarul de descriere a sarcinilor supervizorului.

Chestionarul de analiză a postului (PAQ) - cuprinde 194 de cerinţe sau itemi şi, în general, este completat de analistul postului, care decide dacă o anumită cerinţă (item) este sau nu importantă pentru îndeplinirea sarcinilor de muncă ale postului.

Apreciat drept *o metodă de colectare a datelor prin întrebările puse persoanelor sau prin întrebarea acestora dacă sunt de acord sau în dezacord cu enunţurile care reprezintă diferite puncte de vedere,*[74] chestionarul intră în categoria tehnicilor orientate pe muncă. PAQ, în ultima variantă are 187 de afirmaţii comportamentale grupate în şase grupe. Fiecare secţiune este însoţită de o întrebare, considerată principală cu privire la:

a) *obţinerea informaţiei* – de unde şi cum obţine deţinătorul postului informaţiile privind postul;

b) *procese mentale* – ce raţionament, luări de decizii şi procese de planificare sunt folosite pentru îndeplinirea sarcinii de muncă;

c) *procesul de muncă* – ce activităţi fizice şi ce instrumente sau echipamente sunt folosite pentru îndeplinirea sarcinii de muncă;

---

[72] *Ibidem*

[73] Mathis, R.L.; Nica, P.C.; Rusu, C., *Managementul Resurselor Umane.* Editura Economică, Iaşi, 1997, pag. 103-111.

[74] Chelcea, S., *Cunoaşterea vieţii sociale – Chestionarul şi interviul în ancheta sociologică*, Editura INI, Bucureşti, 1996, pag. 21-44.

d) *relaţiile cu alţi oameni* – ce relaţii cu alte persoane sunt necesare pentru îndeplinirea sarcinii;

e) *contactele postului* – în ce context fizic şi social este îndeplinită sarcina;

f) *alte caracteristici ale postului* – ce alte activităţi, condiţii sau caracteristici sunt relevante.

Pentru fiecare cerinţă de muncă este prevăzută o *scară de evaluare* fără a se neglija faptul că *pot exista elemente de muncă care nu se aplică în cadrul postului analizat* (Torringhton & Hall, 1991).

Avantajul PAQ este că oferă, prin intermediul băncii de date, structurarea unor familii de profesii, *venind în ajutorul celor implicaţi în problemele de selecţie profesională.*[75]

Chestionarul de descriere a posturilor manageriale (MPDQ) – proiectat special pentru posturile manageriale, urmăreşte determinarea nevoilor de pregătire profesională pentru promovarea angajaţilor în funcţii manageriale, evaluarea posturilor de conducere, crearea familiilor de profesii şi plasarea posturilor nou apărute în familia corespunzătoare, dezvoltarea procedurilor de selecţie şi a fişelor de evaluare.

Cu un conţinut de 197 de itemi referitori la preocupări, responsabilităţi, cereri, restricţii şi alte caracteristici, grupaţi în 13 factori, MPDQ este structurat astfel:

1. planificarea produselor, planificarea pieţei şi cea financiară;
2. coordonarea altor unităţi organizaţionale şi a personalului;
3. controlul activităţilor interne;
4. relaţia cu publicul şi cu clienţii;
5. responsabilitatea faţă de produse şi servicii;
6. consultanţă;
7. autonomie în acţiune;

Chestionarul de descriere a sarcinilor supervizorului (STDQ) – se limitează numai la activitatea supervizorilor nemijlociţi, spre deosebire de MPDQ, care realizează descrierea, compararea, clasificarea şi evaluarea posturilor manageriale, Chestionarul STDQ vizează:

- *munca cu subordonaţii*;
- *planificarea muncii subordonaţilor*;
- *planificarea muncii*;
- *menţinerea eficienţei şi calităţii*;
- *păstrarea echipamentelor şi utilajelor* etc.

[75] Pitariu, H., D., *op. cit.,* 2003.

Interviul

Obținerea informațiilor de către analist, direct de la sursă, poate fi cea mai potrivită modalitate de cunoaştere a unei profesii. Standardizat sau nestandardizat, *interviul orientat pe analiza muncii*, poate avea în atenție *proveniența informațiilor (documente, instrucțiuni), direcția în care se transmit informațiile primite sau prelucrate, precum şi identificarea operațiilor specifice din postul investigat.*[76]

Interviul, ca metodă de analiză a posturilor, constă într-o discuție liberă şi pertinentă, sub forma unor întrebări – răspunsuri între analistul postului şi deținătorul acestuia. Obiectivele interviului constau în *culegerea datelor, constatarea reală a faptelor, obținerea unor opinii şi chiar a unor soluții în problemele analizate*.

Klatt & Murdick (apud Manolescu, 2001) propun următoarele tipuri de interviuri:

- *interviul inițial* – asigură cea mai mare parte a datelor, faptelor sau informațiilor referitoare la post;
- *interviul de verificare* – realizat după ce rezultatele primului interviu au fost comparate cu alte surse;
- *interviul cu un grup de specialişti* – care au competența şi experiența necesare.

Neajunsul interviului constă în faptul că este o metodă relativ scumpă, iar rezultatele obținute nu sunt mereu simplu de analizat. Suspiciunea angajatului intervievat, ambiguitatea unor întrebări pot fi surse de distorsionare a informațiilor.

Tehnica explicării provocate – constă în solicitarea deținătorului postului de muncă de a reconstitui, prin analize retrospective, cum a procedat în luarea unor decizii, care a fost demersul logic, cum s-a desfăşurat activitatea de gândire în rezolvarea unor probleme. Explicitarea provocată constă în asistarea şi observarea operatorului în timpul muncii, precum şi în solicitarea de lămuriri asupra operațiilor pe care le efectuează.

Tehnica intervievării grupului – este similară cu cea a interviului individual. Sunt intervievate simultan un număr mare de persoane. Cel care ia interviul orientează discuțiile spre desprinderea sarcinilor de muncă. În final acesta combină toate informațiile într-o sinteză. Tehnica intervievării grupului cere experiență din partea analistului care conduce discuțiile şi o pregătire detaliată a interviului.[77]

[76] Mucchielli. I., *L'examen psychotehnique*. Entreprinse Modern D'Edition et Edition Sociales Francaise, 1969.
[77] Pitariu, H., D., *op.cit.,* 2003

Observarea

Definită ca o metodă de analiză a posturilor relativ simplă, observarea rămâne una dintre cele mai practice posibilităţi de cunoaştere, îndeosebi în situaţiile în care un număr relativ mic de posturi trebuie să fie analizate în profunzime. Ca metodă de analiză a posturilor, observarea presupune urmărirea desfăşurării activităţii la postul de muncă analizat, de către unul sau mai mulţi experţi în domeniu. Aceştia trebuie să obţină informaţii cu privire la *ce sarcini presupune, de ce, când şi unde se desfăşoară activitatea*. Observarea poate fi:

- *Deschisă* – are loc în condiţii nestandardizate, fără o pregătire prealabilă pretenţioasă.
- Este utilă la începutul derulării acţiunii de analiză a muncii în vederea obţinerii unei imagini generale despre munca în cauză. Cu această ocazie se schiţează şi prind contur întrebările care vor fi puse operatorului, se obţin unele informaţii privitoare la cele mai adecvate metode de analiză. Această tehnică este completată frecvent cu intervievarea deţinătorului postului de muncă. Pentru ca datele obţinute să fie cât de cât structurate şi pentru a nu se pierde informaţia obţinută este indicat ca la sfârşitul observaţiei să se întocmească o prezentare a postului de muncă.
- *Continuă* – când analistul observă şi înregistrează tot ce se face în cadrul postului.
- *Normalizată (sau descriptiv standardizată)* – atunci când, în funcţie de scopul urmărit, analistul observă şi înregistrează numai anumite categorii de fapte determinate în prealabil.
- *Discontinuă* – analistul surprinde în special structura activităţii şi nu procesualitatea acesteia. Fie că este continuă sau discontinuă, observarea este realizată pe o durată limitată, ori în acest caz analistul trebuie să se preocupe de obţinerea unor informaţii relevante. În acest sens, au fost dezvoltate o serie de tehnici prin care să se evite pericolele sistematice la care este supus analistul când înregistrează fenomenele.

Tehnica observaţiilor instantanee sau *metoda eşantionajului*, reprezintă un efort de control al momentelor când trebuie făcute observaţiile. Obiectivul este de a evalua *fracţiunile de timp consacrate diferitelor componente ale activităţii* şi aceasta nu prin observaţia continuă (cum este fotografierea zilei de muncă), ci prin *observaţii instantanee făcute în momente aleatorii fixe*. Astfel, se pot estima fracţiunile de timp reprezentate de o anumită componentă a activităţii. *Frecvenţa de apariţie a unei operaţii sau element al activităţii va determina ponderea acestuia în activitatea respectivă de muncă şi va putea fi analizată ca atare*.[78]

[78] Scarpello, S., în Pitariu, H., D., *op. cit.,* 2003.

Observarea poate fi folosită independent sau împreună cu alte metode de analiză a posturilor. De asemenea, poate fi completată cu analiza datelor şi informaţiilor de care dispune deţinătorul postului (instrucţiuni, manual de procedee, note de serviciu etc.). *Calitatea observării depinde de pregătirea şi experienţa analistului, precum şi de documentaţia prealabilă asupra postului care trebuie analizat*.[79] Faţă de metodele interogative, observaţia, are avantajul că se desfăşoară într-un cadru real, simulat sau experimental. În unele situaţii, aceasta poate fi afectată de o artificialitate mai mare sau mai mică a comportamentului observabil al subiectului. Prezenţa analistului rămâne în continuare un factor distorsionant. Un alt neajuns al acestei tehnici constă în aceea că, prin ea însăşi observaţia este o selecţie de fapte, deci nu poate fi exhaustivă. Apoi, într-un anume sens, informaţiile culese cu ocazia procesului de observaţie sunt codificate, un rol major în analiza datelor obţinute revenind procesului de decodificare, al cărui succes depinde de cunoştinţele, experienţa şi obiectivele observatorului.[80]

Metoda incidentelor critice

Inspirate din studiile lui Galton (1885) şi ale lui Gordon (1947, *apud* Pitariu, 2003), care se bazau pe culegerea şi analiza cazurilor anectodice întâlnite într-o activate, tehnica presupune *colectarea de evenimente desprinse din observarea comportamentului în situaţii care reclamau rezolvarea unor probleme practice*.[81]

Incidentul critic desemnează orice acţiune umană observabilă, care este suficient de completă pentru a permite efectuarea de inferenţe şi practici privitor la o anumită activitate. În acest sens, un incident critic trebuie să răspundă la *patru criterii:*

1. *activitatea umană observată să fie distinctă, izolată, constituind un caz aparte;*

2. *situaţia definită să permită studierea cauzelor şi efectelor, permiţând desprinderea a ceea ce este semnificativ în activitate;*

3. *situaţia să fie relatată clar;*

4. *incidentele relatate să reprezinte cazuri extreme de comportament (pozitiv sau negativ).*

---

[79] Manolescu, A., *op. cit*., 2001.

[80] Pitariu, H., D., *op. cit.,* 2003.

[81] Gordon, Th., *The airline pilot: A survey of critical requirements of his job and of pilot evaluation and selection procedures.* Civil Aeronauties Administration, 1947, în Pitariu, H.D., *op. cit.*, 2000.

Analiza şi prelucrarea incidentelor relatate întreprinsă în cadrul *Aviation Psychology Program*, presupune o activitate iniţială de grupare şi clasare a acestora în categorii în funcţie de obiectivul cercetării. Dezavantajul metodei constă în faptul că relatarea incidentului poate fi inexactă, exprimând mai mult dispoziţia afectivă a celui anchetat cu privire la situaţia relatată, decât un comportament real.[82] Se recomandă ca un incident să fie relatat într-o manieră precisă, sub forma elementelor observabile, fără interpretări şi să fie cules imediat după producerea unui eveniment.[83]

Analiza funcţională a muncii

Autorul metodei, Fine S. (apud Pitariu, 2003) a avut în vedere faptul că adesea cei care fac analiza muncii înregistrează eronat datele şi rezultatele observaţiei activităţii de muncă, prin utilizarea inadecvată a unor cuvinte şi concepte. Prin urmare, el a intenţionat prin această metodă să efectueze un control mai riguros al gramaticii/limbajului folosit în analiza muncii.

Ideea de bază este că trebuie făcută o distincţie între ceea ce deţinătorul postului *face* şi ceea ce el *obţine ca rezultat al muncii sale*. Pitariu (2003) îi aminteşte pe Fine şi Cronshaw, care abordează procesul muncii dintr-o perspectivă sistemică. Aceştia vorbesc de interacţiunea a trei componente principale: *munca*, *muncitorul* şi *organizarea muncii*.

Punctul de start este *organizarea muncii*, al cărei obiectiv constă în realizarea unui produs sau serviciu. Muncitorul participă la realizarea produsului din considerente personale legate de subzistenţă şi/sau dezvoltare. Ambele categorii de obiective le întâlnim în *procesul muncii*, concentrat pe realizarea unui produs. Analiza funcţională a muncii se bazează pe faptul că orice activitate de muncă poate fi descrisă prin *trei dimensiuni*: *oameni*, *date* şi *obiecte*. Aceste dimensiuni acoperă fiecare o sferă largă de activităţi: interacţiunile cu *oameni*, *date* (includ întreg spectrul de informaţii, idei, statistici s.a.) sau *obiecte* (includ orice obiect tangibil atins sau mânuit, precum maşinile complexe, cărţile etc.). *Un număr de verbe au fost reprezentate pe o scală ordinală, pentru fiecare dintre cele trei categorii funcţionale*.[84] Pornind de la conţinutul metodei analizei funcţionale a muncii, reprezintă baza definirii standardelor de îndeplinire a sarcinilor.

Analiza erorilor

Erorile sunt abateri comportamentale de la normele muncii, determinate de neconcordanţele dintre sarcinile sau standardele de muncă şi activitatea

[82] Pitariu, H.D., *op. cit.,* 2003.
[83] Manolescu, A., *op. cit*., 2001.
[84] Pitariu, H.D., *op. cit.,* 2003.

prestată. Prin analiza erorilor se poate identifica un aspect negativ (ceea ce nu a fost făcut sau a fost ratat) şi un aspect pozitiv (ceea ce a fost realizat).

Tehnica analitică arborescentă, care prezintă o înlănțuire cauzală de fenomene, mergând pe drumul invers de la cauză la efect, constituie un punct de plecare în analiza erorilor.[85]

Analiza timpilor şi a mişcării – este o metodă utilizată în special de către inginerii din industrie, care observă angajații în timpul muncii. Analiştii cronometrează fiecare mişcare şi înregistrează tipul instrumentelor utilizate de angajat în efectuarea activității. Acest lucru permite analiştilor să determine care sunt cele mai eficiente instrumente şi combinații de mişcări pentru a se atinge standardele de performanță cerute de activitatea respectivă.[86] Utilizarea uneia sau alteia dintre metodele şi tehnicile de analiză a muncii depinde de avantajele şi dezavantajele fiecărei metode, precum şi de posibilitățile de utilizare combinată sau convergentă a mai multor metode şi tehnici. Alegerea uneia sau mai multor metode de analiză a muncii poate fi realizată în funcție de:

- *scopul analizei*;
- *tipurile de date şi informațiile necesare*;
- *gradul de detaliere şi de precizie cerut*;
- *consumul de timp* necesar pentru efectuarea analizelor;
- *informațiile disponibile*;
- *eficacitatea metodelor* în obținerea, prelucrarea şi analiza datelor şi informațiilor necesare.

3.1.4. Fişa postului luptătorului antiterorist

În urma activității de analiza muncii, cuprinderea activităților de muncă specifice acelui post, precum şi a caracteristicilor psihologice solicitate de acel post, sunt sintetizate într-o *Fişă a postului*. Fişa postului este un *document operațional* ce reprezintă elementele cerute unui salariat pentru ca acesta să-şi poată exercita în condiții normale activitatea.[87]

Pe baza fişelor de post, se structurează interviul de selecție a candidaților şi se aleg instrumentele sau predictorii utilizați în examenul de selecție profesională.

---

[85] Iosif, G.; Moldovan; Scholtz. M., *Psihologia muncii*, Bucureşti, 1996, pag. 35-58.
[86] Mathis, R.L., *op. cit.,* 1991.
[87] Pietrowski, C.; Vodanovich, S.J., *Textbook preference in personnel selection coursework,* în Journal of Instructional Psychology, vol. 25, 1998.

În egală măsură, fişele de post constituie puncte de plecare în construirea sistemului de evaluare profesională a personalului. Pe lângă alte elemente componente, fişa postului sintetizează pachetul de competenţe pe care trebuie să-l posede un angajat.[88]

Pentru aceasta au fost proiectate o serie de scheme fiind vizate:

1. *Date despre postul de muncă* – denumirea postului de muncă, numărul de persoane angajate pe postul respectiv.

2. *Obiectivul principal al postului de muncă* – este trecută o singură propoziţie, care să clarifice obiectul postului de muncă în cauză.

3. *Integrarea postului în structura organizaţională* – sunt definite poziţiile subordonate, distanţa faţă de posturile superioare pe cale ierarhică, relaţiile cu posturile învecinate.

4. *Responsabilităţi, sarcini, activităţi, acţiune/elemente* – liste de obligaţii, care revin deţinătorului postului de muncă. Responsabilităţile ce vor fi înregistrate reprezintă un grup de sarcini sau activităţi care se cer efectuate de către angajat pentru a răspunde obiectivului postului de muncă respectiv. Formularea unor sarcini de muncă ţine de respectarea unor reguli formulate de Torringhton & Hall:[89]

- stilul este direct, concis, se folosesc cuvinte puţine, se evită repetiţia, nu se dau multe detalii;
- se folosesc numai verbe la prezent, la diateza activă;
- sunt evitate descrierile în termeni tehnici, care pot genera confuzii sau neînţelegeri pentru noii angajaţi;
- se face distincţia între sarcinile realizate efectiv de deţinătorul postului şi acelea prin care trebuie să urmărească dacă ceilalţi le îndeplinesc, cu alte cuvinte se face distincţia dintre responsabilitatea directă şi cea managerială;
- exprimarea standardelor de performanţă se face utilizând cât mai mult posibil termeni cantitativi.

5. *Competenţele postului de muncă* – sunt performanţele solicitate deţinătorului postului, incluse în criteriul de eficienţă profesională.

6. *Atribuţiile postului de muncă* – înregistrează o mare importanţă. Prin intermediul acestei secvenţe, deţinătorul postului este informat asupra comportamentului pe care trebuie să-l aibă faţă de unele componente ale activităţii de muncă.

---

[88] Pitariu, H.D., *Managementul Resurselor Umane: evaluarea performanţelor profesionale.* Editura All Beck, Bucureşti, 2000, pag. 219 – 226.

[89] Thorrington, G.C. III & Byham, W.C., *Assesement Centers and Managerial Performance.* Academic Press, New York, 1982.

7. *Condițiile materiale ale muncii* - respectiv uneltele şi materialele cu care se lucrează.

8. *Relațiile cu angajații* – relațiile de muncă cu colegii, cu alte posturi de muncă, şefi mijlociți sau nemijlociți sau cu persoane din afara organizației. Se indică dacă angajatul trebuie să lucreze în echipă.

9. *Condițiile de muncă* – se fac referiri la condițiile de muncă, orele de muncă, lucrul peste program. Se notează dacă munca este activă sau sedentară, particularitățile mediului fizic al muncii fiind, de asemenea, consemnate.

10. *Pregătirea necesară postului de muncă* – este o precondiție inclusă în activitatea de recrutare şi selecție.

11. *Salariul şi condițiile de promovare* – în acest sens, în fişa postului, se trec clar condițiile de salarizare, recompensare, bonusurile şi alte facilități acordate angajaților. De asemenea, se oferă date privind absenteismul, concediile, pensionările. Este important să se menționeze în detaliu schema de promovare, transfer şi decontare.

În definirea postului se are în vedere şi *specificația postului (Job Specification)* prin aceasta referindu-se la exigențele privind particularitățile individuale cerute titularului de post. Specificația postului sau *profilul candidatului* formulează, în mod explicit, atributele pe care trebuie să le posede candidații la postul în cauză. Specificația postului acordă un răspuns întrebării cu privire la: *ce trăsături sau caracteristici umane şi ce experiență sunt necesare pentru a corespunde cât mai bine unui anumit post*?[90]

Definirea postului necesită şi evaluarea postului (determinarea cât mai obiectivă a ponderii pe care o are fiecare factor în dificultatea totală a activității). Finalitatea acestui proces este dată de stabilirea unei ierarhii a posturilor, numită *grila posturilor*, urmărindu-se astfel determinarea importanței relative a postului în scopul unei echități interne a sistemului de recompensare şi a eliminării subiectivismului în apreciere.

3.1.5. Semnificațiile analizei muncii

Semnificațiile activităților întreprinse în acest sens pot fi reprezentate prin: 1. *Analiza de job şi retribuția* – analiza de job este primul pas în determinarea valorii unui job pentru o organizație, în determinarea nivelului de salarizare, care va fi acordat angajatului pe un post şi plata pentru posturi din diferite familii de posturi. *Clasificarea joburilor este un factor important în toate deciziile de salarizare*.[91]

---

[90] Pitariu, H.D.*, op. cit.,* 2003.

[91] Keenan, K., *Management guide to selecting people*, NewYork, 1996 , pag. 116-121.

2. *Analiza de job şi managementul performanţelor* – reprezintă enumerarea sarcinilor, comportamentelor şi responsabilităţilor jobului, fiind primul pas în identificarea criteriilor pe baza cărora performanţa angajatului este evaluată.

Multe forme de recompensare implică evaluarea angajaţilor pe mai multe dimensiuni, iar *informaţiile privind sarcinile sau comportamentele sunt utilizate ca bază pentru enumerarea acestor dimensiuni.*[92]

3. *Analiza muncii şi condiţiile de muncă* – analiza de job poate identifica proceduri şi condiţii de lucru hazardate. Aceasta poate ajuta managementul să proiecteze programe de mărire a siguranţei angajaţilor, care să fie special create pentru jobul în cauză. Analiza muncii *ar putea, de asemenea, să ajute la identificarea acelor joburi care presupun riscuri pentru acei candidaţi cu condiţii medicale specifice.*[93]

4. *Analiza muncii şi recrutarea* – procesul de a oferi candidaţilor la post o descriere adecvată a postului, lipsită de erori, fiind echivalent cu a oferi acestora o vedere realistă, de ansamblu, asupra jobului. Descrierea postului le oferă candidaţilor informaţii de care au nevoie pentru a decide cât de potriviţi sunt pentru acel post. O specificare clară a cerinţelor postului, orientează recrutorii asupra mediului în care aceştia pot recruta.

5. *Analiza muncii şi selecţia* – o altă funcţie deservită de o precizare clară a cerinţelor postului constă în informarea intervievatorilor care realizează selecţia cu privire la criteriile pe baza cărora să trieze candidaţii.

O descriere de job reuşită permite celor care construiesc teste să elaboreze întrebări care să releve adevăratul conţinut al postului vizat. Descrierile de job pot fi un element de sprijin în adoptarea unor decizii personale, cu privire la intenţia de a candida pentru un post nou.[94] O descriere a sarcinilor implicate de un post informează intervievatorii cu privire la tipul de întrebări pe care să le adreseze candidaţilor.

[92] Guion, R.M.; Landy, F.J., *The measuring of work and the motivation to work. Organizational Behavior and Human Performance*, vol.7, 1972, pag. 308-339.

[93] Scarpello, G.V., *Personnel Human Resource Management. Environments and Functions.* Boston, 2000, pag. 54-82

[94] Ichniowski, C., *Human resource practices and productive labor – management relations,* în Lewin, D.; Mitchell O.S.; Sheter P.D., *Research frontiers in industrial relations and human resources*, W.I: Industrial Relations Research Association, Madison, 1992.

3.2. Evaluarea performanțelor profesionale

Dintr-un vechi proverb aflam că *nimeni nu este bun la toate, dar fiecare este bun la ceva*. Cum este şi cum poate fi cunoscut acest *ceva* nu poate fi realizat decât prin aplicarea unor modalități de evaluare a performanțelor uzitate atât în *Comandoul U.S. Air Force pentru Operații Speciale*, în *Forțele Aeropurtate* sau în trupele *SPETNAZ* din Federația Rusă, precum şi în alte structuri speciale din sistemul siguranței naționale.

Cunoaşterea omului, a particularităților sale individuale pentru rezolvarea unei probleme psihologice, a punerii unui diagnostic cu caracter psihologic în vederea recrutării şi încadrării în muncă a unui individ, a promovării sau reorientării profesionale reprezintă *obiectivul general al evaluării psihologice*. În mediul organizațional de tip militar, examinarea psihologică, care stă la baza evaluării, se referă la studiul particularităților psihice diferențiale, permițând eliminarea unor candidați (cei la care dimensiunile psihologice considerate esențiale sau foarte importante au fost slab reprezentate sau cei la care combinațiile anumitor factori îi fac inapți pentru ocuparea postului) şi ierarhizarea relativă a celorlalți.

Competența profesională este un proces în continuă schimbare, proces care trebuie avut în vedere de fiecare organizație supusă unui proces de evaluare.

În mod obişnuit, atunci când încercăm să stabilim competența unei persoane într-o anumită activitate, reuşim să surprindem stadiul prezent la care aceasta se află. Pentru a studia aspectul dinamic al performanței, trebuie să avem în vedere atât organizația, cât şi persoana, astfel având posibilitatea să cunoaştem numeroase *căi de intervenție în activitatea de creştere a productivității muncii*.[95] În ruta profesională a unei persoane întâlnim nu o singură dată o serie de stadii, de transformări, legate de evoluția reuşitei profesionale.

După o altă perioadă de timp ajunge chiar la ceea ce am putea numi *măiestrie profesională*. Noțiunea de *măiestrie profesională*, specifică fiecărui individ, priveşte însă şi un anumit standard postulat pentru fiecare profesie. Evoluția profesională a unei persoane depinde de foarte mulți factori, ceea ce determină că timpul până la care aceasta ajunge la nivelul de măiestrie profesională să depindă de la persoană la persoană. Reuşita profesională a unui individ cunoaşte un drum ascendent, dar numai până la un anumit moment dat.

---

[95] Pitariu, H.D., *op. cit.,* 2000.

Declinul profesional poate surveni odată cu vârsta, dar şi la introducerea unor metode de lucru şi tehnologii noi. Dacă prima situaţie, profesional, depinde de la persoană la persoană şi nu poate fi evitată, celelalte situaţii pot fi evitate sau ameliorate printr-o perfecţionare continuă a persoanei, care astfel va reuşi să facă faţă noilor tehnologii şi metode de lucru.

În acest context, examenul psihologic este şi o analiză experimentală progresivă a comportamentului şi un prilej de autocunoaştere şi autodepăşire a posibilităţilor prezente.[96]

3.2.1. Conceptul de performanţă profesională integrat unităţilor speciale de ripostă antiteroristă

Subscriind cercetărilor întreprinse de Borman&Motowildi[97] cunoaşterea conceptului de performanţă profesională, a fost şi în atenţia demersurilor ştiinţifice realizate de Arvey & Murphy (1998). Potrivit acestora, la baza realizării performanţei pe sarcina de muncă stau factorii cognitivi, în timp ce performanţele contextuale pun accent pe variabilele de personalitate.

Într-o viziune mai progresivă, performanţa poate fi definită drept un număr record de produse (rezultate) obţinute într-o activitate specifică de muncă, de către un angajat într-o anumită perioadă de timp. După alţi autori (Fisher, Schoenfeldt, Shaw) evaluarea performanţei profesionale reprezintă *procesul prin care este evaluată contribuţia unui angajat al unei organizaţii pe durata unei anumite perioade de timp*.[98]

Altfel spus, din această perspectivă, performanţa într-un post de muncă poate fi înţeleasă şi ca *suma (sau media) performanţelor obţinute de către o persoană în activităţile specifice de muncă*. Procesul în sine reprezintă *cel mai important aspect al vieţii organizaţionale*.

Tendinţele contemporane în *evaluarea performanţelor profesionale* sunt sintetizate într-un semnificativ număr de cercetări[99] care au făcut posibile

---

[96] Pitariu, H.D., *Psihologia selecţiei şi formării profesionale*. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1983, pag. 77-82.

[97] Borman & Motowildi, în Fletcher, C.; Perry, E.L., *Performance appraisal and feedback: A consideration of national culture and a review of contemporary research and future trends,* în, *Handbook of Industrial, Work and Organizational Psychology,* London, vol. 1.

[98] Ficher, D.C.; Schoenfeldt; F.L.; Show, B.J., *Human Resource Management,* Houghon Mifflin Company, Boston, 1996, pag. 21-36.

[99] Landy, F.J. & Farr, D.A., *The psychology of work behavior.* Honewood, Il: The Dorsey Press, 1980, în PITARIU, H.D., *Managementul Resurselor Umane,* Editura All Back, Bucureşti, 2002, pag. 203.

noi direcții de investigare.[100] În studiile inițiate, Borman & Motowildi (1993) surprind conceptul de performanță accentuându-şi aprecierile asupra distincției identificate între performanța pe o anumită sarcină de muncă (activitatea tehnică) şi *performanța contextuală*, rezultată prin însumarea unor factori, precum:

- *comunicarea;*
- *munca în echipă;*
- *conştiinciozitatea în îndeplinirea sarcinilor;*
- *contribuția la reducerea stresului;*
- *managementul emoțiilor*.

Caracterizate din ce în ce mai mult, printr-un ritm alert, imprimat propriilor procese de schimbare organizațională, structurile subsumate sistemului siguranței naționale depun eforturi constante în definirea unui *sistem de evaluare a performanțelor profesionale*.

Problematica proiectării şi implementării unui *sistem* de evaluare a performanțelor profesionale, reprezintă de altfel, un proces complex care necesită mai întâi câteva considerații de ordin conceptual.

După cum se poate constata, principalul scop al unui sistem de evaluare constă în *identificarea carențelor existente în îndeplinirea sarcinilor*. Astfel de situații apar atunci când performanța nu atinge standardele stabilite de către o organizație şi din sistemul siguranței naționale.

3.2.2. Interacțiuni în determinarea performanțelor

Pentru a înțelege cât mai bine de ce o anumită persoană obține performanțe mai bune într-o activitate specifică de muncă decât o alta care prestează aceeaşi activitate specifică trebuie să analizăm persoana şi performanța sa dintr-o *perspectivă sistemică*. Integrând atât persoana cu aptitudinile, cunoştințele şi personalitatea sa, cât şi mediul organizațional cu tehnologia folosită, cultura organizațională, sistemul de recompensare[101], perspectiva sistemelor susține performanța în muncă prin interacțiunea a două tipuri de variabile: *individuale şi situaționale*.[102]

---

[100] Arvey, R.D.; Sackett, P.R., *Fairness in selection: Current developments and perspective,* în SCHMITT H. ŞI BORMAN W.C., *Personnel selection in organizations*, San Francisco: Fassey – Bass., 1993.

[101] Cash & Collins, Cash, M. & Collins, R., *Effective Management*, CCH International, Sydney, 1993.

[102] Pitariu, H.D., *Psihologia militară: orientări contemporane. Direcții noi în psihologia militară. Monitorizare Profesională,* în Psihologia Muncii/ Organizaţională, Cluj-Napoca, 2000.

VARIABILE INDIVIDUALE. Când spunem variabile individuale, privim candidatul atât din perspectiva aptitudinilor şi cunoştinţelor, cât şi din perspectiva structurii interioare, a sistemului de convingeri şi valori, care-l caracterizează.

Performanţa profesională este atât rezultatul aptitudinilor, cât şi a unor categorii de factori care alcătuiesc personalitatea individului. Definită de Pervin ca un *set de caracteristici ale unei persoane, care justifică patterne consistente de răspunsuri la diferite situaţii*, personalitatea include o mare varietate de variabile.[103] *Reacţiile afective sunt componente importante ale personalităţii, fiind implicate în dimensiunile evaluative generale, prezente în percepţia socială*. Reacţiile afective au în vedere atât sentimentele, cât şi evaluările cognitive. La acestea, teoriile despre afectivitate pe lângă sistemul de valori, motivaţie, experienţă în muncă, interese şi orientare culturală, au adăugat şi *o componentă fiziologică, care să explice componenta emoţională a reacţiilor respective* (Pitariu, 2000).

A) *Sistemele de valori* – reprezintă pârghii care ghidează comportamentul uman prin valoarea pe care acestea o dau la ceea ce constituie obiectul preţuirii fiecărui individ. Când aceste sisteme de valori îşi găsesc expresia în munca pe care persoana o efectuează, există şanse foarte mari ca performanţele acestei persoane să fie crescute, deoarece munca în sine oferă satisfacţii acestei persoane.

B) *Motivaţia* – este nemijlocit legată de performanţă. Şi în acest caz trebuie ţinut seama de un anumit nivel de cointeresare, care să garanteze implicarea persoanei în muncă. O motivaţie slabă are drept răspuns imediat înregistrarea unor performanţe slabe în muncă.

C) *Interesele* – facilitează activitatea şi aptitudinile speciale. Fiind cele care dau valenţe noi activităţii de muncă, interesele asigură şi un climat psihologic favorabil.[104]

D) *Experienţa de muncă* – poate fi considerată ca o variabilă individuală, care poate interveni în definirea performanţei.

E) *Orizontul cultural* – intervine cu un spectru mult mai larg de acţiune, în conturarea performanţelor profesionale ale individului. Un orizont cultural larg poate determina o creativitate crescută a individului.

VARIABILE SITUAŢIONALE. La fel de importante ca şi variabilele individuale sunt *variabilele situaţionale sau de context* în care se desfăşoară

[103] Pervin, L.A., *Personality teroryand assessment.* New York:Springer–Verland, 1980.
[104] Popescu-Neveanu, P., *Dicţionar de psihologie*, Editura Albatros, Bucureşti, 1978.

munca. Chiar dacă persoana întruneşte la nivel maxim calităţile individuale solicitate de un anumit post de muncă, eficienţa va fi deficitară dacă nu sunt rezolvate problemele organizatorice. În această categorie intră, pe de o parte, aspectele legate de ergonomia spaţiului de muncă, iar pe de altă parte, aspectele ce ţin de totalitatea interacţiunilor care definesc mediul organizaţional, precum şi interacţiunea companiei cu mediul economic în care îşi desfăşoară activitatea.

A) *Variabilele fizice şi de muncă* – un prim factor este legat de modul în care este *proiectat echipamentul de muncă*. Un echipament, care reduce pe cât posibil numărul sarcinilor şi ajută la efectuarea acestora, influenţează productivitatea muncii în sensul creşterii acesteia. Un echipament care nu ţine cont de aceste aspecte determină, de cele mai multe ori, o scădere a eficienţei personale a angajatului şi implicit o productivitate inferioară.

B) *Condiţia echipamentului* – gradul de uzură al mijloacelor de echipament are repercusiuni directe asupra predictivităţii.

C) *Amenajarea spaţiului de muncă* – modul în care este gândită organizarea producţiei, influenţează în mare măsură nivelul productivităţii. Specialiştii în ergonomie au obţinut adesea rezultate spectaculoase prin intervenţia la acest nivel. Într-o legătură directă cu acest factor este şi *mediul fizic* în care se desfăşoară activitatea. Un spaţiu în care este prea cald sau prea frig, cu o umiditate crescută sau dimpotrivă cu aerul prea uscat, în condiţii de zgomot crescut, cu noxe eliminate în aer determină, în mod direct, o scădere a productivităţii, amplificând oboseala şi stresul angajaţilor.

De-a lungul timpului au fost create numeroase *modele*, care au stat la baza studiilor de proiectare a sistemelor de evaluare a performanţelor profesionale. Cercetătorii Campbell, Dunette, Lawler şi Weick (1970), concep un model, *modelul criteriului general*.[105] Avantajul acestuia constă în faptul că face distincţie între motivaţie, abilităţi şi performanţa în muncă, considerând că variabilele situaţionale drept surse de influenţă pozitivă asupra rezultatelor în muncă. Un alt model, care cuprinde modelul criteriului general cu modelul criteriului multiplu şi cu validarea de construct, este cunoscut sub denumirea de modelul criteriului integrat (James, 1994). Modelul Landy – Farr sau *modelul celor patru componente ale aprecierii performanţei* (Murphy & Clevelland) sunt de asemenea integrate modelelor teoretice.

[105] Campbell, J.P.; Dunette, M.D.; Lawler, E.E.; III, & Weick, K. E., Jr., *Managerial behavior, performance, and effectiveness,* New York: McGraw-Hill, 1970 James H. Jr.-A, *Preface to Marketing Management*, Editura Burr Ridge, III: Irwin, 1994, pag. 195.

MODELUL MURPHY & CLEVELLAND *(modelul celor patru componente ale aprecierii performanţelor).* Modelul denumit şi *modelul celor patru componente ale aprecierii performanţelor* aduce în atenţia specialiştilor un aspect nou şi anume, acela de compatibilizarea cercetării cu practica, structurându-şi cadrul de apreciere în funcţie de: A) *Contextul evaluării* – contextul organizaţional în care se desfăşoară evaluarea influenţează procesul de notare a performanţei, de judecare a acesteia şi de utilizare a datelor colectate. Abordarea contextuală a aprecierii necesită intervenţia la nivelul factorilor intraorganizaţionali (*valorile organizaţionale, cultura organizaţională*) şi la nivelul mediului organizaţional (*performanţa organizaţională a unei companii specifice, condiţiile economice/politice existente*). B) *Judecarea performanţei* – judecarea performanţei se diferenţiază de evaluarea performanţei prin faptul că judecăţile sunt evaluări particulare, afirmaţii publice despre performanţa unei persoane evaluate.

În parte, aceste judecăţi sunt independente de contextul în care se face evaluarea, însă şi ele au o serie de delimitări contextuale. Atunci când ne gândim la evaluarea unei persoane, ceea ce notăm sunt anumite comportamente ale acesteia. Judecăţile despre o persoană evaluată nu sunt determinate numai de comportamentele acesteia, ci şi alte surse despre acea persoană pot influenţa judecarea performanţei, precum impresia generală pe care o lasă persoana evaluată, produsul finit al muncii sale, dar şi informaţiile provenite din exterior (de la clienţi, colaboratori). O altă sursă importantă de informaţii, pentru realizarea unei judecăţi, este identificată în raportarea afectivă a evaluatorului faţă de evaluat. Dacă evaluatorul îi agreează mai mult sau mai puţin pe cei pe care îi evaluează, atunci acest lucru, fără a avea un caracter general valabil, se va repercuta şi asupra judecării performanţei acestora. C). *Notarea performanţei* – în realizarea acestei activităţi se face distincţie între evaluarea de comportament şi judecarea performanţei. Evaluarea reprezintă procesul de acordare de note sau calificative pe o anumită scală. Nu reflectă însă în mod necesar şi modul în care evaluatorul judecă performanţa evaluatului. Murphy şi Clevelland consideră că aceasta este posibil numai dacă:

1. organizaţia sprijină diferenţierea dintre angajaţi pe baza performanţelor lor;
2. evaluatorii percep existenţa unei relaţii puternice între notele acordate şi rezultatele particulare ale angajaţilor;
3. evaluatorii sunt convinşi că rezultatele se bazează pe performanţa prezentă;

4. valenţa rezultatelor pozitive este substanţial mai extinsă decât valenţa rezultatelor negative.

D) *Evaluarea sistemului de evaluare* – proiectarea şi implementarea unui sistem de evaluare este costisitoare pentru organizaţie cu atât mai mult cu cât sistemele de evaluare sunt rapid supuse deteriorării. În acest context, accentul în verificarea unui sistem de evaluare, se pune pe măsura în care precizia aprecierilor efectuate este un criteriu adecvat pentru întregul sistem. Discrepanţele care pot apărea între performanţa în muncă a angajaţilor şi evaluarea performanţelor, nu înseamnă neapărat o incapacitate de a realiza judecăţi precise despre performanţe. După cum se poate constata, modelul celor patru componente ale aprecierii performanţei sau *modelul Murphy & Clevelland* susţine deplasarea accentului în aprecierea performanţelor de la evaluările individuale pe variabilele contextuale în care această acţiune se desfăşoară.[106]

Un punct de plecare în proiectarea unui sistem de evaluare a performanţelor la nivelul personalului destinat misiunilor speciale poate fi planul strategic al unităţii. Acesta poate fi folosit pentru a se realiza un sistem de apreciere în concordanţă cu obiectivele organizaţiei. Primele întrebări la care este necesar a se răspunde sunt:

1. care este scopul evaluării;
2. care va fi structura procesului de evaluare a performanţelor;
3. cine vor fi evaluatorii;
4. care sunt performanţele care urmează a fi evaluate;
5. cum se evaluează;
6. cum se vor comunica rezultatele evaluării.

Designul sistemului de evaluare urmăreşte conţinutul evaluării şi în mod deosebit criteriile ce fac posibilă aprecierea performanţelor. *Orientarea evaluării*, *standardele profesionale* şi *tipurile de criterii* urmărite definesc conţinutul evaluării performanţelor la un moment dat.

A) *Orientarea evaluării* – evaluarea performanţelor este centrată fie pe *persoană* (cel care efectuează o anumită muncă), fie pe *muncă* (numărul de *produse* pe care persoana le-a obţinut într-o anumită perioadă de timp).

B) *Descriptori ai nivelelor de performanţă (ancore)* – sistemul de evaluare orientat pe rezultate prevede compararea performanţei în munca obişnuită de către un angajat cu un set de ancore, care să reflecte nivelele performanţei dorite. Scurte descrieri ale nivelelor de performanţă, descriptorii

[106] Pitariu, H.D., *op. cit.*, 2000.

(ancorele) pot lua diferite forme: adjective sau fraze adjectivale, descrieri comportamentale sau incidente critice, rezultate ale muncii. Ancorele adjectivale (ex. satisfăcător, rar) sunt supuse unui grad mare de subiectivitate, datorită faptului că interpretarea lor poate fi diferită de la evaluator la evaluator. Ancorele comportamentale se referă la descrieri ale comportamentului angajatului în timpul efectuării activităţii de muncă. Spre deosebire de ancorele adjectivale, acestea sunt foarte utile, mai ales pentru dezvoltare, deoarece evaluatorii pot să dea un răspuns mult mai obiectiv persoanei evaluate. Ancorele orientate pe producţie se referă la numărul de produse/acţiuni efectuate.

C) *Tipurile de criterii* – folosite în mod frecvent în evaluarea performanţelor angajaţilor, constituie un subiect aparte. Bernadin&Russell atrag atenţia asupra a şase tipuri de criterii generale pe care ar trebui să le evalueze orice sistem de apreciere a performanţelor, prezentate astfel:

1. *calitatea* – gradul în care procesul/activitatea desfăşurată se apropie de forma ideală în care ar trebui să existe;
2. *cantitatea* – numărul de produse obţinute;
3. *timpul* – necesar producerii unei activităţi/produs;
4. *costuri* – modul în care sunt reduse costurile necesare obţinerii unui produs/desfăşurării unei activităţi;
5. *nevoia de supervizare* – gradul în care deţinătorul postului de muncă realizează activitatea independent, fără/cu un timp minim de supervizare;
6. *impactul interpersonal* – gradul în care un angajat promovează colaborarea, respectul faţă de ceilalţi etc.[107]

Prima întrebare pe care ne-o punem atunci când dorim să iniţiem un sistem de evaluare a performanţelor este: *Care este cea mai bună metodă de evaluare a performanţelor; ce tehnică să folosesc pentru a obţine informaţiile cele mai reale referitor la performanţa în muncă a angajaţilor?* Deşi de-a lungul timpului s-au dezvoltat numeroase metode de evaluare a performanţelor încă nu s-a găsit acea metodă *universal valabilă*, fiind ştiut faptul că alegerea metodei depinde alături de multe altele şi de atitudinea conducerii şi a angajaţilor faţă de evaluare, de încrederea pe care o au aceştia într-un anumit sistem şi nu în ultimul rând de scopul evaluării. În acest context, acţiunea de evaluare presupune: (1) măsuri legate nemijlocit de producţie (*cantitatea şi*

[107] Bernadin, H.J.; Russell, J., *Human resource management: An experiential approach.* London: McGraw-Hill., 1993.

calitatea muncii); (2) date personale (*experienţa şi absenteismul*); (3) aprecieri (*autoaprecieri, aprecierea colegilor şi a supervizorilor*).[108]

1. Când ne referim la *cantitatea muncii*, ne referim la numărul de operaţii executate într-un anumit timp, numărul de produse efectuate sau timpul utilizat pentru efectuarea unei activităţi. Există numeroase tehnici de măsurare a cantităţii, asupra cărora nu vom insista în momentul de faţă. *Calitatea muncii* este măsurată în funcţie de precizia şi absenţa erorilor. Precizia executării unei activităţi înseamnă respectarea şi încadrarea în anumite normative (Pitariu, 2000). Ca tehnici de măsurare se folosesc *analiza toleranţelor şi a rebuturilor*, valorile obţinute pretându-se la o distribuţie normală, deci la operarea cu valoarea medie şi cu abaterea standard. Variabila se exprimă prin procentul de defecte sau accidente, numărul brut de defecte al unei piese, etc.

2. *Datele personale* se referă la comportamentul persoanei în contextul activităţii de muncă. Numărul zilelor absentate, fluctuaţia, întârzierile, reclamaţiile pe care le-a acumulat etc. oferă informaţii despre eficienţa unei persoane. Bineînţeles că şi aici sunt necesare măsuri de precauţie deoarece s-a demonstrat că relaţia dintre productivitate şi datele personale este una slabă, mai ales în posturile de muncă care implică activităţi de conducere.

3. *Aprecierile* sau evaluările periodice sunt utilizate în mod frecvent drept criteriu al performanţei profesionale, fiind centrate asupra:

a) unei surse de informare;

b) organizării şi rememorării informaţiilor necesare acţiunii de evaluare;

c) evaluării cantitative a evenimentelor pe baza unor reguli bine precizate.[109]

Între sursele care susţin procesul de evaluare a performanţelor sunt amintite *evaluarea superiorului, autoevaluarea, evaluarea colegilor, a subordonaţilor şi nu în ultimul rând evaluarea personalului de specialitate*.

În schemele de evaluare clasice, principalul evaluator este supervizorul direct. În circa 98% din organizaţiile investigate supervizorul direct era responsabil de realizarea evaluării.

A) *Evaluarea superiorului,* ca sursă unică, are anumite limite oferind doar o imagine parţială a comportamentului unui angajat: a) supervizorul direct nu poate observa performanţa tuturor angajaţilor; b) superiorul poate fi interesat doar de anumite aspecte ale comportamentului la locul de muncă; de

[108] Blum & Naylor, în Pitariu, H.D., *op. cit*., 2000.

[109] Guion, R.M., *Assessment measurement and prediction for personnel decisions.* New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, Mahwah, London, 1998.

exemplu el va pune accent, mai ales pe rezultatele obţinute şi nu va ţine cont de metodele folosite pentru a obţine acele rezultate; c) este posibil ca angajaţii să aibă puţine contacte cu superiorii; d) în multe organizaţii noi, structura matriceală a acesteia nu clarifică cine este superiorul direct al unui angajat; în aceste condiţii un angajat poate avea doi sau mai mulţi şefi. Se pune întrebarea cine face evaluarea?

Evidenţierea acestor posibile probleme are rolul nu de a elimina evaluarea superiorului, ci mai degrabă de a atrage atenţia asupra perspectivei parţiale pe care o oferă această evaluare. De aceea, pentru o evaluare mai completă sunt necesare şi alte surse.

B) *Autoevaluarea* – încurajată sau nu de administraţia organizaţiei, are loc în mod frecvent. În perioada evaluării oamenii, în mod inevitabil, fac aprecieri asupra muncii lor din ultimul an.

În acelaşi timp, organizaţiile încurajează autoevaluarea prin completarea unui protocol înainte ca interviul de evaluare să aibă loc. Aceasta nu este chiar o autoevaluare, dar orientează atenţia evaluatului asupra a ceea ce organizaţia consideră aspecte importante ale performanţei.

Autoevaluarea în adevăratul sens al cuvântului, în care evaluatul completează un protocol al sistemului de evaluare, este rară. Apare frica din partea organizaţiilor că autoevaluarea va fi mult mai indulgentă faţă de evaluările managerilor. Există anumite dovezi că acest fenomen are loc, dar studiile nu sunt concludente. Thornton (1980) a studiat caracteristicile psihometrice ale autoevaluării, dar nu a ajuns la o concluzie clară. Studii mai recente au ajuns la o concluzie mai optimistă.[110] Fletcher concluziona că *autoevaluarea abilităţilor şi performanţelor poate fi mai curată şi chiar superioară altor evaluări, ca tehnică de predicţie*.[111]

C) O altă metodă este *evaluarea colegilor* şi este identică cu cea realizată de superior sau autoevaluarea, doar cu sursă diferită.

D) *Nominalizarea colegilor*, în care un membru al unui grup este rugat să nominalizeze unul sau mai mulţi membrii ai grupului, care se află pe primul loc în privinţa unui anumit aspect particular al performanţei, completează metodele de evaluare.[112]

---

[110] Shrauger, J.S.; Osberg, T.M., *The relative accuracy of self-predictions and judgements by others of psychological assessment.* Psychological Bulletin, 1981, pag. 322-351.

[111] Fletcher, C., *Performance appraisal and feedback : A consideration of national culture and a review of contemporary research and future trends*, în, Handbook of Industrial, Work and Organizational Psychology, London, vol. 1, 2001.

[112] Kane, J.S.; Lawler, E.E., *Methods of Peer Assesement*, în, Psychological Bulletin, 85(3), 1978, pag. 555-586.

Urmare a cercetărilor amintite au fost identificate diferite puncte tari şi slabe ale evaluărilor din partea colegilor, dar şi metode specifice. Nominalizarea colegilor aduce o perspectivă diferită de cea a superiorilor şi oferă posibilitatea obţinerii unor aprecieri independente. Dezavantajele acestei metode atacă punctele tari. Un posibil motiv, care justifică fidelitatea evaluării colegilor, este frecvenţa interacţiunilor dintre colegi; dar această interacţiune, poate fi ea însăşi ameninţată de procesul de evaluare a colegilor, mai ales dacă aprecierile sunt folosite cu scopuri administrative/recompense. În acest sens, există şi posibilitatea ca prieteniile existente să distorsioneze evaluarea.[113]

E) *Evaluarea subordonaţilor* – aceştia sunt rugaţi să facă aprecieri referitoare la competenţele superiorilor, pe anumite dimensiuni comportamentale, dar în special la modul de relaţionare cu oamenii.

F). *Evaluarea personalului de specialitate* – se referă la un angajat al departamentului de resurse umane, care prin intervievarea managerilor/şefilor în legătură cu performanţa subordonaţilor, alcătuieşte un raport al evaluării. Henderson subscrie la această metodă şi explică faptul că principala sarcină a specialistului este de a explica fiecare dimensiune a performanţelor şi metoda de măsurare adoptată. Dezavantajul se referă la costurile acestei metode.[114]

Concentrându-ne atenţia asupra clasificării tehnicilor de evaluare, se poate aprecia că există o diversitate de criterii. Astfel, Smith dihotomizează criteriile în *hard* şi *soft*.[115]

În ciuda diversităţii posibilităţilor de evaluare, până în prezent nu este cunoscută nicio sursă de evaluare care să poată observa toate comportamentele unui individ în realizarea unei evaluări a performanţei. Din punct de vedere psihometric nicio sursă de evaluare nu este superioară alteia. De aceea, DeVries & all; Landy & Farr susţin utilizarea mai multor surse de evaluare, numită şi *evaluare multiplă*. [116]

Avantajul combinării mai multor surse constă în obţinerea unei imagini mai complete a performanţei angajatului, deoarece evaluatori diferiţi surprind aspecte diferite.

---

[113] Latham, G.P.; Wexley, K. N. *Behavioral observation scales for performance appraisal purposes.* Personnel Psychology, 1977, pag. 255-268.

[114] Henderson, în Pitariu, H.D., *Evaluarea resurselor umane.* Curs semestrul I, Universitatea „Babeş Bolyai", Cluj–Napoca, Facultatea de Psihologie şi Ştiinţele Educaţiei, secţia de Psihologie IDD, 2004.

[115] Smith, I., 1976, în Pitariu, H.D., *op. cit.,* 2000, Landy, F.J. & Far, I., (1980). *The psychology of work behavior*. Honewood, Il: The Dorsey Press, în Pitariu, H.D., *op. cit.,* Editura All Back, Bucureşti, 2003.

[116] DeVries et al. în Pitariu, H.D., *op. cit.,* 2000.

Fără să insistăm asupra cadrului teoretic specific metodelor centrate pe comportament, cele mai reprezentative pot fi:

A) *metoda narativă* – în care naratorul prezintă într-o manieră detaliată punctele slabe şi punctele tari ale persoanei evaluate, potenţialul acesteia, precum şi sugestii de dezvoltare ulterioară. Această metodă presupune o cunoaştere foarte bună a evaluatului de către evaluator.

B) *distribuirea/ierarhizarea angajaţilor* – de la cel mai bun la cel cu performanţele cele mai joase.

C) *comparaţia pe perechi* – fiecare angajat este comparat cu fiecare angajat.

D) *distribuirea forţată* – distribuirea angajaţilor conform unei curbe gausiene.

E) *liste de verificare a comportamentelor* – presupune o listă de comportamente specifice postului, iar evaluatorul bifează care dintre aceste comportamente sunt realizate de către evaluat.

F) *metoda incidentelor critice* – presupune culegerea şi analizarea situaţiilor anecdotice întâlnite într-o activitate oarecare şi notarea acelor situaţii în care angajatul şi-a desfăşurat eficient sau ineficient munca.

G) *scale grafice* – se bazează pe atribuirea de calificative conform unor standarde externe.

H) *scale cu ancore comportamentale* – reprezintă o varietate a scalelor grafice. Se caracterizează prin faptul că defineşte factorii care urmează a fi evaluaţi prin descrieri comportamentale.

Pe lângă aspectele legate de *design-ul* procesului de evaluare în sine, proiectanţii sistemului trebuie să aibă în vedere şi unele aspecte de ordin administrativ, aspecte care ţin de frecvenţa şi timpul necesar evaluării, mediul de colectare a datelor şi, nu în ultimul rând, modalitatea de oferire a feed-back-ului.

A) Frecvenţa şi timpul alocat evaluării – se referă la de câte ori pe an vor fi evaluaţi angajaţii şi cât timp se va aloca procesului de evaluare de fiecare dată. În mod uzual, evaluările se realizează o dată sau de două ori pe an, cu distanţe egale între evaluări. Intervalele de timp în care se va desfăşura evaluarea trebuie prevăzute din start, pentru a-i putea acorda timpul şi implicarea necesară din partea întregii companii. O evaluare neprogramată riscă să fie făcută în grabă, rezultatele obţinute nefiind concludente.

B) Mediul de colectare a datelor – are în vedere modul de desfăşurare a evaluării. Aceasta poate fi printr-o discuţie faţă în faţă cu persoana evaluată, dar şi prin completarea unui chestionar anonim sau prin completarea unui

formular de evaluare direct pe terminalele unui computer. Modul de efectuare a evaluării depinde de la metodă la metodă, însă cercetările efectuate printre angajați au arătat că aceştia preferă evaluarea printr-o discuție față în față.

C) Oferirea feed-back-ului – angajatului evaluat se află în strânsă legătură cu scopul în care se face evaluarea. Feedback-ul dat angajatului nu are numai rolul de a oferi supervizorului ocazia de a vorbi cu subordonații despre performanțele lor în muncă, ci este şi o ocazie bună de a îmbunătăți comunicarea dintre supervizor şi subordonați, de a-i informa pe aceştia şi, nu în ultimul rând, trebuie avut în vedere rolul motivațional pe care feed-back-ul îl are. Un feed-back suportiv din partea supervizorului, chiar dacă este unul negativ, va duce la creşterea motivației angajatului pentru schimbare.

Aşa cum s-a putut vedea din analizele întreprinse, faza de proiectare a sistemului de evaluare a performanțelor este foarte importantă, deoarece aduce în atenția designerilor aspecte specifice legate de unitatea pentru care se proiectează acest sistem şi care, puse în practică, determină mai târziu eficiența unui sistem de evaluare. Este un motiv în plus pentru a se acorda o atenție deosebită proiectării unui sistem, de seriozitatea cu care acesta se realizează depinzând întreg procesul de evaluare a performanțelor profesionale.

Impactul *aptitudinilor cognitive* şi al *trăsăturilor de personalitate* asupra performanței profesionale este confirmat de *Modelul lui Motowidlo, Borman şi Schmit*. Diferențele individuale înregistrate la nivelul aptitudinilor cognitive (capacitatea de înțelegere, raționamentul) şi la nivelul structurii de personalitate, în corelație cu experiențele de învățare, duc la o anumită variabilitate a adaptărilor caracteristice, care mediază efectele personalității şi aptitudinilor cognitive asupra performanței în îndeplinirea sarcinilor specifice.[117]

În opinia autorilor Motowildlo, Borman & Schmit, care împart performanța în muncă, în *performanță legată de sarcini* şi *performanță contextuală*, aptitudinile cognitive sunt legate cel mai strâns de performanța în realizarea sarcinilor, în timp ce personalitatea este apropiată de aspectul contextual al performanței.[118]

Obiceiurile de muncă, *deprinderile* şi *cunoştințele* dobândite prin experiență, ca urmare a interacțiunii trebuințelor bazale, aptitudini şi personalitate cu mediul exterior, constituie variabilele moderatoare, un set influențând performanța contextuală, iar un altul pe cea legată de sarcini.

---

[117] Coldea, D., *Selecția personalului militar care acționează în condiții de risc ridicat.* Teză de doctorat, Universitatea "Babeş Bölyai", Cluj-Napoca, 2004.

[118] Motowildlo, S.J.; Borman, W.C.; Schmit, M.J., *A theory of individual difference in task perform... Human Performance*, 1997, pag. 71-83.

Alături de aptitudinile cognitive, aptitudinile perceptive, psihomotorii, şi de personalitate definesc o posibilă ecuaţie de predicţie a performanţei profesionale, vigilenţa, acuitatea vizuală şi auditivă, necesare în stabilirea profilului luptătorului antiterorist.

Pornind de la necesitatea selecţionării luptătorilor antiterorişti numai pe baza unor predictori care corelează puternic *dimensiunile performanţei*, *aptitudinile cognitive*, *perceptive*, *psihomotorii*[119] şi *trăsăturile de personalitate* sunt cele mai recomandate în acest sens.[120] Aptitudinile cognitive includ *aptitudinea verbală, capacitatea de calcul, aptitudinea spaţială, raţionamentul, memoria şi fluenţa verbală, respectiv capacitatea de a genera spontan idei faţă de stimulii ţintă.*[121]

Spre deosebire de accepţiunea clasică (cognitivă), în ceea ce priveşte inteligenţa, Gardner (1983, apud Ticu, 2004)[122] formulează *teoria inteligenţelor multiple*, susţinând că *nu există oameni proşti, ci doar oameni cu profiluri diferite ale inteligenţei*, aceasta fiind diferenţiată în *inteligenţă lingvistică*, *logico - matematică, muzicală, spaţială* şi *emoţională.*[123]

Potrivit noilor accepţiuni, *inteligenţa emoţională* (EQ) explică între 70-85% din succesul la locul de muncă, în timp ce inteligenţa clasică (IQ) se face responsabilă de reuşită în proporţie de 27-45%. Scorurile ridicate la inteligenţa emoţională sunt asociate cu *abilitatea de a face faţă eşecului şi frustrării, cu o stimă de sine de nivel superior şi cu potenţialul de creativitate*.[124] Din perspectiva *aptitudinilor perceptive*, care alături de aptitudinile cognitive, psihomotorii şi de personalitate definesc o posibilă *ecuaţie de predicţie* a performanţei profesionale (asupra cărora vom reveni), *vigilenţa, acuitatea vizuală şi auditivă* sunt apreciate ca absolut necesare în stabilirea profilului luptătorului antiterorist. Viteza, precizia percepţiei înţelese ca aptitudinea de a

---

[119] Fleishman, E.A.; Mumford, M.D., *The ability rating scales*, în Gael, S., *Handbook of job analysis for business*, 1988.

[120] Smith, P.C., *Behaviors, results and organizational effectiveness: the problem of criteria,* 1976, în Dunnette, *Handbook of industrial and organizational psychology*, Chicago: Rand Mc Hally, College Publishing Comp., 745-775.

[121] Toquam, J.L.; Corpe, I., Dunnette; M.D., *Cognitive abilities: A review of theory, history and validity,* 1991, în Campbell, J.P; Knapp, D.J., *Exploring the limits in personnel selection and classification*, Lawrence Erlbaum Associates, Inc., New Jersey, 2001.

[122] Gardner, N. (1983), în Ticu, C. (2004). *Evaluarea psihologică a personalului,* Editura Polirom, Iaşi,1983, pag. 167.

[123] Salovey, P.; Mayer, J.D. (1990*). Emotional intelligence*, în Imagination, Cognition and Personality, vol. 9, 1990, pag. 185-211.

[124] Stein, J.S., *Forţa inteligenţei emoţionale.* Editura All, Bucureşti, 2003.

percepe rapid şi exact informaţiile vizuale şi de a realiza sarcini simple de procesare a acestora ocupă un loc important în profilul luptătorului antiterorist. În ceea ce priveşte aptitudinile psihomotorii, *taxonomia lui Fleishman* (Toquam, Corpe, Dunnette, 1991, apud Campbell & Knapp, 2001), oferă un suport practic pentru aptitudini de acest fel. Dacă până în anul 1990, *personalitatea* nu era apreciată ca relevantă în selecţia personalului, perspectiva dată cercetărilor iniţiate de Barrick & Mount[125] a cunoscut transformări profunde în ultima vreme, *factorii de personalitate devenind semnificativi în predicţia performanţei în muncă.*[126]

3.3. Avizarea periodică a personalului destinat misiunilor speciale prin examinarea psihologică

Deşi examinarea psihologică a personalului se realizează în condiţiile de selecţie psihologică, situaţiile în care au loc avizările după angajare sunt din ce în ce mai frecvente în structurile din componenţa sistemului siguranţei naţionale. Astfel, examinarea capătă un caracter periodic, fiind folosită ca mijloc de verificare a normalităţii psihice şi în transportul feroviar, auto sau aeronautic şi în instituţiile care asigură siguranţa naţională (*Serviciul de Protecţie şi Pază, Serviciul Român de Informaţii, Ministerul Apărării, Ministerul Internelor şi Reformei Administrative* etc.). Examinarea psihologică se desfăşoară periodic, de la instituţie la instituţie, în funcţie de cadrul funcţional acordat importanţei avizării psihologice prin regulamente proprii. Din practica desprinsă la nivelul unor structuri de intervenţie antiteroristă, timpul variază de la 6 luni la 5 ani. Perioada minimă recomandată pentru desfăşurarea unor evaluări psihologice, în scopul avizării este cea de 1 an, perioada de 5 implicând o serie de riscuri.

În raport cu vârsta, în decursul perioadei de 5 ani, în viaţa unui om pot fi înregistrate modificări majore atât din perspectivă cognitivă (inteligenţă, memorie, atenţie), cât şi din perspectiva trăsăturilor de personalitate. Iniţiată *în scop formativ, în situaţii de promovare/trimitere la specializare sau în scopul facilitării cunoaşterii şi acomodării reciproce a angajaţilor,*[127] examinarea psihologică în scop de avizare periodică a personalului destinat misiunilor

[125] Barrick, M.R. & Mount, M.K., *The Big Five personality dimensions and job performance: A meta – analysis,* în, Personnel Psychology, 47, 1991, pag. 1-26.
[126] Barrick, M.R.; Stewart, G.L.; Neubert, M.J.; Mount, M.K., *Relating member ability and personality to work – team processes and team effectiveness,* în Journal of Applied Psychology, 83, 1998, pag. 377-391.
[127] Ticu, C. , *Evaluarea psihologică a personalului,* Editura Polirom, Iaşi, 2004, pag. 158-170.

speciale, asigură *surmontarea necunoscutului* de către luptătorul antiterorist cu atât mai mult, cu cât comportamentul oamenilor obişnuiţi aflaţi în situaţii limită, poate fi cuantificat astfel: 70 – 80% au o capacitate de luptă limitată, 10% sunt practic paralizaţi, sau acţionează haotic şi numai 10 – 15% îşi păstrează capacitatea acţională.[128]

Avizarea periodică a personalului poate fi efectuată şi cu ajutorul unei baterii de teste psihologice cu puterea de a prezice performanţa. Metoda *formelor paralele* (Chestionarul 16 PF, varianta A+B, Testul Wonderlic 1-5, Testul MM_3 1-2, Testul Praga 1-3), reprezintă o posibilitate reală de măsurare a performanţei la diferite intervale de timp, neexistând riscul învăţării testelor de către cei examinaţi. Examinarea psihologică în situaţii de promovare/trimitere la specializare, poate fi organizată în mod similar examenului de selecţie profesională (Ticu, 2004), dificultatea acesteia fiind proporţională cu scopurile stabilite. *Definirea criteriilor profesionale şi psihologice, anunţarea posibilităţilor de avansare, depunerea şi analizarea dosarelor* sunt doar câţiva dintre paşii care preced desfăşurarea examinării psihologice. Analiza comportamentului de conducere respectiv, *stilul de conducere şi performanţa organizaţională*, reprezintă un posibil cadru procedural prin care se asigură examinarea psihologică în situaţii de promovare/trimitere la specializare, rezultatele înregistrate susţinând în cele din urmă avizarea periodică prin evaluări comparative. *Examinarea psihologică desfăşurată în subsidiar şi în scopul cunoaşterii şi a acomodării reciproce a angajaţilor* poate fi sintetizată printr-un *profil psihologic*, cu valoare de instrument în avizarea periodică. *Examinarea psihologică în scop formativ* se realizează ori de câte ori conducerea unei unităţi îşi pune problema nevoilor de formare/perfecţionare ale angajaţilor.

Analiza solicitărilor profesionale specifice fiecărui post poate defini alte categorii de nevoi formative. *Analiza performanţei în activitatea profesională* poate fi un alt punct de plecare pentru definirea nevoilor de dezvoltare profesională. Analizând performanţele unui grup mai mare de angajaţi şi identificând aptitudinile sau competenţele care îi diferenţiază pe cei ce realizează o înaltă performanţă de cei ce realizează o performanţă slabă, pot fi identificate noi direcţii de formare.

3.3.1. Avizarea – suport al unui program de formare/perfecţionare R.C.I. (Rezistenţă, Curaj, Iniţiativă). Insistând asupra *stabilităţii emoţionale, siguranţei de sine, spiritului de observaţie şi camaraderiei*, concretizate într-un

[128] Juncu, I. şi colaboratorii, *Agresiune şi apărare psihologică*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 1994.

program de formare/perfecționare (R C I), am urmărit să răspundem solicitării construind un cadru eficient de avizare psihologică periodică, centrat pe identificarea *zonelor deficitare* în modul de exercitare a unor sarcini primite. Programul a fost aplicat pe un eşantion format din 25 de subiecți, participanți la un stagiu de inițiere/formare în domeniul intervenției antiteroriste. După trei săptămâni, subiecții participanți la stagiu, au fost reevaluați cu acelaşi program, rezultatele înregistrate prezentându-se global astfel:

1. Rezultatele obținute la începutul stagiului prin Programul R C

Nr. crt.	Nr. subiecți	Slab	Mediu inferior	Mediu	Mediu superior	Bun	Foarte bun
1	25	-	1	12	3	6	3
2	100%	0%	4%	48%	12%	24%	12%

2. Rezultatele obținute la sfârşitul stagiului prin Programul R C I

Nr. crt.	Nr. subiecți	Slab	Mediu inferior	Mediu	Mediu superior	Bun	Foarte bun
1	25	-	-	7	5	9	4
2	100%	0%	0%	28%	20%	36%	16%

În sensul prezentat, trebuie precizat că esența scopului formativ/perfecționare la nivelul structurii de intervenție antiteroristă investigată prin *Programul* R.C.I. (Rezistență, Curaj, Inițiativă) constă şi în formarea unor stări de permisiune (de pregătire) reprezentate prin seturi de reacții, constituite ca răspuns spontan sau dirijat în legătură cu misiunile de luptă primite.

3.3.2. Aplicații psihologice în structurarea practică a atelierelor/exercițiilor de antrenament

Pornind de la obiectivele formative (spirit de ordine, disciplină, stabilitate emoțională, siguranță de sine, atenție, spirit de echipă etc.), programul RCI* este compus din şase aplicații psihofizice, diferențiate prin ateliere/exerciții de antrenament, astfel:

1. PILONI INEGALI;
2. BÂRNĂ – cu o lungime de 5 m şi lățime de 1 m;

3. SCARĂ – cu o lungime de 8 m;
4. STÂLPI DE SUSŢINERE – cu o lungime de 10 m;
5. BAZIN DE APĂ – cu o lungime de 10 m;
6. FRÂNGHIE – cu o lungime de 12 m;

Implicaţiile formative, surprinse secvenţial, prin prezentarea unor ateliere/exerciţii de lucru din *Programul RCI* sunt definite potrivit tabelului alăturat:

Nr. atelier	**Denumirea obstacolului**	**Implicaţii formative**
3	Trecerea peste cei 5 piloni	Dezvoltarea curajului, voinţei, stăpânirii de sine; formarea unor calităţi necesare trecerii obstacolelor fie naturale, fie artificiale.
6	Trecerea pe bârnă de cinci metri	Depăşirea instinctului de conservare, prezenţa de spirit, voinţă, ieşirea din situaţii neprevăzute.
7	Scara oscilantă	Dezvoltarea echilibrului, a vitezei de reacţie, perfecţionarea deprinderilor în depăşirea unor obstacole.
11	Coborârea în rapel	Depăşirea sentimentului de teamă, spirit de orientare în spaţiu, încredere în propriile forţe.
16	Identificarea punctului de sosire subteran	Învingerea sentimentului de teamă faţă de necunoscut, sânge rece, stabilitate emoţională, camaraderie, concentrare a atenţiei.

* *Lungimea totală a traseului de antrenament este de 5o m şi a fost propus pentru optimizarea pregătirii fizice şi psihice a luptătorilor antiterorişti din cadrul GSPI „Acvila“ – MIRA.*

Prin depăşirea repetată a dificultăţilor, luptătorul de intervenţie antiteroristă capătă deprinderea de a învinge neprevăzutul, îndemânare, siguranţa de sine, capacitate de concentrare şi distributivitate a atenţiei, viteză de reacţie şi spirit de echipă, acestea fiind doar o parte din implicaţiile formative cuprinse în *programul RCI*.

Sistemul propus şi în scopul avizării periodice a personalului destinat misiunilor speciale nu urmăreşte formarea unor automatisme, aşa cum se poate crede la prima vedere, ci oferă strategii acţionale de ripostă antiteroristă, în situaţii de risc neprevăzut.

Prin exersarea în practică a unor asemenea situaţii complexe, desprinse din realitatea apropiată *câmpului de luptă* şi prin avizarea personalului prin evaluări periodice, din 6 în 6 luni, se urmăreşte, în mod deosebit, *curajul de a înfrunta pericolul de rănire, de pierdere a vieţii în confruntarea cu teroriştii*, precum şi formarea spiritului camaraderesc, de echipă şi de încredere reciprocă între membrii grupului.

3.3.2.1. Un caz ipotetic de dezamorsare a unei situaţii de criză

(*Un moment secvenţial desprins din programul de perfecţionare/ antrenament RCI – destinat luptătorilor antiterorişti*)

Considerată principala tehnică de rezolvare a situaţiilor tensionate, negocierea apare deseori în operaţiunile de eliberare a ostaticilor. Procesul negocierii este, în general, o problemă a ştiinţelor sociale (aparţine psihologiei sociale şi diplomaţiei), dar în ultimii ani, pe fondul extinderii fără precedent a acţiunilor teroriste, negocierea a devenit un element indispensabil în rezolvarea situaţiilor de criză.

Având la bază procesul de comunicare, o cerinţă extrem de importantă solicitată de negociere o reprezintă capacitatea de a comunica eficient. Această capacitate este conferită de sincronizarea dintre comunicarea verbală şi non-verbală, de detectarea şi utilizarea sistemului de reprezentări al interlocutorului. Pe lângă aceste aspecte psihologice, pentru a putea negocia eficient, o persoană trebuie să cunoască o serie de probleme de ordin tehnic, relaţionate cu procesul negocierii, cum ar fi: tipurile şi fazele negocierii, tehnicile de deblocare şi criteriile de evaluare a procesului de negociere.

Unui negociator eficient, caracterizat prin siguranţă de sine, răbdare, acceptare deschisă a riscului, îi revine sarcina de a asigura, prin „tragere de timp”, cadrul necesar de organizare a forţelor de intervenţie antiteroristă. Departe de a căuta gloria de sine, negociatorul are datoria de a menţine integritatea fizică şi psihică a celor aflaţi în captivitate. Identificând interesele ce se ascund în spatele poziţiilor afişate de către terorişti, negociatorul este cel care deschide drumul spre acţiune al luptătorilor antiterorişti şi spre libertate, al ostaticilor.

Avându-se în atenţie aceste principii, la nivelul unităţii specializate în ripostă antiteroristă din cadrul unităţii Brigăzii Speciale de Intervenţie „Vlad Ţepeş“, între 2003-2006, am proiectat un *exerciţiu de antrenament/ perfecţionare destinat forţelor de intervenţie antiteroristă.* Precizez că acest exerciţiu, cuprins în programul RCI şi prezentat în lucrare, a fost construit în vederea eliberării unor demnitari capturaţi de o grupare teroristă, numai pe fondul unor situaţii ipotetice.

SITUAŢIE SPECIALĂ

Pe fondul conflictelor de muncă din zilele de 16-18.10.2005, în municipiul Constanta au avut loc grave tulburări ale ordinii publice, soldate cu luarea ca ostatic a prefectului judeţului Constanţa, la incitările unui grup de presiune încă neidentificat. Pentru eliberarea acestuia, s-a cerut venirea în municipiul Constanţa a prim-ministrului Popa Daniel.

Ca urmare a unei şedinţe de urgenţă la nivelul executivului, prim-ministrul a hotărât deplasarea la Constanţa, alături de şeful DAPL şi ministrul finanţelor, Ursulache Florin, fapt transmis pe posturile naţionale şi locale de televiziune.

În dimineaţa zilei de 18.10.2005, la ora 06,30, delegaţia condusă de prim-ministrul Popa Mihail, aflată la 15 km de Constanţa, la intrarea în pădurea „Sălciile", cade într-o ambuscadă organizată de elemente teroriste a căror prezenţă nu era cunoscută. În schimbul de focuri, forţele de protecţie au fost nimicite. Grupul de intervenţie antiteroristă aflat în coloană a fost şi el nimicit în prima fază a luptei, cu o lovitură trasă în autovehicul, dintr-o armă care se presupune că ar fi reactivă. Aghiotantul şi şeful grupului de protecţie au scăpat nevătămaţi, dar au fost luaţi ca ostatici împreună cu prim-ministrul, ministrul de finanţe şi şeful DAPL şi duşi în incinta clădirii Şcolii generale nr. 94, de pe strada Ivan Anghelache din cartierul Vatra Luminoasă.

Prin telefonul mobil al aghiotantului, gruparea teroristă autointitulată „Salvarea Ţării" şi-a făcut cunoscute cererile care constau în:

– demisionarea în bloc a „guvernului trădător";

– desfăşurarea de alegeri anticipate în termen de 10 zile.

INFORMAŢII SUPLIMENTARE

În şcoala generală au fost luaţi ostatici şi 20 de elevi din clasa a VI-a, care în acel moment se găseau în clasă în aşteptarea începerii orei de educaţie plastică (ora 07.15).

DISPOZIŢII

În vederea pregătirii acţiunilor de intervenţie antiteroristă, Comandamentul Operativ al Brigăzii speciale de Intervenţie „Vlad Ţepeş" a hotărât desfăşurarea unor operaţiuni de negociere cu gruparea teroristă, desemnându-l, în acest sens, pe ofiţerul-psiholog din *Unitatea F.* (Unitatea Intervenţie Antiteroristă).

PLAN DE NEGOCIERE
Negociator: *ofițerul-psiholog*

Data	Activitatea	Obiective
18.10.2005	Ora: 08.30 - luarea legăturii cu gruparea teroristă; - prezentarea negociatorului şi a grupării; - solicitarea pretenţiilor şi stabilirea de comun acord a unui timp în care se poate obţine un răspuns din partea autorităţilor de stat; - se acţionează în sensul izolării incidentului. Se încearcă bruierea legăturilor radio şi telefonice. Singurul telefon pentru asigurarea legăturii negociator-terorişti rămâne un telefon cu fir.	*- în acest timp, prin telefon sau prin prezenţa „în teren", negociatorul realizează portretul-robot al teroristului, acordând atenţie specială vocii şi manifestărilor comportamentale (impulsivitate, agresivitate;* *- culege informaţii despre identitatea grupării teroriste, despre armament, despre liderul grupării şi despre ceilalţi membri.*
	Ora: 12.00 - se comunică faptul că, deja, autoritatea de stat (Preşedintele României) caută soluţii pentru rezolvarea solicitărilor; - se încearcă tragerea de timp în vederea pregătirii acţiunilor de intervenţie antiteroristă.	*- se urmăreşte starea psihică a teroriştilor, precum şi trăsăturile de personalitate ale acestora, în vederea găsirii unor modalităţi de influenţare.*
	Ora: 14.00 - se apelează la sentimente umanitare; - se solicită eliberarea celor 20 de copii; - se comunică teroriştilor că autorităţile sunt de acord cu solicitările lor.	*- se urmăreşte identificarea dispunerii teroriştilor şi ostaticilor în obiectiv;* *- se urmăreşte starea psihică a teroriştilor.*

Data	Activitatea	Obiective
	Ora: 14.30 - se anunţă că Preşedintele României urmează să prezinte un comunicat, la ora 18.00, pe postul de televiziune şi la radio.	*- se urmăreşte starea psihică a teroriştilor.*
	Ora: 15.00 - se apelează la înţelegere. Copiii sunt înfometaţi. Se cere posibilitatea să se asigure hrană şi apă; - se insistă pe faptul că solicitările vor fi acceptate; - dacă se acceptă să fie asigurată hrana copiilor, se încearcă „plasarea” unui luptător antiterorist în poziţia de „ospătar”, în vederea culegerii de informaţii.	*- se urmăreşte starea de spirit şi adevăratele motive care stau la baza acţiunii teroriste.*
	Ora: 16.45 - se comunică din nou că sunt desfăşurate acţiuni în vederea demiterii Guvernului şi dizolvării Parlamentului; - se încearcă sensibilizarea teroriştilor prin intermediul membrilor familiilor. Se insistă pe necesitatea eliberării copiilor; - se încearcă obţinerea de informaţii cu privire la caracterul teroriştilor, starea de sănătate, vicii etc.	*- se urmăresc manifestările comportamentale;* *- se încearcă influenţarea membrilor grupării teroriste.*
	Ora: 17.15 - se comunică din nou că, la ora 18.00, Preşedintele României va prezenta un	*- se urmăreşte starea psihică a grupării teroriste şi identificarea liderului acesteia.*

Data	Activitatea	Obiective
	comunicat pe postul de televiziune şi la radio.	
	Ora: 18.00 - Preşedintele României prezintă comunicatul cu privire la demiterea guvernului şi la desfăşurarea unor acţiuni în sensul dizolvării Parlamentului; - sunt folosite posturile locale de televiziune şi radio.	
	Ora: 18.30 - postul de televiziune oferă informaţii pe larg cu privire la demiterea guvernului şi prezintă poziţia opiniei publice, care manifestă o atitudine favorabilă schimbării.	
	Ora: 19.00 - prin mass-media se exprimă nemulţumirea populaţiei, îndeosebi a muncitorilor din Şantierul Naval, cu privire la reţinerea celor 20 de copii de către gruparea teroristă.	
	Ora: 20.00 - negociatorul insistă pe motivele reale care au determinat acţiunea teroristă. Se face apel la necesitatea eliberării copiilor, pentru a se evita confruntările cu populaţia locală.	*- se urmăreşte starea de spirit a grupării teroriste.*
	Ora: 20.30 - teroriştii sunt anunţaţi că muncitorii de la Şantierul Naval vor provoca o pană de curent;	*- se urmăreşte accentuarea stării de oboseală şi crearea unor stări de tensiune în cadrul grupului de terorişti.*

Data	Activitatea	Obiective
	- se pun la dispoziţia grupării teroriste generatoare cu probleme de funcţionare, care să provoace zgomot.	
	Ora: 22.00 - posturile de televiziune şi radio prezintă noi ştiri cu privire la nemulţumirile cetăţenilor faţă de reţinerea copiilor.	
	Ora: 22.30 - se solicită acceptarea unui „ziarist” care să prezinte dezminţiri cu privire la evenimentele respective (agresivităţi asupra copiilor).	
	Ora: 23.00 - „ziaristul” acceptat provoacă discuţii în contradictoriu la nivelul grupului de terorişti; - insistă pe faptul că opinia publică nu are nimic cu acţiunea întreprinsă împotriva guvernului şi insistă doar pe eliberarea copiilor; - în discuţiile cu teroriştii le prezintă, supraevaluate, forţele implicate în capturarea lor.	*- se urmăreşte starea de spirit a teroriştilor, creându-se, pe fondul stării de iritabilitate şi nervozitate, un cadru de confuzie;* *- se accentuează starea de neîncredere în reuşita acţiunii şi se amplifică oboseala psihică şi fizică a acestora;* *- se urmăreşte traseul şi se furnizează informaţii cu privire la numărul şi dispunerea teroriştilor.*
19.10.2005	Ora: 01.00 - după ieşirea „ziaristului”, se amplifică starea de tensiune creată de disfuncţionalitatea generatoarelor, prin zboruri de elicoptere pe deasupra clădirii şi prin înmulţirea ştirilor radio şi TV, cu privire la forţele existente în zonă şi la	*- se urmăreşte accentuarea stării de oboseală şi scăderea capacităţii de încredere în liderul ce conduce gruparea şi în reuşita acţiunii şi se accentuează modalităţile de influenţare a comportamentului teroriştilor.*

Data	Activitatea	Obiective
	nemulțumirile populației locale legate de reținerea copiilor.	
	Ora: 02.00 - negociatorul revine la sensibilizarea teroriştilor, promițându-le, printre altele, şi posibilitatea evacuării lor din clădirea respectivă, prin punerea la dispoziție a mijloacelor necesare pentru a ajunge la punctul pe care îl vor solicita; - teroriştii promit eliberarea copiilor în două etape, la ora 02.00 şi la ora 07.30.	*- se desfăşoară acțiuni de manipulare informațională, scăderea capacității de încredere în liderul ce conduce gruparea şi în reuşita acțiunii şi se accentuează modalitățile de influențare a comportamentului acestora.*
	Ora: 02.30 - primii 10 copii sunt eliberați, starea acestora fiind normală; teroriştii solicită un autobuz care să-i transporte în maximă securitate în afara zonei de protecție a forțelor de intervenție.	*- sunt obținute primele informații cu privire la numărul teroriştilor (opt persoane) şi la sănătatea fizică şi psihică a celor reținuți, precum şi referitor la modul de dispunere a acestora în interiorul clădirii (sala de sport).*
	Ora: 02.35 - negociatorul solicită teroriştilor acordarea a 30 de minute pentru obținerea unui răspuns din partea autorităților de stat.	*- se încearcă tragerea de timp care să permită organizarea acțiunilor de intervenție antiteroristă.*
	Ora: 03.05 - se comunică acordul autorităților şi faptul că le este pus la dispoziție, pentru evacuare, un autobuz blindat de mărime medie; - se stabileşte ca oră de ieşire din obiectiv, ora 07.30, când vor ieşi din obiectiv şi ceilalți copii.	*- se urmăreşte starea de spirit a teroriştilor şi se încearcă anticiparea unor posibile manifestări cu potențial dezadaptativ (agresivitate exagerată).*

Data	Activitatea	Obiective
	Orele: 03.30 – 07.00 - posturile de televiziune şi radio prezintă, prin reporteri speciali, trimişi la faţa locului, noi ştiri cu privire la eliberarea copiilor; - se pune accent pe faptul că eliberarea ultimilor 10 copii ar duce la absolvirea grupării teroriste de orice vină şi pedeapsă; - opinia publică insistă, prin interviuri directe, pe evitarea agresivităţilor la adresa foştilor demnitari demişi deja de Preşedintele României – şi cer judecarea lor într-un cadru legal.	*- se urmăreşte accentuarea stării de oboseală şi manipularea informaţională în sensul scăderii capacităţii de acţiune şi decizie.*
	Ora: 07.20 - teroriştii solicită ca punct final al transportului, portul naval Constanta, de unde trebuie să fie preluaţi de o navă rapidă.	
	Ora: 07.25 - se comunică acordul din partea autorităţilor şi faptul că vor fi preluaţi la punctul stabilit de o navă rapidă pusă la dispoziţie de o societate comercială.	*- se desfăşoară acţiuni de manipulare informaţională, scăderea capacităţii de încredere în liderul ce conduce gruparea şi în reuşita acţiunii şi se accentuează modalităţile de influenţare a comportamentului acestora.*
	Ora: 07.30 - sunt eliberaţi cei 10 copii, teroriştii şi demnitarii reţinuţi îndreptându-se, cu ajutorul autobuzului, spre portul Constanţa.	

Data	Activitatea	Obiective
	Ora: 08.06 - după aproximativ 36 de minute, forțele de intervenție antiteroristă acționează la punctul de sosire, capturează teroriştii şi eliberează ostaticii.	

Acțiunea de intervenție a fost efectuată fără probleme prin eficiența luptătorilor antiterorişti. În contextul *particularităților specifice profesiei de luptător antiterorist*, urmare şi a demersurilor întreprinse cu scopul definirii şi a unei fişe de post, se impune să precizăm că pentru a studia aspectul dinamic al performanței, trebuie să avem în vedere atât organizația, cât şi persoana, astfel având posibilitatea să cunoaştem *posibilități reale de intervenție în activitatea de creştere a performanței la locul de muncă.*

Capitolul IV

CARACTERISTICILE ŞI STRUCTURA ANTRENAMENTULUI PSIHOLOGIC

4.1. Definirea conceptelor utilizate

Antrenamentul reprezintă o metodă instituțională de formare prin inter-învățare mijlocită de grup. Lewin şi colaboratorii săi Benne şi Bradford (1946) sunt cei care au pus bazele *traininggroup*-ului vizând: „promovarea unui spirit de cercetare şi experimentare în domeniul relațiilor sociale, a dorinței de auto-informare cu privire la propria comportare în contextul social; o sporire a sensibilității față de comportamentul altora; o autenticitate sporită în relațiile interpersonale, o creştere a capacității de a diagnostica situațiile sociale, ducând la un comportament de colaborare”.[129] „Dicționarul explicativ al limbii române” defineşte *antrenamentul* ca proces complex de pregătire al unui sportiv etc. pentru a avea o bună comportare în competițiile sportive, în scopul obținerii unor performanțe. O a doua accepțiune este aceea de exercițiu metodic la care e supus un organ, un aparat sau întregul organism animal în scopul obținerii unei producții superioare.

Nivelul mult prea general la care este abordat antrenamentul necesită o corelare cu latura psihologică ce se constituie ca domeniu de interes în demersul de față. Acelaşi dicționar defineşte *psihologicul* ca fiind privitor la psihologie sau la fenomenele care fac parte din domeniul ei de cercetare; *sufletesc.* Combinând aceste două noțiuni obținem *antrenamentul psihologic*, obținem o definire ca proces complex de pregătire în scopul obținerii unor performanțe a fenomenelor care fac parte din domeniul psihologiei de cercetare. În cazul de față, interesul este reprezentat de definirea antrenamentului psihologic într-o sferă mai restrânsă, specifică mediului

[129] Şchiopu, U., *Dicționar de psihologie*, Editura Babel, Bucureşti, 1997.

militar, a câmpului de luptă. Psihosociologii militari preferă accepţiunea de pregătire psihologică de luptă similară cu antrenamentul psihologic de luptă, definită ca „o parte integrantă a doctrinei militare, a pregătirii profesionale şi politice a soldaţilor, a tuturor comandanţilor“.[130]

Subsumând studiilor prezentate, antrenamentul psihologic al luptătorului antiterorist poate fi definit drept „totalitatea metodelor şi tehnicilor de creştere a rezistenţei psihofizice, de limitare a aspectelor psihologice negative care decurg din caracteristicile misiunilor de luptă, cât şi de dezvoltare a calităţilor psihice intelectuale, motivaţional afective, volitive, de personalitate şi psihosociale”. Al doilea concept utilizat în antrenamentul psihologic este acela de rezistenţă psihofizică definită ca fiind capacitatea omului (militarul, luptătorul) de a desfăşura o activitate pe o perioadă cât mai îndelungată de timp cu randament maxim, condiţiile suportării influenţei unui număr variabil de factori fizici şi psihosociali, interni şi externi. Rezultă că rezistenţa psihologică este reprezentată de pragul maxim de suportabilitate al factorilor perturbatori ai mediului, prag care odată depăşit produce incapacitatea organismului de a se echilibra, de a-şi menţine forţa fizică şi psihică. Rezistenţa psihologică este influenţată de intensitate, dinamică, durată, incertitudine, de condiţiile mediului fizic de aspectul câmpului de luptă, de nivelul asigurării trebuinţelor fiziologice, de securitate, de condiţiile sociale etc. „Rezistenţa psihică este proprietatea proceselor şi produselor psihice ale individului de a-şi menţine timp îndelungat parametrii funcţionali (starea funcţională normală) în condiţiile unor factori perturbatori“.[131] Rezistenţa psihică are în vedere procesele senzorial-perceptive, procesele cognitiv superioare, actele cu caracter psihomotor, stările afective şi motivaţionale şi nu în ultimul rând capacitatea de autoreglare a personalităţii umane. Premisa de la care pleacă majoritatea tehnicilor şi metodelor folosite în psihologie este reprezentată de rolul sugestiei şi autosugestiei în optimizarea şi performanţializarea componentelor sistemului psihic uman. Termenul de sugestie a fost utilizat pentru prima oară în literatura de specialitate la jumătatea secolului al XVIII-lea de către cercetătorul francez *Bertrand* şi cercetătorul englez *Raid* ca fiind o explicaţie a fenomenului hipnotic, extinzându-l apoi ca procedeu prin care o idee este prezentă în creierul individului prin inducţie şi acceptată de acesta. Holdevici acordă sugestiei semnificaţia modalităţii de a influenţa direct sau indirect gândurile sau acţiunile altei persoane, influenţă care acţionează la nivelul de

[130] Tudorache, S., *Pregătirea psihică pentru luptă*, Editura Militară, Bucureşti, 1993, pag. 160.
[131] *Ibidem*, pag. 153.

subconştient, nefiind influenţată de instanţele critice ale raţiunii celui influenţat. Funcţie de sursa de influenţare sugestiile pot fi:

În funcţie de sursa care administrează, sugestia:

- *introsugestii:* sugestii administrate subiectului de alte persoane;
- *autosugestii:* subiectul este cel care le administrează.

Adaptabilitatea la mediu ca efect al sugestiei le împarte în:

- *sugestii pozitive:* cele care determină optimizarea comporta - mentelor;
- *sugestii negative:* cele care dezorganizează comportamentele;

Gradul de instituţionalitate diferenţiază sugestiile în:

- *sugestii directe:* intenţia de influenţare este evidentă;
- *sugestii indirecte:* intenţia de influenţare nu este percepută de subiect.

Funcţie de tonul utilizat întâlnim:

- *sugestii dure:* în care se foloseşte tonul autoritar;
- *sugestii blânde:* se utilizează un ton cald, insinuant.

Funcţie de procesul fundamental care încorporează mesajul sugestiv:

- *sugestii ideatice;*
- *sugestii afective;*

În funcţie de procesul care predomină orientarea, declanşarea, răspunsului sugerat:

- *sugestii ale captării;*
- *sugestii ale similitudinii;*
- *sugestii ale indicării;*
- *sugestii problematice.*[132]

Strâns legat de sugestie este conceptul de sugestibilitate de ca manifestare particulară a influenţabilităţii sau provocabilităţii care asigură transformarea situaţiei-sugestie într-un comportament sugerat al individului. Trăsăturile care favorizează receptivitatea la sugestie sunt, potrivit Gheorghiu:

- *transpunerea:* capacitatea de a se comuta voluntar de la o situaţie la alta, de la un „rol“ la altul;
- *închipuirea:* capacitatea de a investi imaginile sau opiniile sale cu privire la un obiect sau o persoană, cu atributul plauzibilităţii în afara controlului critic;

[132] Holdevici, I., *op. cit*. 1993.

• *conformarea:* acea particularitate care stă la baza acordării atitudinilor, opiniilor, comportamentelor proprii cu cele ale grupului de apartenență;

• *subordonarea:* supunerea necritică față de inicitații din interiorul sau din afara individului, care urmăresc, direct sau indirect, să-i dirijeze comportamentul;

• *captarea:* o dispoziție prin care se asigură orientarea selectivă spre o sursă provocativă a persoanei, aceasta lăsându-se absorbită de respectiva sursă, care pune stăpânire pe ea.[133]

Autosugestia reprezintă o influențare exercitată asupra propriei voințe în mod voluntar sau involuntar (ca acțiune exercitată în mod inconştient), o modalitate de autoreglare a comportamentului care stă la baza autotraining-ului. Acesta din urmă reprezintă o formă avansată de antrenament psihologic în care rolul „antrenorului" este luat de însuşi subiectul în sine. Pentru a fi posibilă această formă de antrenament, subiectul trebuie să-şi aprecieze cât mai realist propriile capacități şi defecte, să cunoască modul de utilizare a metodelor şi tehnicilor utilizate în antrenamentul psihologic al luptătorului antiterorist.

Integrat sistemului de pregătire generală, antrenamentul psihologic se realizează într-un proces instructiv-educativ în care ponderea o deține latura practic-aplicativă. Este vizată valorificarea şi menținerea în stare optimă a capacității de manifestare a individului, determinarea nevrozismului, a aptitudinilor speciale şi a trăsăturilor caracteriale, dezvoltarea încrederii în sine şi în camarazi, motivarea optimă, realizarea unei stabilități emoționale, educarea spiritului de observație, dezvoltarea gândirii tactice şi a comportamentului tactic, fixarea unor deprinderi noi şi remodelarea altora deja existente care se constituie ca bariere în desfăşurarea activității la nivel performanțial, creşterea capacităților volitive etc.

Trebuie avut în vedere faptul că, de nivelul de acțiune al luptătorului antiterorist depind vieți omeneşti şi bunuri materiale vizate de membrii grupărilor teroriste. De aceea nu sunt greu de imaginat urmările pe care le pot avea anumite disfuncționalități de ordin psihic: neactualizarea din memorie a unor detalii topografice, pierderea de sub supraveghere a unor elemente ale situației de luptă din cauza slăbirii atenției, nerealizarea unor conexiuni rapide între elementele de fapt, submotivarea, crize de panică declanşate de nivelul

[133] Gheorghiu, I.; Holdevici, I; Vasilescu, P.I., *Activitatea sportivă. Decizie, autoreglare, performanță*, Editura Sport Turism, Bucureşti, 1988, pag. 119.

afectiv, lipsa unor disponibilităţi volitive care să-i permită militarului să reziste în condiţii grele de mediu etc. Nu este necesară doar o condiţie fizică de invidiat, ci şi o susţinere a acesteia de către psihicul militarului după cum se poate lesne vedea procesele şi fenomenele psihice au un rol important în comportamentul militarului antiterorist şi nicidecum un loc secund în pregătirea acestuia. Atenţia, memoria, gândirea, imaginaţia, afectivitatea, motivaţia, voinţa, deprinderile şi aptitudinile, latura de personalitate a luptătorului se constituie drept catalizator şi reglator al comportamentului, propulsându-l spre performanţial chiar în condiţii deosebit de grele caracteristice situaţiilor de luptă.

Gândirea, definită ca proces cognitiv de însemnătate centrală în reflectarea rolului, care prin intermediul abstractizării şi generalizării coordonate în acţiuni mentale, extrage şi prelucrează informaţii despre relaţiile categoriale şi determinative în forma conceptelor, judecăţilor şi raţionamentelor.

Cunoaşterea prin gândire permite luptătorului să anticipeze, să prevadă şi să influenţeze prin acţiune directă sau indirectă desfăşurarea unor evenimente făcându-le să evolueze astfel încât să-i permită atingerea scopului urmărit – îndeplinirea misiunii. Anticiparea mentală oferă posibilitatea cunoaşterii existenţei unor situaţii riscante posibile şi o evaluare primară a pericolului. Situaţia periculoasă este apreciată ca fiind aceea care poate conduce subiectul la pierderi importante.

Trebuie menţionat faptul că există un fenomen de balansare distală a personalităţii percepute în sensul că pericolele îndepărtate atât spaţial cât şi temporal sunt apreciate ca fiind mai mici, valoarea lor crescând pe măsură ce depărtarea se reduce. Distanţa temporal-spaţială nulă dintre persoană şi pericol plasează individul într-o zonă de calm.

Pentru a fi posibilă, gândirea are nevoie de o informare permanentă şi bogată, prelucrată prin intermediul operaţiilor sale: *comparaţia, analiza, sinteza, abstractizarea, generalizarea şi concretizarea.*

Comparaţia – operaţie prin care se stabilesc similarităţi şi diferenţe între obiecte, fenomene, situaţii. Se pot astfel fructifica date şi informaţii care s-au dovedit valide într-o situaţie anterioară comparabilă şi înlătură altele din componenta situaţională care nu corespunde din punct de vedere al asemănării.

Analiza – operaţie de descompunere a întregului în părţile sale componente. Este posibilă astfel cunoaşterea în parte a fiecărui element cu semnificaţie pentru misiunea de luptă din tabloul situaţional general.

Sinteza – operație de unificare a unor elemente separate. Corelarea acestora după ce li s-a stabilit semnificația oferă o imagine integrată cu mult mai semnificantă decât inițial deoarece a fost posibilă stabilirea elementelor de corelare dintre componente.

Abstractizarea – operație prin care se gândeşte o anumită trăsătură unui obiect-fenomen, făcându-se abstracție de alte trăsături neesențiale.

Generalizarea – reprezintă extinderea unei trăsături asupra unei întregi clase de obiecte sau fenomene.

Concretizarea – operație prin intermediul căreia se particularizează la nivel individual pornind de la trăsăturile generale ale clasei.

Guilford identifică caracteristicile funcționale ale gândirii:

1. flexibilitatea – schimbarea direcției sau restructurarea gândirii;
2. fluiditatea sau cursivitatea;
3. originalitatea sau un stil propriu de gândire;
4. elaborarea – necesară finalizării lucrului intelectual.[134]

Din cele patru dimensiuni ale gândirii, sistemele operaționale, formarea conceptelor, înțelegerea şi rezolvarea de probleme, ne vom referi mai pe larg asupra ultimei dintre ele evidențiind rolul rezolvării problemelor tactice privitoare la misiunile combatanților. Gândirea tactică se concretizează într-un plan tactic ce trebuie să țină seama de pregătirea proprie, pregătirea adversarilor, condițiile în care se desfăşoară intervenția antiteroristă (existența sau nonexistența ostaticilor, bunurile materiale amenințate, dispozitivul de apărare al grupului terorist etc.), particularitățile fizice ale mediului în care se realizează intervenția (lumină, temperatură, caracteristicile locului în care este amplasat grupul terorist, topografia acestuia etc.). Acest plan tactic nu va fi însă rigid urmat, existând abateri în funcție de dinamica operativă din timpul intervenției, un rol aparte avându-l aici intuiția, rezolvarea spontană a situației nou create, făcându-se apel la experiența luptătorului, la capacitatea sa de a lua rapid deciziile necesare soluționării problemelor noi apărute ce se abat de la planul inițial.

Gândirea unui luptător antiterorist trebuie să fie caracterizată de rapiditate, suplețe (adaptabilitate rapidă prin modificarea direcției în funcție de schimbările situației de luptă), independență (să fie capabil să ia singur decizii rapide şi corecte), caracter critic, lărgime, adâncime, consecvență, caracteristici care îi oferă militarului posibilitatea de a se adapta performanțial câmpului de operație în care el îşi desfăşoară misiunile de luptă.

[134] Guilford, R., 1993; Pitariu, H.D., *op. cit.,* 2003.

Atenţia este definită ca formă a autoreglajului psihic ce exprimă orientarea şi concentrarea activităţii psihice în mod selectiv asupra unui obiect sau fenomen, situaţii implicate în procesul adaptării sau în scopul cunoaşterii, supravegherii lui, al apărării etc.[135]

Condiţionarea de cauzele subiective şi obiective reflectă atenţia involuntară – când excitanţii acţionează independent de intenţie sau voinţă asupra conştiinţei, atenţia voluntară – când concentrarea activităţii psihice asupra unui obiect se realizează în baza unei situaţii sau scop şi atenţia postvoluntară – care presupune concentrarea atenţiei asupra unui anumit obiect numai la început, după care activitatea, captivând subiectul, se desfăşoară fără efort deosebit.[136]

În lupta antiteroristă atenţia îşi pune, în mod marcant, amprenta asupra evoluţiei luptătorului, fapt care este avut în vedere în timpul procesului de instrucţie. Astfel sunt vizate atât formele atenţiei (în special atenţia voluntară), cât şi calităţile acesteia: stabilitatea – capacitatea de menţinere a orientării şi concentrării asupra aceluiaşi obiect timp îndelungat, în cazul nostru asupra obiectivului terorist; concentrarea – observarea succesivă a unui obiect, acţiune, obiectiv pentru a le cunoaşte însuşirile, tendinţele de acţiune, eliminând factorii perturbatori; volumul – numărul de obiecte, fenomene care pot fi cuprinse simultan în câmpul reflectării (sunt vizate atât acţiunile teroriste, cât şi a ostaticilor pentru a se diminua posibilitatea producerii de accidente); distributivitatea – capacitatea de a se orienta asupra mai multor obiecte sau activităţi; flexibilitatea sau comutativitatea – capacitatea de restructurare rapidă a atenţiei de la un obiect la altul ori de la un tip de activitate la altul.

Afectivitatea, exprimă un ansamblu de reacţii individuale manifeste în diverse situaţii sociale ca rezultate ale unor trăiri subiective caracterizate de satisfacţie – insatisfacţie, plăcere – neplăcere, apropieri – respingeri.[137]

Printre calităţile afectivităţii se numără polaritatea, intensitatea (o intensitate crescută a nivelului afectiv diminuează performanţele luptătorului antiterorist, antrenamentul psihologic vizând o diminuare a acestei proprietăţi), durata, mobilitatea şi expresivitatea. Trăirile afective pot fi clasificate în procese afective primare (antrenamentul psihologic vizează diminuarea afectelor negative care se înscriu în această categorie), procese afective complexe (cu grad mai mare de conştientizare şi intelectualizare), procese

[135] Şchiopu, U., *op. cit.*, 1997.
[136] Cosmovici, A., *Psihologie generală*, Editura Polirom, Iaşi, 1996, pag. 68.
[137] Petru, A.; Alexandru, F., *Personalitate şi comunicare. Tactici de influenţă interpersonală*, Editura Licorna, Bucureşti, 1999.

afective superioare (cu mare restructurare şi raportare valorică la nivel de personalitate). În lupta antiteroristă sunt preferaţi oamenii reci din punct de vedere afectiv, cei care sunt puţin influenţabili de stimuli puternic afectogeni, însă cu sentimente profunde faţă de ţară şi semeni.

Succesul operaţiunilor antiteroriste este condiţionat şi de modul în care luptătorul este capabil să fixeze, să recunoască sau să reproducă informaţiile privitoare la situaţia de luptă pe scurt de memoria acestuia. Se disting trei faze ale memoriei: *imediată*, servind la reţinerea datelor cu care se operează; *operativă* sau *de interval mediu* – servind la dirijarea şi asigurarea continuităţii afectivităţilor şi *memoria de durată* care asigură stocarea experienţei, a rezultatelor învăţării etc.

Memoria, în concepţia lui Cosmovici (1996) prin cele trei faze ale sale *(fixarea, stocarea şi reactualizarea)* „face posibilă dezvoltarea evoluţiei psihice în mod coerent în raport cu experienţa acumulată", „constituirea structurilor psihice superioare: inteligenţa şi personalitatea". Memoria pentru a se desfăşura la parametrii de performanţă trebuie să beneficieze de condiţii optime printre care: motivaţia subiectului, necesitatea cunoaşterii efectelor cât şi înţelegerea materialului de memorat.[138]

Învingerea factorilor perturbatori prezenţi în câmpul de luptă, ridicarea performanţelor fizice şi psihice necesită eforturi susţinute puternic de voinţa individului. Voinţa este o activitate, proces şi trăsătură psihică specifică omului, cuprinde o mare complexitate de procese psihice, o antrenare intelectuală şi acţionează în jurul unui scop.[139] Actul voluntar se desfăşoară în etape, de la apariţia conflictului (existenţa mai multor alternative de acţiune), deliberarea (analiza fiecărei alternative, a consecinţelor neglijării ei), decizia (ca moment caracteristic al voinţei) şi până la faza finală de executare a hotărârii. Scopul în jurul căruia gravitează voinţa luptătorului este reprezentat de efectuarea performanţială a actului de intervenţie antiteroristă. De acesta depind vieţi omeneşti, viaţa luptătorului însuşi.

Delimitarea conceptului de motivaţie, din punct de vedere psihologic, trebuie să ia în considerare, în primul rând, faptul că activitatea organismului uman reprezintă o continuă echilibrare cu mediul. Pentru a exista o concordanţă între stimulările provenite din mediu şi reacţia individului, acestea trebuie să corespundă unor trebuinţe, dorinţe fiziologice sau psihice ale organismului respectiv. Aşadar, motivaţia presupune conjuncţia a două

[138] Cosmovici, A., *op. cit.*, 1996, pag. 144.
[139] Şchiopu, U., *op. cit.,* 1997.

categorii de factori: factorul exterior şi factorul interior, de pregătire a organismului pentru acţiune, de creştere a receptivităţii sale faţă de stimulul respectiv. Pentru a afla cauza, originea motivelor, a motivaţiei, în general, este necesară îndreptarea atenţiei asupra acestui factor interior.

Pe lângă motivele prezentate de Arădăvoaice (1998)[140] necesare desfăşurării oricărui tip de muncă, printre care enumerăm: satisfacerea intereselor personale (salariu, securitate socială, apartenenţă la grup, posibilităţi de afirmare, de autovalorificare), satisfacerea intereselor economice, politice, morale, dorinţa de a fi remarcaţi, valorificarea potenţialului fizic şi intelectual de care dispune, caracterul atractiv al activităţii, deprinderea cu un anumit tip de comportament în desfăşurarea activităţii sale, luptătorul antiterorist este motivat în mod pregnant de gustul riscului, de agresivitate de combativitate ca „tendinţă generală de a lupta, de a se opune altei fiinţe, de a depăşi adversarul de a se depăşi pe sine însuşi (Epuran; Holdevici) de nevoia de neprevăzut etc."[141]

Orice militar este conştient de faptul că supravieţuirea lui în timpul desfăşurării intervenţiilor operative depinde într-o măsură foarte mare de nivelul său de antrenament fizic şi psihic, fapt ce se constituie ca motivaţie fiziologică situată pe treapta bazală a *piramidei trebuinţelor* a lui A.H. Maslow („nevoia de a-şi păstra sănătatea şi de a supravieţui") în orientarea şi activarea comportamentului său.

După cum se observă, pentru ca o persoană să îşi dorească să facă parte din trupele speciale în domeniul antiterorist este necesară existenţa unor nevoi puternice de realizare a sinelui, dar pe parcursul operaţiunilor specifice, motivaţia este reprezentată, în principiu, de dorinţa de supravieţuire. O slabă motivare a efectivelor poate avea consecinţe dramatice cu costuri reprezentând vieţi omeneşti sau daune materiale în urma inacţiunii sau intervenţiei insuficient de hotărâte.

Atunci când o trebuinţă nu obligă omul să adopte comportamentele adecvate satisfacerii ei avem de-a face cu forma latentă, în timp ce o trebuinţă activă antrenează organismul în vederea restabilirii echilibrului.

Eforturile făcute de fiecare sunt în funcţie de nivelul aspiraţiei. El atrage după sine şi satisfacţia sau insatisfacţia trăite după un anume rezultat.[142]

---

[140] Arădăvoaice, Ghe., *Managementul organizaţiei şi acţiunii militare – Ştiinţă – Teorie – Artă – Practică – Metode – Experienţă*, Editura SYLVI, Bucureşti, 1998, pag. 247.
[141] Epuran, M., Holdevici, I., *Psihologie. Compendiu*, Academia Naţională de Educaţie Fizică şi Sport, Bucureşti, 1993, pag. 25.
[142] Cosmovici, A., *op. cit.*, pag. 214.

Individul (luptătorul antiterorist) care dispune de resurse energetice (influențate de hormonii cortico-suprarenali), cu condiții educative care au favorizat ambiția, obişnuința cu efortul în mod sistematic, autocunoaşterea şi autoperfecționarea îşi impun un anumit nivel de aspirații ridicat, nu însă cu mult peste posibilitățile sale reale.

Ca orice om, atunci când în calea unui motiv deja declanşat în psihism apar obstacole care împiedică acțiunea de realizare a lui, luptătorul prezintă o stare de frustrare cu rol negativ în obținerea performanțelor. Totuşi, împiedicarea realizării unor acțiuni dorite momentan de luptător, de către supra-eul acestuia, în mod voluntar, poate duce la ridicarea controlului asupra trebuințelor sale şi a stărilor de afect.

Nivelul de aspirație al luptătorului antiterorist este influențat şi de încrederea în sine (punându-şi amprenta aici gradul de pregătire generală şi profesională, trăsăturile de personalitate, condiția fizică şi starea de sănătate), încrederea în comandanți, încrederea în camarazi, încrederea în armament şi în tehnică, încrederea în legitimitatea luptei.[143]

Fiecare element al motivației – cu deosebire trebuințele, motivele şi scopurile – are diferite niveluri de manifestare. Uneori pe timpul aceleiaşi acțiuni, motivele parcurg cu repeziciune diferite stadii de intensitate, suferă transformări în raport de particularitățile concrete ale situației, influențând toate celelalte elemente motivaționale.[144]

Un motiv nu acționează niciodată singur, activitatea umană fiind determinată unei constelații de motive. Nu toate acestea favorizează finalizarea ei, existând motive care se constituie ca obstacole. Cel mai important şi mai frecvent motiv de obstrucționare a activității antiteroriste este frica, limitarea constituindu-se şi ca obiectiv al antrenamentului psihologic.

4.2. Caracteristicile antrenamentului psihologic

Definit anterior ca fiind totalitatea metodelor şi tehnicilor de creştere a rezistenței psihofizice, de limitare a aspectelor psihologice negative care decurg din caracteristicile misiunilor de luptă, cât şi de dezvoltarea calităților psihice intelectuale, motivațional afective, volitive, de personalitate şi psihosociale, antrenamentul psihologic al luptătorului antiterorist se constituie

[143] Mihai, V., *Cultivarea încrederii – premisă a succesului în luptă,* în "Spirit Militar Modern", nr. 5-6/1996.

[144] Burbulea, E., şi colectiv. *Psihologie şi pedagogie militară*, Editura Militară, Bucureşti, 1984.

ca parte integrantă a întregului proces de pregătire de luptă, rezultantă integratoare a celorlalte laturi ale procesului instructiv-educativ, cât şi formă distinctă de pregătire.

Dacă până de curând implicarea cercetărilor psihologice în viaţa militară s-a limitat, în principiu, la selecţia şi orientarea profesională, se observă o creştere a interesului pentru lărgirea posibilităţilor aplicative în domeniul instruirii şi formării echipelor de intervenţie. Se impune chiar pentru creşterea calităţii pregătirii psihologice, elaborarea unor metode şi procedee speciale cu participarea specialiştilor în domeniu, pentru a se include achiziţiile ştiinţei psihologice în elaborarea şi aplicarea unor programe perfecţionate de formare a luptătorilor. După cum se observă, antrenamentul psihologic nu este un demers lăsat la latitudinea comandanţilor direcţi apelând la cunoştinţe empirice, la cunoaşterea comună, ci este un demers riguros ştiinţific incluzând în proiectarea sa cunoştinţe temeinice de psihologie, psihoterapie, sociologie, psihosociologie aplicate la condiţiile specifice activităţii şi solicitărilor luptei antiteroriste.

Antrenamentul psihologic se realizează diferenţiat în funcţie de scopul vizat şi de formele sale. Astfel există un antrenament general, care se întinde pe tot parcursul activării luptătorului în grupa de intervenţie, vizând sporirea, în general, a capacităţilor psihologice, cât şi un antrenament specializat direcţionat pe un tip de misiune în care se încearcă sporirea performanţelor luptătorului într-o misiune bine definită la care urmează să ia parte. Se observă faptul că antrenamentul psihologic se realizează în mod diferenţiat, continuu pe o perioadă lungă de timp ţinându-se cont de specificul activităţii şi a posibilităţilor fiecărui militar combatant. Într-un fel se va desfăşura antrenamentul unui lunetist (vizându-se sporirea, în principal, a atenţiei concentrate, a răbdării, a vitezei de reacţie, a preciziei în execuţie) şi în alt fel cel al luptătorului care pătrunde în imobilul ocupat de terorişti (vizându-se sporirea atenţiei distributive, discriminarea rapidă şi corectă a stimulilor).

Sintetic, putem preciza că antrenamentul psihologic al luptătorului antiterorist prezintă următoarele caracteristici:

- demers planificat;
- este un demers elaborat după norme riguros ştiinţifice;
- este diferenţiat în funcţie de scopul vizat şi de particularităţile individuale ale luptătorului;
- se desfăşoară pe o perioadă lungă de timp, cuprinzând întreaga perioadă de timp în care individul activează în grupele operative de intervenţie;

• este parte integrantă a întregului proces instructiv educativ desfăşurându-se în mod continuu;

• este elaborat în mod specific, diferenţiindu-se de alte tipuri de antrenamente psihologice, ţinând cont de solicitările domeniului de activitate.

Deşi putem spune într-un cuvânt că scopul antrenamentului psihologic al luptătorului antiterorist este performanţa trebuiesc precizate problemele care se pot soluţiona prin intermediul metodelor utilizate:

1. Elaborarea unui plan mintal ideal de execuţie corectă a mişcărilor prin creşterea clarităţii şi preciziei reprezentărilor mişcărilor;
2. Creşterea gradului de concentrare a atenţiei şi surprinderea elementelor care tind, de regulă, să scape controlului conştient;
3. Creşterea stabilităţii atenţiei şi reducerea fluctuaţiilor acesteia;
4. Dezvoltarea unor scenarii psihologice privitoare la execuţia corectă, la mobilizarea în vederea efortului, la controlul elementelor care scapă de obicei atenţiei, la atingerea scopului propus;
5. Scăderea semnificaţiei stresante a intervenţiei antiteroriste şi a elementelor solicitante din antrenamentele specifice şi formarea unei atitudini corecte faţă de acestea;
6. Reducerea încărcăturii nervoase, a prestigiului la comandanţi şi la militarii cu merite deosebite;
7. Eliminarea stărilor afective negative, a ideilor obsesive, a supraîncărcării nervoase specifice de dinaintea efectuării intervenţiei antiteroriste;
8. Înlăturarea blocajelor, a barierelor psihice şi a amintirii traumelor suferite în intervenţii anterioare;
9. Mobilizarea motivaţională pentru atingerea scopului propus;
10. Crearea obişnuinţei de a se deconecta de factorii perturbatori externi, de a nu acorda semnificaţii exagerate situaţiei în care se află;
11. Menţinerea unei stări psihice pozitive pe parcursul întregii operaţiuni, educarea stabilităţii psihice, chiar dacă pe parcurs au fost sesizate erori de execuţie;
12. Păstrarea calmului în situaţii de aşteptare prelungită şi a celor frustrante;
13. Refacerea rapidă şi eficientă a rezervelor de energie nervoasă după intervenţii şi antrenamente.[145]

Antrenamentul psihologic este parte integrantă a doctrinei militare, a pregătirii profesionale a cadrelor, elaborându-se după o metodologie

[145] Holdevici, I.; Vasilescu I. P., *op. cit.*, 1988.

(ansamblul metodelor, formelor şi procedeelor la care instructorul apelează în procesul instructiv-educativ) şi metodică (disciplină ştiinţifică normativă şi experimentală care arată desfăşurarea practică în vederea atingerii obiectivelor stabilite) capabile să atingă obiectivele propuse.

Generic vorbind, obiectivele antrenamentului vizează idealul de luptător antiterorist pe care dorim să îl realizăm pe toată durata procesului de formare şi dezvoltare a personalităţii şi comportamentelor combative eficiente. Din aceste obiective generale se desprind obiectivele particulare care, pe de o parte, vor fi expresia caracteristicilor individuale ale luptătorilor, iar pe de altă parte, vor exprima sarcini de pregătire curentă rezultate din analiza conduitelor specifice în raport cu obiectivele de performanţă şi aspiraţiile respective.[146] Obiectivele antrenamentului psihologic al luptătorului antiterorist, preluat şi adaptat din pregătirea psihologică a sportivilor, poate fi prezentat astfel:

A. *Obiective generale* (de sistem) – definind sistemul psiho-comportamental în ansamblul său:

- dezvoltarea multilaterală a personalităţii luptătorului (profesional, social, moral);
- maximizarea capacităţii de performanţă pe baza dezvoltării, interacţiunii şi autoreglării diferitelor subsisteme ale sistemului psihic: cognitiv, aptitudini, caracter.

B. Obiective specifice de sistem:

- dezvoltarea capacităţii de adaptare şi autoreglare la cerinţele şi situaţiile specifice activităţii antiteroriste (eforturi mari, stres, cerinţe şi restricţii caracteristice vieţii militare, variabilitatea evenimentelor etc.);
- orchestrarea funcţiilor biologice cu cele psihice şi psihosociale şi dezvoltarea capacităţii de mobilizare a întregii energii potenţiale psihofizice;
- asigurarea funcţionării fără greşeală (fiabilitatea) a întregului sistem psihocomportamental;
- dezvoltarea aspiraţiei spre rezultate superioare, a capacităţii de menţinere a obiectivelor în perspectivă, de anticipare;
- dezvoltarea capacităţii de refacere psihică şi fizică.

C. *Obiective stabilite funcţie de laturile psihologice* care vizează dezvoltarea, educarea, ameliorarea sau perfecţionarea fiecărei calităţi:

1. Latura psihomotorie (în formulare sintetică)

- aptitudini perceptive şi perceptiv motrice; coordonare-dexteritate-ochire, aptitudini motrice, comunicare nonverbală, ideomotricitate, relaxare.

---

[146] Epuran, M., *Modelarea conduitei sportive*, Editura Sport Turism, Bucureşti, 1990.

În formulare analitică:

- conştiinţa corpului: bilateralitatea, lateralitatea, dominanţa stânga-dreapta, imaginea (schema) corporală, perceperea raportului corp-obiecte-spaţiu;
- discriminarea vizuală: acuitate, urmărire, „simţul distanţei", memorie vizuală;
- discriminare auditivă: acuitate, orientare şi urmărire, memorie auditivă;
- discriminarea tactilă;
- discriminare chinestezică: a poziţiilor corpului, a segmentelor şi combinate, a mişcărilor libere şi a celor cu îngrădire, îngreuieri sau opoziţie;
- percepţii spaţiale: de adâncire, de volum, de poziţie;
- percepţii temporale: de durată, de tempo, de ritm, „simţul timpului";
- percepţii spaţio-temporale: aprecierea vitezei şi acceleraţiei obiectelor în mişcare în raport cu spaţiul; perceperea plasării în spaţiu şi a deplasării obiectelor şi persoanelor; perceperea plasării şi deplasării corpului propriu în spaţiu; „simţul plasamentului";
- percepţia mişcării obiectelor în spaţiu: a celor care vin şi a celor care se duc (direcţie, traiectorie, formă);
- percepţia mişcărilor proprii: impuls şi energie; coordonare; spaţiul şi durata mişcării; eficienţa mişcării; percepţii specializate în tipul de misiuni specifice (lunetist, intervenţie explozivi etc.); coordonare generală (a întregului corp); coordonare segmentară şi intersegmentară (homolaterală şi heterolaterală); coordonare complexă în mişcări şi poziţii neobişnuite; sincronizarea mişcărilor; echilibru static şi dinamic; orientarea corpului şi a mişcărilor în spaţiu; dexteritatea picioarelor (cu şi fără obiecte, aparate); coordonarea oculo-segmentară (ochi-mână, ochi-picior), precizia ochirii, menţinerea ochirii, rezistenţei musculare; rezistenţa cardiovasculară; forţa; supleţea; agilitatea (porniri şi opriri, schimbări de direcţie, schimbări de tempo); viteza (de reacţie la stimul simplu, reacţie la stimul de alegere, de anticipare, de coincidenţă, de repetiţie, de execuţie); mişcări expresive, mişcări interpretative, reprezentări ideomotrice; exersare mentală (în reprezentare); mobilizare prin limbaj intern; relaxare musculară analitică; relaxare musculară globală; reglarea respiraţiei şi frecvenţei cardiace; reglarea undelor electrice ale creierului prin biofeed-back.

2. Latura cognitivă (intelectuală)

În formulare sintetică: atenţie şi vigilenţă; gândire reflexivă şi operatorie; gândire anticipativă; memorie; evaluare.

În formulare analitică:

- concepţia şi orientarea ştiinţifică, filosofie-axeologică;
- instruire profesională, cultură generală;
- concentrarea (focalizarea) atenţiei pe sarcină (obiectiv, acţiune); puterea de concentrare a atenţiei (intensitatea), stabilitatea şi rezistenţa atenţiei la perturbaţii interne sau externe, deplasarea atenţiei (comutarea ei), volumul, spiritul de observaţie, vigilenţa în aşteptare şi urmărire (pândă);
- analiza rapidă a situaţiilor, sinteza rapidă, luciditatea în situaţii critice, conştientizarea obiectivelor şi sarcinilor, a căilor de îndeplinire a lor, înţelegerea faptelor şi fenomenelor, înţelegerea tacticii teroriştilor, înţelegerea stării de spirit a camarazilor, a teroriştilor şi a ostaticilor;
- cunoştinţe teoretice, tehnice, tactice din activitatea antiteroristă;
- cunoaşterea regulilor (algoritmilor) specifici de rezolvare a situaţiilor, calităţi de gândire creatoare în rezolvarea problemelor: originalitate, supleţe, lărgime, fluiditate, asociativitate, imaginaţie; capacitate de anticipare; decizia optimă, raţională şi rapidă în situaţii variabile sau stresante; planificare (programare) mentală a acţiunilor; imaginarea mentală a actelor, acţiunilor şi situaţiilor; exersare mentală a acţiunilor (antrenament mental); cunoaşterea şi imaginarea strategiilor de planificare şi rezolvare a acţiunilor şi activităţilor; cunoaşterea particularităţilor camarazilor de arme; planificarea mentală a comportamentelor în intervenţie;
- vorbire interioară: autocomenzi; autoîncurajări; controlul condiţiilor propuse; gândire pozitivă şi controlul gândurilor negative; evaluarea obiectivă a situaţiilor; autoevaluarea obiectivă a capacităţilor şi comportamentelor proprii, a succeselor şi eşecurilor; memorie niotrică, topografică şi a schemelor de acţiune; capacitatea de aplicare a cunoştinţelor, priceperilor şi deprinderilor în situaţii problematice şi/sau stresante.

3. Latura afectivă

În formulare sintetică:

- noţiuni, convingeri şi sentimente morale;
- comportament moral - civic - militar;
- maturitate afectivă: echilibru şi stabilitate emoţională, adaptabilitate, stăpânire de sine, rezistenţă emoţională, optimism, participare etc.

În formulare analitică:

- noţiuni şi convingeri morale; însuşirea normelor şi regulilor speciale de comportare cerute de etica militară;

- sentimente morale fundamentale (față de societate, semeni, muncă şi sine): patriotism şi mândrie patriotică; spirit colectiv; subordonarea intereselor individuale celor colective; prietenie, colegialitate, acceptarea altora, respectarea altora; spirit critic; dragoste de muncă; dăruire în muncă; responsabilitate în muncă, sentimentul datoriei; disciplină; respectarea bunurilor colective; modestie, mândrie, respect de sine, spirit autocritic, încredere în sine; sentimentul valorii personale, acceptarea de sine; autoevaluarea relativă a propriei vieți şi activități (evitarea înfumurării şi supraaprecierii), tonus afectiv pozitiv, confort psihic;
- autoreglarea emoțională: controlul emoțiilor şi al reacțiilor inadecvate, al fricii, al tracului, al tulburărilor psihosomatice; controlul emoțiilor în situații de eşec, succes sau accidente; controlul emoțiilor în situații neprevăzute, la apariția şocului produs de factorii perturbatori; controlul emoțiilor în situații de suprasolicitare; controlul emoțiilor prin masaj, încălzire, respirație, relaxare etc.; anticiparea şi prevenirea situațiilor şi reacțiilor de panică; conduite controlate în situații critice; rezistență specifică la situații stresante critice şi autoreglarea corespunzătoare a conduitei; controlul disconfortului şi durerilor, stăpânirea iritabilității şi agitației; controlul irascibilității şi agresivității; eliminarea încordării interioare, linişte interioară; controlul şi amplificarea combativității; eliminarea temerilor, fobiilor, tonusului afectiv scăzut; învingerea fricii de a suferi, de a se accidenta, de a fi ucis; capacitatea de interiorizare şi stăpânire de sine;
- autoreglarea prin autosugestie: autoreglarea prin cuvânt, autocomenzi, autoîmbărbătare; controlul gândurilor, eliminarea gândurilor negative şi amplificarea gândurilor pozitive; autoreglarea prin tehnici de relaxare (analitică, autogenă, psihotonă);
- participarea afectivă: dispoziție de receptare şi conştientizare a stimulilor favorizanți, implicarea afectivă în activitățile grupului; empatie pentru camarazi; colaborare; întrajutorare, asistență mutuală şi directă.

4. Latura volitivă în formulare sintetică:

- calitățile voinței, cu manifestare izolată sau de ansamblu; capacitate de efort voluntar maximal; autoreglarea activității voluntare în funcție de scop, aspirații şi strategii.

În formulare analitică:

- orientarea activității spre scopuri clar formulate şi bine motivate; capacitatea de ierarhizare a scopurilor după criterii de însemnătate şi oportunitate; proiectarea realistă a strategiilor de acționare în diferitele etape ale activității voluntare; ambiția realizării obiectivelor propuse; disciplină şi

ordine; independenţă şi spirit de iniţiativă; respectarea deciziilor comandanţilor; asumarea voluntară de sarcini şi îndeplinirea lor; menţinerea disciplinei tactice; stăpânirea de sine; curaj şi bărbăţie; combativitate; fermitate; dârzenie, perseverenţă şi ambiţie; rezistenţă musculară şi organică; capacitatea de mobilizare maximală fizică şi psihică; capacitatea de efort mare şi susţinut în depăşirea dificultăţilor obiective;

- autoreglarea activităţilor voluntare de tip activ-mobilizator prin formule sugestive, activare, motivare optimă, nivel de aspiraţii ridicat;
- autoreglarea activităţilor voluntare de tip inhibitor: abţinere, reţinere, stăpânirea reacţiilor impulsive, stăpânirea agresivităţii, stăpânirea „ieşirilor” afective de irascibilitate sau plâns etc.;
- autoreglarea activităţilor voluntare de mare efort prin motivare şi mobilizare emoţional-sentimentală;
- autoreglarea activităţii voluntare prin vorbire internă, autocomenzi şi autoevaluare (în anticiparea, programarea şi desfăşurarea acţiunilor) şi autoevaluarea critică a activităţii (ca desfăşurare şi efecte) în raport cu aspiraţii, scopuri şi sisteme de valori.

5. Latura personalităţii

Includem în formularea sintetică atitudinile, interesele şi motivaţia.

În formulare analitică:

- atitudine corectă faţă de viaţă, concepţie ştiinţifică despre viaţă, societate şi muncă;
- atitudini şi mod de viaţă conforme cerinţelor activităţii sociale şi disponibilitate pentru muncă susţinută, pentru eforturi maxime; combativitate; angajament total;
- tăria de renunţare la activităţi ce nu servesc, ci chiar influenţează negativ eficienţa comportamentului şi performanţei în activitatea antiteroristă;
- menţinerea disciplinei tactice; menţinerea permanentă în atenţie a „perspectivei“;
- rezistenţa psihică generală;
- interese profunde şi variate pentru specialitatea antiteroristă;
- învăţarea unor metode care să-i permită luptătorului să devină responsabil, să se menţină sănătos, să se autoregleze;
- motivaţia de performanţă (gustul performanţei, al riscului, angajament, activare, aspiraţie spre perfecţiune etc.);
- orchestrarea (armonizarea) funcţiilor psihice cu cele somatice şi realizarea stadiului de concordanţă între scopuri, idealuri, sentimente şi conduită;

- unitatea (congruența) între vorbe şi fapte şi adaptabilitate la solicitări situaționale şi psihosociale;
- caracter integru: rezistența la factori perturbatori psihomorali şi consecvență; siguranța (fiabilitatea) funcționării sistemului psihic;
- vioiciune, energie, deschidere spre nou, activism, creativitate;
- capacitate de comunicare cu alții (expresivitate, acceptare, empatii, argumentare) şi autocontrol, capacitatea autoeducației, autoevaluare, capacitatea de autoreglare complexă, seriozitate, disciplină, punctualitate, stimulări, încurajare, cooperare, adecvare, asistență mutuală;
- colaborare cu ofițerul cu pregătirea psihologică şi cu eşalonul de comandă.[147]

4.3. Structura antrenamentului psihologic al luptătorului antiterorist

În cadrul antrenamentului psihologic al luptătorului antiterorist sunt folosite o multitudine de metode şi tehnici, cu efect asupra pregătirii lor psihice, cu caracter predominant practic şi desfăşurate în condiții cât mai apropiate de realitatea câmpului de luptă. Complexitatea şi multitudinea obiectivelor stabilite implică orientarea atenției în mod diferențiat spre realizarea antrenamentului, stabilind componentele structurii acestuia: selecția profesională (ca punct de pornire), antrenamentul psihologic de bază, asistența psihologică diferențiată şi recuperarea luptătorilor traumatizați psihic. Subtipurile de antrenamente sunt:

4.3.1. Selecția profesională

Nu oricine poate activa în cadrul forțelor de intervenție antiteroristă, nu oricine poate face față solicitărilor fizice şi psihice ale acestei activități. Atât pentru bărbați, cât şi pentru femei este necesară o condiție fizică, mentală, emoțională şi morală deosebită.

Într-un mod obişnuit, vârsta trebuie să fie cuprinsă între cel puțin 21 şi cel mult 35 de ani. Din punct de vedere fizic, vederea trebuie să fie perfectă fără ajutorul lentilelor de contact. Înălțimea şi greutatea trebuie să fie în proporții adecvate. Aceste proporții sunt cerute datorită faptului că numeroase studii au demonstrat că supraponderalitatea aduce creşterea riscului îmbolnăvirilor precum tensiunea arterială, atacurile de cord în condiții de suprasolicitare. Totuşi sunt preferați luptătorii cu dimensiuni impresionante potrivit ipotezei potrivit căreia aceştia întâmpină dificultăți când teroriştii îi

[147] *Ibidem*, pag. 78.

depăşesc din punct de vedere fizic.[148] Somaticul este un punct serios de sprijin pentru psihicul luptătorului; cu cât performanţele fizice sunt mai ridicate cu atât încrederea în sine a subiectului va fi mai mare. Problema selecţiei şi orientării în domeniul luptei antiteroriste nu trebuie neglijată, desfăşurarea ei continuă în prisma performanţei solicitând aptitudini şi deprinderi superior organizate.

Selecţia cadrelor se va face din rândul sportivilor de performanţă şi a cadrelor militare cu capacităţi deosebite.

Pe lângă aspectul fizic prezentat până acum, este necesară cunoaşterea unor date biografice precum şi o selecţie psihologică specifică. „Selecţia psihologică este demersul ştiinţific prin care se realizează cunoaşterea particularităţilor psihologice ale individului şi acordul lor cu cerinţele precis delimitate ale unei activităţi. Selecţia implică alegerea celor mai bine dotaţi pentru o activitate dată, după criterii de optimalitate dinainte stabilite".[149]

Va fi calculat punctajul minim necesar pentru admiterea candidatului rezultând din suma punctajelor minime obţinute la fiecare probă din cadrul testării psihologice. Nivelul punctajului minim pentru fiecare caracteristică cercetată se va calcula ţinându-se cont de statisticile mai multor generaţii de luptători, statistici ce vor opera ca bareme tipizate.

Investigarea psihismului viitorului luptător va cuprinde teste de inteligenţă (interesează testele de inteligenţă nonverbală, orientarea pragmatică şi realistă a subiectului în mediu şi mai puţin navigarea în sfera ideaticului meditativ), ca de exemplu Testul Bonnardel 53 (B.53).

Atenţia va fi investigată prin teste de atenţie distributivă (Test Praga) şi testele de atenţie concentrată, reprezentări spaţiale, spirit de observaţie (volum de exactitate). Atât cu memoria vizuală, cât şi cea auditivă, cu rol important în desfăşurarea acţiunilor specifice, vor fi la rândul lor vizate de către psiholog alături de motivaţii, atitudini, voinţă etc.

Pentru testarea însuşirilor personalităţii vor fi utilizate:[150] testul 16 PF 5 Cattel;[151] Inventarul Psihologic California (CPI) - versiune prescurtată şi

---

[148] Dolan, F.E.; Scariano, M.M., *The Police in American Society*, Franklin Watts, 1988.

[149] Epuran, M., Holdevici, I., *op.cit*., 1993, pag. 247.

[150] Radu, I., Iluţ, P., Matei, L., *Psihologia socială*, Cluj-Napoca, Editura Exe SRL, 1994.

[151] Andreescu, A.; Radu, N., *Profilul specializat 16 PF5 al luptătorului destinat misiunilor speciale* (MIRA, SPP), în „Conferinţa de Psihologie Militară" (PSIHOMIL), Ministerul Apărării, 31 mai 2007; a se vedea şi în vol. „Arma psihologică în Organizaţiile Militare", Editura Universităţii „Carol I", Bucureşti, 2007.

adaptată a probei MMPI; Chestionarul de personalitate Eysenck (EPI); teste de interese Kuder pentru sondarea motivaţiilor etc.

Dintre testele proiective frecvent utilizate în selecţie, amintim: Testul Roschach, Testul Holtzman, T.A.T., Testul Rozensweig. Ca personalitate (Manual of Eysenck, 1978) sunt preferaţi luptătorii introvertiţi (rezervaţi şi distanţi exceptând prietenii intimi; tinde să-şi planifice acţiunile dispreţuind impulsurile de moment; nu îi plac excitaţiile; ia viaţa în serios şi apreciază modul de viaţă bine ordonat; îşi ţine sentimentele sub control; nu îşi pierde cumpătul uşor).[152]

4.3.1.1. Profilul modal al luptătorului antiterorist – suport pentru optimizarea psihică

Fără să mai readucem în atenţie semnificaţia structurii de personalitate ce revine demersului desfăşurat pentru predicţia performanţei în muncă[153], în conturarea cercetării am procedat la realizarea unor *profile modale* (profile profesionale specializate), utilizând în acest sens o serie de inventare/chestionare de personalitate (Inventarul de Personalitate Freiburg; Inventarul Psihologic CPI –260 / Spectrum CPI – 260 TM RO, Chestionarul 16 PF, varianta a 5-a).

Proiectat pentru a fi administrat persoanelor cu vârste peste 16 ani, *Chestionarul 16 PF- ediţia a 5-a* a fost aplicat şi la nivelul luptătorilor antiterorişti. Cu un conţinut de 16 scale sau dimensiuni de personalitate, în ciuda unor critici (Anastasi, 1976), *Chestionarul 16 PF_5 poate fi apreciat ca un mijloc util în diagnosticarea personalităţii.*[154]

Fără să insistăm asupra unor detalii tehnice specifice Chestionarului 16 PF_5, trebuie precizat că strategia recomandată pentru interpretarea profilelor psihologice implică *evaluarea indicilor de identificare a stilului de răspuns* cunoscuţi sub numele de: *Managementul Impresiei (IM), Infrecvenţa (INF) şi Complianţa (ACQ).*

De precizat este şi faptul că scorurile la *Managementul Impresiei (IM)* merg, în proporţie de 84%, în aceeaşi direcţie cu scorurile la *Conştientizarea regulilor (G+), Concretism (M-) şi Perfecţionism (Q_3+).* Aceste scoruri pot fi relaţionate, potrivit lui Pitariu (2002), cu factorul global Autocontrol (SC).

---

152 *Manual of Eysenck Personality. Questionnaire (Junior & Adult)* – University of London Press. L.T.D, 1978.
153 Andreescu; A.; Radu, N., *op. cit.,* 2007.
154 Pitariu, H., D., *op.cit.,* 2002, Anastasi, A., *Psyhological Testing. Mac Millan Publishing Co., Inc.*, New York, 1976.

Scala *Infrecvenţei (INF)* susţine strategia de validare/invalidare a profilelor psihologice, oferind informaţii cu privire la capacitatea/incapacitatea unui subiect de a alege una dintre variantele de răspuns înregistrate la fiecare item, prin alegerea variantei de incertitudine. În proporţie de 83% din răspunsuri se încadrează prin convertirea scorurilor brute în intervalul centilelor 51-93, restul de 17% variind în intervalul centilelor 93-99.[155] Valorile înregistrate confirmă validitatea protocoalelor.[156]

Scala *Complianţă (ACQ)* pune în evidenţă tendinţa subiectului de a răspunde „adevărat” la itemi, indiferent de conţinut, fiind de altfel o scală unică în versiunea V a 16 PF. Cu o variaţie a scorurilor situată între centilele 1-94, ipoteza existenţei unor răspunsuri compliante a fost infirmată pentru 100% dintre cei examinaţi, nefiind înregistrat niciun scor încadrat în centilul 95 (valoare extremă). *Tendinţele generale* sau evaluarea scorurilor extreme obţinute pe anumite profiluri constituie pasul imediat următor, utilizat în analiza profilului modal 16 PF_5.

Interpretarea factorilor globali (*Extraversiune (Ex), Anxietate (Anx), Încăpăţânare (TM), Independenţă (IN)* şi *Autocontrol (SC)* implică studierea contribuţiei factorilor primari la tendinţa acestora.

În acest sens se poate aprecia că luptătorii investigaţi sunt *persoane deschise, cu simţ practic, sociabile şi cu preferinţă pentru activităţi ce implică mişcare*. Ca şi *Extraversiunea (Ex)*, *Anxietatea (Anx)* descrisă în studiile timpurii efectuate asupra personalităţii, continuă să fie studiată în contextul „FFM” (*Five Factors Model* sau *Big Five*).

Factorul *Încăpăţânare* (Tough-Mindedness) defineşte şi el profilul luptătorului antiterorist. În situaţia unui scor extrem, ceea ce nu este cazul nostru, persoanele încăpăţânate pot fi considerate rigide, prudente faţă de necunoscuţi sau faţă de experienţele noi de viaţă. Valorile medii şi uşor peste medie înregistrate la *Apropierea Interpersonală (A)* şi *Sensibilitate (I)* caracterizează profilul luptătorului antiterorist prin receptivitate, înţelegere faţă de cei din jur şi spirit empatic. *Independenţa (IN)* gravitează în jurul tendinţei de a fi activ şi puternic, autodeterminant în gândire şi acţiune. Valoarea medie obţinută este de 6.72. Cu aspecte ce se regăsesc şi în *Dominanţă (E+/-), Implicare socială (H+), Vigilenţă (L+) şi, nu în ultimul rând, în scala Deschidere spre schimbare (Q_1+/-), Independenţa (IN)*, ca factor global, atrage atenţia asupra luptătorului antiterorist şi prin faptul că acesta savurează

[155] Andreescu; A.; Radu, N., *op. cit.,* 2007.
[156] Pitariu, H.D., *op. cit.,* 2002, Anastasi, A., *Psyhological Testing. Mac Millan Publishing Co*., Inc., New York, 1976.

încercarea de noi experiențe, manifestându-se cu ascendență asupra celorlalți. Persuasivi, fermi în opinii, dovedesc curiozitate față de nou.

Din analiza întreprinsă asupra factorilor globali: Extraversie (Ex), Anxietate (Anx), Încăpățânare (TM), Independență (IN) şi Autocontrol (SC), profilul modal (specializat) al luptătorului antiterorist poate fi conturat prin descrierea acestuia ca o persoană deschisă, sociabilă, concretă, bine organizată, atentă la tot ceea ce se petrece în jurul său, cu preferință pentru lucrul în echipă. Valoarea ridicată la Anxietate (Anx) poate fi înțeleasă şi ca ataşamentul, loialitatea luptătorului față de unitatea din care face parte, în afara acesteia neavând niciun reper de siguranță.

Capitolul V

COMPONENTA METODOLOGICĂ A ANTRENAMENTULUI PSIHOLOGIC AL LUPTĂTORULUI ANTITERORIST

5.1. Antrenamentul psihologic de bază

Antrenamentul general al luptătorului antiterorist vizează creşterea calităților de bază ale acestuia incluzând sfera proceselor psihice, a personalității şi a deprinderilor, desfăşurându-se pe tot parcursul activării luptătorului în Brigada Antiteroristă.

Sistemul nervos al omului dispune de rezerve funcționale uriaşe pe care le activează la ivirea greutăților în vederea funcțiilor perturbate. Lipsa sau pierderea curajului însă, determină evitarea, din punct de vedere psihic greutăților ducând la decuplarea mecanismelor creierului care generează reacțiile de adaptare ale organismului. Prin antrenament se urmăreşte creşterea posibilităților de rezervă ale luptătorului şi perfecționarea permanentă a activității mecanismelor de programare ale creierului, delimitarea efectelor inhibitive ale factorilor perturbatori.

Una din metodele de bază folosite în antrenamentul psihologic al luptătorilor antiterorişti este aceea a solicitărilor fizice şi psihice care se intensifică progresiv (interesul psihologului în antrenarea fizică este determinată de strânsa şi complexa relație de potențare reciprocă dintre condiția fizică şi cea psihică). Astfel sunt incluse în programul de pregătire şedințe de cros pe distanțe de 5-10 km, marşuri de 15-20 km, traversarea unor masivi muntoşi pe distanțe de peste 100 km cu aplicații tactice pe traseu (pentru însuşirea deprinderilor şi exersarea lor în folosirea antrenamentului din dotare) constituind modalități formative deosebite cu rezultate în plan psihic.

Nu este posibilă pregătirea psihică a militarului, sporirea potențialului psihic, definitivarea unei personalități de învingător în condițiile în care

subiectul nu are o susținere puternică din zona somaticului. Nu poți crea o modalitate fără un suport real fapt pentru care psihologul militar va coopera strâns cu eşalonul instrucției pur militare folosindu-se de exercițiile fizice specifice executate. Eforturile şi solicitările fizice vor avea drept scop călirea fizică pe de o parte, cât şi călirea psihică pe de altă parte. Astfel, se va urmări intensificarea eforturilor până în apropierea zonei de epuizare, militarul trebuind să continue execuția bazându-se pe voință şi motivație.

Luptătorul antiterorist profesionalizat pentru a-şi îndeplini performanțial sarcinile sale obişnuite, planificate, pentru a nu se pierde în fața dificultăților apărute în situații de forță majoră reprezentate de specificul intervenției antiteroriste, trebuie să cunoască şi să exerseze permanent perfecționarea organizării proceselor, însuşirilor şi stărilor sale psihice şi fiziologice, care stau la baza calităților şi performanțelor sale profesionale. Dacă luptătorul antiterorist îşi educă autocunoaşterea proceselor sale fiziologice şi psihice şi ia măsuri de creştere a calității acestora, atunci el va comite considerabil mai rar greşeli de calcul în activitatea sa profesională sau le va reduce la minim. În această privință este necesară o preocupare permanentă de cunoaştere a posibilităților sale fizice şi psihice, a metodelor şi tehnicilor elementare de perfecționare a acestora.

Pregătirea intelectuală vizează educarea atenției şi a spiritului de observație prin exerciții de concentrare, jocuri de atenție, studiind propriile mişcări sau ale altor luptători, studiul chinogramelor. Educarea capacității de înțelegere şi a gândirii discursive se va realiza prin lecturi, dezbateri tematice, analiza execuțiilor proprii, a greşelilor şi analiza execuției altora, acumularea unora generale şi de specialitate.

Pregătirea afectivă cuprinde educarea sentimentelor, convingerilor şi conduitei militare. Educarea spiritului de disciplină şi ordine cuprinde sfera volitivă prin realizarea unor sarcini concrete cu controlul şi analiza critică a nivelului de realizare, răspundere personală în realizarea sarcinilor, prin recuperare şi sancțiuni. Tenacitatea va fi dezvoltată prin punerea unor exerciții cu număr fix de repetări şi reluarea numărătorii în cazul în care se înregistrează erori de execuție, antrenamente în condiții îngreunate. Punerea luptătorului în situații în care să ia singuri decizii are capacitatea de creştere a hotărârii acestuia.

Antrenamentul general debutează odată cu selecția, moment în care luptătorul, prin intermediul examenelor psihologice de selecție, realizează autocunoaşterea obiectivă a posibilităților sale, a nivelului de pornire în procesul instructiv-educativ.

Prin specificul activității sale profesionale luptătorul trebuie să dispună de un nivel cel puțin mediu de dezvoltare a inteligenței generale, iar sub unele aspecte ale gândirii şi inteligenței practice, ale gândirii „pozitive“ trebuie să depăşească nivelul mediu de dezvoltare a acestor calități psihice. Zi de zi trebuie să se urmărească antrenarea capacității de a gândi concentrat, în direcția dorită, autoimpusă, asupra unui anumit subiect. În cazul în care gândirea curge concentrat, amplu şi bine orientat, se formează treptat capacitatea de a prognoza situațiile şi condițiile operativității şi eficienței cerute. Intensificarea şi înlăturarea unor obstacole interne care stau în calea propriei afirmări în activitatea profesională (aprecierea nerealistă a posibilităților, neîncrederea în sine, lipsa unei atitudini pozitive, constructive, temerile, nerespectarea unui regim rațional de viață şi activitate etc.) la care se adaugă atitudinea de angajare volitivă, pe calea autoperfecționării calităților fizice şi psihice necesare specialității luptei antiteroriste, reprezintă tot atâtea căi de a dezvolta gândirea de luptător antiterorist ca proces intelectual şi ca atitudine de viață. De asemenea, programarea neurolingvistică joacă un rol important în dezvoltarea acestui stil de gândire – pozitivist, programatic şi eficient.

Majoritatea oamenilor posedă capacități mnezice deosebite, însă nefolosite la un nivel corespunzător. Luptătorul, pe lângă întregul arsenal militar ce este pus la dispoziție trebuie să fie înarmat şi cu o memorie deosebită, în special cea vizuală. Un exercițiu de antrenament al memoriei poate fi cererea de a realiza (în sala de pregătire psihologică) un inventar al obiectelor care ştiu că există într-un loc cunoscut (altă sală de exemplu) indicându-le poziția în funcție de repere. Se mai cere o scurtă descriere a obiectelor menționând şi ceea ce le diferențiază față de alte obiecte similare. Pentru realizarea acestui inventar trebuie să se reprezinte cât mai clar cu putință spațiul şi obiectele. După realizarea inventarului se efectuează confruntarea cu situația exactă „din teren“, notându-se omisiunile şi erorile. Exercițiul se poate repeta până la obținerea unor reale performanțe mnezice.

Educarea şi autoconducerea voinței reprezintă un proces dificil nu însă imposibil. Obiecte ale autoeducării volițională pot fi sarcinile ce se execută pe linia fiecărei componente de instruire, atingerea standardelor necesare, ale calităților fizice şi psihice. Ca sarcină volițională şi mnezică poate deveni însuşirea temeinică a exercițiilor de pregătire şi autoreglare psihologică, exerciții care prin ele însele, sporesc considerabil calitățile voinței. În cadrul exercițiilor care au la bază sugestia şi autosugestia se vor folosi formule de genul: „reuşesc întotdeauna să-mi dirijez acțiunile“, „îmi impun control asupra dorințelor mele“, „mă stăpânesc în orice situații“, „mă pot stăpâni pe deplin“, „nimic nu mă poate tulbura“ etc.

Echilibrul emoţional este vizat prin antrenament autogen, prin sugestii şi autosugestii dirijate în acest sens, prin programare neurolingvistică şi prin psihoterapii de orientare comportamentalistă uzându-se desensibilizarea faţă de stimuli puternic afectogeni.

Tendinţa de exagerare a gravităţii situaţiilor care implică evenimente negative, comună tuturor oamenilor, asociată cu acţiunile de influenţare psihologică menită să slăbească capacitatea de luptă a militarului desfăşurate de grupul terorist, pot fi combătute prin demersuri executate în antrenamentul general, prin cultivarea încrederii în capacităţile proprii, în camarazi, în tehnica de luptă etc. Corecta informare a luptătorului asupra evenimentelor în care este implicat îşi spune şi ea cuvântul în prevenirea supraaprecierii inamicului.

Lipsa spiritului de ordine şi disciplină, slăbirea lui favorizează apariţia stărilor emoţionale negative – frica, anxietatea, panica – fapt pentru care se va colabora cu eşaloanele de comandă pentru preîntâmpinarea acestor reacţii: „Luptătorii trebuie învăţaţi: să-şi păstreze forţele, capacitatea de ripostă, să evite oboseala cronică, căderile morale, să se ferească de acţiuni care ar expune inutil la pericole propria viaţă şi a altora; să-şi reeduce anumite deprinderi, obiceiuri, obişnuinţe sau trebuinţe; să se descurce în condiţii grele, să-şi procure şi improvizeze mijloacele absolut necesare pentru acţiune, aşa cum cer împrejurările, fără să aştepte ca cineva să i le pună la dispoziţie [...]; să prevină îmbolnăvirea, să-şi îngrijească sănătatea, să dea ajutor răniţilor până la acordarea asistenţei medicale calificate; să promoveze un înalt spirit de cooperare pentru a păstra coeziunea subunităţii“.[157]

Tot în cadrul antrenamentului psihologic general vor fi prezentate luptătorului simptomele stresului, ale oboselii şi ale altor afecţiuni psihologice, cât şi a măsurilor de contracarare a acestora în vederea identificării din timp a apariţiei atât la propria persoană, cât şi la ceilalţi luptători, respectivelor simptome în vederea declanşării/demarării măsurilor specifice de limitare (înlăturare) a efectelor lor. Ca o a doua etapă în clădirea psihicului luptătorului, după ce nivelul de bază al proceselor psihice primare a fost consolidat şi dezvoltat, este prevăzută creşterea disponibilităţilor personalităţii fiecărui luptător în parte. Prin intermediul programării neurolingvistice, a antrenamentului autogen, prin relaxare, hipnoză fracţionată, antrenament psihoton, antrenament ideomotor se va forma personalitatea luptătorului având ca pilon principal cuvintele „EU SUNT ÎNVINGĂTOR!“. I se vor prezenta luptătorului principiile şi regulile de aplicare a metodelor şi tehnicilor descrise

[157] Burbulea, E., *op. cit.*, 1984.

mai sus pentru a şi le însuşi în vederea trecerii ulterioare la autotraining, la aplicarea individuală a lor astfel încât antiteroristul devine într-o oarecare măsură propriul său terapeut.

Inventarul tehnicilor de reglare a stărilor psihice cuprinde reglarea prin intervenţie exterioară în care psihologul utilizează convorbirea, demonstraţia, convingerea, sugestia, hipnoza, procedee psihofarmacologice, procedee fiziologice, şi autoreglarea în care sunt utilizate mijloace autoeducative, autosugestia, tehnicile de relaxare, antrenamentul psihoton, tehnicile „HATA-YOGA".

Evoluţia din punct de vedere psihologic a fiecărui luptător va fi consemnată, pentru fiecare latură psihică în parte, într-o fişă de evaluare psihologică individuală pe baza căreia se vor face analize periodice din care vor rezulta direcţiile de acţiune viitoare cu scopul eliminării deficienţelor înregistrate prin intensificarea pregătirii psihologice în sfera vizată. Tot în respectiva fişă vor fi consemnate metodele folosite, când şi cu ce rezultate asupra psihicului luptătorului. Evaluările se vor face periodic prin intermediul testelor psihologice, cât şi continuu prin observaţii directe asupra comportamentului luptătorului la şedinţele de antrenament militar.

O componentă importantă a antrenamentului de bază este antrenamentul în condiţii de stres ale cărui caracteristici se vor descrie în continuare.

5.2. Antrenamente psihologice în condiţii de stres

Instruirea luptătorului antiterorist urmează modelele propuse în activitatea sportivă de performanţă, combinate cu teoria generală a învăţării şi cu „Sindromul de Adaptare Generală", descris de Hans Selye. Astfel, în momentul în care militarul este amplasat într-o situaţie de luptă simulată, rezultatele sale vor fi supuse unei degradări iniţiale urmată de o îmbunătăţire datorată activărilor mecanismelor de apărare, fapt ce determină o mai bună adaptare la mediu. La final, în cazul în care factorii stresanţi nu sunt înlăturaţi se intră în faza de epuizare. Pentru a reduce efectele datorate stresului şi, implicit, creşterea combativităţii, una din metode este reprezentată de obligarea luptătorului să acţioneze în condiţiile de stres de luptă, a-l ajuta să-şi formeze deprinderi multiple necesare acţionării în condiţii de stres.

Instruirea trebuie făcută pentru însuşirea modelelor de luptă în condiţii de suprasolicitare, însă trebuie avut în vedere ca militarul să nu intre în faza de epuizare. Faza de recuperare nu cuprinde repaus total, ci vizează menţinerea în sfera performanţei prin transfer de însuşire însemnând aplicarea aceloraşi tipuri

de proceduri la situații de stres atât de mare, cât şi de mică intensitate. Pentru proiectarea unui anumit tip de antrenament în condiții de stres este necesară evidențierea factorilor stresanți care pot apărea în luptă.

Scopul antrenamentelor în condiții de risc ipotetic vizează obținerea de către militar a performanțelor deținute în condiții normale de antrenament, crearea unor comportamente optime pentru ieşirea de sub influența pericolului pe timpul luptei, producerea unor emoții caracteristice, însă la un nivel inferior, pentru ca militarul să se poată obişnui cu gândul nesiguranței, al rănirii şi al traumelor.

Antrenamentele vor viza maximizarea ritmului de execuție, intensității solicitării militarilor, duratei îndeplinirii misiunilor. Astfel este necesară în organizarea unor exerciții în condiții de stres introducerea următoarelor elemente:

- mărirea ritmului activității şi reducerea termenelor de îndeplinire a misiunilor în condițiile insuficienței informațiilor, a contraacțiunii puternice a adversarului;
- introducerea pe parcursul exercițiilor a unor obstacole neprevăzute, a unor dificultăți neaşteptate datorate pierderilor în personal;
- întreruperea temporară a legăturilor de transmisiuni prin care se realizează conducerea;
- misiuni care să oblige la alegerea uneia dintre mai multe variante de rezolvare;
- crearea de situații care să ducă la insucces parțial şi care să reclame sporirea activității ulterioare;
- crearea de situații în care militarii să acționeze independent şi realizarea unor momente de izolare temporară.

Crearea situațiilor considerate favorabile acestui tip de instrucție depinde de imaginația şi de experiența comandanților, de cunoaşterea în profunzime a acțiunilor de luptă şi a efectelor psihologice ale elementelor acestora. Se vor simula situații în care grupul terorist ripostează mult mai puternic față de aşteptările inițiale (vizându-se obişnuirea luptătorului cu surprinderea şi formarea deprinderilor necesare evitării blocajului psihologic), vizibilitatea redusă (ceață, noapte, fum), treceri prin baraje de foc, escaladarea lucrărilor de fortificații, rămânerea militarului în obiectivul vizat în condițiile în care grupa de intervenții s-a retras, zgomot puternic, lupta corp la corp, acțiune în imobil necunoscut, întrebuințarea grenadelor de instrucție etc.

Pentru o apreciere care să tindă spre exhaustivitate a situațiilor dificile apărute în timpul îndeplinirii misiunilor de luptă eşaloanele superioare pot

realiza prin formarea unor grupe compuse din comandanţi psihologi, luptători în grupele de intervenţie, şedinţe de brainstorming sau aplică metoda scenariilor evidenţiind viitori posibili de care să se ţină cont în proiectarea antrenamentelor în condiţii de stres specific misiunilor de luptă.

Principiul psihologic de la care porneşte această metodă de antrenament îşi are originea în psihoterapia comportamentală prin decondiţionare şi se exprimă prin faptul că repetarea excesivă a unei conduite nu duce la întărirea, ci la stingerea răspunsului respectiv. Considerând frica un comportament achiziţionat, prin antrenament se obţine un răspuns invers, opus fricii primar achiziţionate, dar mai puternic decât aceasta pe care o anulează. De asemenea, se produce o desensibilizare faţă de stresorii apăruţi în mod coordonat de către proiectantul situaţiei în care se desfăşoară aplicaţia respectivă. Militarul va trebui să se obişnuiască cu ideea de pericol, în general, şi nu doar cu cel specific misiunilor de luptă caracteristice.

Pentru a schimba o atitudine este necesară schimbarea unei atitudini de nivel superior. Bazându-se pe această lege a schimbării atitudinale, procesul de instrucţie va include în etapele de pregătire ce au ca unul din obiective desensibilizarea faţă de pericol, exerciţii de paraşutism, alpinism, arte marţiale, exerciţii cu grad înalt de periculozitate, cu probabilitate crescută de rănire.

5.2.1. Antrenamentul autogen

Având ca sursă hipnoza medicală, Schultz (medic psihiatru german) dezvoltă în 1920 în Germania „Metoda Antrenamentului Autogen" definit de acesta ca fiind un exerciţiu generat (genos) din interiorul eului (autos).[158]

Fenomenele care stau la baza antrenamentelor autogene sunt demult cunoscute medicinii şi sistemelor YOGA. Hipnologia medicală dispune de metode de disipare a funcţiilor fiziologice şi psihologice ale omului prin intermediul sugestiei nu numai în timpul somnului. Rezultate analoage se pot obţine şi cu ajutorul autosugestiei.

Fenomenele psihologice negative ale omului sunt strâns legate de creşterea tonusului muşchilor scheletici şi relaxarea lor voluntară, se poate folosi ca metodă terapeutică de sine stătătoare. În practica medicală şi sportivă de performanţă ea a căpătat denumirea de *relaxare progresivă*. Antrenamentul progresiv şi sistematic al reacţiilor psihosomatice şi al proceselor nervoase centrale cu ajutorul anumitor procedee permite să se elaboreze, la luptătorul antiterorist, un complex iniţial de deprindere, de autoreglare psihofiziologică.

[158] Holdevici, I., Vasilescu, I.P., *op. cit.*, 1988, pag. 131.

Perfecţionarea şi utilizarea lor prin practică individuală oferă posibilitatea fiecărui luptător să-şi modifice, în mod orientat, dispoziţia şi starea psihică proprie, să se odihnească şi să se recupereze după efort, să se autorelaxeze, să-şi autoregleze funcţiile autonome, să reducă durerea, să-şi întărească eul prin formele sugestive speciale, să se perfecţioneze în tehnica introspecţiei, să-şi regleze durata şi prelungirea somnului, să-şi menţină la nivel corespunzător capacitatea de muncă etc.

„Mai recent, metoda a început să fie utilizată în medicina preventivă pentru creşterea rezistenţei la frustrare şi la alţi factori stresanţi, cât şi în pregătirea psihologică a sportivilor de performanţă şi a cosmonauţilor". Relaţia interpersonală luptător – psiholog pune accentul, în cadrul acestei metode, pe caracterul activ al participării luptătorului însuşi, subliniind principiul activismului subiectului în cursul actului psihoterapeutic. Rolul psihologului este acela de a asigura dirijarea antrenamentului, însuşirea tehnicii psihoterapeutice, obişnuirea luptătorului să gândească şi să trăiască anumite senzaţii (de greutate, de căldură, de destindere etc.). Pe acest fond de calm şi confort psihic rezultat prin anumite formule cheie (specifice fiecărui segment corporal), dar şi fiecărei faze a curei psihoterapeutice, psihologul încearcă dezvoltarea unor reprezentări şi a unor stări de trăire imaginativă, analogă cu situaţia hipnagogică (de trecere de la veghe la somn).[159]

Incinta în care se va desfăşura şedinţa de antrenament, utilizând metoda antrenamentului autogen, trebuie să asigure luptătorului confort termic, o luminozitate scăzută şi să fie lipsit de excitanţi senzoriali. Poziţiile pe care le va adopta luptătorul vor fi:

- *decubit dorsal*, cu capul uşor ridicat, cu antebraţele în flexie uşoară şi mâinile în pronaţie;
- *poziţia în fotoliu*, cu spatele rezemat, cu membrele superioare pe braţele fotoliului, cu coapsele uşor îndepărtate şi gambele în unghi drept;
- *poziţia vizitiului*, luptătorul şezând aplecat înainte, cu braţele rezemate de coapse.

În antrenamentele autogene sunt evidenţiate trei căi principale care, în general, sunt cunoscute fiecărui individ în parte, însă nevalorificate datorită lipsei deprinderilor necesare şi a neînsuşirii exerciţiilor care stau la baza formării acestora.

Prima cale, şi cea mai importantă, este influenţa tonusului muşchilor scheletici şi a respiraţiei asupra sistemului nervos central. Este cunoscut faptul

[159] Predescu, V., *Psihiatrie*, Editura Medicală, Bucureşti, 1989, pag. 617.

că starea psihică a omului se manifestă într-un anumit mod, în caracteristicile respiraţiei, în mimică, în gesturi şi mişcări.

Dacă prin eforturi conştiente se inhibă reacţiile motrice, „masca“ proprie unei anumite stări interioare, aceasta din urmă slăbeşte vizibil sau dispare complet, şi invers, dacă tonusul mimicii mişcărilor proprii li se imprimă o „mască” caracteristică unei anumite stări emoţionale, atunci aceasta este însoţită treptat şi de o trăire interioară corespunzătoare.

Elaborarea exerciţiilor de relaxare a muşchilor trebuie să aibă în vedere faptul că cele mai bogate legături de activizare le posedă muşchii feţei şi ai mâinii drepte (la dreptaci). De aceea, este bine să se înceapă cu aceştia, iar apoi să se obţină destinderea completă şi a celorlalte grupe de muşchi. Deprinderile dobândite de îndepărtare a încordării musculare vor contribui de la sine la menţinerea unei bune capacităţi de muncă şi la normalizarea somnului de noapte. Asupra excitabilităţii sistemului nervos influenţează, de asemenea, ritmul respiraţiei. Accelerarea ritmului respiraţiei creşte activismul organismului.

Cea de-a doua cale principală de influenţă psihogenă asupra funcţiilor autonome, vegetative ale organismului (frecvenţă cardiacă, tonus vascular etc.) o constituie rolul activ al reprezentărilor sau imaginilor mentale. Imaginea mintală vie, expresivă este un instrument deosebit de influenţare a stării psihice a omului. Ordinele mintale de constricţie a vaselor sanguine din zona feţei sau de reducere a frecvenţei cardiace vor fi fără succes atâta vreme cât nu vom imagina clar o situaţie în care acest lucru se întâmplă cu preponderenţă. Pe fondul unei stări de relaxare, eficienţa reprezentărilor mintale creşte, iar acest efect este folosit eficient în antrenamentul autogen.

A treia cale de influenţă psihogenă aparţine rolului reglator şi programator al cuvântului, al cuvântului rostit cu voce tare sau mintal. În starea de relaxare, obţinută în procesul antrenamentelor, influenţa autosugestionării verbale creşte mai ales când conţinutul său semantic este foarte expresiv. De aceea, frazele sau formulele verbale de sugestionare trebuie să fie foarte simple şi scurte, iar mintal acestea trebuie să fie rostite lent, în ritmul respiraţiei.

Antrenamentul autogen cuprinde un ansamblu de exerciţii fizice şi psihice, cuprinzând două cicluri:[160]

A. Ciclul inferior include exerciţii în care decontracţia concentrativă vizează direcţiile: musculară, sistem cardiovascular, sistem respirator, organe abdominale şi zona capului.

Timp de şase până la zece săptămâni luptătorul va însuşi o serie de şase exerciţii care, în urma practicării, induc un calm interior şi o stare hipnotică.

[160] Holdevici, I., Vasilescu, I.P., *op. cit.*, pag. 132-136.

Primul exercițiu urmărește însușirea relaxării musculare prin reprezentarea senzației de greutate în următoarea succesiune: mâna dreaptă-stângă, picior drept-stâng. Avându-se textul înregistrat pe casetă, acest exercițiu induce o senzație de greutate plăcută în întregul corp, în mod progresiv, tot mai puternică la fiecare expirație.

Ulterior obținerii senzației de greutate se trece la al doilea exercițiu care vizează însușirea senzației de căldură, urmând modelul primului exercițiu.

Al treilea exercițiu realizează concentrarea asupra cordului, în vederea încetinirii ritmului cardiac.

Controlul respirației, perfecționarea deprinderilor de dirijare voluntară a ei se va efectua în cadrul celui de-al patrulea exercițiu.

Urmează reglarea funcționării organelor abdominale prin concentrare asupra plexului solar și, în final, al șaselea exercițiu care vizează perceperea unei vasoconstricții în zona frunții.

Un model de antrenament autogen cuprinde formule de genul:

a) Inducerea senzației de greutate la nivelul brațului:

- *"sunt în întregime liniștit și cu desăvârșire calm";*
- *"toți mușchii îmi sunt destinși și relaxați";*
- *"o liniște plăcută mă înconjoară";*
- *"calmul mă inundă";*
- *"nimic nu-mi tulbură liniștea";*
- *"simt o pace și o liniște interioară profunde";*
- *"sunt foarte calm și liniștit";*
- *"brațul meu drept e greu, din ce în ce mai greu";*
- *"brațul meu drept devine tot mai greu";*
- *"o greutate ca de plumb îmi cuprinde umărul, brațul, mâna și îmi ajunge până la degete";*
- *"brațul meu drept e foarte greu";*
- *"brațul meu drept este greu ca de plumb";*
- *"simt liniște și greutate".*

În mod similar se induce senzația de greutate la brațul stâng, piciorul drept, apoi cel stâng în această ordine.

b) Generalizarea senzației de greutate:

- *"o liniște plăcută mă împresoară";*
- *"calmul mă inundă tot mai mult";*
- *"simt o liniște și o pace interioare";*
- *"sunt complet calm";*

- *"întregul meu corp este destins şi relaxat";*
- *"umerii, brațele, mâinile, picioarele sunt grele, foarte grele";*
- *"întregul meu corp este foarte greu";*
- *"întregul meu corp este cuprins de o greutate foarte mare";*
- *"corpul meu este greu, greu ca de plumb";*
- *"liniştea şi greutatea mă împresoară";*
- *"sunt foarte calm şi liniştit".*

c) Inducerea senzației de căldură la nivelul brațului drept:

- *"o căldură plăcută îmi cuprinde brațul drept";*
- *"o căldură plăcută îmi cuprinde brațul drept, mâna dreaptă şi ajunge până la degete";*
- *"vasele de sânge se dilată şi simt căldura în brațul drept";*
- *"o căldură plăcută îmi cuprinde brațul şi mâna dreaptă";*
- *"brațul meu devine cald, ca şi cum ar fi cufundat într-o baie caldă";*
- *"brațul meu drept este învăluit într-o căldură liniştitoare";*
- *"linişte, greutate, căldură";*
- *"liniştea şi echilibrul mă împresoară";*

Analog se însuşeşte senzația de căldură pentru mâna stângă, piciorul drept şi apoi piciorul stâng.

d) Generalizarea senzației de căldură:

- *"întregul meu corp este relaxat, perfect liniştit";*
- *"o căldură plăcută îmi cuprinde umerii, brațele, mâinile, picioarele";*
- *"o căldură plăcută îmi cuprinde tot corpul";*
- *"întregul meu corp este scăldat într-o căldură plăcută";*
- *"întregul meu corp este cuprins de o căldură plăcută ca într-o baie caldă";*
- *"sunt liniştit şi relaxat";*
- *"liniştea şi echilibrul mă împresoară";*
- *"mă las cuprins de tihna senină şi necontenitul echilibru";*
- *"sunt în întregime liniştit";*
- *"sunt cu desăvârşire calm";*
- *"întregul meu corp este relaxat, destins, inert";*
- *"întregul meu corp este greu";*
- *"simt în tot corpul o greutate copleşitoare";*
- *"corpul meu este greu şi destins ca un arc în repaus";*

- *"o căldură agreabilă îmi cuprinde tot corpul";*
- *"tot corpul meu este scăldat într-o căldură plăcută şi liniştitoare";*
- *"simt o căldură plăcută care-mi cuprinde tot corpul".*

e) Exerciţii pentru liniştirea bătăilor inimii:

- *"inima mea bate liniştit, foarte liniştit";*
- *"inima mea bate liniştit şi egal, împrăştiind tot sângele în corp";*
- *"inima mea bate liniştit şi egal";*
- *"inima parcă lucrează de la sine";*
- *"inima bate liniştit, calm şi egal";*
- *"sunt perfect liniştit şi relaxat";*

f) Exerciţii pentru calmarea respiraţiei:

- *"respiraţia mea devine liniştită şi rară";*
- *"respir liber şi aproape de la sine aerul din jurul meu";*
- *"respir calm şi liniştit, fără efort";*
- *"respir foarte calm şi liniştit".*

g) Exerciţii pentru trăirea senzaţiei de căldură în jurul plexului solar:

- *"sunt perfect calm şi relaxat";*
- *"sunt perfect liniştit";*
- *"abdomenul meu este foarte liniştit şi relaxat";*
- *"muşchii abdomenului sunt destinşi, orice tensiune dispare";*
- *"plexul solar este cuprins de o căldură plăcută";*
- *"plexul solar e cald şi relaxat".*

h) Exerciţii pentru inducerea vasoconstricţiei în zona frunţii:

- *"îmi simt corpul liber şi uşor";*
- *"muşchii feţei sunt relaxaţi";*
- *"bărbia este destinsă şi relaxată";*
- *"fruntea devine rece şi tot mai destinsă";*
- *"simt cum aerul rece îmi împresoară tâmplele";*
- *"simt răcoare în zona frunţii";*
- *"creierul îmi este limpede ca un izvor de munte";*
- *"îmi simt capul foarte limpede";*
- *"sunt perfect liniştit şi relaxat";*

B. Trecerea la exerciţiile din cadrul ciclului superior se face doar după însuşirea temeinică şi practicarea timp de şase luni la doi ani a exerciţiilor ciclului inferior.

În această fază se utilizează:

a) concentrarea pe culoarea preferată;
b) concentrarea pe culori impuse;
c) concentrarea pe obiecte concrete;
d) concentrarea pe idei abstracte;
e) trăirea „sentimentului propriu” (subiectul este instruit să reproducă în interiorul său starea afectivă pe care şi-o doreşte cel mai mult) şi interogarea propriului subconştient.

Dacă condițiile ciclului inferior al antrenamentului autogen nu prezintă efecte nocive, cele corespunzătoare ciclului superior, în condițiile în care nu sunt asistate şi direcționate de un psihoterapeut experimentat pot produce destructurări ale personalității luptătorului. Este nerecomandată trecerea la practicarea exercițiilor ciclului superior până când nu au fost însuşite şi practicate temeinic exercițiile ciclului inferior de-a lungul unei perioade de şase luni la doi ani în funcție de performanțele luptătorului.

„Stările emoționale, reacțiile inadecvate şi disproporționate, emoțiile parazite, stările de afect sunt susceptibile de a diminua şi a dispărea, în timp ce trăirile afective autentice sunt mai vii şi mai profund resimțite“[161] Derivă de aici utilitatea absolută a practicării antrenamentului autogen în scopul obținerii echilibrului emoțional în fața situațiilor de luptă, în scopul contracarării şi prevenirii traumelor psihologice datorate stresului de luptă (inclusiv traumei psihice datorate acțiunii luptătorului de a elimina fizic din câmpul de luptă un element terorist!).

„În afara indicațiilor medicale, treiningul autogen are indicații în cele mai variate stări psihice de tensiune nervoasă, de surmenaj, asupra cărora are un efect de reechilibrare şi recuperare de prim ordin.“[162]

5.2.2. Antrenamentul ideomotor

Cercetările asupra acestei metode s-au realizat, mai ales, pentru îmbunătățirea rezultatelor sportivilor de performanță de către Puni (1940), Alekseev (1978), Belkin (1983), Vendel, Denis şi Klagston (1943), Halverston (1949), în Holdevici; Epuran (1988).[163]

Antrenamentul ideomotor constituie o modalitate de pregătire psihică prin interpretarea mintală a unei activități planificate. În orice tip de activitate umană există posibilitatea previziunii succesiunii operațiilor şi a rezultatelor

[161] Predescu ,V., *op. cit.,* pag. 620.
[162] *Ibidem.*
[163] Holdevici; Epuran, *op. cit.,* (1988).

acestora. Nicio activitate care presupune stres, încordare, pericol, nu se desfăşoară în condiţii optime, dacă psihicul luptătorului nu este adus într-o stare adecvată de lucru. În perioada de debut a îndeplinirii sarcinilor specifice, luptătorul antiterorist trebuie să se preocupe, concentrat de problema care urmează să fie soluţionată. În cazul în care sunt sesizate tendinţe de iritare, pripeală, agitaţii, conflicte, militarul trebuie să se „izoleze" într-o sferă imaginară protectoare de mediu pentru puţin timp, să se decupleze de la toţi factorii perturbatori şi să facă exerciţii de autocontrol şi autopregătire.

În categoria exerciţiilor de autopregătire intră şi antrenamentul ideomotor ca legătură puternică între gândire şi mişcare. „Gândul despre o anumită mişcare pare să producă mişcarea însăşi"[164] fapt care stă la baza radiesteziei de azi şi „gândirii viitorului" în antichitate, cât şi a antrenamentului ideomotor. Reprezentările ideomotorii complexe ale mişcărilor, bazate pe o execuţie personală prealabilă, reprezintă mecanismul antrenamentului ideomotor. Luptătorul se concentrează, se înviorează, adoptă o ţinută corespunzătoare de pregătire interioară şi exterioară (scoate înainte pieptul, îşi îndreaptă coloana, privirea este vioaie, calmă, plină de optimism. În această situaţie se pot închide ochii pentru scurt timp şi se poate imagina cu claritate şi precizie succesiunea acţiunilor).

Similar realităţii se derulează filmul cu întreaga succesiune a acţiunilor sau numai repetarea în gând a ceea ce trebuie făcut în momentele sau situaţiile „cheie" ale misiunii. Se va insista pe reprezentarea „cazurilor speciale" posibile şi asupra modului în care se poate orienta şi acţiona corespunzător acestor situaţii.

O asemenea interpretare mintală a modului de acţiune corectă într-o situaţie specială ce poate să apară în activitatea reală, ulterioară, pregăteşte psihicul pentru un anumit regim de lucru, îndepărtează terenul ce ar furniza dezorientarea, încordarea fizică şi emoţională. La nivel mintal se formează complexul de acţiuni gata pregătite pentru situaţiile reale dificile de acţiune.

Spre deosebire de reverie, ca proces pasiv, nedirijat, fără obiective precise, antrenamentul ideomotor este un proces activ, sistematic şi dirijat având ca scop educarea unei reprezentări sau a unui grup de reprezentări.

Aplicabilitatea antrenamentului ideomotor în domeniul sportului de performanţă se poate extrapola uşor în pregătirea luptătorului antiterorist, realizându-se astfel:

a) accelerarea şi creşterea eficienţei învăţării unor acte motrice;

[164] Holdevici, I., Vasilescu I. P., *op. cit.*, 1988, pag. 147.

b) perfecţionarea mişcărilor;

c) corectarea unor greşeli în execuţia mişcărilor;

d) recuperarea deprinderilor motrice după accidente sau îmbolnăviri;

e) familiarizarea sportivului cu situaţia de concurs şi desensibilizarea faţă de factorii stresanţi specifici acestuia.

În cazul luptătorului antiterorist, primele trei efecte ale antrenamentului ideomotor vor fi valorificate cu preponderenţă în procesul de pregătire psihologică de bază mulată pe activitatea de pregătire militară şi fizică, al patrulea în procesul asistenţei psihologice diferenţiate atunci când luptătorul necesită atenţie psihologică individuală, iar ultimul este folosit cu preponderenţă în desensibilizarea faţă de condiţiile speciale de luptă, în eliminarea fricii de a fi schilodit, în diminuarea efectelor apărute în urma acţiunii luptătorului antiterorist de a elimina fizic un terorist etc.

Pentru realizarea în bune condiţii a antrenamentului ideomotor este necesară urmarea unei serii de indicaţii.[165]

1. Antrenamentul mintal se practică numai atunci când luptătorul antiterorist nu este angajat efectiv în execuţia unei acţiuni. Altfel, atât antrenamentul, cât şi acţiunea respectivă ar avea de suferit, militarul neputându-se concentra pe o sarcină precisă.

2. Este important să se respecte mintal o secvenţă suficient de mare a acţiunii pentru a nu fi perturbat ritmul natural de lucru al organismului.

3. Luptătorul trebuie să-şi concentreze atenţia asupra punctelor cheie ale acţiunii.

4. Eficienţa antrenamentului mintal este asigurată în parte de determinarea precisă şi exactă a stimulilor discriminativi specifici pentru o anumită mişcare şi pentru un anumit luptător. Este de dorit ca acest lucru să fie făcut de luptător împreună cu comandantul instructor şi cu psihologul.

5. Activitatea aleasă pentru antrenamentul mintal trebuie să fie foarte clar precizată: acţiunea de executare a focului, un procedeu de luptă corp la corp etc. cu punctarea momentelor de începere şi de final a activităţii alese.

6. După stabilirea problemei, luptătorul trebuie să se decidă cu privire la elementele asupra cărora insistă: menţinerea execuţiei unui act motric în limitele unor parametri stabili, perfecţionarea unei deprinderi etc. Pentru a se menţine nivelul performanţei trebuie să fie repetate mintal elementele

[165] *Ibidem*, pag. 149.

cunoscute, iar pentru depăşirea nivelului vechii performanţe se impune adoptarea unor noi tehnici de execuţie.

7. Trebuie diferenţiată practica corectă de cea eronată, pentru a nu face antrenament mintal pe un mod de execuţie greşit.

8. O condiţie de realizare a antrenamentului este starea de relaxare musculară şi psihică ca premisă a acţiunii de autoobservare pasivă şi obiectivă a propriei performanţe şi a propriilor trăiri afective.

9. Antrenamentul mintal este un exerciţiu de concentrare pasivă şi nu o explorare menită să aducă tensiuni în momentul în care au fost sesizate erori. Luptătorul trebuie să-şi corecteze, tot în plan mintal, cu calm, modelul de execuţie, reluând apoi concentrarea.

10. Detectarea cauzelor greşelilor este mai importantă decât corectarea lor, pur şi simplu, în plan mintal.

11. În cazul în care anxietatea se prezintă ca sursă de generare a erorilor, atenţia trebuie concentrată asupra stimulilor capabili să reducă supraîncordarea. Acest lucru este posibil prin obţinerea stărilor afective pozitive rezultate din reprezentarea succeselor din trecut, prin crearea propriei imagini mintale de învingător.

Aşadar, antrenamentul ideomotor exercită şi asupra stării emoţionale a luptătorului înaintea executării unei misiuni specifice. El reprezintă pentru luptător un plan de acţiune special elaborat de comandantul grupului de intervenţie, plan care prevede corectarea şi controlarea comportamentului şi a stării emoţionale a sa şi a membrilor grupului, înaintea şi pe timpul executării misiunilor.

5.2.3. Antrenamentul psihoton

Antrenamentul psihoton, la elaborarea căruia şi-au adus contribuţia Eric de Vinter, Cabot, Ferrer, Hombravella, Vaulko, M. Epuran, este o metodă de modelare a nivelului afectivităţii şi de păstrare intactă a energiei psihice a luptătorului (în cazul militarului antiterorist) având la bază relaxarea (obţinută prin exerciţii similare ciclului inferior al antrenamentului autogen) însoţită de activare prin concentrare mintală asupra unor elemente specifice activităţii de intervenţie antiteroristă.

Utilitatea antrenamentului psihoton a fost demonstrată în special în domeniul sportului de performanţă[166], printre efectele sale numărându-se:

---

166 *Ibidem,* pag. 140.

1. ameliorarea odihnei;
2. recuperarea după efort;
3. creşterea capacității de concentrare;
4. echilibrarea tensiunilor musculare;
5. controlul emotivității şi creşterea stabilității psihice în sfera emoțională;
6. intrarea în formă pentru realizarea misiunilor ordonate;
7. scăderea anxietății;
8. creşterea încrederii în sine;
9. creşterea rezistenței la stres;
10. scăderea vulnerabilității la factori externi, perturbatori;
11. controlul obiectiv mai bun al execuției actului motric;
12. reducerea la minimum a decalajului dintre posibilitățile reale ale luptătorului şi rezultatele obținute la antrenamente.

Folosirea sistematică a tehnicii psihotone asigură posibilitatea formării unor reflexe condiționate de relaxare, cu efect de control (reglare şi autoreglare) asupra stărilor psihice, reflexe ce pot fi folosite cu succes în timpul premergător intervenției antiteroriste. Etapele pregătirii psihotone, aşa cum au fost prezentate la Colocviul internațional de pregătire psihosomatică a sportivului, de la Paris, din 1967, sunt: inițierea sau faza preliminară, care cuprinde:

- test de relaxare musculară;
- conştientizarea opoziției *mişcare activă* - *relaxare pasivă*;
- controlul respirator relaxant.

a) Faza de antrenament autogen, care cuprinde:
   - experiența greutății;
   - experiența căldurii;
   - reglare cardiacă şi reglare abdominală:
   - controlul zonelor cefalice;
   - formele de sugestionare.

b) Faza specific sportivă, care cuprinde:
   - controlul muscular localizat;
   - modificări pasive liniare;
   - relaxarea ochilor şi a aparatului fonator;
   - eliminarea hipertoniilor localizate;
   - relaxarea diferențiată electivă;
   - relaxare fracționată;

- activare cu revenire tonică şi stimulare psihică cu formule sugestive (pentru activare);
- antrenamentul modelat cu punere în formă.

Şedinţa de antrenament trebuie să se desfăşoare sub control strict de către cadre calificate, cu pregătire specială – medic, psiholog, comandant – existând pericolul destructurării personalităţii în condiţiile în care acesta este practicat corect. Un model orientativ de relaxare în cadrul antrenamentului psihoton utilizabil pentru refacerea după efort prezintă următoarele sugestii: „Începem terapia de psihorelaxare şi refacere! Vă rog să vă întindeţi pe spate cu braţele uşor îndepărtate de trunchi. Picioarele, de asemenea, întinse, uşor depărtate, cu tălpile îndreptate spre exterior. În această poziţie trebuie să realizaţi o senzaţie de comoditate generală. Închideţi ochii, ascultaţi ceea ce urmează şi încercaţi să vă concentraţi asupra comenzilor care vi se dau”.

1. Însuşirea senzaţiei de greutate.

„Sunt în întregime liniştit şi cu desăvârşire calm. Toţi muşchii mei sunt destinşi şi relaxaţi. O linişte plăcută mă înconjoară. Calmul mă inundă. Nimic nu-mi tulbură liniştea. Simt o pace şi o linişte profundă. Sunt complet calm. Braţul meu drept este greu, foarte greu. O greutate ca de plumb îmi cuprinde umărul, braţul, palma şi ajunge până la vârful degetelor. Braţul meu drept este foarte greu. Simt linişte şi greutate. Braţul meu stâng este greu, foarte greu. Greutatea îmi cuprinde umărul, braţul, palma şi ajunge până în vârful degetelor. O linişte plăcută mă înconjoară. Calmul mă cuprinde. Simt o linişte şi o pace interioară. Piciorul meu drept este greu, foarte greu. O greutate ca de plumb îmi cuprinde piciorul drept. Piciorul meu drept este greu, din ce în ce mai greu. Simt linişte şi greutate. Piciorul meu stâng este greu, foarte greu. O greutate ca de plumb îmi cuprinde piciorul stâng. Piciorul meu stâng este greu, din ce în ce mai greu. Sunt calm, foarte calm, relaxat. Simt o linişte şi o pace interioară. Întregul meu corp este relaxat. Umerii, braţele, palmele, picioarele sunt grele. Întregul meu corp este greu, foarte greu. Sunt în întregime relaxat, cu desăvârşire calm. Liniştea şi greutatea mă împresoară”.

Experienţa căldurii.

„O căldură îmi cuprinde braţul drept, mâna dreaptă şi ajunge până în vârful degetelor. Braţul meu drept este cald, învăluit într-o căldură odihnitoare. Sunt calm, foarte calm, relaxat. O căldură agreabilă îmi cuprinde braţul stâng, mâna stângă şi ajunge până la vârfurile degetelor. Braţul meu stâng este cald. Simt linişte, greutate, căldură. Piciorul meu drept este cald. O căldură agreabilă îmi cuprinde piciorul drept. Piciorul stâng este cald. O căldură agreabilă îmi cuprinde piciorul stâng. Simt linişte, greutate, căldură.

Liniştea şi echilibrul mă împresoară. Întregul meu corp este relaxat, destins. O căldură plăcută îmi împresoară umerii, braţele, palmele, picioarele. Sunt calm, foarte calm, destins, relaxat. Liniştea şi echilibrul mă împresoară. Sunt cu desăvârşire liniştit, calm. Întregul meu corp este destins, relaxat. Inima mea bate liniştit, egal. Sunt calm, destins, relaxat. Respiraţia mea e liniştită şi rară. Respir liber şi liniştit aerul din jurul meu. Sunt calm, destins, relaxat. Liniştea şi echilibrul mă împresoară. Simt o linişte şi o pace interioară. Liniştea şi echilibrul mă împresoară. Simt o linişte şi o pace interioară. Linişte, echilibru, calm. Pauză mare. Mişcaţi braţele în sus şi în jos de trei ori. Strângeţi pumnii... inspiraţi profund... Încă o dată.... şi încă o dată ! Deschideţi ochii. Vă ridicaţi încet şi vă reluaţi activitatea".

Faza de activare a antrenamentului psihoton presupune o mobilizare musculară şi o stimulare volitivă presupunând mobilizarea resurselor psihice ale luptătorului.

5.3. Asistenţa psihologică diferenţiată

Nu toţi luptătorii se dezvoltă identic din punct de vedere psihologic, fapt care determină o individualizare a pregătirii psihologice derivate din antrenamentul psihologic de bază.

Unul din rolurile jucate de asistenţa psihologică este acela de a „finisa“ ceea ce s-a format prin antrenamentul de bază. Confruntarea profilului psihologic al luptătorului cu profilul „modal”, care este expresia la cel mai înalt nivel a cerinţelor în domeniu, reprezintă una din sarcinile principale ale asistenţei. Comparaţia respectivă scoate la lumină direcţiile de acţiune, arată aptitudinile şi atitudinile care trebuiesc dezvoltate, trăsăturile deficitare sau negative care trebuie corelate sau eliminate. Asistenţa psihologică diferenţiată a luptătorului antiterorist va urma modelul propus de Epuran şi Holdevici (1993) pentru sportivi, adaptat cerinţelor luptei antiteroriste. „Asistenţa psihologică cuprinde un ansamblu de măsuri care au menirea de a-l susţine pe luptător (n.n.) în eforturile sale, de a-l ajuta să realizeze la nivel maximal performanţa de care este capabil“.[167]

Obiectivele vizate de asistenţa psihologică diferenţiate, stabilite de către psiholog în colaborare cu eşalonul de comandă, vor fi următoarele:

1. Cunoaşterea particularităţilor psihologice individuale ale luptătorului şi măsura în care acestea corespund cu solicitările generale militare şi cu solicitările specifice ramurii de antiterorism.

[167] Epuran; Holdevici, *op. cit.,* 1993, pag. 237.

Îndeplinirea acestui obiectiv va decurge din realizarea psihodiagnozei, urmărindu-se următoarele probleme:

a) particularităţile atenţiei (concentrare, stabilitate, distribuţie), nivelul vigilenţei şi orientării activităţii psihice;

b) caracteristicile percepţiilor şi reprezentărilor cu accent deosebit asupra percepţiilor „specializate" şi asupra reprezentărilor mişcărilor;

c) nivelul memoriei (vizuale, auditive, motrice);

d) nivelul intelectual;

e) structura psihomotricităţii; aptitudinile;

f) echilibrul emoţional;

g) particularităţile temperamentale;

h) atitudini şi trăsături de caracter;

i) motivaţia pentru activitatea antiteroristă;

j) integrarea socială a luptătorului.

2. Asistenţa psihologică în cadrul antrenamentului psihologic de bază.

În acest sens, se vor întocmi documente care să sintetizeze aspectele principale ale pregătirii psihologice a luptătorului:

a) programa pregătirii psihologice generale pentru grupa de luptători, cu notaţii privind individualizarea;

b) planurile individuale de pregătire psihologică de bază;

c) planurile etapelor, ciclurilor, lecţiilor cu specificarea obiectivelor, mijloacelor şi metodelor individualizate de pregătire psihologică pentru fiecare luptător.

3. Asistenţa psihologică privitoare la aspectele speciale ale pregătirii luptătorului pentru intervenţia antiteroristă. Vor fi urmărite aspecte despre modul în care se comportă luptătorul înaintea intervenţiei (sau a exerciţiilor de antrenament care simulează intervenţia antiteroristă) realizându-se programarea stărilor de preparaţie.

4. Psihoprofilaxia în perioadele de antrenament şi psihoprofilaxia înainte şi după desfăşurarea intervenţiei antiteroriste. Sunt vizate crearea unui climat de încredere între luptători, realizarea optimismului motivaţional; evitarea factorilor stresanţi pentru crearea dispoziţiei optime de declanşare a intervenţiei şi realizarea indicilor subiectivi ai formei fizice.

5. Psihoterapia în perioadele de pregătire şi psihoterapia înainte şi după intervenţia antiteroristă. Consecinţele negative ale stresului emoţional produs de trăirea tensională a intervenţiei antiteroriste, de frustrările trăite, de accidente necesită o depistare rapidă şi o demarare a tipurilor de psihoterapie necesară.

În lupta antiteroristă există riscul ca focurile de armă trase de luptătorul antiterorist să lovească, uneori mortal, ostatici, fapt înregistrat ca eveniment deosebit în această activitate, dar şi ca traumă psihologică deosebit de gravă pentru luptător. Pe lângă măsurile disciplinare care se impun, este necesară o asistenţă psihologică de prevenire, desensibilizare.

Justificarea morală a acţiunii sale, că luptă pentru o cauză dreaptă, conştientizarea din timp a faptului că astfel de evenimente sunt posibile, desensibilizarea faţă de ideea morţii, gândirea orientată, spre latura practică şi nu înclinată spre meditaţie, o personalitate accentuată (uşor psihotism), nevrozismul la cote minime sunt doar o parte din atuurile pe care luptătorul trebuie să le deţină în lupta cu traumele ce pot surveni din acest gen de situaţii.

Luptătorul antiterorist nu este antrenat să ucidă, însă situaţia în care acţionează este dictată de atitudinile grupului terorist. Uneori, dinamica situaţiei de luptă impune trecerea la acţiuni limită, deşi se încearcă pe cât posibil neutralizarea elementelor teroriste ceea ce nu înseamnă cu necesitate suprimarea lor. Luptătorul antiterorist trebuie să poată face faţă din punct de vedere psihic şi unor asemenea situaţii, iar psihoterapia desfăşurată în şedinţele de asistenţă psihologică diferenţiată, doctrina de apărare a valorilor naţionale, a drepturilor fundamentale ale omului - dreptul la viaţă conform *Declaraţiei Universale a Drepturilor Omului* - Articolul 5 – „Orice fiinţă umană are dreptul la viaţă, la libertate şi la securitatea persoanei sale“ sunt elemente care trebuie să ajute la ridicarea moralului luptătorului care a înregistrat un asemenea eşec. Suportul social, colegii de echipă, dar şi familia, sunt, în acest caz, de un real ajutor luptătorului. Modul concret în care va fi recuperat luptătorul traumatizat psihic va fi tratat pe larg în următorul subcapitol.

În perioadele de antrenament vor fi utilizate tehnici psihoterapeutice bazate pe forţa sugestiei şi autosugestiei, în special antrenamentul psihoton.

5.4. Recuperarea luptătorilor traumatizaţi psihic

„Trauma psihică (din limba greacă: *trauma* = rană, leziune) desemnează urmările unui eveniment de o deosebită intensitate din viaţa unui individ, care depăşesc limitele posibilităţilor psihice de adaptare, de a da un răspuns adecvat. Evenimentul care o produce (singular sau rezultantă a mai multor factori) este un traumatism psihic ce survine în viaţa subiectului, producând o perturbare mai mult sau mai puţin profundă a vieţii psihice şi generând efecte patogene deosebite, uneori ireversibile, inclusiv de modificare cu caracter permanent a personalităţii“.[168]

[168] Juncu, I. şi colectiv – *Agresiune şi apărare psihologică*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 1994.

Deoarece evenimentele traumatice se produc în momente greu anticipabile, în momente în care luptătorul este motivat pentru luptă, acesta îi răstoarnă planurile inițiale, îl lasă fără posibilități de autocontrol. În categoria acestui tip de evenimente intră rănirile, moartea ostaticilor, moartea camarazilor, amenințări la adresa militarului sau a familiei etc. Pentru a determina mai bine tipurile de evenimente specifice luptei care au ca efect afecțiuni de ordin psihic trebuie să se țină cont de modelul tripartit al stresului de luptă descris de Jones.[169]

Acest model evidențiază rolul factorilor biologici, intrapsihici şi cei interpersonali. Influența etiologică a celor trei elemente este clasificată astfel:

1. Factori biologici:

- oboseală;
- sete şi foame;
- privare de somn şi senzorială;
- mediu dificil (de sănătate, de vreme);
- ritmuri circadiene întrerupte.

2. Factori intrapsihici:

- teamă de moarte, schilodire;
- teamă de a dovedi laşitate;
- încredere sau neîncredere în cauză;
- credința că lupta va fi câştigată sau pierdută;
- ruperea sistemului de apărare propriu:
- invulnerabilitate;
- securitate socială;
- credința într-o ordine divină.

3. Factori interpersonali:

- coeziunea unității;
- calitatea comandantului;
- sistemul de "prietenii".

Întotdeauna, conştienți de riscurile de a fi omorâți sau grav răniți ca rezultat al acțiunii inamicului reprezentat de membrii grupărilor teroriste,

[169] Jones, F., *Combat Stres: Tripartite Model,*în Revue Internationale des Services de Santé, în, *Efecte stresante ale câmpului de luptă*, Editura Militară, Bucureşti, 1992, pag. 54-67

membrii unităţilor de intervenţie antiteroristă se ajută şi se protejează unii pe alţii, rezultând un sentiment general de securitate care este diminuat dacă unul sau mai mulţi militari, sunt ucişi sau răniţi. Traumele în luptă datorate stresului sunt strâns legate de luptă şi sunt definite ca fiind condiţii care se dezvoltă la militari care au avut o bună personalitate premorbidă, dar s-au îmbolnăvit ca răspuns la factori de stres externi.

În războaiele clasice, desfăşurate pe durate îndelungate de timp, media traumelor psihice de luptă în comparaţie cu rănirile fizice se prezintă în raport de 1 la 4 variind în funcţie de intensitatea luptei. Reacţiile la stresul de luptă trebuie să fie privite ca reacţii psihologice şi nu psihiatrice care nu sunt specific relaţionate cu situaţia de luptă. Stresul extern determină o stimulare în lobul temporal care, la rândul său influenţează hipotalamusul, sistemul de activare reticulară. Patternurile de reacţie viscerală şi somatică sunt integrate în hipotalamus. Se produce astfel un lanţ de activări incluzând glandele endocrine, în special cele salivare şi cele care secretă adrenalina. Mobilizarea aminoacizilor şi a glucozei în scopul menţinerii forţei musculare este o parte din metodele folosite în lupta împotriva stresului. Toate aceste mecanisme de apărare au puteri limitate şi pot ceda în funcţie de intensitatea stresorilor externi şi de modul de răspuns psihologic şi fiziologic al fiecărui individ.

Depăşirea acestor instanţe de autoprotecţie determină apariţia unor decompensări emoţionale cu tulburări de comportament care dau impresia unor îmbolnăviri psihice, dar acestea nu constituie decât o reacţie dezadaptată, trecătoare şi fără urmări. Scurgerea timpului însă, fără a se fi asigurat ajutor psihologic de specialitate, se poate constitui ca premisă a cronicizării reacţiilor şi instalării bolilor psihice propriu-zise. Pentru ca aceste reacţii să nu se cronicizeze, recuperarea militarului făcându-se mult mai greu sau uneori nefiind posibilă, este necesar ca factorii de comandă să cunoască tipurile de reacţii psihice care pot apărea ca efect al misiunilor de luptă şi antrenamentelor, simptomelor caracteristice şi să ia măsurile de prim-ajutor impuse de fiecare situaţie în parte.

Reacţiile normale de luptă se caracterizează prin tremur uşor, greaţă, tahicardie, nevoia de respiraţie amplă, transpiraţie rece, blocaje musculare, crampe intestinale, micţiuni necontrolate. Comandantul trebuie să fie prezent în mijlocul subordonaţilor, să discute cu ei, să exercite cu fermitate actul de comandă încurajând însă dialogul pe teme colaterale problemelor luptei. Nu sunt indicate indiferenţa şi atitudinea ironică.

Spiritul activ redus şi depresia psihică se manifestă prin lipsa atenţiei faţă de mediu, lipsa comunicativităţii, tendinţa de sustragere de la îndatoriri şi activităţi,

fumat excesiv, consum exagerat de psihostimulante, apatie. Sunt indicate odihna, trasarea unor sarcini de rutină, metode de control al stresului, stabilirea contactului verbal încercându-se înțelegerea militarului şi susținerea lui.

Frica patologică este o altă reacție psihică determinată de mediul intervenției armate caracterizată prin tremur puternic, tahicardie accentuată, hipertensiune arterială, dureri de cap, plâns necontrolat, tendința de a fugi, îngrijorare mare, nelinişte exteriorizată, permanentă preocupare de ceva nedefinit. Sarcina comandantului direct este aceea de a păstra o atmosferă camaraderească, de a cultiva sentimente de încredere. Atunci când este posibilă contagiunea se va izola militarul pentru a nu diminua capacitatea de luptă a subunității respective. Nu sunt indicate sedativele şi măsurile dure de izolare.

O altă formă de manifestare a fricii este spiritul activ deosebit (agitație psihomotorie) exteriorizată prin tendința de ceartă, logoree, activități inutile, scăderea atenției şi a capacității de înțelegere a ordinelor, comportament impulsiv, acțiuni riscante, irascibilitate. Comandantul va trasa sarcini care implică munca fizică, va apela la tehnici de control a respirației şi se va îngriji ca subordonatul să primească mâncare şi băuturi calde. Nu este indicată acordarea a prea multă atenție cazului respectiv şi apelarea la sedative.

Reacțiile de tip isteric se manifestă prin paralizie funcțională, afonie, crampe musculare, orbire sau surditate fără motiv. Aceste simptome necesită supravegherea atentă de către un psihiatru fiind contraindicate menținerea militarului în grupa operativă, indiferența, ironia.

Reacțiile psiho-somatice se exteriorizează prin intermediul hipertensiunii arteriale, ulcere gastrice, dispepsii, palpitații. Cazurile grave vor fi tratate în cadrul clinicii în timp ce formele mai uşoare se vor remedia prin odihnă şi relaxare.

Nevroza traumatică de luptă are trei forme specifice de manifestare. Prima formă se identifică prin stupoare (mutism) însoțită de akinezie, stare de confuzie, dezorientare spațio-temporală. A doua formă este exteriorizată prin şocuri emoționale cu stări delirante şi anxioase trecătoare. Primul-ajutor constă în măsuri de contraşoc (flagelarea obrajilor, stropirea cu apă rece). Militarul va fi trimis la punctele sanitare unde, pe lângă tratamentul specific, îi vor fi puse la dispoziție hrană, țigări, va fi întreținută o atmosferă camaraderească. Nevroza traumatică de luptă cu atac de panică necesită culcarea militarului, inspirarea de soluție antifum, comutarea atenției spre subiecte colaterale luptei, respirație artificială şi apelarea la medicul de specialitate. Este contraindicată ignorarea stării militarului şi izolarea lui în grup datorită prezenței simptomelor.

Acest îndrumar dezvoltat după metoda americană de tratare a traumatizaţilor psihic vizează strict modul de abordare al traumelor psihice ca efect al acţiunilor de luptă din prisma cunoştinţelor de strictă necesitate necesară eşalonului de comandă.[170] În clinicile de recuperare se va apela la psihoterapia de orientare comportamentalistă încercându-se diminuarea efectului factorilor traumatici. DSM IV prezintă pacienţii care suferă de tulburări posttraumatice datorate stresului ca încercând să evite gânduri, sentimente, locuri, activităţi, persoane deşi de multe ori nu-şi amintesc cele mai importante evenimente din timpul traumei, manifestă o scădere a interesului faţă de activităţile desfăşurate anterior, detaşare faţă de ceilalţi oameni (o restrângere a zonei afective), are sentimentul inutilităţii şi al vieţii ca fiind din ce în ce mai scurtă. Există simptomul de activare a psihismului precum dificultăţi de adormire sau de a sta treaz (similar depresiei), stări emoţionale schimbate, situaţii de hiperatenţie, irascibilitate, reacţii de orientare exagerate (reacţii bruşte de orientare spre stimuli) etc. Subiectul implicat în schimburi de focuri va evita să scoată arma, trădează un nivel ridicat de anxietate în evenimente care poartă unele din caracteristicile celui care a provocat trauma, evită locul respectiv etc. Recomandabilă pentru recuperare este recurgerea la psihoterapie, la desensibilizarea faţă de evenimentele traumatice. Discuţiile pe această temă pot determina o scădere treptată a tensiunii psihice la care este supus subiectul, mergându-se până la recuperarea totală a lui, la reintegrarea în grupa de intervenţii ca apt combatant. În recuperarea militarilor care au suferit traume psihice s-au încercat tratamente, însă până la această dată nu există un consens asupra unui singur tip eficient de tratare, de multe ori constituindu-se drept cauză faptul că luptătorul însuşi adesea nu dezvăluie evenimentele traumatice, tulburări secundare precum abuzul de alcool şi substanţe pot „masca“ tulburările datorate stresului posttraumatic, simptomatologia se poate suprapune/coincide cu cea a altor tulburări psihologice, trauma asociată cu halucinaţii putând fi greşit interpretată ca simptomatologie a altor boli precum schizofrenia. Intervenţia de specialitate activă şi imediată este benefică deoarece în timpul în care mecanismele individuale de apărare sunt slăbite este posibil relativ rapid un progres terapeutic. Tratamentul tulburărilor datorate stresului posttraumatic se bazează pe stabilirea unei relaţii de încredere între pacient şi terapeut, pe educaţia privitoare la recuperarea după stres, managementul/reducerea stresului, regresia şi reexperimentarea traumei,

[170] Oscian, T., în revista Spirit Militar Modern, nr. 5-6/ 1996.

integrarea experienţei traumatice. Un rol important în evoluţia tulburărilor datorate traumelor de luptă îl joacă prevenirea acestora prin programul de antrenament care să sublinieze manifestările cognitive şi afective ce pot apărea, cât şi modalităţile de combatere a acestora.

CONCLUZII

Structurată într-un cuprins format din cinci capitole, lucrarea ***Arma psihologică între limite şi performanţe*** argumentează imprevizibilitatea terorismului şi insistă asupra posibilităţilor de prevenire şi combatere a acestuia cu ajutorul structurilor specializate în riposta antiteroristă. În acest sens au rezultat următoarele:

- Fenomen social de factură deosebită, terorismul a căpătat la acest început de secol şi mileniu, prin amploarea şi diversitatea formelor sale de manifestare, un caracter complex, extins la scara întregii planete.
- Dificultăţile întâmpinate în definirea actelor de violenţă rezidă esenţialmente în cauze de ordin politic si juridic, ceea ce explică în mare măsură atât poziţiile diferite faţă de cele două forme principale de terorism (individual şi de stat), cât şi diferenţele în ceea ce priveşte sancţionarea variatelor acte de terorism pe plan naţional ca şi impasul în privinţa reglementării globale.
- În taberele de pregătire, elementele teroriste – anarhiştii şi separatiştii amatori – se transformă în adevăraţi profesionişti. Mânuirea armelor şi a explozivilor, tehnicile gherilei urbane şi ale acţiunilor subversive, artele marţiale şi culegerea de informaţii, le sunt predate de către instructori de specialitate pregătiţi şi după manuale veritabile.
- Actele plănuite de organizaţiile teroriste sunt, de cele mai multe ori, rodul otrăvit al unor frustrări în lupta pentru putere, pentru înlăturarea unor stări de lucruri neconvenabile pentru un grup sau o pătură socială şi se realizează, de regulă, prin mijloace violente, în afara legii. Atentatele teroriste se produc la capătul unor îndelungate şi migăloase acţiuni de strângere de date privind potenţiala victimă, programul acesteia, mijloacele de protecţie de care dispune. Locul şi momentul atentatului sunt alese judicios, după criterii de înalt profesionalism, ţinându-se cont de factorii de risc, de şansele de reuşită, de impactul produs asupra mass-media, de eficacitatea acţiunii teroriste(SUA, 11 septembrie, Madrid, Londra) etc.
- Mijloacele materiale şi sprijinul logistic de care dispun grupările teroriste în acest moment sunt impresionante. Teroriştii profesionişti au reţele

informative, canale de transmitere a informaţiilor, adevărate arsenale ce cuprind armament sofisticat, dispozitive electronice de detonare comandate de la distanţă, explozibil de mare putere, multe surse de finanţare, fie de state sponsori, fie de oameni de afaceri.

- Periculozitatea atentatelor profesioniste decurge din rigoarea şi calculul cu care sunt organizate, din impresionanta gamă de mijloace utilizate şi din faptul că organizaţia teroristă respectivă nu vede în materializarea atentatului o finalitate glorioasă a echipei, ci o apariţie oarecare, urmată de alta, în cadrul unui program de acţiune bine stabilit în care siguranţa comandourilor reprezintă o problemă importantă, atent studiată.
- În faţa creşterii pericolului terorist din ultimii ani şi a altor forme de violenţă, motivate politic, tot mai multe state au adoptat măsuri legislative de protejare a conducătorilor politici, a diplomaţilor, a populaţiei în general, a obiectivelor vizate cu precădere de terorişti, precum şi de constituire a unor unităţi specializate de ripostă antiteroristă.
- Misiunile de ripostă antiteroristă au ca scop rezolvarea acelor acte teroriste care nu au putut fi prevenite sau descurajate. În momentul declanşării unui atentat terorist, toate resursele şi forţele antiteroriste sunt canalizate spre câştigarea controlului în ceea ce priveşte desfăşurarea evenimentului.
- Trupele speciale, implicate nemijlocit în rezolvarea unei misiuni de asemenea importanţă, reprezintă, ultima resursă la care se poate apela pentru rezolvarea unei asemenea situaţii, eşecul acestei ultime linii de apărare putând avea efecte dezastruoase.
- Riposta antiteroristă se deosebeşte fundamental de acţiunea teroristă prin faptul că teroriştii nu sunt preocupaţi de spectrul morţii unor oameni nevinovaţi sau chiar de moartea lor. Luptătorii antiterorişti urmăresc, în principal salvarea ostaticilor, asigurarea securităţii şi ordinii publice şi abia apoi prinderea sau eliminarea teroriştilor.
- Pe lângă nivelul înalt de profesionalism necesar planificării unor astfel de misiuni, important pentru conducătorul oricărei formaţiuni antiteroriste este să-şi conceapă strategia şi în funcţie de cunoaşterea capacităţii reale a colectivului pe care îl conduce, a grupurilor tactice componente. Copierea şablonată a unor acţiuni anterioare, neacordându-se importanţă aspectelor mai sus menţionate, poate duce la dezastre.
- În condiţiile în care acţiunile teroriste au cunoscut o importantă revigorare, practica a demonstrat că îndeplinirea misiunilor de ripostă specifice acestor acte implică pe lângă alte măsuri, şi o bună pregătire psihică şi fizică a personalului. Din acest motiv, devine evidentă necesitatea antrenării

luptătorului antiterorist în condiţii cât mai apropiate realităţii „câmpului de luptă". Printr-un temeinic proces de instruire, luptătorul dobândeşte multiple metode, tehnici, cu ajutorul cărora poate să acţioneze eficient într-un mediu extrem de ostil.).

- Pregătirea psihică, în contextul procesului general de instruire a luptătorilor antiterorişti, reprezintă un mijloc esenţial de îmbunătăţire a strategiei, tacticii şi capacităţii de luptă, de dezvoltare a calităţilor motrice de bază – rezistenţă, forţă, viteză, îndemânare – a deprinderilor şi priceperilor motrice specifice acestei profesii, precum şi a hotărârii, încrederii în forţele proprii şi a curajului, a capacităţii de concentrare şi a rezistenţei la stres.

Din analiza rezultatelor consemnate prin aplicarea testelor prezentate anterior rezultă eficienţa antrenamentului autogen prezentat în optimizarea comportamentală a grupului experimental, putând fi trase următoarele concluzii:

a) antrenamentul autogen se prezintă ca metodă psihoterapeutică de optimizare a comportamentului în vederea obţinerii unor performanţe ridicate în domeniul de activitate al grupului experimental;

b) antrenamentul autogen permite creşterea rezistenţei la stresul presiunilor şi al conformismului ,permiţând o adaptare superioară cerinţelor domeniului de activitate (creştere a scorurilor dimensiunii de realizare prin conformism în cadrul Inventarului de personalitate California);

c) exersarea modelului de antrenament propus creşte posibilităţile proceselor psihice vizate (atenţie distributivă, atenţie concentrată, memorie auditivă, gândire nonverbală). Aplicarea exerciţiilor de antrenament autogen permite îmbunătăţirea capacităţii de autoreglare, autocontrol şi de dominare a impulsivităţii .

d) aplicarea antrenamentului autogen propus, permite asigurarea antrenamentului psihologic complet, el trebuind de asemenea să fie conjugat şi cu alte metode şi tehnici de antrenament psihologic.

Din analiza prognozelor formulate, privind terorismul, acesta va persista cu siguranţă, ca fenomen acut şi în viitor; va creşte cantitativ şi calitativ; va evolua în materie de tactici, ţinte şi mijloace (armament); unele state vor apela la terorism pentru a-şi atinge anumite scopuri. Este un motiv în plus pentru care luptătorii antiterorişti pot fi apreciaţi drept singura forţa capabilă să înfrunte teroarea.

BIBLIOGRAFIE

I. LEGI, HOTĂRÂRI

XXX *Constituția României*, în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 767/31 octombrie 2003 art. 62/lit. q

XXX *Strategia Națională de Securitate a României*, aprobată prin Hotărârea nr. 62, CSAT din 17 aprilie 2006

XXX *Strategia Națională de Prevenire şi Combatere a Terorismului*, aprobată prin Hotărârea C.S.A.T nr. 36/2002

XXX *Strategia de Securitate Europeană* adoptată în 2003 şi aflată în curs de modificare

XXX *Tratatul referitor la Constituția Uniunii Europene*

XXX *Legea nr. 51/1991* privind siguranța națională a României, în *http://www.cdep.ro/plslegis/legis*

XXX *Legea nr. 14/1992* privind organizarea şi funcționarea Serviciului Român de Informații, în *http://www.cdep.ro/pls/legis/legis*

XXX *Legea nr. 45/1994* privind apărarea națională a României, în *http://www.cdep.ropls/legis/legis*

XXX *Legea nr. 92/1996* privind organizarea şi funcționarea Serviciului de Telecomunicații Speciale, în *http://www.cdep.ro/pls/legis/legis*

XXX *Legea nr. 1/1998* privind organizarea şi funcționarea Serviciului de Informații Externe, în *http://www.cdep.ro/pls/legis/legis*

XXX *Legea nr. 191/1998*, privind organizarea şi funcționarea Serviciului de Protecție şi Pază, în *http://www.cdep.ro/pls/legis/legis*

XXX *Legea nr. 415/27 iunie 2002* privind organizarea şi funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării, în *http://www.cdep.ro/pls/legis/legis*

XXX *Legea nr. 508/17 noiembrie 2004* privind înființarea, organizarea şi funcționarea în cadrul Ministerului Public a Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată şi Terorism, în *Monitorul Oficial*, nr. 1089/23 noiembrie 2004

XXX *Legea nr. 535/25 noiembrie 2004* privind prevenirea şi combaterea terorismului, în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 1161/08.12.2004, cap. II, secțiunea 1

XXX *Legea nr. 550*/ 22.11.2004 *privind organizarea şi funcţionarea Jandarmeriei Române*, în Monitorul Oficial al României, nr. 1175/2004

XXX *Hotărârea nr. 30/1993* privind organizarea şi funcţionarea Comisiei comune permanente a Camerei Deputaţilor şi Senatului pentru exercitarea controlului parlamentar asupra activităţii Serviciului Român de Informaţii, în *http://www.cdep.ro/pls/legis/legis*

XXX *Hotărârea nr. 36/2001* a Parlamentului României privind adoptarea Strategiei de securitate naţională a României, în *http://www.cdep.ro/pls/legis/legis*

XXX *Hotărârea C.S.A.T. nr. 36/2002* privind Strategia naţională de prevenire şi combatere a terorismului, în *http://www.cdep.ro/pls/legis/legis*

XXX *Hotărârea Guvernului nr. 196/2005* pentru aprobarea Strategiei Ministerului Administraţiei şi Internelor de realizare a ordinii şi siguranţei publice, pentru creşterea siguranţei cetăţeanului şi prevenirea criminalităţii stradale

II. LUCRĂRI TEORETICE

a). Lucrări de autor

Allport, G.W. *Structura şi dezvoltarea personalităţii.* Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1981

Andreescu, A., *Terorismul, analiză psihologică*, Editura Timpolis, Bucureşti, 2000

Andreescu, A., *11 septembrie 2001 – provocarea secolului XXI în materie de terorism,* Editura Artprint, Bucureşti, 2002

Andreescu, A., *Consideraţii privind crima organizată şi terorismul. Rolul M.I.R.A. în prevenirea şi combaterea acestui flagel***,** Prelegere, Simpozion internaţional de comunicări ştiinţifice, Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova, 2007

Arădăvoaice, Ghe., *Managementul organizaţiei şi acţiunii militare – Ştiinţă – Teorie – Artă – Practică – Metode – Experienţă*, Editura SYLVI, Bucureşti, 1998

Ceauşu V., *De la incertitudine la decizie*, Editura Militară, Bucureşti, 1972

Chelcea, S., *Cunoaşterea vieţii sociale – Chestionarul şi interviul în ancheta sociologică,* Editura INI, Bucureşti, 1996

Ciobanu, N. (2006). *Reevaluarea măsurilor de prevenire şi combatere a terorismului, manuscris,* Bucureşti

Coldea, D., *Selecţia personalului militar care acţionează în condiţii de risc ridicat.* Teză de doctorat, Universitatea „Babeş Bölyai", Cluj-Napoca, 2004

Curtis, F., *Terorismul – cauze şi remedii*, Focus Security, 2001

Delcea, C, *Psihopatologia teroristului*, în Terorismul Azi, vol. 1, nr. 1, iulie 2006

Dragnea, A., *Antrenamentul sportiv*, Editura Didactică şi Pedagogică, R.A., Bucureşti, 1996

Dragnea, A., *Teoria sportului*, Editura Fest, Bucureşti, 2002

Epuran, M., *Modelarea conduitei sportive*, Editura Sport Turism, Bucureşti, 1990

Ferchedău, M., *Terorismul*, Editura Omega, Bucureşti, 2002

Frattasio, A., *Epistemologia terorii*, Editura ERA, Bucureşti, 2006

Frattasio, A., *Profilul teroristului*, Roma, 2006

Floca, M., *Forţele de elită ale lumii*, Editura Militară, Bucureşti,1999

Gudacu, S., *Evoluţia Jandarmeriei Române ca instituţie fundamentală a Siguranţei Naţionale şi Ordinii Publice în perioada post război rece.* Teza de doctorat, Universitatea Naţională de Apărare „Carol I“*,* Bucureşti

Horghidan, V., *Metode de psihodiagnostic*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1997

Huntington, S., *Ciocnirea civilizaţiilor şi refacerea ordinii mondiale*, Editura Antet, Bucureşti, 1997

Kenneth, W., *Omul, statul şi războiul. O analiză teoretică*, Editura Institutului European, Iaşi, 2001

Iosif, Ghe., *Managementul Resurselor Umane. Psihologia personalului*. Bucureşti, 2001

Ladd, J., *Commandos and rangers of World War II*, St. Martin s Press, New York, 1978

Loghin, M., *Pregătirea fizică în armată – factor de creştere a eficienţei pregătirii de luptă în condiţiile respectării tipologiei solicitărilor psihofizice ale câmpului tactic de luptă*, Teză de doctorat, ANEFS, Bucureşti, 2003

Manolescu, A., *Managementul Resurselor Umane*. Bucureşti, 2001

Mattodo, R.G., *Dimensiuni psihice în antrenamentul luptătorilor antiterorişti,* **„**Referat-Teză de doctorat", Academia Naţională de Educaţie Fizică şi Sport, Bucureşti, 2004

Mihai, V., *Cultivarea încrederii – premisă a succesului în luptă,* în „Spirit Militar Modern", nr. 5-6/1996

Mureşan, M. *Provocările începutului de mileniu; convenţionale, neconvenţionale, asimetrice,* Bucureşti, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", 2003,

Orlov, V., *Forțele de operații speciale ale SUA*, în Zarubeznoe Voennoe Oboznenie, U.R.S.S., 1991

Orsimov, O., *Pregătirea fizică în forțele de Operații Speciale ale SUA*, În: Zarubesnoe Voennoe Oboznenie, U.R.S.S., 1992

Oscian, T., în revista *Spirit Militar Modern,* nr. 5-6/1996

Pitariu, H.D., *Psihologia selecției şi formării profesionale*. Editura Dacia, Cluj – Napoca, 1983

Pitariu, H.D., *Proiectarea fişelor de post, evaluarea posturilor de muncă şi a personalului,* Casa de Editură Irecson, Bucureşti, 2003

Pitariu, H.D. *Managementul Resurselor Umane: evaluarea performanțelor profesionale.* Editura All Beck, Bucureşti, 2000

Popescu-Neveanu, P., *Dicționar de psihologie*, Editura Albatros, Bucureşti, 1978

Predescu, V., *Psihiatrie*, Editura Medicală, Bucureşti, 1989

Radu, I., *Comportamentul militarilor în condiții de risc, amenințare şi incertitudine*, Editura AISM, Bucureşti, 1997

Radu, N., Recurs la Siguranța Statului. Editura FED PRINT, Bucureşti, 2005

Radu, N., *Pregătirea psihofizică a luptătorilor antiterorişti*, Referat în cadrul Sesiunii de comunicări ştiințifice, SPP, Bucureşti, 2000

Seyle, în Loghin M., *Pregătirea fizică în armată – factor de creştere a eficienței pregătirii de luptă în condițiile respectării tipologiei solicitărilor psihofizice ale câmpului tactic de luptă,* Teză de doctorat, ANEFS, Bucureşti, 2003

Suceavă, I., Olaru, P., *Miraj şi realitate. Terorism, violență, toxicomanie*, Editura Militară, Bucureşti, 1985

Suvurov, V., *GRU. Cenuşă fără epoleți, romanul unui spion*, Versiunea în limba română de Laurențiu Checicheş, Editura Elit Comentator, Bucureşti, 1993

Tallis, F., *Cum să ne stăpânim stările de nelinişte şi îngrijorare*, Editura Polimark, Bucureşti, 1996

Thomas, R., *Metodologia cercetării în activitatea fizică*, tradus în C.C. P.S., Bucureşti, 1996

Toma, Gh., *Conflictele sfârşitului de mileniu*, Editura Timpolis, Bucureşti, 2000

Tudor, Şt., *Elemente de statistică aplicată*, Editura Sport Turism, Bucureşti, 1980

Turner, C., *Născut pentru succes*, Editura Teora, Bucureşti, 1999

Vespan, V., *Pregătirea psihologică şi rolul ei în formarea şi perfecționarea polițiştilor pentru contracararea agresiunilor fizice*. Teză de doctorat, Bucureşti, 2002

Vişan, Ghe. şi colab., *Forțele speciale. Dosar SMM*, în Spirit militar modern, vol. 8.

Voicu, C., *Banii murdari şi crima organizată*, Editura Artprint, Bucureşti, 1995

Voicu, C.; Andreescu; A.; Burciu, O., *Siguranţa Naţională şi Ordinea Publică, 1859 – 2000*, Editura Artprint, Bucureşti, 2002

b) Lucrări colective

Andreescu, A.; Radu, N., *Geneza terorii*, Editura ARTPRINT, Bucureşti, 2007

Andreescu, A.; Radu, N., *Selecţia luptătorilor antiterorişti. Armed Services Vocational Aptitude Battery – ASVAB şi Spectrum CPI – 260 TM/ro,* în, cea de a XIII-a Conferinţă internaţională „Cunoaşterea Organizaţiilor", organizată de Ministerul Apărării, Academia Forţelor Terestre „Nicolae Bălcescu", Sibiu, 22/25 noiembrie 2007

Andreescu, A.; Radu, N., *The voice of terror between "ISLAMIC LOW" and "CIVILIZATION CONSCIOUSNESS"* în, „Romanian Military Thinking", april-mai, vol. 2, 2007.

Andreescu, A.; Radu, N., *Modele şi strategii de selecţie în evaluarea psihologică a personalului destinat misiunilor speciale,* Prelegere, „Sesiunea de Comunicări Ştiinţifice", Jandarmeria Română, M.A.I., 22 noiembrie 2006.

Arădăvoaice, Gh.; Iliescu, D.; Niţă, D., *Terorism, antiterorism, contra-terorism*, Editura Antet, Oradea, 1997

Arădăvoaice, Gh.; Stancu V., *Războaiele de azi şi mâine*, Editura Militară, Bucureşti, 1999

Burbulea, E., şi colectiv. *Psihologie şi pedagogie militară*, Editura Militară, Bucureşti, 1984

Cosmovici, A.; *Psihologie generală*, Editura Polirom, Iaşi, 1996

Deac, L.; Irimia, I., *Securitatea şi apărarea naţională*, Editura A.I.S.M., Bucureşti, 1999

Dragnea, A.; Bota, A., *Teoria activităţilor motrice*, Editura Didactică şi Pedagogică, R.A., Bucureşti, 1999

Epuran, M.; Holdevici, I.; Toniţa, F., *Psihologia sportului de performanţă. Teorie şi practică*, Editura Fest, Bucureşti, 2001

Frattasio, A., *Profilul teroristului*, Roma, 2006

Holdevici I., Vasilescu I., *Acţiunea sportivă. Decizie, autoreglare, performanţă*, Editura Sport Turism, Bucureşti, 1988

Iosif, G., Moldovan; Scholtz, M., *Psihologia muncii*, Bucureşti,1996

Jeferson B., Harris S., *Manualul ucigaşului profesionist*, Garell Publishing House, Bucureşti, 1999

Juncu, I. şi colab., *Agresiune şi apărare psihologică*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 1994

Kaplan, R.; Fiedman, T., *Globalizarea, democrația și terorismul transnațional*, 2002

Moisescu, F.; G.; Andreescu, A.; Antipa, M., *Terorismul – Amenințare majoră asupra democrației secolului XXI*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.

Petru, A.; Alexandru, F., *Personalitate şi comunicare. Tactici de influență interpersonală,* Editura Licorna, Bucureşti, 1999

Pitariu, H.; Albu, M., *Psihologia personalului. Măsurarea şi interpretarea diferențelor individuale*, Editura Presa Universitară Clujeană, 1997

Pitariu, H.; Sântion, F., *Psihologia luptătorului*, Editura Militară, Bucureşti, 2003

Popescu, Şt., Cioloca, I., *Curs Psihologie Militară*, AISM, 1988

Ticu, C., *Evaluarea psihologică a personalului*, Editura Polirom, Iaşi, 2004

Şchiopu, U., *Dicționar de psihologie*, Editura Babel, Bucureşti, 1997

III. LITERATURĂ STRĂINĂ

Arvey, R.D., Sackett, P.R., *Fairness in selection: Current developments and perspective,* in SCHMITT H. ŞI BORMAN W.C., *Personnel selection in organizations*, San Francisco: Fassey – Bass., 1993.

Beaumont, R., *Military elites*, The Bobbs-Merrill Company, Inc., Indianapolis/New York, 1974

Bernadin, H. J./Russell J., *Human resource management: An experiential approach.* London: McGraw-Hill., 1993

Bonelli, E., *La selectione psihico – atitudinale*, Revista Militare, Italia, nr. 6, 1997

Borman & Motowildi, in Fletcher, C., Perry, E.L. (2001). *Performance appraisal and feedback: A consideration of national culture and a review of contemporary research and future trends,* în, *Handbook of Industrial, Work and Organizational Psychology,* London, vol. 1. Ficher, D.C.; Schoenfeldt, F.L.; Show, B.J., *Human Resource Management.* Houghon Mifflin Company, Boston, 1996

Campbell, J.P.; Dunette; M.D., Lawler; E.E., III, & Weick, K.E., Jr., *Managerial behavior, performance, and effectiveness.* New York: McGraw-Hill, 1970
James H. Jr.- A,*Preface to Marketing Management*, Editura Burr Ridge, III: Irwin, 1994

Cash & Collins; Cash, M. & Collins, R., *Effective Management*, CCH International, Sydney, 1993

Dolan, F., E.; Scariano, M., M., *The Police in American Society*, Franklin Watts, 1988

Fletcher, C., *Performance appraisal and feedback : A consideration of national culture and a review of contemporary research and future trends*, în, Handbook of Industrial, Work and Organizational Psychology*,* London, vol. 1., 2001

Galton, F., *Reditary Genius*, London, 1869

Gardner, N., în Ticu, C. (2004). *Evaluarea psihologică a personalului,* Editura Polirom, Iaşi,1983

Gatewood, R.D., Field, H.S. *Human resource selection* (4th Editura), Forth Worth, TX: Dryden Press,1998

Gordon, Th., *The airline pilot: A survey of critical requirements of his job and of pilot evaluation and selection procedures.* Civil Aeronauties Administration, 1947, în, Pitariu, H.D., *op.cit.*, 2000

Guion, R.M. & Landy, F.J., *The measuring of work and the motivation to work. Organizational Behavior and Human Performance*, vol.7, 1972

Hassan, N. (2002), *An arsenal of believers: talking to the human bombs*, International Society of Political Psychology Conference, 19 July

Jones, F., *Combat Stres: Tripartite Model,*în, «Revue Internationale des Services de Santé», în *Efecte stresante ale câmpului de luptă*, Editura Militară, Bucureşti, 1992

Keenan, K.,*Management guide to selecting people*. New York, 1996

Ichniowski, C. *Human resource practices and productive labor – management relations,* în, Lewin, D.; Mitchell O.S. & Sheter P.D. (Editura), *Research frontiers in industrial relations and human resources*, W.I: Industrial Relations Research Association, Madison, 1992

Landy, F.J. & Trumbo, D.A., *The psychology of work behavior.* Honewood, Il: The Dorsey Press, 1985, în, Pitariu, H.D., *Managementul Resurselor Umane*, Editura All Back, Bucureşti, 2003

Latham, G.P., & Wexley, K. N. *Behavioral observation scales for performance appraisal purposes.* Personnel Psychology, 1977

Merari, A. „*The readiness to kill and die: suicidal terrorism in the Middle East", in W. Reich, „Origins of Terrorism*", Cambridge: Cambridge University Press, 1990

Mathis, R.L. *Instructor's Manual to Accompany Personnel/Human Resource Management,* St. Paul, S.U.A., 1991

Motowildlo, S.J.; Borman, W.C.; Schmit, M.J., *A theory of individual difference in task perform... .Human Performanc*, 1997

Mucchielli, I., *L'examen psychotehnique*. Entreprinse Modern D'Edition et Edition Sociales Francaise, 1969

Muckinsky, P.M., *Psychology applied to work. An Introduction to Industrial and Organizational Psychology* (2nded), The Dorsey Press, 2000

Pervin, L.A., *Personality teroryand assessment.* New York: Springer–Verland, 1980

Picard, G., *Gendarmerie. Unites Specialisees*, Editions Herme, Paris, 1990

Piotrowski, C., Vodanovich, S.J., *Textbook preference in personnel selection coursework,* în Journal of Instructional Psychology, vol. 25, 1998

Quaire, B., *Special Forces*, The Apple Press, London, 1990

Salovey, P.; Mayer, J.D. (1990*). Emotional intelligence*, în Imagination, Cognition and Personality, vol. 9, 1990,

Scarpello, G.V., *Personnel Human Resource Management. Environments and Functions.* Boston, 2000

Schmid, A.; Jongman, A., *Political Terrorism,* Amsterdam. North Holland Publishing Company, 1988

Shrauger, J.S. & Osberg, T.M. (1981). *The relative accuracy of self-predictions and judgements by others of psychological assessment*. *Psychological Bulletin*, 1981

Shiqaqi, K. *The views of Palestinian society on suicide terrorism,* in „Countering Suicide Terrorism", Herzliya, Israel, Editura The International Policy Institute for Counter-Terrorism, 2001

Stern, J., *The ulttimate terrorist*, Harvard Unintiversity Pres, 2000

Sutherland, I., *Special Forces of the United States Army*, Published by James Bender Publishing, San Jose CA, 1990

Suvurov, V., *Spetsnaz. The inside Story of the Soviet Special Forces*, W.W. Norton Company, New York, 1987

Thorrington, G.C. III & Byham, W. C., *Assesement Centers and Managerial Performance.* Academic Press, New York, 1982

Toquam, J.L.; Corpe, I.; Dunnette, M.D., *Cognitive abilities: A review of theory, history and validity,* 1991, în, Campbell, J.P; Knapp, D.J., *Exploring the limits in personnel selection and classification*, Lawrence Erlbaum Associates, Inc., New Jersey, 2001

Walmer, M., *An ilustred guide to modern elite forces. The weapons, uniforms, tactics and operations of the world's toughest troops*, Published by Prentice Hall Press, new York, 1986

IV. DOCUMENTARE, SURSE PERIODICE

XXX *Dicționar enciclopedic*, Bucureşti, 1986

XXX *Dicționar enciclopedic de psihologie*. Editura Babel, Bucureşti, 1997

XXX *Dicționar de psihologie***,** Bucureşti, 1978

XXX *Dicţionar de sociologie*. Editura Babel, Bucureşti, 1993

XXX *Dicţionar militar – Termeni teoretici operativi*, 1972, Bucureşti

XXX Culegere de studii, *Terorismul, Istoric, Forme, Combatere*, Editura Omega, Bucureşti, 2001

XXX *Biblioteca Virtuală Evreiască*, în *www. jewisvirtuallibrary.org*

XXX *Polish terorism Center*, în *www. terroryzm.com*

XXX *Provocări la adresa securităţii şi strategiei la începutul secolului XXI,* Secţiunea apărare şi securitate naţională, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2005; a se vedea pe larg şi Nicuţ, V. *Implicaţii ale mediului de securitate asupra stabilităţii europene. Contribuţii la asigurarea şi dezvoltarea securităţii regionale şi globale*

XXX *Raportul final al Congresului american de anchetă privind atacurile teroriste asupra SUA, 11 Septembrie 2001*, Editura Alfa, Bucureşti, 2006

XXX *O Analiză a Terorismului în Lume,* USA, Ministerul de Externe al Statelor Unite, DIACRIS International, 2002

XXX *Manualul teroristului,* semnat de Osama Bin Laden, 2002

XXX Revista „Profil", SRI, 2003

XXX Buletinul de informare şi documentare M.I.R.A., 1995-2007

XXX Revista Poliţia Română, 1995-2007

XXX Buletinul de informare şi documentare S.P.P., 1995-2005

V. WEB - SITE

http://www.sri.ro
http://www.spp.ro
http://www.foreignaffairs.org/home/terrorism.asp
http://www.janes.com/index.shtml
http://web.arhive.org/collections/sept 11.html
http://slate.msn.com/?id=116673
http://www.ssr.org/sept 11/essays

ANEXA nr. 1

ORGANIZAȚII TERORISTE ŞI LIDERII LOR♦

1. AL-QAEDA

Descriere: înfiinţată de Osama bin Laden la sfârşitul anilor '80 pentru a-i reuni pe arabii care luptaseră în Afganistan împotriva invaziei sovietice. A sprijinit financiar procesul de recrutare, transport şi instruire a extremiştilor suniţi pentru rezistenţa afgană. Actualul obiectiv declarat este acela de a pune bazele unui califat panislamic.

Activităţi: a complotat pentru a duce la îndeplinire acţiuni teroriste împotriva unor turişti americani şi israelieni care vizitau Iordania cu ocazia sărbătorilor mileniului. (Autorităţile iordaniene au dejucat planurile teroriştilor şi au trimis în judecată 28 de suspecţi.). În august 1998, a organizat atentate cu bombe împotriva ambasadelor SUA din Nairobi (Kenya) şi Dar es Salaam (Tanzania). Cu această ocazie au fost ucise cel puţin 301 persoane şi rănite mai mult de 5.000. Pretinde că a doborât elicoptere americane şi că a ucis soldaţi americani în Somalia, în 1993. De asemenea, susţine că s-a aflat la originea a trei atentate cu bombe îndreptate împotriva trupelor americane din Aden (Yemen), în 1992.

Număr de membri: poate avea câteva mii de membri. Serveşte şi ca punct focal sau organizaţie-umbrelă pentru o reţea mondială care include multe grupări extremiste sunite, precum: *Jihadul Islamic Egiptean, Al Gama'a al-Islamiyya, Mişcarea Islamica din Uzbekistan* şi *Harakat ul-Mujahidin.*

2. HAMAS (Mişcarea de rezistentă islamică)

Descriere: Formată în 1987 ca o prelungire a ramurii palestiniene a *Frăţiei Musulmane.* Diverse elemente Hamas au folosit atât mijloace violente, cât şi politice pentru a-şi îndeplini scopul de a instaura un stat islamic palestinian în locul Israelului. Fără o structură bine definită, cu unele elemente clandestine şi altele publice, acţionează prin intermediul moscheilor şi al serviciilor sociale pentru a recruta noi membri, a aduna fonduri, a organiza activităţi şi a face propagandă. Cartierul general al Hamas se află în fâşia Gaza. Organizaţia s-a implicat şi în activităţi politice paşnice, precum şi în promovarea de candidaţi în alegerile pentru Camera de Comerţ din Cisiordania.

Activităţi: Activiştii Hamas, mai ales cei din brigăzile Izz el-Din al-Qassam, au fost autorii a numeroase atentate, inclusiv atentate sinucigaşe, la scară largă împotriva unor ţinte militare şi civile israeliene.

♦ Patterns of Global Terrorism, în *Terrorist Group Profiles,* Departamentul de Stat al SUA, în *http://web.nps.navy.mil/library*

Număr de membri: numărul de membri oficiali este necunoscut, însă are zeci de mii de susţinători şi simpatizanţi.

Localizare/arie de acţiune: în primul rând, teritoriile ocupate de Israel, în august 1999, autorităţile iordaniene au închis Biroul Politic al grupului din Amman, au arestat liderii şi au interzis grupului să acţioneze pe teritoriul Iordaniei.

Ajutor extern: primeşte fonduri de la expatriaţi palestinieni din Iran şi de la binefăcători din Arabia Saudită şi din alte state moderate arabe. O parte din activităţile de propagandă şi strângere de fonduri au loc în Europa Occidentală şi în America de Nord.

3. **HEZBOLLAH (Partidul lui Dumnezeu)**

Alte denumiri: *Jihadul Islamic; Organizaţia Revoluţionară a Dreptăţii; Organizaţia Oprimaţilor; Jihadul Islamic pentru Eliberarea Palestinei.*

Descriere: Grup radical format în Liban, care urmăreşte crearea unei republici islamice după model iranian în Liban şi distrugerea tuturor influenţelor nonislamice din zonă. Se opune Occidentului şi Israelului. Deşi este un aliat apropiat al Iranului, fiind, de cele mai multe ori, influenţat de acest stat, a dus şi operaţii care nu au avut acordul acestuia.

Activităţi: Cunoscut şi suspectat de a fi fost implicat în numeroase atentate antiamericane, inclusiv în atentatele sinucigaşe împotriva ambasadei S.U.A. şi a sediilor Marinei S.U.A. din Beirut în octombrie 1983, precum şi în atentatele împotriva clădirilor ambasadei S.U.A. din Beirut în septembrie 1984. Elemente ale grupării au fost responsabile de răpirea şi deţinerea de ostatici americani şi occidentali în Liban. Grupul a atacat, în 1992, ambasada israeliană din Argentina şi este suspectat de atentatul din 1994 împotriva Centrului Cultural Israelian din Buenos Aires. În toamna anului 2000 a capturat trei soldaţi israelieni de la fermele Shabaa şi a răpit un civil israelian pe care l-a atras în Liban prin mijloace ilegale.

Număr de membri: mai multe mii de susţinători şi câteva sute de terorişti operativi.

Localizare/arie de acţiune: În decembrie 1998, Al-Banna a revenit în Irak, unde grupul îşi menţine prezenţa. Desfăşoară diverse operaţii în Liban, pe valea râului Bekaa şi în câteva tabere de refugiaţi palestinieni din zona de coastă a Libanului. Are o prezenţă limitată în Sudan şi Siria.

4. AL-FATAH

Alte denumiri: AL-'ASIFA

Descriere: Condusă de Yasser Arafat, organizaţia Fatali s-a alăturat OEP în 1968 şi a dobândit în interiorul acesteia o poziţie de conducere în 1969. Comandanţii săi au fost expulzaţi din Iordania după confruntările violente cu forţele armate iordaniene din perioada 1970-1971, care au debutat în 1970 cu evenimentele cunoscute sub numele de *Septembrie negru.*

Activităţi: Fatah a dus la îndeplinire numeroase acte de terorism internaţional în Europa Occidentală şi Orientul Mijlociu de la începutul şi până la mijlocul anilor '70. Arafat a semnat *Declaraţia de principii* cu Israelul în 1993, prin care s-a angajat să renunţe la terorism şi violenţă. Din acel an, nu s-a mai autorizat nicio acţiune teroristă.

Număr de membri: 6.000 până la 8.000.

Localizare/arie de acţiune: sediul central în Tunisia, cu baze în Liban şi în alte ţări din Orientul Mijlociu.

Ajutor extern: Fatah a avut legături politice şi financiare puternice cu Arabia Saudită, Kuwait şi alte state moderate din zona Golfului Persic. Aceste legături au fost întrerupte în timpul crizei din Golf dintre 1990-1991. Fatah a avut, de asemenea, legături cu Iordania. A primit arme, explozivi şi instruire din partea fostei URSS şi a regimurilor comuniste din Europa de Est. China şi Coreea se pare că au ajutat şi ele Fatah cu arme.

ANEXA nr. 2

FORMAȚIUNI CONTRATERORISTE CONTEMPORANE

1. Comandoul antiterorist G.S.G.-9

Înființarea formațiunii de luptă antiteroristă G.S.G.-9 (la nivel federal) a fost pusă la ordinea zilei imediat după masacrul din Satul Olimpic şi de pe aeroportul Furstenfeld-Munchen din 5 septembrie 1972.

Din dispoziția fostului ministru de interne, la 26 septembrie 1972, s-a trecut la organizarea „Grupei de apărare a frontierei 9" (GSG-9).

Paralel cu aceasta au fost organizate şi la nivelul landurilor formațiuni de acest gen, respectiv: "Comandouri mobile de intervenție" (MEK) pentru unele landuri sau „Comandouri speciale de intervenție" (SEK) pentru alte landuri.

Spre deosebire de formațiunile speciale ale landurilor, însărcinate cu misiuni de supraveghere şi urmărire (inclusiv cu acțiuni de atac acoperit) orientate, în special împotriva unor autori izolați, GSG-9 are atribuții clare de combatere a grupurilor teroriste de felul celor ce au operat în Germania. Potrivit instrucțiunilor de serviciu, „GSG-9" trebuie să intre în acțiune în special atunci când este vorba despre omor şi lovituri cauzatoare de moarte, răpiri, luare de ostatici şi şantaj în scop de extorcare.

Formațiunea amintită poate fi folosită şi în situația unor acțiuni şi excese din partea unor demonstranți care periclitează liniştea şi ordinea publică, precum şi în scopul apărării unor personalități de stat ori oameni politici.

Structura organizatorică. În prezent, GSG-9 este alcătuit dintr-o grupă de conducere, trei unități de intervenție, mai multe grupe tehnice (printre altele: experți în materiale explozive, scufundători-scafandri, transmisionişti, şoferi, specialişti în întreținerea tehnicii de luptă şi în documentații) o unitate de instrucție-învățământ, alta de elicoptere, precum şi servicii de aprovizionare.

„Crema" comandoului o formează cele trei unități operative. Fiecare unitate este alcătuită din 30 de luptători şi are în componență o grupă de conducere şi 5 grupe speciale de intervenție, fiecare alcătuită din cinci luptători. Posibilitățile de utilizare sau de intervenție ale acestor grupe sunt foarte diverse. De exemplu, fiecare poate fi folosită ca echipă combatantă ori ca grupă de protecție de mare eficiență.

Instruirea. Toate măsurile de securitate întreprinse în diferite țări, în cazurile unor acțiuni teroriste care au impus intervenția violentă în scopul eliberării ostaticilor, au relevat faptul că acest lucru este posibil numai prin intervenția unor forțe speciale care dispun de o instruire excepțională în domeniul combaterii acțiunilor de gherilă ori a teroriştilor. În activitatea de instruire şi de antrenare a formațiunii GSG-9 este valabil următorul principiu: „Unitatea specială este orientată exclusiv spre inamic". Asta înseamnă că gândirea tactică a luptătorilor din GSG-9 este adaptată să facă față metodelor moderne de gherilă şi de teroare.

Intervenţia cu ajutorul elicopterului.Un aspect esenţial în instruirea formaţiunii GSG-9 îl constituie folosirea elicopterului. În acest caz, antrenamentul urmăreşte pregătirea luptătorilor de a efectua acţiuni de atac cu ajutorul elicopterului pentru a crea posibilitatea intervenţiei rapide a grupelor speciale de intervenţie. În acest scop, GSG-9 dispune de următoarele tipuri de elicoptere: „BELL UH 1 D" - pentru transport şi intervenţie tactică; "BELL 212" (o versiune îmbunătăţită a primului tip) şi „AS-330 PUMA" pentru transport. Cu aceste mijloace, comandourile speciale pot în orice moment lua cu asalt terasele, acoperişurile şi pistele necirculabile. Dacă structura terenului nu permite elicopterului un contact nemijlocit cu pământul „coborârea" specialiştilor antiterorişti se efectuează pe frânghii, cu tot echipamentul de luptă, de la o înălţime de 40 m. În mai puţin de 18 secunde, luptătorii ating pământul.

2. Formaţiunile de intervenţie ale jandarmeriei franceze (ELI)

Descendente ale celebrelor unităţi de comando din jandarmerie care, între altele, au dat naştere şi Grupului de Intervenţie al Jandarmeriei Naţionale (GIGN), aceste formaţiuni poartă responsabilitatea rezolvării stărilor de conflict din interiorul Franţei.

Misiunea lor principală este menţinerea ordinii, arestarea capilor în caz de revoltă şi recuperarea persoanelor sechestrate. Toate acestea rămân în resortul formaţiunii de intervenţie numai dacă nu s-au tras focuri de armă. În caz contrar, regulamentele interne ale Jandarmeriei Naţionale prevăd acţiunea Grupului de Intervenţie.

La aceste misiuni se mai adaugă şi protecţia nemijlocită a personalităţilor. Trebuie spus că acest tip de protecţie este puţin particulară deoarece jandarmii, fiind permanent în uniformă, nu se bucură de discreţia gărzilor de corp în civil. Spre deosebire de modul de lucru al acestora, metodele folosite de formaţiunea de intervenţie constau în evacuarea demnitarilor, a maşinilor de transport şi a celor de escortă.

Cu privire la antrenament, se poate spune că: „fiecare îşi cunoaşte problemele şi nevoile sale". Direcţia jandarmeriei nu a stabilit niciun raport între timpul rezervat antrenamentului şi cel al misiunilor. Spre exemplu, fiecare formaţiune a hotărât să-şi facă timp pentru antrenamente cu elicoptere. Dar acest lucru este valabil doar teoretic. Practic, acest tip de antrenament nu poate fi executat din lipsă de mijloace.

Din fericire, majoritatea şefilor de unităţi sunt înţelegători şi rezervă timpul necesar antrenamentelor fizice care cuprind exerciţii de forţă, escaladări şi coborâri în rapel şi, în mod practic, protecţie apropiată şi intrarea – ieşirea din clădiri în situaţii deosebite.

Calitatea tragerilor depinde de cantitatea de muniţie şi timpul rezervat acestora (în principiu, o jumătate de zi pe lună). Majoritatea jandarmilor din formaţiunile de intervenţie fac trageri în timpul orelor de odihnă, la baza succesului aflându-se permanent motivaţia oamenilor.

3. Grupa de Operasoes Especiais (Grupul de operațiuni speciale)

Structura națională antiteroristă din Portugalia face parte din Policia de Seguranca Publica. Unitatea a fost înființată în 1979, dar a devenit, în mod oficial, structură antiteroristă abia în 1982. Având sediul lângă Lisabona, unitatea a fost asistată în perfecționare de către SAS, de aceea este organizată şi antrenată pe principiile SAS. Unii membri ai unității au venit ca voluntari din rândurile forțelor de poliție, iar alții sunt foşti membri ai Comandourilor Portugheze care, se pare că ulterior au fost încorporate poliției.

Componenții unității au fost instruiți intensiv în trageri, beneficiind de un poligon foarte bine dotat, similar celui al SAS. Gama obişnuită de antrenamente în tehnici antiteroriste include luptă corp la corp, alpinism, folosirea de mijloace pirotehnice de luptă, dar, pe lângă acestea, se acordă deosebită importanță tehnicilor de negociere unitatea pregătind negociatori de elită. Inițial, membrii unității nu au fost antrenați şi ca paraşutişti, însă, în ultimul an s-a revenit asupra acestei hotărâri şi s-a început instrucția.

Membrii grupului poartă o uniformă de instrucție tip SWAT de culoare bleumarin, dotată cu mască de gaze, ochelari de schi, cagulă şi vestă Bristol antiglonț. O altă influență clară a SAS asupra grupului portughez o constituie tocurile de pistol pentru picior, în stilul celor folosite de SAS, în care sunt purtate pistoale Browning Hi-Power. Aceeaşi influență este demonstrată şi în alegerea principalei arme de asalt, respectiv pistolul-mitralieră H&K MP5. Pentru tragerile de mare precizie se pare că ei folosesc puşti PSG-1 şi Walther WA 2000. Singura operațiune în care această unitate a fost implicată operativ a avut loc în 1983, atunci când Ambasada Turciei în Portugalia a fost ocupată. Teroriştii, însă, săriseră în aer înainte de venirea unității. Combinația între formația de tip SAS şi cea moştenită de la fostele comandouri fac din această unitate antiteroristă o forță destul de puternică.

4. Formațiunea antiteroristă a forțelor navale daneze

Cea mai importantă formațiune antiteroristă daneză aparține de forțele navale, mai precis de "Fromands Korpset" (scafandrii de luptă ai marinei regale daneze). Inițial unitatea avea în responsabilitate protecția antiteroristă a porturilor, platformelor petroliere şi vaselor, dar în prezent misiunile acesteia sunt mult mai diversificate.

Având baza la Kongsore (locul de dislocare a vedetelor torpiloare), unitatea are un efectiv de 40-50 de luptători,care au urmat cursuri intensive în vederea îndeplinirii operațiunilor speciale (paraşutism, ranger, scafandri de luptă). În plus, luptătorii antiterorişti danezi execută şedințe de tragere specială îşi însuşesc tactici de asalt şi de infiltrare la SBS (Anglia) SEAL (SUA), GSG-9 (Germania), GIGN (Franța), precum şi la „forțele speciale” ale armatei SUA.

Principala armă de asalt folosită este pistolul mitralieră suedez "K", dar în dotarea formaţiunii există şi carabine G.3 şi mitraliere MG-62. Armamentul de precizie (armele cu lunetă) se ridică, în caz de nevoie, din arsenalele armatei terestre daneze, care dispune, probabil, de propriile forţe antiteroriste, selecţionate din cadrul „Jaeger Korpset” (rangeri - trupe de diversiune).

5. Unitatea „Ursul” a poliţiei finlandeze

„Osasto Karhu” (Unitatea Ursul) face parte din Departamentul Poliţiei Mobile din Helsinki. Cu un efectiv de 40 de luptători, aceasta a fost creată în anul 1977, pe structura unei echipe specializate în deminări, din cadrul poliţiei. Este subordonată nemijlocit ministrului de interne şi are atribuţii de combatere a acţiunilor teroriste pe întreaga suprafaţă a ţării.

Experţi din GSG-9 şi din subunităţi antiteroriste suedeze au acordat ajutor pe timpul procesului de instruire a luptătorilor finlandezi. De asemenea, „Ursul” face schimburi de informaţii şi de experienţă cu unităţi similare din SUA, Anglia, Olanda, Norvegia şi Franţa.

Membrii unităţii sunt selecţionaţi dintre poliţiştii cu experienţă, fiind instruiţi în trageri speciale, tactici specifice de asalt, psihologia teroriştilor, tehnici de negociere, folosirea materialelor şi mijloacelor explozive, tehnici de căţărare şi coborâre în rapel etc.

Aeroportul Vantaa din Helsinki se află în zona de competenţă a unităţii.

Armamentul „urşilor” constă în revolvere S&W cal. 357 Magnum**,** pistoale mitralieră Uzi şi SAOMI (de fabricaţie indigenă). Unitatea mai are în dotare carabine cu lunetă, de tipul SAKO (pentru acţiuni speciale), precum şi alte mijloace specifice luptei antiteroriste.

6. Formaţiunea antiteroristă a FBI (FBI HRT)

În afara unor situaţii cu totul deosebite, când Delta Force este chemată să acţioneze pe teritoriul SUA (aşa cum a fost cazul Olimpiadei de la Los Angeles din anul 1984) responsabilitatea rezolvării crizelor teroriste în interiorul Statelor Unite revine FBI.

Formaţiunea antiteroristă centrală a FBI-ului este FBI – Super – SWAT cunoscută şi sub numele de HRT (Hostage Response Team – Echipa de intervenţie în probleme de ostatici).

Această formaţiune (cu un efectiv de 50 de luptători) a fost creată în vederea „acoperirii antiteroriste“ a Olimpiadei din 1984 şi a alegerilor prezidenţiale din acelaşi an.

Membrii unităţii sunt instruiţi intensiv în specialităţi cum ar fi: luptă apropiată, tehnici de asalt, tehnici de inundare/infiltrare, luptă corp la corp, rapel, psihologia

teroristului şi negociere/comunicaţii, folosirea tehnicii avansate de supraveghere, trageri de precizie, precum şi alte discipline antiteroriste standard. O parte din personal este specializată în scafandrerie de luptă şi pilotaj.

În poligonul special al FBI-ului, o replică „Killing House", instructorii joacă rolul *ostaticilor* aflaţi între ţinte, antrenamentul executându-se cu muniţie de război „a la SAS", tragerile având loc în cadrul unor scenarii tactice complexe.

Armamentul luptătorilor antiterorişti din cadrul FBI-HRT constă în pistoale mitralieră H&K MP-5 şi MP-5SD la care se pot ataşa sisteme optice pentru vedere pe timp de noapte extrem de sofisticate.

La fel ca şi cei din SAS, luptătorii din FBI – HRT folosesc pistoale Browning HI-Power cal. 9 mm parabellum care sunt ţinute în tocuri (holstere) fixate pe piciorul drept.

Trăgătorii de elită din cadrul formaţiunii obţin rezultate comparabile cu ale celor din Delta Force sau Serviciul Secret în cadrul concursurilor „triunghiulare" care se ţin periodic. Armamentul de precizie constă în carabine cu lunetă specifice infanteriei marine şi anume „LISMC M–40A1".

Din cauza restrângerilor bugetare, formaţiunea HURT îndeplineşte şi alte misiuni suplimentare, întrunindu-se la intervale regulate pentru antrenamente tactice colective. În răstimpul dintre aceste stagii, luptătorii HRT acţionează ca agenţi de teren ai FBI.

ANEXA nr. 3

FIŞA POSTULUI

I. DENUMIREA POSTULUI:

Luptător antiterorist
Poziția în COR (Clasificarea Ocupațiilor din România)
Marca:
Obiectivul specific al muncii:

- Asigurarea intervenției antiteroriste asupra sediilor de lucru sau reşedințelor unor demnitari români sau străini, alocate sau ocupate de terorişti, în scopul eliberării ostaticilor şi restabilirii ordinii de drept;
- Protecția antiteroristă a unor demnitari români şi străini atât pe teritoriul național, cât şi în străinătate;
- Protecția antiteroristă a mijloacelor de transport (coloanelor oficiale) destinate unor demnitari români şi străini.

II. *INTEGRAREA ÎN STRUCTURA ORGANIZATORICĂ A UNITĂȚII*

1. Poziția postului în cadrul structurii
A Postul superior (şef, director): şef sector
Postul imediat superior (şef nemijlocit): comandant de grup
B Subordonări:
Are în subordine: ……………………..
Este înlocuit de: un alt luptător
Înlocuieşte pe: un alt luptător
2. *Relații*
A. Ierarhice: comandantul de grup
B. Funcționale: membrii grupului/sectorului din care face parte
C. De reprezentare: ……………..

III. *CONDIȚIILE MATERIALE ALE MUNCII*

- ținută destinată intervenției antiteroriste (vestă antiglonț, bocanci, cască etc.);
- variate tipuri de armament;
- mijloace de comunicare (stații de emisie – recepție, laringofon).

IV. ***ATRIBUȚIILE POSTULUI DE MUNCĂ***

a). acționează în cadrul grupului, iar în cadrul unității în colaborare cu alte forțe prin metode specifice asupra teroriştilor în scopul capturării sau anihilării lor, eliberării ostaticilor, restabilirii ordinii legale;

b). asigură serviciul de continuitate (permanență) în unitate, astfel încât să poată trece rapid la executarea intervenției antiteroriste şi la acțiunile de ripostă/intervenție antiteroristă;

c). sub comanda nemijlocită a şefului de grup, participă în baza planurilor de pregătire la activități specifice de perfecționare a cunoştințelor de specialitate şi a capacităților fizice şi psihice;

d). execută în baza ordinelor primite şi alte tipuri de misiuni (pază, protecție).

V. ***PREGĂTIREA NECESARĂ POSTULUI DE MUNCĂ***

De bază: minimum liceul, diplomă de bacalaureat.

De specialitate: diverse specializări (arte marțiale, tir etc.).

Cursuri speciale: scafandru, alpinism, paraşutism, tehnici de supraviețuire etc.

VI. ***EXPERIENȚA (NATURĂ/DURATĂ)***

Postul de luptător antiterorist poate fi ocupat de o persoană cu o experiență de minimum 2 ani în structurile de pază şi protecție, performanța unui luptător antiterorist putând fi înregistrată nu mai devreme de 2 ani de la data încadrării în structura specializată.

VII. ***ACOMODAREA CU CERINȚELE POSTULUI DE MUNCĂ***

Pentru o persoană cu experiență de lucru acumulată într-o structură de pază/protecție, acomodarea se face în minimum 6 luni.

VIII. ***COMPETENȚELE POSTULUI DE MUNCĂ***

A *Cunoştințe şi deprinderi:*

1. cunoaşterea armamentului din dotare;
2. cunoaşterea regulamentelor militare;
3. cunoaşterea legislației în vigoare cu privire la uzul de armă;
4. cunoaşterea legislației privind protecția muncii;
5. cunoaşterea unor proceduri de acordare a primului ajutor (asimilate prin schimburi de experiență cu SMURD).

B *Calități aptitudinale, de personalitate, educaționale şi exigențe familiale*

1. ***Calități fizice:***

a). sănătate bună. Sunt contraindicate anumite boli cronice, care l-ar împiedica pe ocupantul postului să facă față unui stres ridicat şi unui ritm rapid de muncă;

b). sunt contraindicate fobiile (teama de întuneric, teama de înălţime, teama de sânge, teama de mulţime etc.), care pot avea efecte distructive asupra modului de pregătire/antrenament (alpinism, paraşutism, scafandru) sau a îndeplinirii misiunilor de luptă (inundarea unei clădiri, intervenţia în forţă în scopul capturării şi anihilării unor terorişti etc.).

c). există restricţii de vârstă pentru persoanele care depăşesc 30 de ani, dar pot fi acordate dispense până la 35 de ani, pentru persoanele cu experienţă şi care fac dovada unei foarte bune pregătiri fizice;

d). nu sunt restricţii de sex.

2. *Cerinţe educaţionale:*

a). liceul cu diplomă de bacalaureat;

b). pregătire în domeniul artelor marţiale, tragerilor de mare precizie (tir), etc.;

c). este agreată experienţa în domeniu identic sau similar;

d). sunt apreciate capacitatea de a face faţă în diferite situaţii (sânge rece);

e). disponibilitatea spre efort prelungit şi spiritul de echipă.

3. *Aptitudini intelectuale generale:*

a). este esenţială dezvoltarea intelectuală generală (trebuie să fie de cel puţin de nivel mediu).

4. *Aptitudini speciale (psihometrice) şi deprinderi:*

a). timp de reacţie bun, mişcări precise, adecvate sarcinilor specifice;

b). agilitate motrice şi siguranţă în mişcări;

c). uşurinţă în asimilarea unor tehnici de îmbunătăţire a performanţelor înregistrate la tragerile de precizie şi viteză, căţărare şi coborâre pe coardă, trageri de luptă în condiţii de stres apropiate sau identice *câmpului de luptă*, etc.

5. *Procese şi funcţii senzorial-perceptive:*

a). discriminare normală a culorilor;

b). acuitate vizuală normală;

c). auz normal;

d). capacitate de reprezentare spaţială şi topografică bună.

6. *Interese:*

a). interese spre tot ceea ce este nou în domeniul tehnicilor de autoapărare;

b). interese spre autoperfecţionare prin cursuri de alpinism, scufundări subacvatice, paraşutism, etc.

7. *Dispoziţii:*

a). capacitatea de a lucra într-un ritm de muncă rapid;

b). capacitatea de a realiza o muncă care solicită multă atenţie la detalii;

c). capacitatea de a lucra într-un mediu în schimbare;

d). abilitatea de a realiza o muncă care implică rezistenţă la frustrare şi o stabilitate emoţională normală.

8. *Calităţi ale atenţiei:*

a). spirit de observaţie peste medie;

b). atenție susținută (stabilitatea atenției şi păstrarea vizibilității la nivel optim pe o perioadă de timp);

c). rezistență la oboseală şi la influențele unor stimuli perturbatori;

d). atenție concentrată şi în mod deosebit distributivă.

9. ***Motivația:***

a). pentru munca pe care o desfăşoară;

b). pentru autoperfecționare;

c). pentru dorința de realizare în profesie.

10. ***Situația familială:***

a). mobilitate acceptabilă de acasă la serviciu;

b). înțelegere profesională din partea familiei.

11. ***Structură de personalitate:***

a). maturitate psihoemoțională, stăpânire de sine, calm în situații de risc;

b). capacitate de adaptare la efort şi în condiții repetate de suprasolicitare;

c). spirit de echipă, camaraderie, recunoaşterea calităților celor din grupul de lucru;

d). aderență față de norme, simț dezvoltat al răspunderii;

e). seriozitate, simț etic, spirit de disciplină, curaj.

12. ***Contraindicații:***

a). inteligență slab dezvoltată, de nivel inferior (stanină 1-3);

b).instabilitatea atenției, slaba capacitate de concentrare asupra unor stimuli, distributivitate slab reprezentată;

c). viteză de reacție întârziată la stimuli vizuali şi auditivi;

d). reprezentări auto şi allo psihice deficitare;

e). echilibru emoțional slab structurat, dominat de manifestări impulsive, agresoare, inadecvate profesiei de luptător antiterorist;

f). hipoacuzie sau surditate;

g). deficiențe ale vorbirii (bâlbism etc.);

h). anomalii ale vederii cromatice şi periferice (discromație).

IX. ***RESPONSABILITĂȚILE POSTULUI DE MUNCĂ:***

1.*în raport cu alte persoane:*

a). execută prompt ordinele primite din partea superiorilor;

b). colaborează cu toți colegii din grupul din care face parte şi din afara acestuia.

2. ***în raport cu tehnica din dotare:***

a). menține la standardele unei bune funcționări tehnica din dotare;

b). utilizează cu maximă responsabilitate tehnica din dotare;

c). anunță orice defecțiune, în mod deosebit a armamentului din dotare, pentru a fi remediată în timp util.

3. ***în raport cu produsele muncii:***

a). manifestă conştiinciozitate vizavi de sarcinile pe care le are de îndeplinit;

b). păstrează confidențialitatea asupra informațiilor pe care le deține, referitor la specificul misiunilor pe care le execută.

4. *în raport cu securitatea muncii:*

a). respectă normele de securitate şi protecție a muncii;

b). respectă regulile de disciplină în poligon, pe aliniamentul de tragere;

c). respectă regulile privind instrucția tragerii.

5. *privind precizia şi punctualitatea:*

a). respectă programul de muncă conform normelor interne ale unității;

b). se achită prompt de sarcinile primite.

6. *privind relațiile cu alții/comunicarea:*

a). menține relații cordiale, echilibrate şi cooperează cu toți colegii;

b). asigură principiul confidențialității în relațiile cu cei din jur, în ceea ce priveşte specificul misiunilor care îi revin.

X. *CONDIȚIILE POSTULUI DE MUNCĂ*

1. *Programul de lucru* este conform normelor stabilite de instituția angajatoare.

2. *Natura muncii* ține seama de faptul că necesită *muncă în echipă.*

3. *Deplasările* în vederea îndeplinirii misiunilor se fac numai la ordin, acestea diferențiindu-se, astfel:

a). în oraş, pentru executarea misiunilor ordonate;

b). în afara oraşului, când sunt primite misiuni de însoțire, respectiv protecție antiteroristă;

c). trageri în poligon, pregătire fizică specifică în taberele de antrenament.

XI. *SALARIZAREA*

Este în conformitate cu normele interne ale instituției.

XII. *POSIBILITĂȚI DE PROMOVARE*

Promovarea se poate realiza prin numirea în funcția de şef de grup şi avansarea în corpul ofițerilor, conform pregătirii şi disponibilităților existente din partea luptătorului antiterorist.

ANEXA nr. 4

MANUALUL TERORISTULUI ISLAMIC

Spionarea inamicului este permisă şi poate deveni chiar o obligaţie în cazul unui război între musulmani şi alţii. Câştigarea bătăliei este dependentă de cunoaşterea secretelor planurilor şi mişcărilor inamicului. Însuşi profetul Mahommed a folosit această metodă, apelând la spioni şi informatori.

Cum poate un spion musulman să trăiască în mijlocul adversarilor săi, în condiţiile în care îşi păstrează caracteristicile de musulman? Cum poate să-şi îndeplinească datoria faţă de Allah, dar în acelaşi timp să nu se deconspire ca fiind musulman? Din acest punct de vedere – al vestimentaţiei şi religiei – informatorului musulman îi este îngăduit să preia un look şi un comportament similar adversarului, care să-i permită aflarea unor date profitabile organizaţiei.

Importanţa informaţiilor

I În baza informaţiilor actualizate despre inamic, despre capabilităţile şi planurile acestuia, organizaţia islamică poate construi planuri viabile, cu şanse de reuşită.

2. Informaţiile cu privire la intenţiile inamicului se constituie în avertismente pentru comandamentul organizaţiei, care astfel va face pregătirile necesare pentru dejucarea oportunităţilor adversarului.

3. De aceste informaţii profită organizaţia, în măsura în care oferă date despre punctele forte şi cele slabe ale adversarului.

Criteriile de culegere a informaţiilor

– actualitatea;
– veridicitatea;
– securitatea/siguranţa;
– confirmarea.

Sursele de informaţii

1. Surse publice: folosind sursele publice într-o manieră deschisă şi fără apel la mijloace ilegale se pot obţine cel puţin 80% din informaţiile necesare despre inamic. Procentul variază în funcţie de politica fiecărui stat în privinţa accesului la informaţie şi a libertăţii presei. Este posibilă culegerea de informaţii în baza ştirilor de presă, a revistelor,cărţilor, publicaţiilor oficiale, emisiunilor de televiziune. Trebuie avute în vedere inclusiv opinia cetăţenilor, comentariile sau glumele oamenilor simpli.

Persoana însărcinată cu culegerea informaţiilor publice trebuie să fie absolventă de studii superioare, care va examina sursele primare de informaţii publicate de către adversar (ziare, reviste, radio, TV, Internet etc.) şi va căuta date direct relaţionate cu subiectul în chestiune.

Persoana care culege informaţii din surse publice nu este expusă vreunui pericol; de altfel, musulmanul care îndeplineşte aceasta sarcină nu poate fi etichetat drept *spion*, deoarece nu depune eforturi pentru aflarea unor informaţii secrete.

2. Surse secrete: prin apelul la metode de spionaj riscante se pot obţine cele 20% din informaţiile considerate secrete. Cele mai importante asemenea surse sunt: indivizi recrutaţi, fie ca voluntari, fie datorită motivaţiilor lor; monitorizări şi înregistrări; fotografiere; interogare; documente extrase prin furt sau prin recrutare de personal; supraveghere, spionaj, observare.

Culegerea de informaţii prin mijloace publice

A. Ziare, reviste, publicaţii oficiale

Prin intermediul monitorizării acestor surse publice de informaţii se pot afla date despre evenimente politice, întruniri, călătorii prezidenţiale sau ministeriale: Informaţiile pot consta în: nume şi fotografii ale unor personalităţi politice marcante, lideri ai serviciilor de informaţii, militari.

Ştirile despre diverse întruniri la nivel înalt pot oferi date despre deciziile luate şi subiectele abordate; ştiri privind planificarea unor întruniri, conferinţe.

Date despre capabilităţile actuale sau viitoare ale adversarului vizat, prin fotografierea proiectelor şi locaţiilor strategice sau prin întruniri cu oficiali de rang înalt: ştiri despre diplomaţia adversarului şi despre planurile sale prezente ori viitoare; ştiri despre grupuri de turişti; reclame pentru apartamente de închiriat sau despre orice altceva util: reclame pentru maşini noi sau uzate, care pot fi utilizate la operaţiunile de răpire sau asasinare; date despre poziţia guvernelor vizavi de islam si lumea arabă.

B. Radio. televiziune şi internet

Ştirile vizuale şi auditive pot influenţa şi determina planurile prezente sau viitoare ale grupărilor/organizaţiilor islamiste. Interviurile pot ajuta la determinarea direcţiei politice a unui anumit stat: monitorizarea oficialilor de rang înalt şi a liderilor politici; identificarea direcţiei diplomaţiei unui anumit stat; informaţii despre interiorul diferitelor locaţii guvernamentale, graţie transmisiunilor TV şi Internetului în care se redau ceremonii inaugurate sau comemorative.

Culegerea de informaţii prin mijloace secrete

Informaţiile culese prin mijloace secrete sunt de două tipuri:

a) Informaţii despre personalul guvernamental,militari,personalităţi privind date despre reşedinţa, locul de muncă ora sosirii şi ora plecării de la serviciu ,soţie şi copii, locuri vizate etc.

b) Informaţii despre clădiri strategice, locaţii importante, baze militare (de pildă, date despre sediul Departamentului Apărării şi al Securităţii Interne, date despre aeroporturi, ambasade sau sedii ale unor posturi de radio şi televiziune).

Măsuri de securitate care trebuie luate de persoanele care culeg informaţii

Pe parcursul operaţiunii de culegerea informaţiilor despre personalităţi politice sau despre locaţii guvernamentale, persoana însărcinată cu respectiva

activitate trebuie să-şi ia următoarele măsuri de siguranţa:

1. Observarea şi detectarea măsurilor de supraveghere şi securitate ale diferitelor obiective vizate de gruparea/organizaţia islamistă;

a. a merge pe stradă, observând dacă există urmăritori:

b. a pierde intenţionat un obiect din buzunar pentru a observa dacă cineva îl va ridica:

c. a merge în ritm alert şi apoi a opri brusc la un colţ pentru a observa dacă există urmăritori;

d. a opri în faţa vitrinelor magazinelor pentru a putea sesiza dacă există urmăritori:

e. a urca într-un autobuz şi apoi a coborî imediat după plecarea acestuia pentru a observa dacă există urmăritori.

2. După primirea informaţiilor culese, informatorii trebuie lăsaţi să călătorească departe de reşedinţa lor sau de locaţia organizaţiei/grupării. Aceştia trebuie să folosească drumuri secundare şi să se deplaseze pe timp de noapte.

3. Este benefic orice tip de informaţie ce poate fi culeasă; nu este necesară o focalizare exclusivă pe anumite obiective. În obţinerea informaţiilor nu trebuie dovedită grabă sau urgentă, deoarece astfel se poate deconspira atât spionul cât şi importanţa informaţiei necesare.

4. Evitarea oricărei acţiuni care ar presupune deconspirarea identităţii reale. Nu trebuie dat dovadă de prea multă creativitate sau inventivitate.

5. Acţiunile trebuie să fie calculate şi nicidecum bruşte sau impulsive.

6. Nu trebuie trecute cu vederea o prietenie extrem de rapid înfiripată sau o aparentă dispută. Evaluarea în profunzime a fiecărui eveniment. nu doar în baza aparenţelor.

7. Se recomandă evitarea exprimării vagi sau misterioase. cu excepţia momentului în care informatorul trebuie făcut să vorbească despre ceea ce ştie.

8. Este necesară purtarea în permanenţă a unor acte personale (false) ale căror date să fie bine cunoscute.

9. Anterior operaţiunii de colectare a informaţiilor. persoana însărcinată cu această misiune trebuie să se asigure că dispune de toate instrumentele (inclusiv bani) necesare unei asemenea misiuni.

10. Studierea zonei în care va avea loc culegerea informaţiilor, inclusiv a străzilor (deschise şi închise), a obiceiurilor rezidenţilor din acea zona. a vestimentaţiei acestora,. a accentului.

11. Este interzisă purtarea de arme în timpul procesului de culegere a informaţiilor.

Metode de culegere a informaţiilor folosind metode secrete

Organizaţia/gruparea islamistă poate obţine informaţii clasificate prin supraveghere, observare, spionaj: furt: interogare: recrutare.

Supraveghere,observare, spionaj

Monitorizarea ţintelor civile şi militare (de regulă, personalităţi) se poate realiza per pedes sau din maşină;

1. studierea prealabilă a informaţiilor referitoare la ţintă (înălţime. greutate, alte caracteristici personale fizice sau psihice);

2. cunoaşterea obiceiurilor ţintei, a locurilor frecventate, a persoanelor cu care comunică:

3. studierea prealabilă a zonei în care se va produce observarea: numele străzilor alăturate, numele rezidenţilor zonei respective, obiceiurile cotidiene ale acestora:

4. anterior operaţiunii de supraveghere, asigurarea că se dispune de întreaga logistică necesară îndeplinirii misiunii (inclusiv banii);

5. stabilirea modalităţii în care va avea loc comunicarea cu liderii organizaţiei/grupării islamiste în situaţia în care operaţiunea de supraveghere este descoperită. De regulă, se va folosi un telefon. al cărui număr însa se va memora, nicidecum nu se va scrie:

6. stabilirea unor semnale speciale între membrii echipei. în cazul în care se schimbă ordinele sau instrucţiunile:

7. cunoaşterea măsurilor de luat în cazul în care ţinta numai poate fi reperată:

8. este interzisă purtarea de arme în timpul operaţiunii de strângere de informaţii.

Desfăşurarea misiunii de supraveghere din maşină:

1. maşina utilizată la supraveghere trebuie să rămână mereu în preajma maşinii subiectului–ţintă, în special în zonele aglomerate. Distanţa dintre cele două maşini se va stabili în funcţie de circumstanţe; .

2. daca subiectul-ţintă iese din maşină sa, şi începe să se deplaseze pe jos, unul dintre membrii echipei de supraveghere este obligat să coboare din maşină şi să continue urmărirea pe jos.

Depistarea supravegherii din maşină:

Pentru a constata dacă este urmărită, maşina care execută misiunea de supraveghere va accelera, apoi se va opri brusc, va intra pe o stradă laturalnică, va merge în direcţia opusă traficului, opreşte şi merge înapoi sau intră într-o parcare pe care imediat o şi părăseşte.

A. Supraveghere, culegere de informaţii şi observare (informaţii despre locaţiile inamicului) Organizaţia/gruparea islamistă are nevoie de cât mai multe şi detaliate informaţii despre locaţiile vitale ale inamicului, civile sau militare, în scopul de a formula planuri viabile, de a lua decizii corecte şi pentru a evita dejucarea planurilor de către adversar. De aceea, persoanele însărcinate cu operaţiunea de culegere a informaţiilor despre o anumită locaţie trebuie să fie capabile să furnizeze o descriere în detaliu şi să redea grafic locaţia respectivă.

Redarea grafică a zonei unde este plasată locaţia vizată, a străzilor alăturate,

precum şi a locației propriu-zise. Graficul trebuie să se apropie cât mai mult de realitate, astfel încât cineva care nu a mai văzut-o niciodată să fie capabil să o vizualizeze în baza desenului. Preferabilă este marcarea pe grafic a direcțiilor de trafic, a secțiilor de poliție, a centrelor de securitate.

B. Culegerea de informații prin interogare

Organizația/gruparea islamistă poate obține – prin metoda interogării – informații despre personalul şi clădirile adversarului. Culegerea informației prin aceasta metodă se va realiza prin răpirea unui cetățean al statului considerat inamic şi apoi prin interogarea acestuia. Această sursă de informare nu este una permanentă. În plus, trebuie avută în vedere posibilitatea dezinformării de către indivizii răpiți şi interogați. De aceea, persoana însărcinată cu interogarea ostaticului trebuie să întrunească următoarele caracteristici: să aibă cunoştințe şi experiență în comportamentul şi psihologia umană, o personalitate puternică, un al şaselea simt în baza experienței practice, să fie extrem de răbdător, capabil să se prefacă şi să disimuleze, inteligent, analitic şi deductiv, să fie capabil să formuleze un plan de anchetă.

C. Culegerea de informații prin recrutare

Recrutarea agenților este cea mai dificilă şi riscantă operațiune, deoarece persoana însărcinată cu această misiune poate fi ucisă sau încarcerată. Din acest considerent, sarcina recrutării trebuie lăsată în seama unui anumit tip de membri ai organizației/grupării.

Candidații ideali pentru recrutare sunt: cei care comit ilegalități, cei care caută azil politic, aventurierii, angajați la restaurante, baruri, hoteluri, persoane nevoiaşe,lucrători la vamă,porturi navale,aeroporturi.

Etapele recrutării

În situația în care organizația islamistă, cu capabilitățile sale modeste, doreşte să obțină informații despre un obiectiv/ținta importantă (personalitate, clădire, baza militară, agenție, minister, etc.), trebuie să parcurgă următoarele etape:

1. Găsirea agentului. În acest stadiu, organizația islamică alege persoana potrivită care să furnizeze diverse informații. Organizația se interesează despre respectiva persoana: situația financiară, status familial, atitudinea față de puterea politică, punctele forte şi slăbiciunile.

2. Evaluarea agentului. În această etapă, agentul este plasat sub o continuă observare, în scopul de a-i afla orarul de lucru, locurile frecventate, persoanele cu care interacționează.

3. Abordarea agentului. După aflarea unor date despre persoana avută în vedere pentru recrutare, se stabileşte o relație cu respectivă persoană, folosindu-se ca acoperire o altă identitate, precum: relație de familie/rudenie; relație de prietenie (agentul recrutator va dezvolta o prietenie aparent dezinteresată, în mod natural şi gradual pentru a atrage interesul individului vizat pentru recrutare). În cazul în care primul agent recrutator eşuează în stabilirea relației de prietenie, un alt agent va

prelua aceasta misiune, informându-se de la primul agent despre slăbiciunile subiectului-ţintă, care ar putea fi exploatate.

4. Recrutarea agentului. Recrutarea se poate face în mod direct (subiectului-ţintă i se expune franc propunerea de colaborare cu organizaţia islamică, contra cost) sau indirect (se extrag informaţii de la subiectul-ţintă - fără a i se spune cui servesc - prin acordarea unor cadouri, mimarea prieteniei cu acesta sau prin încercarea soluţionării problemelor acestuia).

5. Testarea agentului. În acest stadiu, agentului i se trasează anumite sarcini pentru testarea abilităţilor şi loialităţii sale. Agentul recrutat nu ştie că organizaţia dispune deja de informaţiile solicitate. În situaţia în care informaţia colectată de agent nu este identică informaţiei din posesia organizaţiei, atunci se consideră fie că agentul nu este o sursă de informare bună, fie că încearcă să inducă în eroare organizaţia. Pe parcursul stadiului de testare, agentul trebuie atent monitorizat.

6. Pregătirea (antrenarea) agentului. În această etapă se află agentul recrutat este conştient de scopul recrutării sale. Activitatea de pregătire se va centra pe:

a. metode secrete de colectare şi tăinuire a informaţiilor;

b. metode de transmitere a informaţiilor:

c. munca sub acoperire;

d. capacitatea de a rezista şi de a nu ceda unui interogatoriu;

e. fotografierea ţintelor şi obiectivelor.

Pe de altă parte, se poate renunţa la pregătire, agentului recrutat

acordându-i-se libertate de acţiune şi posibilitatea de a se bază pe propriul instinct, talent, experienţă.

7. Modalitatea de tratare a agentului. Membrul organizaţiei islamice însărcinat cu pregătirea agentului recrutat trebuie să deţină aptitudinile şi calificările unui spion perfect. unui psiholog, unui interogator.

Există doua perspective în tratarea agentului:

a. menţinerea unei puternice relaţii personale cu agentul recrutat. Aceasta tehnică asigură agentului motivarea de a-şi mulţumi amicul (adică pe cel care l-a recrutat) prin oferirea de informaţii. Totuşi, această tehnică are dezavantaje: barierele dintre agent şi cei care l-au recrutat dispar, iar agentul poate formula o serie de cereri suplimentare care nu se regăsesc în înţelegerea anterioară.

8. renunţarea la serviciile agentului. Aceasta ar trebui să se producă în una din următoarele situaţii:

a. misiunea pentru care agentul a fost recrutat se încheie;

b. incapacitatea de muncă datorită îmbolnăvirii agentului sau schimbării situaţiei de la locul ele muncă;

c. erori repetate ale agentului în privinţa măsurilor de securitate;

d. agentul solicită retragerea din misiune.

ANEXA nr. 5

SPECIAL

Cu ocazia percheziției în apartamentul unui membru al rețelei AI-Qaeda, poliția din Manchester (Marea Britanie) a descoperit în computerul celui investigat un ghid-manual despre care se crede ca ar sta la baza acțiunilor teroriste ale organizației conduse de Osama bin Laden. Textul este intitulat "Studii militare în războiul sfânt împotriva tiranilor" (*Military Studies in the Jihad Against tlle Tyrans*). Pe parcursul celor 180 de pagini, „Biblia teroristului", semnată de Osama bin Laden, oferă luptătorilor sfaturi în domenii precum comiterea de asasinate si răpiri, falsificarea documentelor, prepararea otrăvurilor etc (Cristescu, C., 2006, *http://www.lumea.ro*).

Ghidul teroristului semnat de Bin Laden

Extrase din ***Manualul teroristului*** au fost incluse în numărul din 24 mai 2004 al revistei electronice AI-Battar Magazine, editată de Al-Qaeda. Focalizată pe chestiuni militare, aceasta este complementară celeilalte reviste on-line aparținând Al-Qaeda,***Vocea Jihadului***, axată pe probleme ideologice.

Alături de alte chestiuni avute în vedere, textul conține instrucțiuni referitoare la operațiunile de răpire, tipologia răpirilor, negocierea eliberării ostaticilor, organizarea operațiunilor de răpire.

Răpirile

Motive pentru deținerea unuia sau a mai multor indivizi: forțarea guvernului sau a inamicului de a da curs unor cereri; punerea guvernului într-o situație dificilă; obținerea unor informații folositoare de la ostatici; obținerea răscumpărării în bani, necesari susținerii financiare a organizației teroriste. Elemente necesare formării unui grup de răpitori: capacitatea de a face față presiunii psihologice şi circumstanțelor dificile (în cazul răpirilor publice, echipa de răpitori va fi supusă unei tensiuni mai mari); inteligența şi reflexe rapide pentru a putea răspunde în timp util unor situații de criză sau neprevăzute; capacitatea de a exercita un control asupra adversarului (abilități necesare paralizării adversarului şi câştigării controlului asupra acestuia); forma fizică bună; cunoaşterea cerințelor de securitate înainte, în timpul şi după încheierea operațiunii; abilitatea de a folosi orice tip de arme necesare răpirii.

Tipuri de răpiri: ***răpiri cu caracter secret*** (subiectul-țintă este răpit şi dus la o locație sigură şi securizată, necunoscută autorităților; răpirea secretă este mai puțin riscantă); ***răpiri cu caracter public*** (ostaticii sunt deținuți în mod public într-o locație cunoscută; autoritățile înconjoară zona şi poartă negocieri; adesea încearcă să genereze diversiuni şi să atace răpitorii).

Etapele răpirilor publice:

1. Stabilirea ţintei: ea trebuie aleasă cu chibzuinţă astfel încât să forţeze puterea politică să soluţioneze revendicările grupului de răpitori (răpitul va fi o persoană importantă şi influentă);

2. Culegerea informaţiilor despre locaţia unde se va produce răpirea şi persoanele ce se găsesc acolo (vor fi studiate sistemele de alarmă, trupele de pază, planurile detaliate ale clădirii); vor fi identificaţi răpitorii care pot pătrunde în interiorul clădirii fără a fi supuşi controlului; dacă subiectul-ţintă se afla într-un autobuz este esenţială cunoaşterea naţionalităţilor oamenilor din autobuz (deoarece naţionalitatea va determina efectul operaţiunii) şi a datelor referitoare la ruta acestuia, opririle la benzinării, procedurile de protecţie, programul special pentru turişti etc., cu scopul de a identifica punctele slabe şi de a obţine un control asupra grupului-ţintă; dacă ţinta se află într-un avion: trebuie determinată destinaţia şi aflată dacă este vorba de un zbor de legătură, ceea ce constituie o opţiune mai bună (zonele de tranzit sunt mai vulnerabile, deoarece se fac mai puţine controale; cei ce deturnează un avion trebuie sa fie creativi în maniera de introducere la bord a materialelor explozive şi a armelor).

3. Executarea răpirii: rolurile răpitorilor variază în funcţie de locaţia operaţiunii de răpire.

Tipologia grupurilor de răpitori: grupul de protecţie (rolul său constă în apărarea răpitorilor); grupul de pază şi control (asigurarea controlului asupra ostaticilor; dacă operaţiunea eşuează, trebuie scăpat de ei); grupul de negociere (în general, liderul grupului este cel ce negociază şi transmite apoi totul mujahedinilor; trebuie să fie o persoană inteligentă şi determinată).

Negocierile

Inamicul foloseşte, de regulă, cel mai bun negociator de care dispune, care este inteligent şi are cunoştinţe în psihologia umană. Este capabil să inducă teama în rândul răpitorilor, în scopul descurajării acestora.

Răpitorii trebuie să-şi păstreze calmul în toate situaţiile, pe măsură ce negociatorul inamicului va încerca să tragă de timp pentru a da oportunitatea forţelor de securitate, să construiască un plan de identificare a locaţiei unde sunt ţinuţi ostaticii.

Durata detenţiei ostaticilor ar trebui minimizată pentru a reduce tensiunea echipei de răpitori. Cu cât este mai lungă perioada de deţinere, cu atât va slăbi puterea şi determinarea echipei de răpitori şi cu atât va fi mai dificilă menţinerea controlului asupra ostaticilor.

În cazul în care autorităţile trag de timp în soluţionarea revendicărilor, executarea ostaticilor devine necesară. Autorităţile trebuie să conştientizeze seriozitatea răpitorilor.

Schimbul de ostatici este o etapă extrem de delicată. Dacă inamicul soluţionează cererile, iar scopul operaţiunii este eliberarea unor membri ai Al-Qaeda aflaţi în închisoare este esenţială asigurarea prealabilă că aceştia sunt într-o stare bună.

Dacă scopul răpirii este obţinerea de bani, este esenţială asigurarea ca întreaga sumă solicitată a fost acordată şi că banii nu sunt nici falşi, nici marcaţi şi nici nu sunt plantate dispozitive de ascultare în interiorul valizei cu bani. Echipa de răpitori trebuie să fie într-o alertă perpetuă pentru potenţiale atacuri din partea autorităţilor, chiar şi în timpul schimbului de ostatici.

Operaţiunile anterioare au demonstrat că forţele de securitate sunt incapabile să asigure controlul total în interiorul oraşelor. Prin urmare, membrii Al-Qaeda au găsit metode de transportare în condiţii de siguranţă a deţinuţilor eliberaţi în schimbul ostaticilor. Răpitorii trebuie să fie atenţi să nu elibereze ostaticii solicitaţi la schimb. Ostaticii nu vor fi ucişi în cazul în care cererile Al-Qaeda au fost soluţionate. Ostaticii cei mai importanţi vor fi reţinuţi până în momentul în care răpitorii se vor fi retras în siguranţă.

Măsuri de securitate

În cazul răpirilor publice: detenţia nu trebuie prelungită; dacă autorităţile trag de timp, ostaticii trebuie executaţi gradual, pentru ca autorităţile să ştie că răpitorii nu glumesc; în momentul eliberării unor ostatici – femei sau copii, trebuie avute în vedere ca: aceştia să nu transfere informaţii care ar putea dauna răpitorilor; trebuie verificat dacă alimentele aduse ostaticilor şi răpitorilor sunt sigure; persoana care le livrează şi ostaticii vor fi puşi să guste înaintea răpitorilor; tactica tragerii de timp din partea autorităţilor poate indica intenţia acestora de a ataca locaţia deţinuţilor, a ostaticilor; atacurile subite ale autorităţilor pot fi încercări de a crea, diversiune care le-ar permite câştigarea controlului asupra situaţiei; în cazul în care cererile răpitorilor au fost îndeplinite, eliberarea ostaticilor trebuie să se producă într-o locaţie favorabilă răpitorilor; atenţie la gurile de aerisire sau ventilaţie, deoarece acestea pot fi folosite pentru instalarea dispozitivelor de supraveghere prin intermediul cărora se poate afla numărul răpitorilor sau se pot folosi gaze lacrimogene; răpitorii nu trebuie să se lase impresionaţi de ostatici; e bine să evite să se uite la femeile luate ostatice. Etapele răpirii secrete sunt asemănătoare celor ale răpirii publice: stabilirea planului de capturare a ţintei şi pregătirea/antrenarea pentru operaţiunea de răpire.

Echipa însărcinată cu operaţiunea de răpire trebuie să fie formată din cinci grupuri grupul de supraveghere (raportează mişcările ţintei); grupul de protecţie (protejează răpitorii de orice intervenţie externă); grupul de răpitori (al cărui rol este să supravegheze ostaticii pentru momentul producerii schimbului de ostatici sau al executării acestora); grupul de urmărire şi prevenţie (asigură ca grupul de adăpostire nu este urmărit sau supravegheat).

Ţinta va fi transportată într-o locaţie sigură. După ce solicitările răpitorilor au fost îndeplinite, este necesară transportarea ostaticului într-o locaţie de unde va fi eliberat. El nu trebuie să fie capabil să identifice locul detenţiei sale.

Tratarea ostaticilor în ambele tipuri de răpire: observarea, supravegherea atentă, confiscarea oricărei arme aflate în posesia lor; separarea tinerilor de bătrâni, a femeilor de copii; cei ce opun rezistenţă trebuie ucişi pe loc, pentru a descuraja orice

tentativă de opoziţie; păstrarea distanţei faţă de ostatici (minim 1.50 m), din motive de siguranţă; de faţă cu ei, trebuie vorbit într-o altă limbă sau într-un alt dialect decât cel propriu răpitorilor, pentru a preveni posibilitatea identificării acestora; din acelaşi motiv, ostaticii vor fi legaţi la ochi.

Tactica răpirilor din Irak

Luarea de ostatici – un instrument la care recurg teroriştii pentru a dărâma guverne şi a influenţa opinia publică – este una dintre formele de terorism cele mai eficiente din Irak. La rândul ei, mediatizarea influenţează opinia publică, ceea ce poate schimba politicile guvernamentale.

Cine sunt autorii răpirilor?

În majoritatea cazurilor, răpirile sunt orchestrate de grupări fundamentaliste extremiste care consideră că versiunea lor pură asupra islamului este divizată în credincioşi şi infideli, în *Dar al-Islam* şi *Dar al-Harb*. Prima, "casa islamului", sunt regiunile sub conducerea islamului, iar a doua, "casa războiului' sunt regiunile conduse de necredincioşi, respectiv musulmani eretici. Aceste regiuni trebuie cucerite prin intermediul jihadului, "războiul sfânt", pentru a le transforma în "casa islamului". Extremiştii islamici cred ca jihadul este o obligaţia oricărui musulman.

Suniţii îi consideră pe şiiţi drept eretici, iar Abu Musab al-Zarqawi, liderul celui mai important grup terorist din Irak, drept adversari. Pentru aceşti musulmani extremişti, Irakul reprezintă doar o bătălie dintr-un război mult mai mare, dus împotriva non-musulmanilor. Grupările de răpitori cele mai proeminente sunt: Tawhid wa Jihad (condus de Abu Musab al-Zarqawi), Annata Islamica, Brigada Verde, Riposta Islamică, Ansar al-Sunna.

Care sunt ţintele răpitorilor?

Victimele variază atât ca naţionalitate (nepalezi, italieni, francezi, coreeni, filipinezi, irakieni, iranieni, turci, iordanieni, britanici, americani şi, după cum am văzut, români), cât şi ca profesie (reporteri, funcţionari, diplomaţi, soldaţi, muncitori, şoferi de camion).

Cum se produc răpirile?

Imediat după luarea unui ostatic, o casetă video este postată pe un site islamic şi, apoi transmisă televiziunii din Qatar, Al-Jazeera. Internetul permite oricărui grup să folosească o înregistrare video şi un site ca instrumente de propagandă. Informaţia este instantaneu accesibilă pretutindeni în lume. Al-Jazeera, care numără 35 de milioane de telespectatori din Orientul Mijlociu, a acceptat transmiterea unor înregistrări cu mesajele, solicitările şi ameninţările fundamentaliştilor. Cererile teroriştilor se îndreaptă spre guverne, însă audienţa lor reală o constituie cetăţenii ţării respective. Mediatizarea crizei ostaticilor generează presiunea populaţiei de a soluţiona cererile răpitorilor. Aceştia sunt conştienţi de efectul casetelor şi adesea recurg – aveau să descopere specialiştii la tehnici sofisticate de editare a imaginii, menite a scoate în evidenţă şi suferinţa ostaticilor.

Efectele răpirilor

Efectele luării de ostatici sunt diverse şi se produc la diferite niveluri. În cazul victimelor este vorba de o experienţa traumatizantă şi adesea, foarte dureroasă. În cazul prietenilor şi rudelor victimelor apare disperarea care generează suferinţă persoanelor dragi şi posibila lor execuţie. Liderii politici şi cei ce se confruntă cu o dilemă etică: pe de o parte, vor să facă tot ce le stă în putinţă pentru a proteja vieţile celor luaţi ostatici; pe de altă parte, vor să evite să cedeze în faţa cererilor teroriştilor, pentru a nu încuraja practica răpirilor.

Tipuri de reacţii la criza ostaticilor

Liderii politici au reacţionat diferit la crize similare: fie au cedat în faţa răpitorilor (cazul statului Filipine, care a acceptat retragerea trupelor din Irak în schimbul eliberării lui Angelo , şofer de camion răpit de Armata Islamică la 7 iulie 2004), fie au refuzat solicitările răpitorilor, fie au ales negocierile (cazul jurnaliştilor francezi răpiţi de Armata Islamică Irakiană, care solicitase guvernului de la Paris revocarea legii ce interzice elevilor islamici să poarte vălul sau alte simboluri religioase în şcolile publice), fie au exclus orice posibilitate de negociere (cazul Australiei, al cărei premier, John Howard, a afirmat că "nu vom negocia cu teroriştii" pentru eliberarea ostaticilor australieni răpiţi pe 13 septembrie 2004).

Terorişti tactici şi terorişti strategici

Potrivit lui Giandomenico Picco, diferenţa de bază între generaţia trecută de terorişti şi cei actuali este că grupări precum Hezbollah aveau un caracter „tactic" când grupările teroriste de tipul Al-Qaeda sunt "strategice".

Astfel, teroriştii tactici au un obiectiv politic precis, bine cunoscut şi neschimbat precum alungarea israelienilor din Liban sau a britanicilor din Irlanda de Nord. În schimb, teroriştii strategici au un obiectiv general – islamizarea întregii umanităţi. Scopurile lor se schimbă în funcţie de avantajele pe care le pot obţine. De pilda, chestiunea palestiniană nu s-a aflat pe ordinea de zi a Al-Qaeda până în 1998. actualmente, a fost înlocuită cu practica răpirilor şi decapitărilor în Irak. Aşadar, teroriştii actuali îşi ajustează obiectivele în funcţie de context.

A doua distincţie se referă la identificarea inamicului. Teroriştii tactici, precum cei din IRA, ETA si Hezbollah, erau foarte atenţi să nu-şi multiplice inamicii. Pe acest considerent, îşi nominalizau adversarii tradiţionali; de pildă, trupele britanice din Irlanda de Nord sau oficialii guvernamentali de la Bilbao. Teroriştii strategici, precum Al-Qaeda, percep ca inamici triburile şiite din Afganistan, americanii din New York, indienii din Caşmir, chiar şi turiştii australieni din BaIi sau oficialii guvernamentali din Arabia Saudită. Nu îşi fac probleme cu privire la multiplicarea inamicilor, deoarece sunt împotriva tuturor celor care nu sunt cu ei. A treia distincţie constă în faptul că teroriştii tactici sunt cunoscuţi inamicilor şi negociază cu aceştia direct sau indirect. În schimb, "negocierea" nu pare un termen inclus în vocabularul teroriştilor strategici. În general, majoritatea ostaticilor răpiţi de grupările tactice Shia (şiite) au fost, până la urmă, eliberaţi. Însă ostaticii grupărilor tip Al-Qaeda au fost, în

mod brutal, ucişi în Pakistan, Afganistan, Irak sau în altă parte“, afirma Giandomenico Pico. A patra – şi cea esenţială – distincţie face faptul că teroriştii tactici îşi au baza în teritoriul unde operează, ceea ce înseamnă că, de regulă, au o grupare politică şi o alta de natură militară. Hezbollah are chiar o reţea de organizaţii de caritate. În contrast, teroriştii strategici sunt o organizaţie fără o baza într-un anumit teritoriu.

Consecinţa practică a tuturor acestor diferenţe este că teroriştii tactici se pot transforma şi pot continua să trăiască fără a avea vreun inamic. Precum IRA, pot renunţa la terorism şi pot deveni un partid politic pentru a-şi realiza obiectivele. Al-Qaeda nu poate face asta, deoarece, fără adversar, raţiunea existenţei sale dispare. În ceea ce priveşte tactica răpirilor, faptul că unii ostatici sunt executaţi şi alţii eliberaţi în schimbul unei răscumpărări arată că fiecare grupare îşi are propriul mod de operare.

Mass-media şi terorismul

Potrivit lui James E. Lukaszewski, consilier pe probleme de relaţii publice al Armatei Statelor Unite, „mass-media şi terorismul merg mână în mână, fiind cvasi inseparabile. Se alimentează reciproc, având motivaţii diferite: politice sau ideologice în cazul terorismului, respectiv succes comercial în cazul mass-media“.

Lukaszewski argumentează că această relaţie este benefică ambelor părţi, deoarece „presa asigură teroriştilor accesul la opinia publică, iar activităţile teroriste sporesc ratingurile“.

Într-un articol din revista Middle East Review of International Affairs, Ibrahim al Marashi arăta că: „simultan şi complementar activităţilor militare s-a dezvoltat o strategie media a insurgenţilor“. Fenomenul răpirilor a dovedit intenţia acestora de a influenţa mass-media internaţională, luarea de ostatici şi transmiterea înregistrărilor video cu captivitatea acestora – iată o tactică de succes pentru câştigarea mediatizării atât în presa arabă, cât şi în cea internaţională, precum şi pentru presarea liderilor politici, să cedeze cererilor insurgenţilor.

John Alterman, directorul programului pentru Orientul Mijlociu al Centrului de Studii Strategice de la Washington, descrie înregistrările video cu decapitarea ostaticilor ca fiind „acte construite pentru televiziune“; „casetele cu decapitări sunt parte a unui set de imagini şi acţiuni calculate, direcţionate spre influenţarea opiniei publice. În acest fel, audienţa este mai importantă decât însăşi acţiunea, iar simbolismul este inseparabil de strategie. A trece cu vederea aceste aspecte poate conduce la riposte eronate“.

Brigette L. Nacos, analistă a raportului dintre terorism şi presă, explică această relaţie în baza a două variabile: „bomba şi mesajul“, cu alte cuvinte actul terorist şi relatarea de presă a respectivului incident; „opinia publică“ (ea reacţionează întotdeauna la atacul terorist); decidenţii, sunt nevoiţi să ia măsuri în baza percepţiei publice asupra evenimentului.

Ostaticii şi mesajele insurgenţilor

Bunt, autorul cărţii *Islamul în era digitală*, utilizează sintagma de Cyber Jihad pentru a descrie acele organizaţii islamiste care folosesc internetul pentru a transmite mesajul violenţei religioase. În ceea ce priveşte conflictul din Irak, insurgenţii se folosesc de internet pentru popularizarea acţiunilor lor împotriva armatei americane în regiune. Fenomenul răpirilor a început după încheierea războiului din Irak, însă primele victime au fost din rândul irakienilor.

Mesajele către irakieni

Înregistrările video ale decapitărilor sunt destinate a servi drept avertismente pentru orice irakian care lucrează pentru forţele de securitate ale guvernului, sau colaborează cu armata americană. O casetă video postată pe site-ul grupării Zargwi în octombrie 2004 conţine decapitarea a doi irakieni, Fadhil Ibra Firas Imayyil, membri ai serviciilor secrete. Răpitorii s-au identificat drept Brigăzile Jama'at al-Jihad wal-Tawhid. Înainte de execuţie, victimele îşi atenţionau concetăţenii care lucrează pentru asemenea servicii să-şi părăsească postul şi să se roage pentru păcatul lor de a fi colaborat cu forţele de ocupaţie Jaysh al-Ansar al-Sunna, care au răpit un alt irakian, Sayf Adnan Kana'an, care, lucra ca mecanic pentru forţele americane din Mosul. Caseta îl arăta legat, stând în faţa a trei indivizi mascaţi şi a unui steag negru cu texte în limba araba. Execuţia invocă vina de a fi fost un spion recrutat de trupele americane pentru a da informaţii despre activitatea mujahedinilor din Mosul. Înainte de a fi ucis, ostaticul a fost forţat să declare: „Spun tuturor celor ce vor să lucreze pentru americani să nu facă asta. Am aflat ca mujahedinii au informaţii despre absolut orice. Sunt mai puternici decât am crezut."

Alte răpiri au vizat anumite comunităţi de irakieni, precum înregistrarea video din octombrie 2004, care a apărut pe site-ul grupării Jaysh Ansar al-Sunna şi conţinea execuţia unui musulman şiit. Acesta a fost pus să citească o declaraţie,ulterior fiind decapitat în timp ce răpitorii strigau „Dumnezeu este mare".

Şiiţii au fost o ţintă specifică pentru gruparea lui al-Zarqawi, fiind acuzaţi că ar fi organizat atacuri împotriva musulmanilor sunniţi din Irak şi că s-ar fi aliat cu forţele americane. Al-Zarqawi a încercat să genereze un conflict civil subminând astfel eforturile Coaliţiei de a asigura stabilitatea în regiune. A înregistrat chiar o casetă audio de 33 de minute în care declară că şiiţii irakieni nu sunt musulmani adevăraţi, ci „ochii şi urechile americanilor".

Insurgenţii i-au vizat şi pe kurzi, acuzându-i tot de colaborare cu forţele americane.

Mesajele către Statele Unite şi Marea Britanie

Răpirile par o formă de protest la adresa războiului împotriva terorismului declanşat de Statele Unite după momentul 11 septembrie. De pildă, Nicholas Berg, un tânăr întreprinzător american, a fost capturat în aprilie 2004. Casete video cu execuţia sa îl arată purtând un echipament portocaliu, culoare simbolică pentru arabii deţinuţi în închisorile americane Guantanamo Bay si Abu Ghraib) Ostaticul era înconjurat de

cinci indivizi mascaţi şi înarmaţi, care citeau un mesaj potrivit căruia execuţia este o reacţie la abuzul comis asupra deţinuţilor irakieni către soldaţii americani. La 11 mai 2004, Ansar al Sunna a transmis înregistrarea video a decapitării lui Berg. Tatăl acestuia avea să-l acuze pe preşedintele George W. Bush de moartea fiului său, ceea ce demonstrează că insurgenţii au puterea de susţinere a poporului american pentru ocuparea Irakului.

Jama'at al-Jihadawhid l-a răpit pe britanicul Kenneth Bigley la Bagdad, la 16 septembrie împreuna cu alţi doi americani angajaţi ai companiei Gulf Services din statele Arabe Unite. O înregistrare video ameninţa cu executarea lor în cazul în care Statele Unite nu eliberau toate femeile irakiene aflate în custodia sa. Cei doi, Jack Hensley şi Eugene Anstrong, au fost decapitaţi, iar înregistrarea certificând că execuţia a fost postată pe Internet la 21 septembrie 2004.

Mesajele pe care le trimite al-Zarqawi prin intermediull casete lor îi inspiră pe tinerii musulmani să se alăture cauzei Jihadului în Irak. Este cazul unui individ care s-a oferit să execute o misiune sinucigaşă împotriva forţelor americane. Pentru acei musulmani pe care înregistrările decapitărilor nu îi determinau să se alăture cauzei, aceste imagini servesc unui alt scop: decapitările reprezintă mesajul insurgenţilor potrivit cărora inamicii încălcau legea islamică.

Practica răpirilor a făcut mereu parte din repertoriul grupărilor teroriste, bucurându-se dintotdeauna de mediatizare, generând crize şi obţinând, ocazional, concesii politice, însă insurgenţii din Irak sunt primii din analele terorismului care au transformat **practica răpirii în armă strategică.**

Irakul oferă condiţii ideale pentru acţiunile de răpire. Ţara este măcinată de conflicte, autoritatea guvernamentală este slabă, poliţia ineficientă, iar comerţul cu arme şi explozibil prosperă. Profitând de vidul de autoritate de după înlăturarea lui Saddam Hussein grupările infracţionale au început să răpească irakieni. În momentul în care mişcările de rezistenţă au început să vizeze civili de cetăţenie străină, în aprilie 2003, unii analişti atrăgeau atenţia asupra faptului că fenomenul va lua amploare pe măsură ce răpitorii vor căpăta experienţă, generând crize interne cu care vor trebui să se confrunte forţele Coaliţiei.

Guvernele şi corporaţiile vor plăti răscumpărarea ostaticilor, încurajând astfel noi răpiri. Oficialii irakieni şi cei ai Coaliţiei, focalizaţi pe deteriorarea securităţii interne au subevaluat această ameninţare. Acum, procentul răpirilor şi execuţiilor din Irak a ajuns să îl devanseze serios pe cel din Columbia sau alte state, unde fenomenul răpirilor a devenit endemic, însa motivaţia răpitorilor este de natură economică.

Deşi cererile formulate de răpitori au fost soluţionate doar în cazuri foarte rare, practica răpirilor s-a dovedit o strategie extrem de eficientă. Grupările au catalogat răpirile drept răsplată pentru tratamentul abuziv aplicat prizonierilor musulmani din închisorile Coaliţiei şi pentru umilinţele la care a fost supusă lumea arabă.

Chiar dacă numărul victimelor cauzate de explozia unei bombe este superior, fenomenul răpirilor personalizează violenţa. Oficialii irakieni şi cetăţenii străini, deja izolaţi datorită măsurilor de securitate, au fost plasaţi dincolo de garduri şi gărzi de

securitate. În plus răpirile au încetinit procesul de reconstrucție a Irakului. Unele companii au cedat solicitărilor răpitorilor de a părăsi țara. Altele se tem să pătrundă în Irak .

În medie, patru irakieni sunt răpiți zilnic. Unii estimează că numărul total al celor răpiți pentru obținerea unei răscumpărări se ridică la mii. Aşadar, în acest caz, este vorba de răpiri în scopuri economice.

În ceea ce-i priveşte pe cetățenii străini, motivația este inclusiv de natură politică. Analiştii estimează că, pe viitor, ne putem aştepta la continuarea practicii răpirilor, la „comercializarea“ ei pe măsură ce răscumpărările devin parte a cererilor răpitorilor, specializarea grupărilor de răpitori (unele se vor axa exclusiv pe răpirea propriu-zisă, altele pe custodia ostaticilor, iar altele pe negocierea răscumpărării).

ANEXA nr. 6

PROGRAMUL DE ANTRENAMENT “R.C.I.”
destinat luptătorilor antiterorişti *
(PROIECT)

PREZENTARE: inițiat în scop formativ, în situații de selecție, promovare/trimitere la specializare sau in misiuni internaționale, **R.C.I.** (*rezistență fizică; curaj; spirit de inițiativă*) asigură „surmontarea necunoscutului” de către luptătorul antiterorist. Pornind de la obiectivele formative, respectiv *dezvoltarea rezistenței fizice, dezvoltarea curajului, învingerea unor momente cu un înalt nivel de dificultate, specifice misiunilor antiteroriste, dezvoltarea spiritului de inițiativă în rezolvarea unor situații critice şi adaptarea rapidă la schimbare***,** R.C.I. contribuie la mărirea rezistenței fizice, la o mai bună coordonare a mişcărilor şi la dezvoltarea rezistenței la efort prelungit.

Programul R.C.I. este structurat pe şase *aplicații psiho-fizice*, diferențiate prin ateliere si exerciții de antrenament, cu un nivel de solicitare de la simplu la complex. Acestea pot fi reprezentate, astfel:

1. *PILONI INEGALI;*
2. *BÂRNĂ – cu o lungime de 5 m şi lațime de 1 m;*
3. *SCARĂ – cu o lungime de 8 m;*
4. *STÂLPI DE SUSȚINERE – cu o lungime de 10 m;*
5. *BAZIN DE APĂ – cu o lungime şi lațime de 10 m;*
6. *FRÂNGHIE – cu o lungime de 12 m*

**Lungimea totală a traseului de antrenament este de 50 m şi este propus pentru optimizarea pregătirii fizice şi psihice a luptătorilor antiterorişti din cadrul Grupului Special de Protecție şi Intervenție „Acvila” – M.I.R.A.*

Redactare, tehnoredactare şi copertă: Carmen TUDORACHE
…………………..……………………………………………………………….
Tipărit la Tipografia M.I.R.A.